

POMPEJI

IRODALOM, MŰVÉSZET, BÖLCSELET

Gabriel Liiceanu Tandori Dezső

Podmaniczky Szilárd–Solymosi Bálint

Kemény István–Bartis Attila

Györei Zsolt–Schlachtovszky Csaba

Kürtösi Katalin

... A tragédiára vonatkozó szado-mazochizmus-elméletek csak oly mértékben burjánozhatnak, amilyen mértékben a tragédia lényegét vulgarizálják, és a vak szenvedés színpadára állítják, illetve a dráma szerzőjéből egy olyan morbid hajlamú figurát csinálnak, aki kedve szerint és szándékosan a szenvedés látványát választja ki az életből; másrészt azok az elméletek, amelyek a tragédiát mint a szado-mazochizmus projekcióját mutatják be, a tragédia történetének legközönségesebb korszakai és az őket igazoló olyan poétikák felé orientálódnak, amelyek egy történeti ízlésből vagy a kegyetlenség és az erőszak megjelenítésének — egy adott korszakra jellemző — előszeretetéből az emberi pszichológia törvényét konstruálják. ...

Gabriel Liiceanu

POMPEJI

SZEGED, 1995. VI. évf.

1995/4.

POMPEJI

IRODALOM, MŰVÉSZET, BÖLCSELET

TARTALOM

1995/4.

Gabriel Liiceanu	A tragikum pszichológiája: a <pleasure in pain> jelensége <i>Pató Attila fordítása</i>	7
Tandori Dezső	Vér és virághab (hangjáték)	19
Podmaniczky Szilárd — Solymosi Bálint	A szégyen (három antifasiszta burleszk)	43
Kemény István — Bartis Attila	A félszent (dráma három felvonásban)	67
Györei Zsolt — Schlachtovszky Csaba	Bolygó király (dráma)	148
Kürtösi Katalin	Újrafelhasználás drámában és színpadon Shakespeare–Stoppard – A hold színháza	177

Szerkesztik

Darvasi László
Laczkó Sándor
Szilasi László
Útasi Csilla

Szerkesztőbizottság

Albert Sándor
Baka István
Bernáth Árpád
Csejtei Dezső
Ilia Mihály
Lengyel András
Losoncz Alpár
Németh Gábor
Szigeti Csaba
Takáts József

Grafikai szerkesztés

Erdély Dániel
Szegi Amondó Zoltán

Szerkesztőségi titkár

Egyed Erika
Petruska Helga

A lapszám főszponzora
a Délmagyarországi MÉH Nyersanyaghasznosító RT.

ISSN 0865 5553

Megjelenik negyedévente.
Kiadja a Pompeji Alapítvány.
Felelős kiadó: Laczkó Sándor

Szerkesztőség címe: POMPEJI Alapítvány
6722 Szeged, Petőfi S. sgt. 30–34. T.: (62) 454–130, fax: (62) 321–109
Nyomdai előkészítés: In-Media Bt., Creative Labor Bt.

Nyomdai munkák: Typo-System Kft.

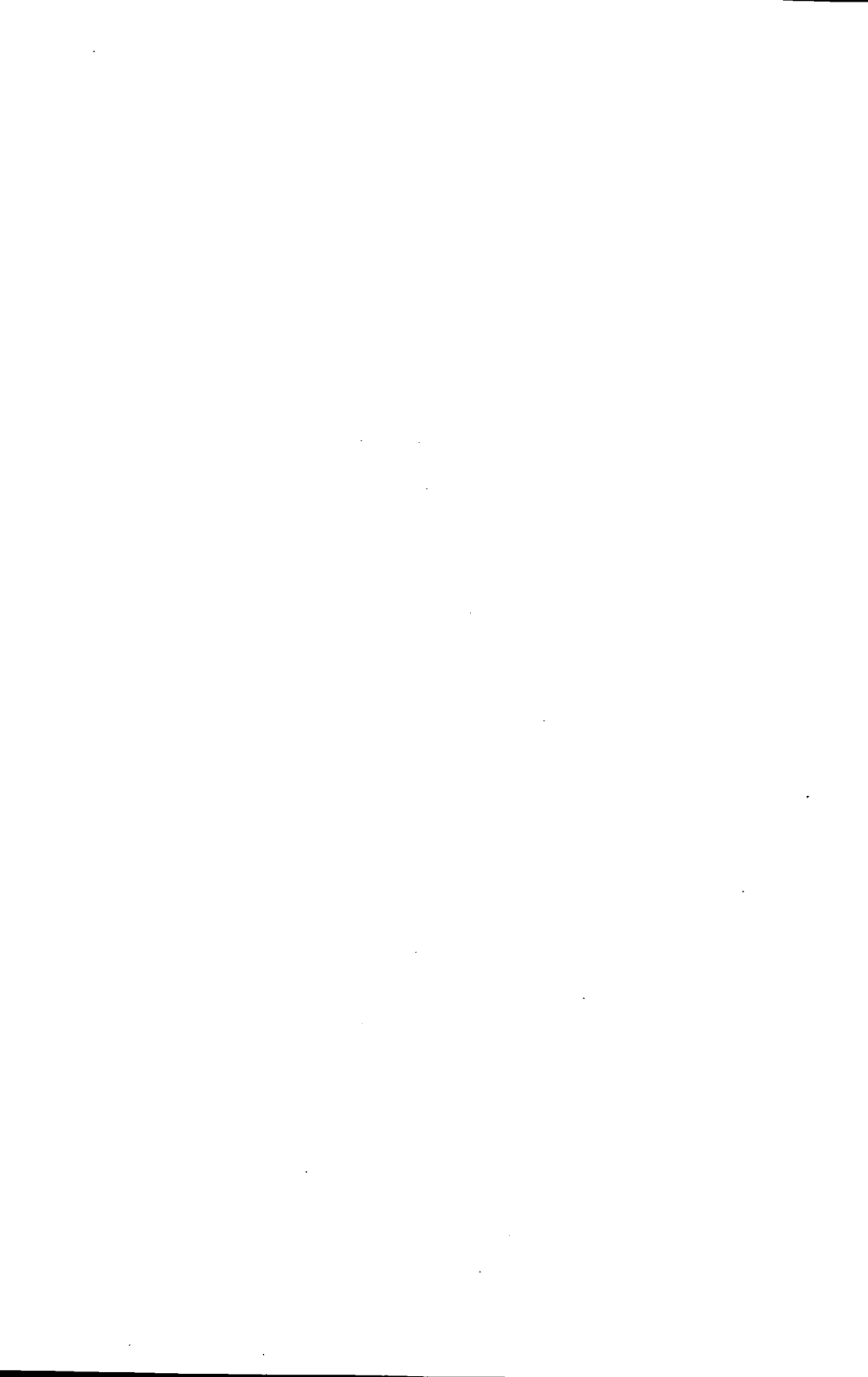
A folyóirat megjelenését a József Attila Alapítvány,
a Nemzeti Kulturális Alap, Szeged Város Önkormányzata,
a Soros Alapítvány, valamint a JATE kulturális titkársága támogatja.
A folyóirat megrendelhető a szerkesztőség címén.

Szerkesztőségi órák: szerda 14⁰⁰–15⁰⁰.

E-Mail: Szilasi@hung.u-szeged.hu
Laczkos@bibl.u-szeged.hu

A Pompeji számai elektronikus hálózati úton is elérhetők!
<http://www.arts.u-szeged.hu/journal/pompeji/pompeji.html>
Az illusztrációkat Iványi Katalin és Szántó Pál készítették.

POMPEJI
1995/4.

A tragikum pszichológiája: a <pleasure in pain> jelensége

A tragikum pszichológiája a megismerés tárgyává vált tragikum, tehát az esztétikaivá átlényegült tragikum nézőjében keletkező érzelmek elméletét jelenti. S minthogy esztétikai jelenségről van szó, maga a tragikum pedig a tragikum fenségessé válásával összefüggésben kapott értelmezést és meghatározást, a tragikum pszichológiájának a problémáját így fogalmazhatjuk meg: *hogyan lehet a szenvedés látványából élvezetet kivonni?*

Eme probléma tudata egyidejű a tragikum és a tragédia elméletének egész történetével olyannyira, hogy összefonódik azzal már az arisztotelészi katarzis mozzanatától, a tragikum-élvezet legmodernebb értelmezéseit is beleértve, amelyek a kortárs kulturális köztudatban a pszichoanalízis hermeneutikai *éclat*-jához kapcsolódnak (v.ö. HENN, 1965, 5.fej. *The Shadow of Pleasure*, 46. és köv.: szado-mazochizmus elméletek, *Algolagnia*, *Schadenfreude*, *Todestrieb*).

Első pillanattól hangsúlyoznunk kell, hogy a tragikum előadása által kiváltott kielégültség nem magyarázható meg kizárólag pszichológiai módon, mint ahogyan nem lehet *pusztán* a tragikum jelenségét vizsgáló esztétikai vagy etikai módszereknek sem alárendelni. Noha az egyszerű megfogalmazás a problémát a pszichológia területére utalja, a tragikum fenomenjének bemutatását kísérő érzelmek (sajnálát, félelem és felszabadító katarzis) nem rendelkeznek azzal a közvetlenséggel, amely a pszichológia laboratóriumát uraló prózai és leegyszerűsítő hangulatra jellemző, mint ahogyan a tragédiában színre vitt fájdalom és szenvedés sem tisztán pszicho-fizikai természetű esemény, amely arra hivatott, hogy gyomorgörcsöket és

emetikus jellegű reakciókat váltson ki az érzékeny nézőből. A tragikum előadása által keltett élvezet magyarázata csak egy nem pszichológiai természetű közvetítő fogalom bevezetésével lehetséges. Az interpretációk többsége bírálta a tragikumhoz kapcsolódó kielégültség pszichologisztikus vizsgálatát (v.ö. COHN, 1901, 196), és ezen kielégültség megmagyarázása végett folyamatosan etikai és esztétikai jellegű eszközökhöz, illetve a fenséges totalizáló kategóriájához folyamodott (SCHILLER, 1962. 133 és köv.; VISCHER, 1922. I. 320 skk.; LIPPS, 1903. 571; HARTMANN, 1966. 383. és RAPHAEL, 1961.). Amennyiben nem akarjuk megkerülni a totalitás nézőpontját, — márpedig a filozófiai tudást ezért a motívumért idézzük itt —, úgy nem szabad elfelejtenünk, hogy tárgyalásunk folyamán a pszichológia, az etika és az esztétika csupán részleges és didaktikus perspektívák, amelyek végül beleolvadnak az objektum mint olyan, és ama magasból való tekintet egységes értelmezésébe, amely a tragikum közvetítése révén az élet teljes értelmét igyekszik megragadni.

A tragikum előadása által keltett kielégültség egyoldalú értelmezései mindazonáltal tanulságosak, és ezen túlzások történetét mint termékenyítő erejű tévedések történetét kell tanulmányozni.

A pszichologizmus azt a hibát követi el, hogy a tragikum nézőjéből empirikus ént, a tragikum tárgyából pedig az eseményre mint olyanra, illetve a tulajdonképpeni színpadi történetre korlátozott meghatározottságot csinál. Elhanyagolja tehát az axiológiai és esztétikai közvetítést, továbbá figyelmen kívül hagyja azokat a változásokat, amelyek az empirikus szubjektumban és a tragikus jelenségben egyaránt jelentkeznak, midőn játékba lép a néző axiológiai szerepe, illetve a tárgy esztétikai átlényegülése.

Mi sem természetesebb tehát, mint hogy a pszichologizáló értelmezések, a maguk túlzó formájában, arra a következtetésre jutnak, hogy a tragédia nem más, mint magának a szenvedésnek a színpadra vitele, a néző természete pedig oly perverz, hogy képes kárörömet érezni más bukása láttán (*Schadenfreude*, *apud* COHN, 1901. 194; HENN, 1956. 54–55.).

COHN találóan állapította meg, hogy ebben az esetben a tragédia „a bikaviadal vagy a gladiátorjáték kifinomultabb formájává” (1901. 194.) változik, miközben a nézőt megfosztják az esztétikai kontempláció sajátosságától: a részvevő átélés (*Miterleben*) lehetőségétől. A szado-mazochizmus elméletei (v.ö. HENN, 1956. skk.) ezt az átélést egyfajta perverz azonosulással helyettesítik: a szadiz-

mus esetében a részvevő átélés elszakad a tragikum szenvedő alanyától, és a tragikum cselekvő alanyával (valójában az összes hóhér-agens szférájával) való azonosulással alakul; a kielégültség, szól a magyarázat, közvetítés nélkül, a szenvedő alannak a cselekvő alany (tehát a néző) által provokált fájdalomából ered; a mazochizmus esetében az azonosulás a szenvedő alany irányában történik, s ez igaz is, azonban nem a tragikum módján, hiszen a szenvedő alany most átváltozik a fájdalom és a szenvedés tiszta elviselése nyomán; a szenvedés pedig élvezetté változik át, bármilyen más, morális vagy esztétikai közvetítés nélkül, egyszerűen az ingerek és a válaszok (mint érzelmi reakciók) ökonómiájában keletkezett rendellenesség következtében.

A tragédiára vonatkozó szado-mazochizmus-elméletek csak oly mértékben burjánozhatnak, amilyen mértékben a tragédia lényegét vulgarizálják, és a vak szenvedés színpadára állítják, illetve a dráma szerzőjéből egy olyan morbid hajlamú figurát csinálnak, aki kedve szerint és szándékosan a szenvedés látványát választja ki az életből; másrészt azok az elméletek, amelyek a tragédiát mint a szado-mazochizmus projekcióját mutatják be, a tragédia történetének legközönségesebb korszakai és az őket igazoló olyan poétikák felé orientálódnak, amelyek egy történeti ízlésből vagy a kegyetlenség és az erőszak megjelenítésének — egy adott korszakra jellemző — előszeretetéből az emberi pszichológia törvényét konstruálják. Tagadhatatlan, hogy a kora Erzsébet-kori és általában a korai reneszánsz tragédiák bővelkednek a fizikai szenvedés és a horror ábrázolásában, a nyelvkitépéstől, szemkiszúrástól és megfeszítéstől a holttestek meggyalázásáig (v.ö. HENN, 1956. 48.). A tragédiának a DELAUDUN D'AIGALIERS által kidolgozott barokk poétikája a tragédia posztulátumaként mondja ki a horror ábrázolását: „Egy tragédia annál sikerültebb, minél kegyetlenebb” (1577. LLV. IV. fej.); az itáliai reneszánsz által továbbfejlesztett tragédia-poétikára ebben az értelemben jellemző SCALIGER írása (1561): „A tragédia témái tiszteletet parancsolnak és félelmet keltenek: a királyok önkényeskedései, mérszárlások, öngyilkosságok, száműzetések, szerencsétlenségek, szülőgyilkosságok, tűzvészek, háborúk, szemkiszúrások, siralmak, panaszok...”, és ehhez a felsoroláshoz számít Delaudun D'Aigaliers szerint a *viollements de filles et de femmes*¹. Mindez azonban csupán

¹ lányok és asszonyok megerőszakolása

a szenvedés ábrázolásának *specie simplissima*-ja, a szerencsétlenség felfogásának tisztán fizikai módja, aminek még semmi köze a tragikum szelleméhez és annak autentikus drámai ábrázolásához². Nyilvánvaló, hogy a csonkítás megjelenítése Szophoklészról Shakespeare-ig helyet kap a nagy tragédiákban, de ezen esetekben a kegyetlenség alárendeltje egy morális és filozófiai jelentésekkel terhelt dramaturgiának, így a fizikai gesztus elveszíti brutális jellegét és korlátozó tendenciáit. Shakespeare tragédiáit nem lehet a befogadás-szociológia történetének egy fejezeteként vagy a dramaturg ízlésének és az Erzsébet-kori nézőközönség ízlésének megbékéléseként értelmezni. Azután ennek az ízlésnek magának is történelmi magyarázata van, ahhoz kapcsolódik, amit HUIZINGA „az élet feszültségének” (1965. 7. és köv.) nevezett, ami a középkor végének és a kora-reneszánsznak sajátossága. A horror iránti 'érzék' nem annyira a szubjektív patológus projekciója a művészi eszközökkel átírt valóságra, mint inkább egy bizonyos mimetikus realizmus egészségességének banális formája: Webster, Ford, Tourner tragédiái, vagy akár Marlowe és Shakespeare ciklusai (*Titus Andronicus*) szemernyi beteges fantáziát nem hoznak játékba; egyik sem más, mint művészi metasztázisa olyan kegyetlenségeknek, amelyek a százéves háborún és a Rózsák háborúján átesett, korabeli Angliában mindenki számára kézenfekvő volt. A tragédia történetének ezen fejezetei inkább az irodalom-szociológiai, semmint a pszichoanalitikus magyarázatoknak kedveznek. A szado-mazochizmus elméletei, amelyek a tragédia történetében keresik érveiket, csak úgy tarthatják fenn magukat, ha elhallgatják azt aényt, hogy a világ tragédiográfiái és a tragédia mindenkor közönsége az egyetemes pszichopatológia történetének kitüntetett fejezetét jelentik.

A tragédia által játékba hozott *pleasure in pain* mechanizmusának kevésbé nagyratörő magyarázataival is kísérletezett a pszichologizmus, végzetes módon megragadt azonban az empirikus én szűklátókörű eszméjénél, illetve a laboratóriumi tárgy és a tragikum jelenségének a mindennapi események fáján belüli vizsgálatánál. Következésképpen, akár Dubos abbé naiv magyarázatairól, akár a 19. század végi német pszichológia által kidolgozott elméletekről van szó, a tévedés lényegében ugyanaz: a legkifinomultabb esztéti-

² Ez további érv amellet, hogy a tragédia fogalmát lehetetlen a tragédia történetéből induktív módon megalkotni.

kai — éppen ezért etikai, axiológiai és metafizikai jellegű elemeket implikáló — jelenség által kiváltott, összetett érzelmeket kísérelnek meg egy egyetemes pszichológia elemi szabályai révén megmagyarázni: az unalom mindenáron való elhárítása Dubos abbénál (1719), a fájdalom és az élvezet meghatározása az inger természetének egyszerű mennyiségi megváltozása révén Fontenelle (1691) és Hume (1757) esetében, a pszichikai gátlás törvénye Lippsnél (1903), a kompenzáció és túlkompenzáció törvénye Müller-Freienfelsnél (1923).

Dubos abbé (*Réflexions critiques sur la poésie et sur la peinture*, 1719. section 44.) a tragikum-élvezet magyarázatakor a pszichikai mobilitás törvényének egy fájához folyamodik; „semmi sem unalmasabb, mint az unalom”, következésképpen a kielégültség a kellemetlen szenvedély negatív útján kimutatható abban a mértékben, ahogyan *bármely szenvedély* képes a szellemet ingerelni, az elviselhetetlen bágyadtságból kiszabadítani. „Legyen az akár a tragédia”, mintha ezt mondaná Dubos. A tragikus jelenség itt azon inger-sor egyik, egyenrangú elemének szintjére süllyedt, amely az üzleti ügyek, játékok, kivégzések, vadászkirándulások stb. mellett képes a figyelmet ébren tartani és irányítani, egyfajta szórakozás sok egyéb mellett, illetve a mentális higiénia karbantartásának egyik garantált módja.

A *pleasure in pain* jelenségének magyarázatára Bernard de FONTENELLE (*Réflexions sur la poétique*, 1691–1699. XXXVI.) egy olyan közös inger megjelölésén keresztül tesz kísérletet, amely időbeli és intenzitásbeli változásával ellentétes hatásokat hoz létre: ha mérsékelt, a fájdalom az élvezethez közelít, ha viszont elnyújtott, akkor az élvezet kínná válik. A tragédia esetében ezt a tompító szerepet a színpadon megjelenített tragikus (=fájdalmas) esemény irrealitása játssza; a kicsinyítő tényező, ami a valós szerencsétlenség által provokált kellemetlenséget a megjelenítés nézőjében keletkező kielégültség-érzetté alakítja át, — maga a drámai tér. Ez az elmélet, noha megvan az az érdeme, hogy a tragikum-élvezet megmagyarázása végett esztétikai természetű közvetítést vezet be, a drámai mozzanatot a néző kiiktatásának ürügyére és az empirikus én megőrzésének módjára korlátozza, így emez a kielégültségre a 'könny-cseppek, amelyek megigéznak' kényelmes formája révén tesz szert. A néző „tisztasága” nincs a reflexió ama szintjére emelve, ahol a színpad segítségével tárul fel az általános emberi állapot, hanem

egy olyasvalaki nyomorúságos biztonságérzetére szállított le, aki egy teremben ül, s tudja, hogy a színpad csupán ártalmatlan fikciók pusztá tere. A tragédia, amely Fontenelle számára megmarad a szenvedés egyszerű, jelentést nélkülöző megjelenítésének, a néző színvonalán találja meg a választ a kellemes bánkódás olcsó kielégülésére.

David Hume (*Of Tragedy*, 1757.) felelevenítette az esztétikai mozzanatok a tragikum-élvezet ökonómiájában betöltött szerepére vonatkozó kérdést, kimutatván, hogy a szerencsétlenség látványa által keltett negatív érzelmeknek új irányt szab az esztétikai megjelenítés jellegzetessége, a szép érzése. Ám Hume végül a tragédiát a megjelenített szerencsétlenség mennyiségi kérdésére szűkíti, azzal a követelménnyel, hogy a borzalmat oly módon kell a színpadra adagolni, hogy azt a kifejezés szintjén meghíúsítani, és mint olyat az esztétikai élvezet révén kompenzálni lehessen. Tehát Hume is a mennyiség kérdésén fut zátonyra, és 'mérsékelt fájdalmakat' igényel a tragédiában, mivel a kor általában nem jutott el sem a szenvedés jelentésének, sem az esztétika lényegének át gondolásáig. Félrevezető fogalmakkal határozzuk meg magát a tragédia lényegét, ha az elmélet pusztán az üres fájdalom és a kellemes kifejezés közötti arányra tesz javaslatot. Mint Dubos vagy Fontenelle, Hume is távol áll attól, hogy megértse, a tragikumban a szenvedés nem önálló, illetve, hogy a 'többé' és a 'kevésbé' másodlagos kérdések a fájdalom közegében megnyilvánuló személyiséghez viszonyítva. Mindezen elméletek viszont a tragédia vulgarizált modelljének környezetében születnek, amely modell a kor poétikáinak és jelentős mennyiségű irodalmi alkotásnak a terméke, s amely megmaradt a tragédia mint a gyász és vér, jobb esetben ezek moralizáló megjelenítésének sablonjánál. A fenséges érzését még nem hozták összefüggésbe a tragédiával, illetve az arisztotelészi *katarzisz* csupán az esztétikai természettől idegen interpretációkat tett lehetővé: a 'megigéző' egyszerű értelmében fogva fel azt.

Mikor — százötven évvel később — LIPPS (1903.) kidolgozza a pszichikus gátlás törvényét (*Gesetz der psychischen Stauung*), hogy negatív úton magyarázza meg az élvezet megjelenésének mechanizmusát, különösen a tragikum-élvezet vonatkozásában, a tragikum és a tragédia elmélete teljesen más stádiumban volt: végérvényesen elhagyta a vulgarizált arisztotelészi poétikák modelljét, amely megjárta Seneca és Boëthius sztoikus iskoláját (MAS, 1957. IV.

1282.), a középkor és a reneszánsz által oly nagyon kedvelt *Fortuna labilis* toposzához igazítottak, és amely természetszerűleg egy egyházi árnyalattal bíró keresztény moralizmusban teljesedett ki; időközben Schiller révén a tragikum elmélete magába olvasztotta a fenséges kanti analitikáját, így a tragédiát az etika és az esztétika metszéspontjává tette meg, és az elmélet ezt az eredményt a 19. század német esztétikájának későbbi fejlődése során (HEGEL, VISCHER, HARTMANN), melynek fő törekvése volt, hogy kiemelje a tragikum színrevitelének etikai és metafizikai jelentéseit. Íme az ok, amiért Lipps esetében a tragikum pszichológiájának problémája módosul azon változások perspektívájában, amelyeket maguk a tragédia lényegét érintő elméletek regisztráltak. Mivel a tragédia lényege idővel a személyiség bukása révén megvalósult humánium afirmációjává, vagy másképp fogalmazva, a hanyatlás általi értékkeresés forrásává vált, a tragikum pszichológiájának fundamentális problémája immár a 'magasabb értékelés' (*eine höhere Wertschätzung*, LIPPS, 1903. 562.) alapjául szolgáló tagadás-igenlés mechanizmusának feltárása, és a saját én megértése a másik — az objektivált önérték érzetének megsértése formájában történő — percepciója révén. Lássuk tehát, miben is áll a pszichikus gátlás törvénye. „Ha egy pszichikus esemény, egy megjelenítő viszonylat hirtelen megszakad, mondja Lipps (1903. 560–561.), akkor a pszichikus mozgás meggátolt, azaz ugyanazon a helyen marad és azt a szintet, amelyet elért, az a hely határozza meg, ahol a megszakítás történt... A „tekintet”, állítom én, megáll ezen a ponton, ami ténylegesen ezt fejezi ki: a figyelem erre a pontra szegeződik, *összpontosul*. Röviden, a figyelem „meggátolt” (*staut sich*), ahhoz hasonlóan, ahogyan egy gát tartóztatja fel a völgyben folyó vizet. Megszoktam, hogy szobám falának egy adott helyén mindig egy adott képet látok. A kép — elmém számára — ahhoz a falhoz, ahhoz a helyhez „tartozik”. Egy-szercsak a kép eltűnik a helyéről. Ekkor már nem úgy tekintek a falra, ahogy egyébként kellene tekintenem. E tény következtében az üres hely kísért engem: olyan pszichikus jelentőségre vagy dimenzióra tesz szert, amilyennel általában nem bír; nagyobb pszichikus jelentősége van, mint lenne egyébként az illető üres helynek önmagában, vagy mint amellyel akkor bírt, amikor a kép még ugyanazon a helyen állt.”

A pszichikus gátlás törvénye abban az egyszerű tényben összegezhető, hogy egy tárgy értékét jobban megértjük, ha már nem ren-

delkezőnk vele. Ez az elmélet a tragikumra alkalmazva azt mondja ki, hogy egy érték éppen annak a személyiségnek a bukásán keresztül nyilvánul meg, aki azt megtestesítette, és hogy a halál ebben az esetben éppen azért lényegi, mert ez igazolja a pszichikus jelentőségét egy olyan személyiségnek, akit egyébként az élet a megszozott, a hétköznapi árnyékában tart. „A tárgy vagy a barát nem nyer új értéket a szememben, de ekkor az értéke számomra a legmagasabb fokon nyilatkozik meg” (LIPPS, 1903. 563.).

Az effajta elméletek érvényesek lehetnek egy szűk, pszichikus területen belül vagy az empirikus én érzelmi projekcióit illetően; ezzel szemben nem igazolódnak abban az esetben, ha a vonatkoztatási rendszert a humánus lényegének szintjéig bővítjük. A tragédia egy általános, és nem egy partikuláris ént hoz játékba; éppen ezért a tragikum-érzelmek nem értelmezhetők egyszerűsítő analógiák révén, amelyek viselkedési modellekhez és köznapi érzelmi mechanizmusokhoz folyamodnak. A tragikum világa egy sui generis pszichológiát hoz létre, amit nem lehet visszavezetni az empirikus pszichológia sajátos szabályaira. Amit az ember az életben nap mint nap érez és tesz, elveszíti minden értékét, mihelyt a humánus paradigmátikus terébe kerül. A pszichologizmus figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy a tragédia az én saját terén belüli ünnepe, és hogy az individuumra jellemző érzelmi ritmusok egyszerű általánosítása nem eredményezi közvetlenül a lényeg pszichológiáját. A pszichologizmus éppen ezért nem képes megmagyarázni sem az értékek tudatának genezisést, sem azt a módot, amely szerint az, ami idegen, közeli lesz, és megszeretjük. Kétségtelen, hogy a tragikum pszichológiája az értékekkel áll vonatkozásban, de nem olyanokkal, amelyeket valaki a köznapi életben állandó, pozitív jelenléte révén megszerezhet, és amelyeket majd a hiányuk által előidézett, váratlanul üres térben a maga számára igazolhat. A tragikus érzelem nem egy szeretett ember létéhez fűződik, akit elveszítünk, hanem egy idegenéhez, akit most szeretünk. A tragikus jelenség nézőjének nincs személyes viszonya a színpadi történet hőseihez; az esztétika itt egy idegen és személytelen tér tétélezésének eszközt jelent, ami az egész faj közvetlenségének magasabb szintű, utólagos visszanyerése premisszájává válik. Az érték ebben az esetben elveszítette valamennyi gyakorlati színezetét, immár nem a másik szeretetéig tágitott egoizmus manifestációjának formája, akit megkésve valami olyannak ismerék fel, ami az *enyém* volt, hanem a saját

énem elnyerése az összesség közös értékei irányába való megnyílás révén. Az érték a lényeg megnyilvánulása lesz egy aktus által, amely a közös sorsot emeli ki. A tragikum sajátossága ezért nem a valaha birtokolt és elveszített önérték retrospektív megélésének öröme, hanem az a kielégültség, amelyet a saját, másokban felismert érték megélése eredményez. Ezért az egyedüli filozofikus érzelem a tragikus érzelem, egy hideg, levezethetetlen, közvetített és totalizáló érzelem. *A tragikum pszichológiája a humánus paradigmájává vált tragikus szereplővel szemben axiológiai példává vált én iránt érzett érzelmek elméletének bizonyul.* Más szóval, a tragikum pszichológiája az érzelmek elméletének külön fejezetét alkotja, amely arra hivatott, hogy megfogalmazza annak az érzelmi viszonynak a törvényét, amely az értékalkotó tudatot, illetve a tudat és a határ találkozásának fenségese előadását hozza összefüggésbe.

Ebben a — peratológiai — összefüggésben kapja meg jelentőségét a MÜLLER-FREIENFELS (1923. I. 227. skk.) által javasolt kompenzációs törvény is a tragikum-érzelem magyarázatában. „Tragikumról csak akkor beszélhetünk, amikor egy, a reaktív élmények által kompenzált, és amennyire lehet, túlkompenzált, mély, lelki megrázkódtatás következik be” (1923. I. 227.). A lehangoltság és a lelkesedés érzelmi reakcióinak kétértelműsége alapján a már meghatározott fenségesség érzetének pszichológiai fogalmakkal való megvilágítása (v.ö. *A tragikum meghatározása a létezés földrajzában határain belül* 7. §)³. Fontos itt az, amiként LIPPS (1903. 565–566) későbbi fejlődése során is, hogy a szenvedés elveszíti önálló értékét; a szenvedés, amit a tragikus hős vállal és tart fenn, alárendelt az élvezetnek, amelyet amaz a hősben és a nézőben, éppen a szenvedés közegében kiváltott értékfeltárásként indukál. A túlkompenzálás abban áll, hogy a határ megkísértésének tudatos aktusa kielégültséget okoz, ami erősebb, mint az az elégedetlenség, amit a tudatnak az áthághatatlan határ előtti összetöretése, vagy a lényeg — önmagát kereső és monoton — projektumát a végtelenségig felelevenítő generációk morális romlottsága vált ki. Más szóval, a szabadság érzete, amelyet a tudat tapasztal meg a határ tiszta tudatával, és — legalább annyira — a határ megkísértésének aktu-

³ A kötetben található fejezet hivatkozott része a 49. lapon olvasható: „A fenségesség nem más, mint átváltozása a szenvedésnek, amely a határral való találkozás feszültsége nyomán saját ellentétévé változik”.

sával szemben, összehasonlíthatatlanul élvezetesebb mint az a szenvedés, amit a kockázat tudata vagy annak a bukás negatív útján való igazolása generál. „A negatív módon nyert élvezet” végső soron ama tudat érzelmi kísérője, mely szerint az élet nem bír önálló értékkel, hogy nem kell bármilyen módon és bármilyen áron élni. A *pleasure in pain* paradoxona mögött az a gondolat rejtőzik, hogy az öröme még a halál is adhat alkalmat, amennyiben ez az élet értékének egyetlen igazolási módja, illetve az az ár marad, amit azért fizetünk, hogy az élet élhető és értelmes lehessen.

Bukarest
Szeged

Gabriel Liiceanu
Fordította: Pató Attila

Irodalom

HENN, T.R., *The Harvest of Tragedy*, Methuen, London, 1956.

COHN, J., *Allgemeine Ästhetik*, Wilhelm Engelmann Verlag, Leipzig, 1901, II. Teil, *Der Inhalt des ästhetischen Wertgebietes*, IV. Kapitel, *Die wichtigsten Arten des Ästhetischen*, § 4, Das Tragische, pp. 189–206.

SCHILLER, FR., *Ueber den Grund des Vergnügens an tragischen Gegenständen*, in: WERKE, B. XX (*Philosophische Schriften*), Hermann Bohlhaus Nachfolger, Weimar, 1962, Benno von Wiese (ed.), pp. 133–148.

VISCHER, FR., TH., *Asthetik oder Wissenschaft des Schönen*, Teil I, *Die Metaphysik des Schönen*, Zweite Auflage, Robert Vischer (ed.), Meyer & Jessen, München, 1922.

LIPPS, Th., *Psychologie des Schönen und Kunst*, Erster Teil: *Grundlegung der Ästhetik*, Hamburg und Leipzig, Verlag von Leopold Voss, 1903. Sechster Abschnitt: *Die Modificationen des Schönen*, Sechstes Kapitel: *Die Tragik* pp. 559–573.

HARTMANN, N., *Ästhetik*, Berlin, 1966, Dritter Teil: Abschnitt, 32. Kapitel, b. *Das Erhabene im Tragischen und seine Aporien*, pp. 383–386.

RAPHAEL, D.D., *The Paradox of Tragedy*, Indiana University Press, Bloomington, 1961 (ed. I, 1960)

DALAUDUN D'AIGALIERS, P., *L'art poétique*, 1577 in: MOREL J., *La tragédie*, Armand Colin, Paris, 1964. pp. 86–87.

SCALIGER, J.C., *Poetices libri septem*, 1561, in: MOREL, pp. 80–81; CLARK, B.H., *European Theories of the Drama*, Crown Publishers, Inc., New York, 1959. p.61.

HUIZINGA, J., *Herbst des Mittelalters*, Stuttgart, 1965.

DUBOS, ABBÉ, *Réflexions critiques sur la poésie et sur la peinture*, 1719. in: MOREL, pp.138–139.

FONTENELLE, B., DE, *Réflexions sur la poétique*, 1691, in: MOREL, pp.135–137.

HUME, D., *Of Tragedy in: Problems in Aesthetics*, Macmillan, London, 1970, Moris Weitz (ed.), pp. 699–705.

MÜLLER FREIENFELS, R., *Psychologie der Kunst*, B.I, *Allgemeine Grundlegung und Psychologie des Kunstgenießens*, ed. III, B.G. Teubner, Leipzig–Berlin, 1923; VII. Kapitel, *Die emotionalen Faktoren im Kunstgenießen*, § 8, Die tragischen Gefühle, pp. 227–229.

MAS, E. DE, *Tragico in: Enciclopedia filosofica* v. IV, Venezia–Roma, G.C. Sansoni, 1957, pp. 1282–1283.

A fordítás Gabriel Liiceanu *Tragicul. O fenomenologie a limitei si a depășirii* („A tragikum. A határ és a meghaladás fenomenológiája”) Humanitas Bukarest 1993. 2. javított kiadás *Psichologia tragicului: fenomenul <pleasure in pain>* című fejezete alapján készült. A kötetet először 1975-ben az Editura Univers jelentette meg 1800 példányban, melyet a szerző az új kiadáshoz fűzött jegyzetben így jellemez: „az absztrakt és a spekulatív iránti elfogultság, a technicista dagályosság, a szigorú és gyakran fölünyes hangnem, a stílusok váltogatása, az idegen nyelvekből vett fordulatokkal és idézetekkel való visszaélés, egy bizonyos 'kulturális' parádé és végül az önálló filozófia ('peratológia') megalkotásának ambíciója egy monográfia megírásának ártatlan ürügyén”, amit ő a fiatalos türelmetlenségnek és becsvágynak tulajdonít. Mindamellett helyesnek vélte a könyv újrakiadását, saját — egyébként igen figyelemreméltó teljesítményeket nyújtó — kiadójánál, mivel úgy tartja, hogy az akkori kutatásai még ma is betölthetik a mai munkák hiánya képezte űrt.

A kötet három fő részből és egy előszónak tekinthető *Precizări metodologice* („Módszertani pontosítások”) című részből áll össze. Az első nagyobb fejezet *Teoria tragicului ca peratologie* („A tragédia elmélete mint peratológia” — ennek utolsó egysége a fordított rész) a szerző eredeti teljesítményére épül: a 'péras' — határ fogalomra építve a tudat és a határ viszonyát elemzi, így a tragikum jelenségének analitikáját nyújtja, mint peratológiát. A második rész *Nietzsche: Tragedia ca structură gnoseologică și soterologie estetică* a *Die Geburt der Griechischen Tragödie* elemzése révén a tragédia ontológiai és esztétikai vonatkozásait mutatja be. A harmadik rész, egy alapos és hasznos kritikai bibliográfia, a tragédiográfia eredményeinek felsorakoztatása, különös tekintettel a 19. századi francia és német szírodalomra.

A szerző a Bukarest Egyetem Filozófia Fakultásának professzora, a Humanitas Kiadó igazgatója, a legendás Constantin Noica tanítványi körének tagja, elméleti írásai mellett ismertek Platón-, Heidegger- és Schelling- fordításai.

(A fordító jegyzete.)

Vér és virághab — Hangjáték —

Játszódik Londonban és Dublinban 1993-ban

Személyek:

ANARCHIST ARISTOCRAT
TOPO D'AZARAY
MAURY MORNY
JULIEN RENAL
ST. MONDAIN
CHARLENE
G. G. HARRISON
KRISSETTE

Zenék:

Roxette: Crash! Boom!
Bang!
Doors: Break on Through
Radiohead: Creep (aligha-
nem)
Dawn Penn: No, no, no —
You Don't Love Me And
I Know Now

A Music TV számai, kikereshetők.

ELŐ-HANG

A Dawn Penn-nóta szól, elhalkul.

JULIEN RENAL: Most ezt fordítom, Jean Dubuffet festő szövegét. Mindenki unja, állandóan ezt mesélem. Magamnak olvasom fel, jól hangzik. Szeretem mások történeteit. Nekem mégis ritkán mesélnek mások. De itt van ez, tessék. Mintha Jean Dubuffet mégis megtisztelne, engem tisztelne meg, hogy elárulja gondo-

latait. Meg hogy dühös. Miket hiszünk róla. Tessék: „Vannak egyáltalán rendkívüli lelkek? Nagyon azt hiszem, hogy a történelem doktora ott veszít valamit, ahol az egyszerű napszámos nyer, és fordítva” Tessék, fordítva! Na. „Sokan képzelik, valami megátalkodott sötét pesszimizmusból csinálom, amit elébük rakok. Micsoda nyomorúságos tévedés! Épp csak fel akaram volna hívni becses figyelmüket, hogy ezek a dolgok és lelkek, melyeket ők rútnak és megvetendőnek tartanak, és rájuk se néznek, igen, ezek is mekkora csodák. És kerüljük a félreértést, hogy humor lenne a részemről ez, groteszk és szatíra — nem, nem! Vagy keserűség! Inkább imádat: ezért szeretném a kellemtelenné tartott tárgyakat ismét visszahelyezni... hova is? Méltóságukba, melyet mindig megérdemelnek, nagyon is! Munkáim mindig himnuszok. Csak épp, azt remélem, semmi ragacs nem jár velük, a legjobb pillanatokban, semmi dagály. Ne tisztázzunk mindent — Mert akkor mi marad? De a kérdéseket — minél világosabban!” Nem, ezt már nem Dubuffet mondja, ezt én mondom. Már hozzá sincsen türelmem. Átragad rám a mauryzmus — hogy elegendem van a mások történeteiből? Soha, soha nincs elegendem. Kíméletlenül sincsen és sincsen. Csak aztán úgy érzem: a végén semmi sincs, a végén semmim.

1. JELENET

(Radiohead-zene etc. London. Lakás.)

ST. MONDAIN: Gyerekek. Maury itt van Londonban. Megjött.

KRISETTE: Muszáj volt?

MORNY: Mert hogy?

KRISETTE: Túl sokan vagyunk.

CHARLENE: Pontosabban: mind.

MORNY: Miből veszed, hogy Maury?

ST. MONDAIN: Köpött.

CHARLENE: Ez jó! Ez, Látod, tényleg jó.

KRISETTE: Véreset legalább?

ST. MONDAIN: Nem, de valakit beletaposott a csokoládéba.

CHARLENE: Ez jó!

MORNY: Ez jó kettő és ez jó három, és kész.

ST. MONDAIN: És Ez-Jó-Kettő áll az élre, de kívül ott jön Ez-Jó-Három... jön a semmiből...

KRISETTE: Az Anarchist még mindig a Koroghót és az Éjféli Salátát mondja?

ST. MONDAIN: Egy kis Kakukkoló Kukkolóval és Csávó Cuncival körítve.

CHARLENE: A csoki milyen volt?

KRISETTE: Morfin és csokoládé, betyár!

ST. MONDAIN: Milkybar. A Safewayből.

CHARLENE: Bár a Kuinnsworth-ből lenne már. Akkor végre Dublinban volnánk.

ST. MONDAIN: Nem tudom Maury eljut-e odáig.

KRISETTE: Össze vannak nőve. Tudjátok, Maury és Charlene össze van nőve.

Hány éve is váltatok el? Morny téged kérdeztelek.

MORNY: Krisette, leállsz.

KRISETTE: Ugyanezt tőled is kérdezhetem, Charlene.

CHARLENE: Maurytól kilenc éve, Mornytól tizenkét éve váltam el. Ez hogy jön ide.

KRISETTE: Jaj, csak mindig jó, ha nincs itt Topo, akkor lehet így beszélni.

MORNY: Hol köpött Maury?

ST. MONDAIN: Az Abingdon Villas előtt, fel a Merlon Streeten, egész a Kensington High Streetig. Gyönyörű virághabban állnak a fák, ő meg összeköpködté Milkybarral a járdákat...

KRISETTE: És nyilván a fák tövét. Charlene, azt tudod, ugye, hogy tíz éve még nagyban hajtott Gigi Harisonnal. Akkor keletkezett az a mondás, hogy „G.G., te, ha agg leszel, még akkor is a dzsi-dzsi-harrison leszel”.

ST. MONDAIN: Gigi is itt van?

MORNY: Ő hiányozna. De mit jelent, hogy szétköpködté a csokoládét?

ST. MONDAIN: Azt, hogy itt van az öcsikéd. Kizárólag azt. Nem vártuk.

KRISETTE: A bátyókája, nem az öcsikéje. A papa Mauryt délelőtt csinálta, Mornyt délután, csak két különböző hölgygel.

ST. MONDAIN: Krisette, Maury rá fog lépni a te kezedre is.

MORNY: Rálépett valakinek a kezére?

ST. MONDAIN: Úgy fest.

CHARLENE: Már megint? Ez miattad van, Morny...

MORNY: Van egy szart. Mauryt semmire se lehetett rávenni soha, ami nem neki volt kitalálva, olyanra nem.

ST. MONDAIN: Hé, más már nem is érdekel?

CHARLENE: De, persze. Hol lépte szét, kit, miért és mennyire.

ST. MONDAIN: A Karmeliták temploma mögött...

KRISETTE: Ott a Lakli kutya padja.

ST. MONDAIN: Igen, ott, de a templom előtt. Ott a Lakli padja, de nem hinném, hogy Maury túl gyakran elmenne most majd oda hajnalonta, hogy a kutyáját sirassa. Ha észnél van.

MORNY: Hol van?

ST. MONDAIN: Nem tudom. Azon az alfabétán csokinyomokat találtak. A kezén... vér és csokoládé... szép látvány lehetett. A CMTV mutatta, egyébként.

KRISETTE: Mauryt?

ST. MONDAIN: Krisette! Leállsz, négy-hat-húsz! Az alfabétát.

MORNY: Élt?

ST. MONDAIN: Talán jobb lett volna neki, ha nem. A bal állkapcsa át volt rúgva a jobb állkapcsán.

MORNY: Maury megbuggyant!

ST. MONDAIN: Nem, nem. Állítólag képtelen lett volna megölni, pedig neki az lenne az előnyösebb most: Az alfabéta ki akarta rabolni.

CHARLENE: Folytatódik Párizs, Maisons-Lafitte!

ST. MONDAIN: Ah, az a pálya, a Hosszú Koporsó. Az Anarchist ezt is emlegette.

MORNY: Jobban megy már a beszéd az Anarchist Aristocratnak? Szerinted jobban megy, St. Mondain?

ST. MONDAIN: Elvben. Vagy mit tudom én, gyakorlatilag. Ezt a versikét énekli mindig... Mi a ló van?

A Gitane-től

A lábam kitáncol

Alólam

És rajt. Korogho áll az élre, mögötte Éji Saláta, Lepanto, Kasszandra kisodródva, középen Kakukkoló Kukkoló...

KRISETTE: Hihíhi. Ezt mondja? Közvetít?

CHARLENE: Mindig ugyanazt, a végén Csávó Cunci nyer, legyezőhajrában. De ne mondjátok el ezredszer, könyörgök. St. Mondain, meséld el, mi volt akkor. Mi van.

ST. MONDAIN: Maury Julien Renalt hívta fel. találkoztak. Nem tudom, hol.

KRISETTE: Viccelsz. Az Anarchist engem állított rá Mauryra. Már rég. Viccelsz?

ST. MONDAIN: Az Anarchist Julien Renaltól tudja, hogy Maury átjött Párizsból.

MORNY: És miért jött át?

CHARLENE: Tè miért jöttél át?

KRISETTE: A Maisons Lafitte-i balhé, mi?

ST. MONDAIN: Krisette!

MORNY: Nem értem, miért Julien Renalt kereste meg. Miért nem Topo D'Azarayt?

ST. MONDAIN: Mert Topo neked dolgozott, Morny. Igen, igen. Az Anarchist engedett a kérésednek, és felhajtotta neked a Casey gyerekeket. Aki a tizenegy éves kislányt megerőszakolta a Liffey Lane-en. Dublinban.

MORNY: Muszáj ezt?

CHARLENE: Felhajtotta? Morny, meg fogod ölni? A Casey gyereket? Egy tizenegyéves srácot?

MORNY: Charlene, figyelj. Ez Topo száma. Most fogd magad, meg a telefont, hívd fel szépen, és... ne, azt ne mondd most, hogy én milyen rég fogtalak... mert fogom magam, és...

CHARLENE: Hát te nem lettél aszexuális, mint Maury?

MORNY: Mondom, fogod a telefont, és felhívod Topót. Egyébként Maury se az.

CHARLENE: Muszáj volt azt a két alfabétát Maisons-Laffitteben felszámolnotok?

MORNY: Charlene, Ne kezd megint. Találkoznom kell Mauryval. Hívd Topót, hallod! Tudd meg, hol van Maury.

CHARLENE: De Maury Julien Renallal beszélt...

MORNY: Telefonálsz, Charlene? Aztán, menj, szórakozz egy kicsit Julien Renallal. Kösd le.

CHARLENE: Mikor mész át Dublinba?

MORNY: Azt se tudom, átmegyek-e. Hallanom kell, mit keres itt Maury.

CHARLENE: A testvéri szeretet!

MORNY: Mindenesetre nem úgy gyakoroljuk, ahogy te Topóval.

CHARLENE: Most hívjam, vagy ne hívjam? Morny, nem tudnád Topót kicsit rám hangolni megint?

MORNY: Ti vagytok testvérek, intézzétek el.

CHARLENE: Mindig csak úgy félig intéződik el...!

MORNY: Azért vagytok féltestvérek.

2. JELENET

(Doors-zene. Közben lóverseny-közvetítés; a végén a Szó, „Ennyi.”)

MAURY: Topo, kösz, hogy megszabadítottál Julien Renaltól. Képzeld, mit csinált nekem.

TOPO D'AZARAY: Mit csinált neked?

MAURY: Na, hát a gyerekcsináló te vagy, hallom a Casey gyereket megszereztétek Mornynak. Morny, a bosszúálló. Na, Julien Renal felolvasott nekem! Fordít valami Dubuffet nevű festőtől. Jó szöveg, de nem mostanra.

TOPO D'AZARAY: Mostanra mi van, Maury?

MAURY: Felírtam egy csokipapírra, de eldobtam.

TOPO D'AZARAY: Talán a Lakli padjánál.

MAURY: Pont ott!?

TOPO D'AZARAY: A Karmelita-közben...

MAURY: Nem jártam ott.

TOPO D'AZARAY: Remélem, nem hajítottad az alfabéta mellé.

MAURY: Milyen alfabéta?

TOPO D'AZARAY: Le volt köpve a keze fehér csokoládéval. Az a fekete keze.

MAURY: Nem tudom, miről beszélsz. De mindegy. Valahol eldobtam a csokipapírt.

TOPO D'AZARAY: Az Aristocrat szerint túl sűrűk vagytok. Morny nem nagyon mehet át a Casey gyerek után Dublinba. Így.

MAURY: Dublinból jövök. A repülön elhagytam a fekete szipkámát.

TOPO D'AZARAY: Amelyikben Krisette-tel lefotóztak?

MAURY: Nem is Charlene-nel. Mondd, te érted Julien Renalt?

TOPO D'AZARAY: Mivel?

MAURY: Hagyjuk. Ezt jegyeztem fel: „mert nem mondhatom el bárkinek, nem is mondom el senkinek „ És: „olyan ragacsos vagyok a csokoládétól, hogy alig várom, érjek haza, szódázhassak...”

TOPO D'AZARAY: A szóda is hízlal.

MAURY: Most ötvenegy kiló vagyok.

TOPO D'AZARAY: Nyár van.

MAURY: Tessék?

TOPO D'AZARAY: Nyári súly. Neked. Nem gondolod, hogy Mornyt sérti, ha sokat kilózol?

MAURY: Mornynak mindegy. És ne kérdezz mindent az alfától.

TOPO D'AZARAY: Én csak az alfabétát kérdeztem. Hogy Párizsban kicsináltátok azt a kettőt, utánatok jöhettek.

MAURY: Dublinban nem is láttam alfabétát. Csak négereket... fekete bőrű embereket...

TOPO D'AZARAY: A párizsi alfabétáitok is olyan bőrűek voltak.

MAURY: De mások. És a nagyobbik a saját késébe szaladt. Abba fordult bele.

TOPO D'AZARAY: De a bele fordult ki, bocsánat. Remélem, nem ilyen vicceket írtál a csokipapírodra.

MAURY: Az írásom, szerencsére, magamnak is olvashatatlan.

TOPO D'AZARAY: „Megtanultam írni, tanuljak meg olvasni is!” Egy jellegzetes, maximalista Maury-mondás.

MAURY: Ennyi kilóval még mindig nem vagyok neked minimalista?

TOPO D'AZARAY: Mit csináltál Dublinban?

MAURY: Csak nem gondolod, hogy az Aristocrat küldött? Megkeresni Mornynak a Casey gyereket?

TOPO D'AZARAY: Mutasd a jegyed. A szállókártyád.

MAURY: Tessék. Hazaérek, és akkor túl sok szódát iszom. Az is rosszba fordul.

TOPO D'AZARAY: Te tényleg Dublinban voltál. Akkor ki dolgozott a Karmelitáknál?

MAURY: Csak nem gondolod, hogy Lalki padját bemocskolom? Különben is, az régen volt, hogy virághabosak a kensingtoni fák, és én a nagy fehérségükhöz a köpeteimet adhatom hozzá. A fehér csokoládé leve, ami lecsorog beléd végül, teljesen elvágja az étvágyat.

TOPO D'AZARAY: Ennek az alfabétának ott...

MAURY: Elvágták a torkát?

TOPO D'AZARAY: Vér és virághab...

MAURY: „Virághab”: nagy V-vel. Az a Morny lova.

TOPO D'AZARAY: Rajthoz áll Newburyben a „Fred Darling”-on?

MAURY: Ő lesz a Fred Darling. Ő nyeri az idén. Ő lesz az az idén.

TOPO D'AZARAY: Nem az Ír Vízmérce?

MAURY: Ír Vízmérce egy D-osztályú hendikepló csak, nem egy A/2 csoportos sztár.

TOPO D'AZARAY: Igaz, hogy Morny rögtön, ahogy megvette Wittgensteintől, Gigi Harrisonnak adta?

MAURY: Nem Wittgensteintől, hanem Wildensteintől. És nem adta senkinek.

TOPO D'AZARAY: G.G. Harrison, te, ha agg leszel, akkor is a „g.g” leszel. Agg, azaz éj dzsi dzsi.

MAURY: Nagy G-vel. Ezt akkor Gigi hajdani férjének, a megboldogult Harrison úrnak emlékére. Egy pohár szóda.

TOPO D'AZARAY: Akkor a Karmelitáknál... ki volt az?

MAURY: Ki volt mi?!

TOPO D'AZARAY: Dublinban mindig a GMTV-vel kezded a napot. Két pakli Gitanes-nal és a GMTV-vel.

MAURY: És a Gitane-gyár közölte a hírt?

TOPO D'AZARAY: Nem. A GMTV-ben ott volt az alfabéta. Az egyik állkapcsa át volt rúgva a másikon. a másik...

MAURY: ...pedig az egyiken.

TOPO D'AZARAY: Nem volt átrúgva. A másik nem.

MAURY: Leállt. Biztos ki akarta rabolni... Megjegyzem, balszerencse.

TOPO D'AZARAY: Nem létezik. Ha átküldtél magad helyett valakit, kis alibicsinálónak, és ilyen erős dolgot csinált, hát te is nagyon erős dolgot csinálhattál Dublinban.

MAURY: Nem te mondtad a minap, hogy gyakran viselkedtem gyengén?

TOPO D'AZARAY: Akkor még élt Guibert.

MAURY: Guibert Hamvait vittem Dublinba.

TOPO D'AZARAY: Csak nem a Phoenix-parkba, hogy feltámadjon?

MAURY: De, pont oda.

TOPO D'AZARAY: És a te kézjeggyeddel közben valaki a Karmelitáknál...? Ráadásul csokoládét köpött?

MAURY: Se köpni, se nyelni nem tudok. Ismered a történetemet?

TOPO D'AZARAY: Ki ne ismerné? Csokit csócsálsz, épp köpni akarnál, jön egy ismerősöd, előtte nem köphetsz, furcsa lenne, de a kedvéért nyelni se fogsz, nem fogsz hízni, azért, mert véletlenül az utadba akadt.

MAURY: Én nem hívtam. Ő jött.

TOPO D'AZARAY: És a nő? Csak hogy teljes legyen az előadás?

MAURY: Rálépett a pofájára is?

TOPO D'AZARAY: Nem. Akit átküldtél erre a munkára, a te lábje-gyeddal dolgozott. Szegény.

MAURY: Én is ezt mondom. De az egész Morny vezette be. Maisons-Lafitte-ben. Az egyik alfabétát, aki ott ki akart rabolni min-ket, Morny a saját késével szúrta le, a másikat nem akartuk me-gölni. de szét kellett lépni a kezét. A pofájába Morny lépett. Képtelen volnék. És nem is lesz több ilyen.

TOPO D'AZARAY: St. Mondain jött át helyetted?

MAURY: A Karmelitáknál az... csak baleset volt. Valamiért ideges lett... aki csinálta. Az alfabéta túl közel mehetett hozzá.

TOPO D'AZARAY: Ennyire tudod...! De a lókamionos, akit Kauf-schad megölt tavaly, mert belerohant a kocsijába, fehér volt. Nem volt alfabéta!

MAURY: Az Aristocrat mára se jött rendbe. Még mindig csak a Gi-tane-t mondja, meg közvetít.

TOPO D'AZARAY: Azt senki se tudja, az Aristocrat mennyire jött rendbe. Ha Casey megszerezte Mornynak. Különben miért kell Mornynak a Casey gyerek? Egy disznóval több a világon? Nem mindegy neki?

MAURY: Maisons-Lafitte miatt akar valami jót cselekedni.

TOPO D'AZARAY: Vagy nagyon rákapott a dologra.

MAURY: Ezt tőle kérdezd meg. Különben is rémes, ha kész történe-tekert hallok. Az én történeteimet se érti meg más, nekem se meséljenek. Egy szép nő szépsége pedig, ha ezt kérdezted, az ő dolga. Az ő árucikke. Charlene-né is. Gigi Harrisoné is. Kri-sette-é is. Az ő dolga. Nekem se hasznom, se károm belőle.

TOPO D'AZARAY: Benne.

MAURY: Semmim benne. Már ez van. Most ez.

TOPO D'AZARAY: Magánügy!

MAURY: Amit te elmondtál? Az is mind az! Semmi közöm hozzá.

TOPO D'AZARAY: Ha Morny megöli a Casey gyereket, ahhoz sincs?

MAURY: Nincs, és ha most elpályázol, elfáradsz, kérlek szépen, mert én elfáradtam, belefáradtam ebbe, a belem is belefáradt... akkor bekapcsolom a Music TV t, és hátha jön a Dawn Penn.

TOPO D'AZARAY: You Don't Love Me And I Knoe Now.

MAURY: Jelzés-szerű nóta. Minimalista. Pont ami kell.

TOPO D'AZARAY: — megszólal közben az MTV — De ez a Crash! Boom! Bang! A Roxette-től.

MAURY: Kicsit mint a csokiragacs, de nem rossz. Nem tudsz éhes lenni utána.

TOPO D'AZARAY: Az érzelgős szíveddel.

(A Roxette-től felerősödik az érzelmes Crash! Boom! Bang! Közben ismét az ismert bemondóhang; szövege végén a Szó: „Ennyi.”)

3. JELENET

(A zene elmegy. Csend. Harangszó.)

GIGI HARRISON: A lélekharang.

JULIEN RENAL: Dzsi-dzsi-dzsi!

GIGI HARRISON: Ne vihogj!

JULIEN RENAL: Aha. Menj el. Oda. Na. Óóó...

GIGI HARRISON: Olyan nagy voltál, mikor nem is tettél megjegyzést első alkalommal. Hogy ezt csináltam. Tényleg semmilyen, csak...

JULIEN: Dzsi-dzsi-dzsi. Kösz. Körbe vagy vihogva.

GIGI HARRISON: Csak egyszerűen nem lehetett mást, te... hallod? Te!

JULIEN RENAL: Érzelepsz? Olyan vagy, mint a Crash! Boom! Bang! a Roxette-től.

GIGI HARRISON: Nem is szeretem a Roxette-t. Kicsit mint a csokiragacs, de nem rossz. Nem bírsz éhes lenni utána.

JULIEN RENAL: Tessék?

GIGI HARRISON: (teli szájjal) Puh. Tessék, tessék tessék.

JULIEN RENAL: Hagyd abba. Beszélünk kell valamiről. Gigi Harrison: Biztos, nem látott meg senki?

JULIEN RENAL: A Karmelitáknál? Hülye. Senki. Tiszta véletlen volt. A csokiköpködés elég lett volna Maurynak. De akkor jött ez az alfabéta...

GIGI HARRISON: Egy rémtörténet. Mint amikor az én derék milliomo-somat, Harrisont agyontaposta a Puha Álom. Egy ilyen nevű ló.

JULIEN RENAL: Egy Puha Álom nevű ló is lehet kemény ló.

GIGI HARRISON: Régi történet. Még régebbi, mint az Aristocraté. Mikor Kaufschad kocsijába belerohant a lókamion.

JULIEN RENAL: Jaj, hagyjuk a mások történeteit. Antonin Artaud mondja, aki elhagyja a bizonytalanság területét, és meg akarja magyarázni, mi zajlik az agyában, közönséges disznó.

GIGI HARRISON: Mauryt hallom.

GIGI HARRISON: Mauryt hallom. „Nem szeretem a mások történeteit...”

JULIEN RENAL: De te szereted. mi?

GIGI HARRISON: Én ezt szeretem.

JULIEN RENAL: Olyan van nekem, mint egy őstörténet? Te, egy Jean Dubuffet nevű festő írásait fordítom...

GIGI HARRISON: Nekem ne magyarázd, hé, nekünk van... Harrisontól kaptam... két Dubuffet-t. Van két Dubuffet-m. És olvastam mit mondott. Hagyjuk a gúnyolódást, ezt mondta, azt szerettem volna megmutatni, hogy akiket-amiket mások megvetnek, rútnak látnak, azok is nagy-nagy csodák.

JULIEN RENAL: Engem rútnak látsz?

GIGI HARRISON: Szépnek látlak. Ebből a szögből is.

JULIEN RENAL: Nekem úgy rémlik, Mauryt is szépnek láttad abból a szögből.

GIGI HARRISON: Mauryt már csak messziről lehet imádni. Sose láttam őt ebből a szögből, Maury különben is csúnya.

JULIEN RENAL: Ő most el van ragadtatva magától.

GIGI HARRISON: Na ja. Mondd, és Kaufschadot tényleg te lökted ki az ablakon? Az Aristocrat utasítására? És így csapta agyon a zuhanó Kaufschad a feleségedet... akitől valóban voltál?

JULIEN RENAL: Hagyd az őstörténetet. Ezt senki se érti. Senki se tudja. Én tudom, nem löktem ki Kaufschadot az ablakon. Beléptem a szobába. Azt mondtam: „Hu! Itt a lókamion!” És Kaufschad kiesett az ablakon. Mindenre ugrott. Nem tudta, jól tette-e, hogy agyonverte azzal a téglás zsákkal a kamionost. De azt hitte, az Aristocrat meghalt mellette a kocsiban. Mikor a lókamion beléjük rohant.

GIGI HARRISON: És hogy jön a képbe Guibert halála? Hogy felakasztotta magát a Canal St. Martin hídjára, de közben a fejébe is golyót eresztett.

JULIEN RENAL: A mellébe. Sehogy se jön ide. Vagy dehogy. Kaufschad kiesett az ablakon, agyoncsapta a feleségemet. Krisette akkor, hogy az Aristocrat kimenekített engem Dublinba, úgy döntött, velem jön. Guibert meg akarta ölni Krisette-et. Többet nem tudok. Ő halt meg.

GIGI HARRISON: Mauryék szöktettek ki titeket?

JULIEN: Semmi kommentár.

GIGI HARRISON: Mauryék aztán Maisons-Lafitte-ben megöltek két alfabétát.

JULIEN RENAL: Csak egyet. De ennek végképp semmi köze a dologhoz. Azok lóversenytéri táskametszők voltak, kirabolták Mauryt, és Morny ellencsapdát állított. Kicsit túl jól sikerült a dolog.

GIGI HARRISON: Elveszed a kedvem.

JULIEN RENAL: Csak azt ne mondd, hogy lelohasztalak.

GIGI HARRISON: Rohadj le. De Maury már rég el akart jönni Párizsból, mert ott hagyta abba az ivást, és többé nem tudott mit kezdeni magával. A sörözőkben ír gazdálkodónak hazudta magát, de azt csak sör mellett tudta, napi másfél üveg whisky, három üveg vörösbor és tizenkét sör mellett. Félt, lebukik.

JULIEN RENAL: Maury igazi jellem. Azóta se iszik.

GIGI HARRISON: De napi nyolcvan Gitane-t szív. Úgy könnyű.

JULIEN RENAL: Úgy is nehéz! Akarod hallani, mit fordítottam egy Michaux nevű krapektől?

GIGI HARRISON: Nekem ezt ne magyarázd, van három sárga, két barna, egy kék és egy fekete Michaux-m. Gyere föl hozzám, megmutatom.

JULIEN RENAL: Gi-gi-Gi, te akkor is, ha agg leszel, a Dzsi-Dzsi leszel.

GIGI HARRISON: Romlottan fiúsnak találsz?

JULIEN RENAL: Ebből a szögből? Na, a Michaux írja, hogy csak ne sok önmegvalósítást. Annyit, hogy bevegye tőled a világ, ez vagy te, és hagyjanak békén, élhessed megint azt, hogy nem valósítasz meg semmit.

GIGI HARRISON: Hadd valósítsalak meg újra.

JULIEN RENAL: Most már ne. Mennem kell. Vár Maury.

GIGI HARRISON: Hé, engem is.

JULIEN RENAL: Aligha. És Michaux...

GIGI HARRISON: Michaux nem éppen csak Gitane-t szívott.

JULIEN RENAL: De ő is abbahagyta.

GIGI HARRISON: De én nem hagyom abba. Csináljuk zenére.

JULIEN RENAL: Ne!

(Zene Radiohead)

GIGI HARRISON: Hallod! Radiohead. A szólógitár krapek nagyon jó krapek. Add ide. Hallod?

JULIEN RENAL: A Radiohead krapekot?

GIGI HARRISON: Most ez nekem a Radiohead krapekom... most ez... most ez...

JULIEN RENAL: Dzsi-dzsi-dzsi. Csak nevetek rajtad, Mauryt ne is képzeld ide, őt úgyse kapod meg.

(A zene fölerősödik. Közben ismét lóverseny-közvetítés; a vége: „Ennyi.”)

4. JELENET (Dublin)

ANARCHIST ARISTOCRAT (közvetítőhangja) Éééé... és rajt. Csávó Cunci áll az élre, mögötte Korogho, Éji Saláta és Don Cikóka, Don Cikóka mögött Pápább a Pápánál, Pápább a Pápánál mellett most beleerősít Pálforduló, Vér és Virághab viszi a piros lámpát. A piros lámpa. (Már nem közvetít) Maury a dublini Lily Bordélyban töltötte a délutánt, itt, a szomszéd sarkon, a délutánt, mikor Londonban a Karmelitáknál az alfabéta megtámadott valakit, és... Dzsi-dzsi-dzsi. Ha Maury lett volna az... Távolabb, kicsi sátán.

GIGI HARRISON: Hihíhi. Akkor sántán ment volna el. Ha Maury van ott. Mert Maury hanyatt esett volna... odavágja a cipője sarkát a kövezethez, mintha fel akarná dobni a lábát... és akkor belevágja az alfabéta vádlijába, a jó húsos lábszárába...

ANARCHIST ARISTOCRAT: Csend. Aznap futott egy agár, Lily's Delight.

GIGI HARRISON: Az valami együttes, egy csaj.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Semmi csaj. És Charlene-nel ne is akard megpróbálni.

GIGI HARRISON: Akkor most veled.

ANARCHIST ARISTOCRAT: És Krisette-tel se. Figyelj ide. Morny a Ryan Airrel jön Dublinba. Felírom neked, holnap... mikor...

GIGI HARRISON: Hé, nem is holnapot írtál, hanem mát.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Megint a Maury helyett iszol.

GIGI HARRISON: Nem iszom más helyett. Én a magam mása vagyok. A magam képtelen mása, de erre aztán mindig képes vagyok. Hihíhi. Akarod látni a képes felemet? Szép tetoválás van rajta. St. Mondain istenien tetovál.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Vidd innen a feledet...

GIGI HARRISON: Hova? Limerickbe, Tipperarybe? Tudod, hogy Harrison Tipperaryben taposta halálra Puha Álom? Mondd, milyenek voltak a félholt vágóhídi lovak, ahogy a kamionból?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Egyéb dolgom is volt akkor.

GIGI HARRISON: Hihihí. Te anarchista vagy?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Nem vagyok anarchista.

GIGI HARRISON: Torinói vagy? Mint Nietzsche?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Nietzsche nem volt torinói.

GIGI HARRISON: Menjünk le, ússzunk egyet.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Gigi.

GIGI HARRISON: Igaz, hogy Maury Guibert hamvait hozta a Phoenix-parkba? Hogy így temesse el? Szétszórja?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Most hagyj, nagyon szétszórt vagyok.

GIGI HARRISON: Igaz, hogy Morny már megcsinálta?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Mit?

GIGI HARRISON: Kit! A Casey gyereket, a Phoenix-parkban, ahol a nagy árok van, a laktanyák oldalán.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Morny Londonban van.

GIGI HARRISON: Akkor St. Mondain volt az. Remélem, nem a Casey gyereken volt ilyen tétova... amit rám rakott a St. Mondain.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Ne mutasd meg... ha lehet.

GIGI HARRISON: Lehet, hogy te a Mauryt másolod?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Nem hinném. Maury a Trinity Kórházban fekszik, az intenzíven. Az East Enden kicsit összetörte magát.

GIGI HARRISON: Ittasan vezetett?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Maury nem iszik. Ezt nem tudták.

GIGI HARRISON: Te bíztad meg Julian Renalt, lökje ki Kaufschadot az ablakon?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Pascal mondta: minden bajunk abból van, hogy nem bírunk megmaradni a szobánkban.

GIGI HARRISON: Fiús frizurámra, Kaufschad aztán tényleg nem tudott. De hogy Julien Renal felesége pont ott sétált az ablak alatt...

ANARCHIST ARISTOCRAT: Várta Julien Renalt, aki egy percre felugrott Kaufschadhoz. A rendőrségi változat is ez.

GIGI HARRISON: Na, akkor már nyilvánvaló.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Julien Renal elpályázott Charlene-nel, St. Mondain meg ma este repül Kanadába Krisette-tel.

GIGI HARRISON: Mi lett végül a Casey gyerekekkel?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Nem szeretném, ha Morny megint túlpörögne.

GIGI HARRISON: Morny nem volt ideát. Vele voltam Londonban, amikor a Casey gyereket kicsinálták. Akkor ki volt?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Nem is nagyon csinálták ki.

GIGI HARRISON: Már a Karmelitáknál őt akartátok?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Ne keress mindig összefüggéseket.

GIGI HARRISON: Őt, vagy nem őt?

ANARCHIST ARISTOCRAT: Ne keress mindig lehetetlen összefüggéseket.

GIGI HARRISON: De ez nem lehetetlen összefüggés, ha az eszembe juthatott.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Üdítő vagy.

GIGI HARRISON: Tiszta üdítő, hogy Harrison legalább összefüggéstelenül halt meg. Agyontaposta a Puha Álom. Tiszta üdítő, hogy a Puha Álom nem halt meg. Lovagoltam is azóta kétszer.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Ez a te dolgod.

GIGI HARRISON: Csak kitört, áttört, mint zenében a Doors.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Ez a te dolgod. És most menj el szépen. A Casey gyerekeknek az volt a szerencséje, hogy analfabéta.

GIGI HARRISON: Tessék: Talán alfabéta.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Nem. Analfabéta. Amikor szétlépték a bal kezét, azt kérdezték tőle: Tudsz írni, srác? a fejét rázta. A szája be volt kötve, ne üvöltsön. Vagy én nem tudom. Akkor mondta, nem tudom, hogyan, mutatta, nem tudom, hogy se írni, se olvasni nem tud. Szétlépték a száját. így hagyták ott.

GIGI HARRISON: De hát ő hívta a lapot. Tizenegyéves klambó, és megerőszakol, késhegyen, egy tizenegyéves lányt világos nappal egy sötét sikátorban.

ANARCHIST ARISTOCRAT: Az ő dolga. Mornynak semmi köze hozzá. A Lily-bordély mellett vár valaki, ő elvisz, és menj.

(Zene: Doors. Közben löverseny-közvetítés; a végén: „Ennyi.”)

5. JELENET

(Dublin. Halkan a Creep)

ST. MONDAIN: Julien Renal Rilkét olvasott fel. Tudjuk már, hogy megkövült magányban él a csillag...

CHARLENE: Csillag a csillag mellett megkövül, hé!

ST. MONDAIN: És elzárkózik a szomszéd bolygótól. Hogy a testek csak könnyek a térben, így peregnek egymás mellett, vagy mit tudom én.

KRISETTE: De most azért érzel valamit a testünkből, St. Mondain. Így hármásban, egy ágyikóban...

ST. MONDAIN: És fent élünk, egy isten szomszédságában...

KRISETTE: Hihihí! Anarchist Aristocrat, és Topo D'Azaray az ő prófétája.

CHARLENE: Vedd le már azt a Musicot.

ST. MONDAIN: Miért, a Radiohead a fej!

KRISETTE: Hahaha.

(Zene elhallgat)

CHARLENE: Fent élünk egy isten szomszédságában, akivel összetévesztenek minket, ha magányosan sírnak este, és akire átkokat zúdítanak...

ST. MONDAIN: Hé, Charlene, tudtad-e, hogy Dublinban a Heuston pályaudvart az igazi helybeliek úgy hívják csak, hogy Kingsbridge Station?

CHARLENE: És hány mérföld onnan a Phoenix-park?

KRISETTE: Mindenesetre nem ti csináltátok meg a Casey gyereket.

ST. MONDAIN: És képmásai vagyunk ennek az istennek, ha lámpásaik, e földi árvákéi, kutatnak valami célt, és a mi szórakozott, isteni arcunkon átsuhan a fényük.

KRISETTE: Hé, St. Mondain, neked azért nincs valami isteni arcod, olyan vagy, mint a Woody Allen, ha másnapos.

ST. MONDAIN: Kösz. Krisette.

CHARLENE: Láttam Tuniszban egy filmet Sean O'Connoryvel, ő lett az év krapekja, egy tiszta hájtömeg. Én örülök, hogy Maury így lefogyott.

ST. MONDAIN: Na, Mornynak adta át a kilóit.

CHARLENE: Jó lenne vele egy fél évet megint együtt élni Maisons-Lafitte-ban.

KRISETTE: Mauryval?

ST. MONDAIN: Apátoknál?

CHARLENE: Apámnál. Lovagolnánk, minden. Maury nevezte el a pályát Hosszú Koporsónak. Képzeljétek, zár a hosszú koporsó. Maisos-Lafitte-ban nem lesznek többet versenyek.

ST. MONDAIN: Hallom, volt is tüntetés ellene. Kivonultak trénerek, minden.

KRISETTE: Megyek mosdani.

CHARLENE: Én is öltözöm.

ST. MONDAIN: Mint egy nyelvkönyvben.

KRISETTE: Mint egy régi regényben. Charlene nem mosdik. Úgyse tudja lemosni a gyalázatot, hogy tizenötévesen elcsábította a tizenhétéves féltestvérét, Topo D'Azaryt.

CHARLENE: Na és? Gyerekek, ebben a dologban Maurynak van igaza. Gyakorolja a szexet, de csak egymagában, azt mondja, nem ér meg semmi bonyodalmat. Mert sose jut róla semmi az eszébe. Nem tudja mihez kötni.

KRISETTE: Kötni?

ST. MONDAIN: Ez veletek azért egész jó szabad kikötő volt.

KRISETTE: Disznó! Elmozdultál a bizonytalanság talajáról, ahogy Wols mondja, a festő. Tudjátok, mennyire szerette a kutyáját? Azt mondta: mit vagy úgy oda az igazságaiddal? Nézd meg a kutyámat. Majdnem olyan bonyolult lény, mint egy ember. És miben van igaza?

Mindenben és semmiben. De csak amennyire nekünk — nem többé, nem kevésbé.

CHARLENE: Maury Londonban maradt. Ábránd és valóság! Öreg-asszonynak öltözött, fehér parókája van, és dakszlit sétáltat a Kensington Gardens-ben. A Karmelitáktól indul mindig, attól a padtól, ahol a Lakli halálhírét meghallotta.

ST. MONDAIN: Igaz, hogy Maury csinálta ki olyan rémesen az alfabetát a Karmeliták mögött?

KRISETTE: Nem, Julien Renal mondja, megtámadta őt a krapek.

ST. MONDAIN: Julien Renal? Krisette, vigyázz, ki ne pottyanj az ablakon.

CHARLENE: És kerülj a Kensington Gardens-t, mert az exférjemmel, mármint Mauryval én akarok kikezdeni. Igaz, ő azt mondja, a nőkről hallani sem akar, mert sok a bonyodalom...

ST. MONDAIN: Ezt már mondtátok.

CHARLENE: És hogy: „A férfiak... azok meg kik?”

KRISETTE: Hihihí!

ST. MONDAIN: Szégyellek meztelenül kimászni az ágyból kettőtök előtt.

KRISETTE: Te, tudod, mi az abszolút tök különbség?

CHARLENE: Nem úgy van. Mi a tök más. A tök más, meg a Tök Mása.

KRISETTE: Mindkettő nagy T-vel és nagy M-mel. St. Mondain, gyere még egyszer, akár kis M-mel is.

ST. MONDAIN: Többről szó sem lehet.

CHARLENE: Visszamegyek Maury után Londonba.

ST. MONDAIN: Krisette, csomagolj.

KRISETTE: Kaptunk pénzt az Anarchisttól.

ST. MONDAIN: Disznó. Azt a pénzt én kaptam, különben is, másra.

KRISETTE: De nem ismered azt a viccet, hogy mi a Tök Mása...?

(A Crash! Boom! Bang! közben lóverseny-közvetítés, a végén: „Ennyi.”)

6. JELENET

MAURY: Csönd, Lakli Kettő. Felolvasok neked valamit.

(Vakkantások)

MAURY: Sose hittem, hogy A Karamazov testvérek ismét a kezemben lesz. De akkor már inkább, mint más. Nézd, és azt a részt akartam kikeresni, hogy „A szerelem elmúlt, Mitya”. Ezt a Kátya mondja, és nagyon sír. De valami mást találtam meg: amikor Aljosa elbúcsúzik kis barátaitól.

(Zaj hallatszik.)

Te vagy az, Morny.

MORNY: Aha. Jó ég, te most is három trikóban, garbóban és farmerban?

MAURY: Mint egy nyelvkönyv, olyanok vagytok. A trikók: az ír színek, narancs-fehér-zöld, bár állítólag egy ilyen karotta-retek-zöld fejes saláta is megtenné a fekete garbó és a farmerkékség alá.

MORNY: A Morny-család színei.

MAURY: Nem hiányzik, hogy nem mehatsz át Deauville-ba a Prix Hornyra?

MORNY: Pszichobaba nélkülem is megnyeri. „Éééé... és rajt. Mousquetier áll az élre, mögötte Osman Ombudsman... Éji Sálata és Pszichobaba zárja a sort. A végén lepedőfinis, hat ló egy vonalban...

MAURY: És csendes alkoholizmussal nyer Pszichobaba.

MORNY: Charlene visszajön?

MAURY: Nem hívom. De most állítólag ellát. Összedrótoz.

MORNY: Rossz, hogy nem tudsz lemenni.

MAURY: Hát az East Endre nem mennék. De a Mayfairben kiülnék egy csöndes esti tonikra. Mennyire szerettem. Cigizni puhán és telten a citromos tonik ízével a szádon.

MORNY: Olyankor a cigi nem puha és telt, hanem elázik, öcsike.

MAURY: Charlene-nel mi legyen?

MORNY: Hagyd, ha vissza akar jönni. Charlene nagyon rákapott.

MAURY: Abszint? Gin? Mit iszik?

MORNY: Mindent. Ahogy te is egykor, meg én is ma.

MAURY: Hoztál Gitane-t?

MORNY: Aha. De ebbe belehalsz. Napi százhusz lesz belőle.

MAURY: Charlene ezt akarja megakadályozni? Még hány napig fekszem így?

MORNY: Két hétig és öt napig. A két hetet vedd komolyan.

MAURY: Mindig a saját történeteiteket mondjátok. „Krefeldben volt ez, Se Lát Se Hall nyerte, Alku-Balku előtt, és megcsíptem őket, és szívtam egy platán alatt a...” na, adj egy slukkot... Fura, hogy alfabétáknak neveztük „azokat”...

MORNY: Jól megvagy Charlene nélkül, mi?

MAURY: Ő is nélkülem. Mindenki nélkül jól megvagyok. Főleg nélkölük lettem volna jól.

MORNY: Letettük a névjegyünket az East Enden. Két autó kiégett, messze a te Alfa Rómeódtól. És a Casey gyerek analfabéta volt, mi?

MAURY: Különben is Mercutio vagyok. Düsseldorfban láttam egy színházi plakátot „A pacsirta volt az”.

MORNY: „Egy verébfi sem eshetik le a gondviselés akarata nélkül.”

MAURY: Én a veréb vagyok. És én vagyok Mercutio, csak nem halhatok meg olyan hamar a darabban.

MORNY: Most nem haltál meg.

MAURY: Egy pillanatig azt is gondoltam, hogy az Aristocrat srácai. Hogy nem tetszettem az öregnek.

MORNY: Ilyet mindig gondolhatsz.

MAURY: Akkorát gondolkoztam ezen a veréb-dolgon. A Bibliában áll, két fingért odaadnák a verebet, de isten egy örökkévalóságig figyel rá.

MORNY: Ejha, Karamazovot olvasol?

MAURY: Aljosát. Akarod hallani?

MORNY: Nem. De hogy meg se kérded, kik ültek a kocsikban...

MAURY: Nem. Rossz megkönnyebbülés volt, mikor megtámadtak...

MORNY: Hoztam tonikot. De megkönnyebbülés, igaz?

MAURY: Az, hogy piát töltöttek belém! Nem tudom kimosni.

MORNY: Ne sajnáltsd magad. Ha Karamazovékat olvasod, ez duma. A megkönnyebbülés. Miért oda vitted Guibert hamvait?

MAURY: Idegen a város is. London. Persze Dublin is. Visszakívánkozik Párizsba. Lakli miatt nem vihettem a Karmeliták Parkjába. És aztán...

MORNY: És Krefeldbe és Düsseldorfba. Ahol a zsokék átvágnak a parkon. Mennek a felnyergelőbe, lehet velük dumálni, főleg a zsokélányokkal... Mi volt a cetlin?

MAURY: Egyszer egy Sintér nevű zsoké vitt egy Árva Lélek nevű lovat. Velük dumáltam. A hamvak közti papíron?

MORNY: A krefeldiek szoktak írni neked?

MAURY: Nekem? „Meghalsz”, ez volt a cetlin.

MORNY: Szóval meginnál egy csöndes esti tonikot, és keményen, telten cigiznél?

MAURY: Most érzem, milyen rohadt ez, hogy nem mehetek vissza Maisons-Lafitte-be.

MORNY: Bezárják.

MAURY: Emlékszel, mikor Boris nyert, és hazamenet a tulaja megkérdezte, hány óra, és beleborult mindenem a vizesárokba, az egész szatyrom, vele a vekkerek, három darabra esett, de a számlapon ott volt, hány óra, és mutattam, hogy ennyi, és söröztünk egyet, végigsöröztünk a kastély környékét, a tulaj kikísért a vasúthoz, és az órát elneveztük Boris Vekkernek?

MORNY: Ne szóljak át a dokinak? Lázas vagy.

MAURY: Semmi. Csak elrontottad a búcsúhangulatot. Menj a francba, el akarok búcsúzni Aljosával a srácoktól. Ha felépülök, visszamegyek Párizsba.

MORNY: Majd amit az Anarchist mond. És Charlene.

MAURY: Lesz, aki bevásárol, legalább. De én is bevásárolok vele. Krefeldben, csak mert kéred, azt mondta valaki: ennyi...

MORNY: Jó, hogy már megint viccelsz, öcsi. Az East Endiektől meg ne tarts. Véletlen volt, semmi dolguk veled. Képzeld, ma reggel mentem a kihalt Fulhamen át, és egy öregasszony, még nálad is soványabb, ott állt egy kapu előtt, megkérdezte: tényleg reggel van? Igazítsam be az óráját, nem boldogul vele. Tényleg reggel van, ezt kérdezte.

MAURY: Kösz, Morny. Holnap se nézz be.

MORNY: Elég, ha belédlátok. Charlene telefonál majd, vedd fel. „Ennyi Gitanes-ba, ha így szívod, belehalsz!

MAURY: Le vagy szarv, mint a belfasti ház, amikor felrobbant. De Krefeldben ez volt.

MORNY: Felrobbant, felrobbant, le van szarva. Nem fogjuk megcsodálni. Leviszem sétálni Lakli Kettőt. Charlene hozza.

(Morny el. Ajtó)

MAURY: (Egyedül) Charlene. „Uraim, hamarosan elválunk. Egy ideig még itt maradok két bátyámmal, akik közül az egyik száműzetésbe megy, a másik halálos beteg. De hamarosan elhagyom ezt a várost, talán nagyon hosszú időre. Állapodjunk meg itt, Iljusa kövénél... „ Ki a franc volt ez az Iljusa? Na, mindegy. Örökké a mások történetei. Én meg azt se tudom, kik vertek össze az East Enden, mit kerestem ott... az East Endről annyit tudok csak, hogy East 17, az egy jó rockbanda. „hogy sohasem feledjük el Iljusát, másodszor egymást. És bármi történjék is velünk később az életben, ha akár húsz évig se találkozunk...” Ezt az Iljusát, az áll itt, kövel dobálták. A Gold Cupra ki kéne menni Cheltenhambe, jövőre. Fut talán a Krisette nevű. Hé, én azt hittem, Krisette a piás. Most semmit se tudok hirtelen. Kövel dobálták az Alfát, és azt gondoltam, hoppá, tévedés, Mercutio vagyok. Vagy ezt csak aztán? Egyszer Bécsben... De hogy keveredtem oda? „...mennyi szép és jó érzés egyesített bennünket, talán el is feledtük, amik vagyunk...” Vagy fordítva? Fáraszt az olvasás. „Nem az, hogy rosszak leszünk, elég egyetlen szép élmény emléke, és az annyi, mint a megváltás „ De ez már az én szövegem, nem a Karamazov Aljosáé. Nincs türelmem hozzá. Hülye Morny, nem kapcsolta be a Music TV-t. Biztos

most megy. hogy Dawn Penn, No, no, noo, you Don't Love Me And I Know Now... Hé, te vagy az Charlene?

(Csend)

Meghoztad Lakli Kettőt? Lakli Egy egy nagy kőnél van eltemetve, ő volt Iljusa. A nagy kőnél állapodjunk meg, hogy egy csendes esti tonik mellett megnézzük a Prix Morny, és nem felejtjük el egymást.

(Telefoncsengés. Maury nem veszi fel.)

Guibert, a hamvaid? Rohadj meg. (Aztán felveszi. Már a kagylóba:) Rohadj meg, akárki.

GIGI: Telefonálsz?

MAURY: Hihi, dzsi-dzsi. Te ha agg leszel, még mindig a Gigi Harrison leszel. Agg, két g-vel, és G.G. is két g.

GIGI HARRISON: A gyengébbek kedvéért.

MAURY: Téged vártalak. De ne képzeld semmit.

GIGI HARRISON: Harrisonnak is a kedvence volt a Karamazovok.

MAURY: És a halála legalább mindentől független.

GIGI HARRISON: Hé, te tényleg beteg vagy, Maury, mások történeteit mondd.

MAURY: Charlene lent vár? Ki tette a hamvak közé a cetlit?

GIGI HARRISON: Lent, és kérdezteti, feljöhet-e.

MAURY: Mondd meg neki. inkább te kellenél, de hadd jöjjön. És ha sokat mászkál a ház előtt, kilöksz engem a végén, és a fejére esem. Ki tette oda, hogy „meghalsz”?

GIGI HARRISON: Nesze, tonik. És itt a Gitane-od. És ne felejsél el soha. Legyek a te jó cselekedeted.

MAURY: Tè leszel az enyém. Visszajössz? Charlene-t elküldöm az este. Vagy úgyis elmegy. Azért jön hozzám, hogy tőlem járjon el mindenhova. Az East Enden fehérék támadtak meg.

GIGI HARRISON: Búcsúzni jöttem. Elhagyom ezt a várost.

MAURY: Hová mész? Ki tette oda a cetlit? Összefügg ez? Gigi Harrison: A szerelem elmúlt, Maury. De én is szoktam sírni, hidd el. Az benne a legjobb. Mennyi gyerekes kérdés.

MAURY: És tedd meg nekem ezer frankra... nem, ötszázzal elég lesz... a Pszichobabát. Ez nem gyerekes kérdés.

GIGI HARRISON: Oké, a másik felét Morny adja hozzá.

MAURY: Együtt mentek? Nem sétál véletlenül az ablak alatt? Hadd löknélek ki rá. Ha mindig erőseket léptem volna, én lennék a Schwarzenegger.

GIGI HARRISON: Nyert a lovad Brightonban. A Vér és Virághab.

MAURY: Nincs semmiféle lovam. Hagyjatok békén. Felejsük el örökre egymást. Ne legyen az, hogy itt vagytok, és mégis minnek, és hol vagytok, ha nem vagytok velem?

GIGI: Szevasz.

(ajtó)

MAURY: Gyerekes dolog. „Gyerekek, uraim! Hosszú időre elhagyom ezt a várost.”

(Az ismert zenék egyike; fölerősödik. Zenék)

(Csönd.

Majd a közvetítő: „Ennyi.”)

VÉGE!

Budapest

Tandori Dezső

A Szégyen

(3 antifasiszta burleszk)

A lány nem felel?

Szereplők:

DRÓT (*festő*)

LEÓ (*író, restaurátor*)

HENRIK (*szobrász*)

LUDMILLA (*huszonéves egyetemista lány*)

LUCA (*Ludmilla anyja*)

F, X., Y, Z. (*vendégek*)

A 3 művész együtt bérel egy hatalmas műteremlakást, ahol a szobrok, festmények és a vendégek is kényelmesen elférnek. A háttérben középen nagy, fehér szárnyasajtó, kétoldalt méretes ablakok. Az előtérben hosszú faasztal, székek. A terem bal belső sarkában ormótlan csillár lóg, nem világít, szinte műtárgy.

Függöny fel; sehol senki. 1 percig sehol senki, majd leszakad a csillár. LEÓ óvatos réműlettel be...

LEÓ Mi ez? Van itt valaki? Nincs? Jár itt valaki (*suttogva*)? Ki szakította le? Na ennek mára ennyi.

LUDMILLA (*kintről üvölt*) Mit csináltál, haverka? (*bejön*) Nem te voltál, Leó angyalom, te csillárspecialista?

LEÓ (*ingerülten a lánynak*) Minek nézel te engem...?

LUDMILLA Gondoltam, hogy megkérdezed, méghozzá a lehető leg-szerencsétlenebb pillanatban..., amikor leszakad a csillár. Mi-nek nézlek, minek nézlek? Látszik, nem?

LEÓ Mi látszik? Egy síró, könnytelen férfiarc. Ebben a korban, Lud, már tudhatnád, hogy minek higgy! A szemednek vagy a fantá-ziádnak..., vagy nekem. Az ilyen bemondások, mint például ez is, amit mondtál, hogy szerencsétlen..., a lehető legszerencsét-lenebb pillanat, nem sokat takarnak nekem, és rólad sem árul-nak el többet, mint hiszed.

LUDMILLA Na és mit hiszek? Vagy ez lesz ma a központi téma?

LEÓ Ne legyél csacsí, Lud, drága...

LUDMILLA ...haverka! Azt hiszem, te engem még egy matinéra se vittél el..., és el se hoztál onnan. Pedig a matinékat kislányko-rom óta utálom. Anyámnak soha nem a film volt a kunszt, ha-nem a mozigépész figurája, akiből minden vesztérn után hülyét csinált. Én meg mint egy ócska rongybaba, cserébe, ülhettem a tűzoltószéken, a poroltóval a tarkómban...

LEÓ ...nekem nem újdonság a mozigépész. Sokszor láttam anyád-dal karöltve az ócskapiacon. Az ócskapiacon; a csalás olyan végzetes méreteket öltött, mint egy bohóctréfa. A mozigépész nem értett az érvelés művészetéhez. Anyád a csillár bronz szár-nyacskáira esküdött, a gépész meg a szárnyak tövébe csavart fi-nom kis százás tejizzókra.

LUDMILLA Soha nem gondoltam arra, hogy anyámat féltetni kéne. Minden hájjal megkent nő... Engem meg agyonfélt, mintha én is nem is éppen olyan nő lennék.

LEÓ Éppen olyan nő...? (*gunyorosan selypítve*) „Nekem mindig megvojtak azok a cajok, akiket csak akajok.”

LUDMILLA ...és az orvos mit mond? Kinövd?

LEÓ Hamarabb, mint te.

LUDMILLA De neked már kevesebb időd van rá, haverka.

LEÓ Meg több esélyem.

LUDMILLA Undorító vagy.

DRÓT (*jobbról dalolva érkezik*) „Sej, haj, kiskomám, nekem nin-csen iskolám...”

LUDMILLA Na, itt van a mi kanos pacsirtánk!

DRÓT (*nagy örömmel kiáltva*) Gyerekek, pakolunk, itt a világ-vége!

LUDMILLA Nem gondolod, hogy rossz vicceid vannak!?

LEÓ Na figyelj, Drót! Telefonált az a galériás gyíknyakú tyúk, hogy nem ezt az anyagot várták tőled, fél, hogy pár nap alatt befürödnek a tájképeiddel, a pasztellekkel. Még a keretezésnek se ugrottak neki. Az az igazság, figyelj, Drót, az még tetszett, hogy nekiláttál a tájképeknek, de már bocsáss meg, az mégiscsak gyerekség, hogy egy domb, egy felhő, egy nap, szóval égés..., de most az istenért, ki ne fuss a világból...

DRÓT ...a világból a szerelmesek szoktak kifutni, ha nem tévedek. (*lassan, cinikusan*) Azok a fajta szerelmesek, akik a magányt űznék ki egymásból, és egymásnak azzal imponálnak, hogy nem tudnak ebben a világban élni. Dombok, napok. (*tágra nyílt szemekkel*) Jó volna nem elhinni, hogy egy restaurátor, lásd, csak a régi időkre számít, jobb híján, de azokat már nem tudja visszahozni. Egy szerelmes restaurátor meg csak a falfestéket kapargatja. (*az összetört csillár mellett lerogyva*) Én ezt így mondom, a szimmetria és a természet híve.

LUDMILLA Azért mindig van mit tanulni egymástól..., úgy látom.

LEÓ Egy pillanat alatt el tudod veszíteni a fejed, Drót. Ha a Ludot akarod ellenem fölhergelni, akkor rossz helyen tapogatózol. Az arányérzéked is cserben hagy..., Lud egyébként bírja a képeidet, már csak ezért is, Drót, ..., lassabban a testtel, az isten szerelmére!

LUDMILLA Nektek ez a természetes. Neked, haverka, hogy el legyen boronálva a dolgok. Neked, Drót, hogy föl húzzál mindenkit a hülye dumáddal. Nekem meg az, hogy most elmegyek hajat mosni, ha a meleg vizet nem művészkedtéték ki. (*Ludmilla el tehat*)

(*Drót és Leó az asztalhoz ülnek, előbb némi szigorúsággal méregetik egymást, aztán egyszerre pukkadozva elröbögik magukat.*)

LEÓ Szakasztott az anyja, mindig ezt csinálja.

DRÓT Monddd, Leó, édes öregem, a képeimet csak a Lud szemében akartad leégetni, vagy tényleg ilyen sötét elképzeléseid vannak az én pasztelleimről? Te valóban így gondolod, hogy ennyi az én mániám? Egy-két domb, futó felhők, nagyritkán egy vízesés?

LEÓ (*epésen*) Tudod, elvakított a szerelem, és Lud mindig a műélvezőt hozza elő belőlem, akitől nem látok mást, tudod, csak a Ludot. (*megtapogatja a zöld kordzakójának zsebeit*) Neked sincs cigid, Drót?

DRÓT Reggel az ablakpárkányon láttam egy fél doboz Filtolt, a Luca hagyhatta itt azon a szörnyű estén.

LEÓ Jaj, ne is beszélj róla!

DRÓT Az estéről vagy a Filtolról?

LEÓ Felejsük el! (...) Viszont Henrik atyánkat nem láttad valahol? Még délelőtt leugrott a csarnokba cigarettáért meg sörért, de se sör, se cigi, se Henrik.

DRÓT Egyre furcsább ez a Henrik. A múltkor is hogy eltűnt. Egy álló nap, álló éjjel hozta a repceolajat a salátába. Arra, hogy hol járt, nem volt egy szava se. Csak az dőlt belőle, hogy a szobrok így, meg a szobrok úgy, szerintem rá már nemigen számíthatunk, Leó. Vagy alszol?

LEÓ Dehogy, Henrikre gondoltam. Már akkor is, mikor ideköltöztünk, feltűnt nekem az a húzása, hogy a várost keresztül-kasul bebuszozta, végállomástól végállomásig, hogy megtudja, melyik busz merre hord. Most meg eltéved. Vagy mit csinál.

DRÓT Egy kávét, möszi? (...) Na, megyek vizet forralni.

LEÓ Szerintem Henriknek vidéken kellene élni, ahol reggel a kakasok ébresztik, és nem a te éjszakai pillangóid egyike-másika, amelyik véletlenül az ő ágyába szédült, cigivel a szájában, szandálostól, széles bőrvölvvel, agyonsprézve. Mit szólsz?

DRÓT Kész a káffé! (...) *(csöngetnek)* Csöngettek! *(csöngetnek)* Leó! *(csöngetnek)* Engedd már be! *(csöngetnek)* *(Leó elindul)* A kulcs! *(Leó vissza, csöngetnek)* Vagy nyitva van az ajtó? *(Leó a kulccsal el, de nyomban visszafordul)*

LEÓ Már bejött.

DRÓT Ki a ménkű az?

F *(sliccét ballonja zsebén át markolászva átrohan a szobán)* Atyaúristen, sziasztok, szabad a vécé!

DRÓT Nem. Lud haját mos.

F A vécében?

LEÓ *(Leó és Drót az asztalnál kávéznak, F toporog)* Legyen már eszed! Vajon mi baja?

F Mi-mi-mi?

LEÓ Menj a virágágyásba! *(F elrohan)*

DRÓT Erre is mindig itt jön rá a mehetnék.

LEÓ *(autó fékezése, majd dudája hallatszik)* Rövid duda, hosszú fék. Kíváncsi vagyok, hogy elért-e a virágágyásig ez a kengyel-futó?

DRÓT Én inkább rosszat sejték, ha lehet. *(Drót iratokat és fényképeket vesz elő kötött pulóvere alól, az ing mellzsebéből, és az asztalra dobja)* Ma se mentem semmire a papírokkal.

F *(F megjelenik az ajtóban, ballonja nélkül, mosolyog)* Azért jöttem, hogy...

DRÓT ...ki a kedvenc festőd? Még mindig az a sápkóros argentin nő, aki olyan gyorsan tangózik, és a ballonjait fűnek-fának elajándékozza? „Múcsosz gráciász.” Hanem annyit még igazán elárulhatnál, hogy hová a csudába lett a ballonod?

F *(beljebb néhány szerény lépéssel)* Azért jöttem, mert a Henrik meg a Luca azt üzeni, hogy egy ötkilást adjatok ide. Felmaradtak a „Csopakiban”.

LEÓ *(Dróthoz fennkölt aggodalommal)* Szerinted igazat szól, Henrik atyánk küldötte őt? Vagy pedig önálló érdekeinek poros, koszos útját járja eme megjámborult, fölös példánya szörnyű, letaglózó világunknak?

F Dehát. (...) Én el is mehetek.

DRÓT Azt tudjuk. Hisszük. És reméljük, hogy majd egyszer eljő e kegyes pillanat. De nem ez volt a kérdés.

F Értsétek már meg, Henrik és Luca magatehetetlen, nincs egy vasuk se, vagyishogy ennyi hiányzik a cehhez.

LEÓ Szavaid nyegleséget, tétovaságot árulnak el. Nehéz lesz így bizalmunk kiérdemelned.

DRÓT Óh, szegény Henrik atyánk, Lucáról nem is beszélve, és ha mindez mégis igaz? Milyen szörnyű, úgy látni majd napok múltán őket, hogy elemésztdötek szégyenben és búbánatban. Szemeiken fémpénz nagyságú karikák, a „Csopaki” küszöbén rájuk romlott áru, és a segítség egyre csak nincs sehol.

F *(bekattanva)* Ilyen genyó szövegelést még nem hallottam.

LEÓ Akkor folytatom, kisapám. *(meggondolva)* De nem! Itt a bankó. És mondd meg a Lucának, üzenem, leszakadt a csillár, a lánya meg már a haját mossa egy ideje. *(F el a bankóval)*

DRÓT Kísérteties volt ez az alak. A Henrik tud csak ilyenekbe botlani, akik később semmi pénzért le nem másznának róla.

LEÓ Azt neked mesélte, hogy mit hozott össze a csigalépcsőn fölfelé?

DRÓT Hm?

LEÓ Ment a Henrik, nem úgy, mint a meszes, inkább ahogy szokott, és jött vele szembe egy kétméteres bige, és amikor a Henrik meglátta, arra gondolt, milyen lehet ekkora nővel állva csó-

kolózni; feszül a gerinc, a tekintet az eget pásztázza, a nyelv pedig forrón bemegy. Na szóval erre gondolt a Henrik, mikor a fordulóban elhasalt, és a liftkezelő kérdésére, hogy mit csinálsz Henrik ott a fordulóban a földön, tudod mit válaszolt?

DRÓT Hm. Mit?

LEÓ Hogy csókolózik, azt mondta a Henrik.

DRÓT *(kedvetlenül szórakozottan)* Igazad van, silány egy kaland, a Henriknek mégiscsak vidéken kellene élni, ahol ritkábbak a csigalépcsők, és apróbbak a nők, talán.

LEÓ Ja igen, egy vidéki, alacsony nő, Tahitiből. Vagy egy szigetlakó, azok is kicsikék, nem?

DRÓT *(felpattan, és mintha elindulna, megáll)* Már mióta bent van ez a szegény pára a fürdőszobában!

LEÓ Remélem, hogy nem a hajvágásba menekült megint, vagy a hajfestésbe, szégyenszemre. Mert nekem kezd az az érzésem kialakulni, hogy ő is egy cserbenhagyott nőnek gondolja magát, mint minden fiatal lány, akit elkap az újrakezdés mániája...

DRÓT ...az újrakezdődsdi...

LEÓ ...és aztán előbújik a fürdőszobából, hogy az Isten se ismer rá, nemhogy én. Egy igazi kaméleon. Csak maradna maximum a hajmosásnál...

LUDMILLA *(fürdőköpenyben, fején törölköző-turbánnal)* Mi van gyerekek? Tudjátok, hogy ma újhold lesz?

LEÓ Igen? Na végre! És ez is olyan hosszú lesz? *(közben suttogva Drótnak)* Szerinted mi van a törölköző alatt?

LUDMILLA *(egy táskából hajszárítót és hajkefét vesz elő, és visszamegy a fürdőszobába)* Mióta érdekel téged a csillagászat...?

DRÓT *(még mindig suttogva)* Szerintem kapunk majd egy új Ludmillát. Ne izgulj, valami fényes és precíz kis frizura lesz.

LUCA *(Luca és Henrik szó szerint betoppan, Luca kezében három hangosan csörgő reklámszatyor)* Itt van a lányom vagy hol van?

HENRIK *(durva szalonspiccel, artikulálatlanul, valamiféle éneklést utánozva)* Itt van a lányom, kis kacér lányom? Fehérbe' vagy? *(táncolva)* Hopp viszik, hopp viszik Danikáné lányát. *(vált, a többiek szörnyülködve nézik)* Elvesztettem keszkenőmet, szidott anyám érte, annak aki megtalálja, lekopik a térde. Hopp! *(kopp, és elterül a padlón, és onnan folytatja)*

Zimme zutty, zimme zutty, bum-bum-bum. Rántott békát visel a babám, bum-bum-bum, babám.

LEÓ Mit ivott ez, Luca, hogy ennyi refrén jön ki belőle?

LUCA Mint hogyha még sose láttátok volna így az úzótól. *(miközben Drót és Leó Henriket egy fotelbe segíti bele, Ludmilla elősertepestől a fürdőszobából)*

LUDMILLA Na hogy festek? *(megpördül, térül-fordul)*

DRÓT *(Henriknek)* Szörnyen nézel ki, kispofám, az anyád se ismerne rád a konyhaablakból a visszapillantóval.

LUCA *(földhöz vágja a cekkereket)* Nagyon helyre kislány vagy. *(csípőre vágja a kezét)* Vagy azt is mondhatnám, hogy nem. Tegnap a nyúlpástétomat dézsmáltad meg, ma meg a hajfestékem kerül terítékre. Holnap meg akár helyet is cserélhetünk.

LUDMILLA Szóval én megyek holnap a Henrikkel úózni?

HENRIK *(Drót és Leó tuszkolják vissza a fotelbe)* Ki az a színes és bátor személy, aki velem úzóra kel...?

LEÓ Olyan szétszórt vagy. Maradj már meg magnak.

HENRIK ...Luddal szívesen szárba szökkennék...

LUCA Tudod kívül szökdécselj, te szobrász, te félkarú főbiás. Járjad mással a te sántaiskolád.

HENRIK *(elbatalmasodó hisztériával)* Hu! Távozz tőlem sántán! Az én reflexeim nem jók vagy rosszak, nem is lehetnek mások, csak kóros elváltozások idegposztjaimon, azok meg nem mások, a sejtjeimbe telepedett gyanúbázisok, sohase késlekednek, jól tudjátok, ezek az ösztöneim helyett az ösztöneim, na, és arról is tudhattok, hogy az én idevalóságomat nem tudjátok kiküszöbölni...! *(Drót és Leó kifelé vonszolja a szobából)* Távozz tőlem, távozz tőlem, távozz tőlem... sántán! *(mindhárman el)*

F *(megint, rosszkor berohan)* Nem láttátok a ballonomat, nem hagytam itt? *(körülnéz, el)*

LUCA Jaj, kislányom, ez a Henrik odavan értem, de az agya helyén egy kompjúter van, azt meg én nem tudom kezelni!

LUDMILLA Szerintem most plusz úzókkal fogják rövidre zárni a Henriket. (...) Észrevetted, hogy a Henrik kisplasztikai egyre jobban hasonlítanak apró piás palackokhoz, vagy nem is tudom mikhez.

LUCA *(zsebtükrörel a kezében)* Én inkább finom női vonásokat látok még mindig bennük.

LUDMILLA Ugyan anya, mit értesz te ehhez!? Eddig még mind a három művész-csirkefogóról csak szépeket hallottam tőled, és ennek a kritikátlan odaadásodnak köszönhetem, hogy a mai napig meg sem ismerhettem őket, de azért a Leóba mégis belezúghattam, mint egy vak bogár.

LUCA *(száját rúzsozza)* Ne bánd, bogárkám! Jobb ez így, a Leó inkább hozzád, mint hozzám való. *(Ludmilla felkapja a fejét)* Jaj, amíg el nem felejttem, mondom, ha elindulsz, vidd magaddal a szatyrokat, vettem mindent holnapra: zöldséget, snidlinget, Henrik kedvencét, márványsajtot, pilótakekszet, pulykanyakat, szárnyat, puffasztott rizst, pudingport, na és persze nyúlpestétomot. De aztán tényleg itt ne felejts semmit, hajfesték is van... *(Luca el)*

LUDMILLA *(dühösen tagolva ismét)* Pulykanyak, szárny, pilótakeksz, pudingpor, puffasztott rizs, na és nyúlpestétom, jaj kislányom itt ne felejtsd, csak az apádat, azt felejtsd el...! *(felkapja a szatyrokat, és rohan kifelé)*

X. *(a mozigépész az ajtóban)* Szia, Lud! Anyád?!

LUDMILLA A tiéd! *(kirohan)*

(X. leül, nézelődik, megakad a szeme a csilláron, azt bámulja, amikor újfent megjelenik F.)

F Csáó! Nem láttad a moziban a ballonomat?

X. Mikor vetítették?

F *(félhangosan magában)* Hülye.

Y. *(megérkezik Y. és Z.)* Jó estét! Nincsenek itthon?

X. Nincsenek itthon.

Z. Pedig meg volt beszélve.

Y. Nem tudtok valahol egy karszéket?

X. A függöny mögött, talán.

(FÜGGÖNY)

Az alagútnál

Szereplők:

VID *(alkalmi munkás, szénlapátolás, stb.)*

VUD *(piszkos ügyletek, kereskedő; mindketten 50 év körüliek)*

ALMA *(Vid lánya)*

POCOK *(Vud fia; mindketten huszonévesek)*

KOCSMÁROS *(fura egy alak)*

VID és VUD terített asztalnál ülnek egy kisvendéglőben. VUD hosszasan, síri csendben pénzt számol maga elé, aztán elrakja a köteg bankót malacbördzsekije belső zsebébe. VID székében hátradőlve, nyeglén mosolyogva figyel. A háttérben a kocsmaraktár bejárata látszik, ahol a kocsmáros iszonyatos kampóval sörösrekeszeket ide-oda húz.

VID Nem kell mentegetőznöd... Jól feljöttél számtanból, mióta egyedül számolsz. Persze az ember magának könnyebben elszámol.

VUD Azért most már nevetnem kell azon, hogy minden évben bukóra álltam, és csak azért nem kampóztak meg, mert a fél tanárikar nálunk szerezte be tavasszal a málnacserjéket, télen meg az ezüsfenyőt.

VID Anyádék tudtak erről? Mer' anyád lehet, de hogy apád szíjat hasított volna a hátadból, az fix.

VUD *(cigarettát vesz elő)* Gyújtasz? *(Vid kivesz egy szálat, rágyújtanak)* Hát ami azt illeti, anyámnak se ért szájáig az öröm, de a száját azért tartotta, elég volt neki egyszer végighallgatni azokat a hangokat, amiket apám csalt elő belőlem a nádpálcával. *(nagy slukk)* De már akkor sem ingyen indultak meg a fenyők. Most meg hogy beindult a facsemetés üzlet nekem, szerintem azt is gondolják, hogy sikerem az ő nevelésük gyümölcse.

VID És tényleg csak egyszer kaptál? Mert a magam részéről én is csak egyre emlékszem, amikor annak a..., na mondd már, hogy hívták..., mindegy, annak a nagy tehén fickónak, aki mögötted ült, a karjára rántottam a szertárajtót, na akkor kaptam az első és utolsó ütést a matektanártól.

KOCSMÁROS *(lapát nagyságú kezeit a koszos kötényébe törli, aztán az asztalra pakolja)* Mit parancsolnak az urak?!

VUD A két szomjas vándornak valami jófajta, hűs, cseh seritalt. Vid, vándorgyorsítót?

VID Én egy..., egy fél cserkót bedobnék.

KOCSMÁROS És sör? Van Pilsner Urquell.

VUD Szóval a két szomjas vándornak akkor lesz két sör, egy fél cseresznye, és egy fél uncsi.

KOCSMÁROS Uraim, már röpülök is!

VUD Hol tartottunk...? Ja, nem az volt az egyetlen és az utolsó, ha jól tudom, neked se.

VID Na csak kíváncsi voltam, hogy emlékszel-e arra, amikor a vasúti rendészeknek próbáltunk eladni berenteit feketén...

VUD Nehéz lenne elfelejteni, hogy mekkorát sóztak a hátamra a szívlapáttal, amikor a pénzért nyúltam. És amikor beszóltál annak a faltörőkosnak...

VID ...térde kényszerített azzal a vizsgálókalapáccsal...

VUD ...annak aztán megittad a levét rendesen.

KOCSMÁROS Nem akarom ijesztgetni magukat, uraim, de sajnos itt hozom a világ legjobb sörét..., csak sajnos nincs forgalom. Mindenki lakásra gyűjt, vagy mit tudom én, mire, sajnos. Pedig nincs rossz helyen ez az üzlet, jól van, egy kicsit kiesik, sajnos, de nem is ez itt a probléma...

VUD ...köszönjük, van nekünk is elég...!

KOCSMÁROS ...hát, igen, uraim... *(megint nekidurálná magát)* ...az van, hogy... *(beleszorul a szó)*

VUD ...köszönjük. *(aztán Vidnek)* Nem tudsz valakit, aki birscsemetékben utazik? Itt vagyok meglőve hónapok óta a birssal, félek, hogyha az idény közepéig nem üt be valami vakszerencse, akkor könnyen rámszáradnak. A fene gondolta volna, hogy ilyen nehéz divatba hozni a birst. Pedig, emlékszel, azzal etettük a csajokat. Mindegyik elhitte, hogy egy sivatagi gyümölcs.

VID Na, mondjuk, a városi lányokat nem nehéz beültetni a hintába...

VUD *(feles pohárral a kezében)* Édes Vidkém, ezután a féléves kiesés után most egy tószt következik: igyunk az egészségre meg a világbékére, meg arra, ami jólesik nekünk.

(száját törölgetve) Áákh...! Szép kis karriert futottam be a kopaszbarackkal is. Egy barackért öt percig csókolhattam bárme-

lyik fruskát a szobájában, és csak utána ehette meg; utáltam az ízét. Még azt is elhitték, jaj, de tudtam mesélni, hogy apámék kertjében húsz borbély dolgozik éjszakánként a barackosban.

VID Azért az nem volt szép tőled, hogy nem avattál be az ilyen titkos mókáidba. Mindig csak az intőid után tudtam meg, hogy mi volt az új hobbid...

VUD Na de azért te se voltál kutya. Ott volt például az az eset, amikor óra előtt a tornateremben gépszírral kented be a gerendát. Elég furcsa gyakorlatokat mutattak be a lányok...

VID ...szépen szálltak...

VUD ...aztán sorra látogathattad le a mozdulatlan csajokat a gipszben. Vitted a leckét meg csokorszám azokat a büdös szarkalábakat.

VID Nem is szarkalábak voltak azok, hanem valami száraz kórók, meg ami még a kezembe került. *(iszik a sörből)*

VUD Nem tudom, a szarkaláb valahogy jobban a kezedre állt volna, úgy gondolom.

VID Egykutya, végülis mindenki jól járt. Pihenve javult az átlaguk, nekem meg minden nap megcsinálták a leckémet. Csak ott buktam meg, hogy a kályha mellé raktam a tornazsákomat, a gépszír meg kiolvadt. Hiába tagadtam, nem volt mit tagadni.

VUD Úgy van. De ha volna is mit tagadnod, mostmár miért tagadnád. Erről van szó, nem!? *(iszik a sörből)* Nem beszélt mellé ez a kocsmáros, isteni a sör. Voltaképp mehetne a boltja. De hát miért nem megy? Nem a sörön úszik el, az biztos! Mindig úgy van ez, édes Vidkém, hogy amit nem takargat az ember, azt a szemére vetik, amit takargat, azt meg leleplezik. Egyszóval: tökmindegy.

VID Nehezen megyek el rajtad, de a lényegét, azt még valahogy értem. (...) Sokat beszéltem erről a feleségemmel. A Kriszti is azt mondja, hogy több dohányt akart, de... *(megjelenik a kocsmáros, mindketten ránéznek)*

KOCSMÁROS Nos, uraim, ha az italokat megfelelőnek találták, vagy kíválónak, akkor esetleg talán étellel is szolgálhatok?! Előbb a levesek: tárkonyos pulykaragu, ökörszály, felpácolt bürge nyelv, és eszméletlenül finom még a savanyú májlevesünk. És most rámegyünk az előételekre: vesetójással töltött padlizsán, zellercsipkézett palermói sajt, és gomba, gomba, gomba, így meg úgy.

VUD Na és valami olvasnivaló nincs, mondjuk egy étlap? Fülhal-
lásra nem tudok rendelni. Apropos, akarunk mi valamit enni?

VID Megvárhatnánk a gyerekeket, *(rossz humorérzéssel)* hátha
meghozzák az étvágyunkat.

VUD Tehát akkor köszönjük, addig is még két sört, ebből a jobbik-
ból, amire annyira esküdözött, hogy már-már elment a kedvem
tőle. De nincs mit tenni, a sört fokozni kell.

KOCSMÁROS Így van, uram, így van, bár csak minden törzsvendé-
gem ezt mondaná! *(el)*

VUD Jesszusom, ha ennek a vendéglősnek fájna a beszéd, akkor
már rég morfinista lenne.

VID De szerintem még abban az állapotban is tudná, hogy mit
mennyiért ad. Az ilyen csókák megfekszik a gyomromat. (...)
Azt a mesét azért ne akard te lenyomni nekem, hogy rosszul
emlékszik a Kriszti is meg én is...

VUD ...a Kriszti nem csak több dohányt akart, hanem kapott is
többet. Nem elég, hogy te meg bemesélsz magadnak holmi ala-
acsony összegeket, még a feleségednek is elhiszed, hogy miből
éltek. Az én dumámra itt nincs is szükség, arra nincs, bár szíve-
sen mesélnék ezt-azt...

VID Na hopp! Itt állunk meg egy fél pillanatra. Az elmúlt cirka fél
évben épp eleget gondolkodtam azon, hogy együtt loptunk
dinnyét, szemet, bringát, együtt csaptuk a szelet a jégpályán,
együtt nyomtak ki bennünket az Apáczai Cseréből, szerintem
akár össze is keverhettek volna bennünket, most meg hiába
ülünk itt egy asztalnál, mégis olyan, mintha különböző asztal
lenne ez, ahol két idegen az emlékeit hasonlítja, és hol meg-
örülnek kicsit, hol elszégyellik magukat, mintha okuk lenne
egyikre is...

KOCSMÁROS Hölgyeim és Uraim! Panaszra nem lehet okuk, szerin-
tem, ez a sör oly hideg, akár annak a jéghegynek a csúcsa,
amelynek egyszázada van a víz fölött, a többi alul, sajnos, de
oly tüzes, hogy lefekvés előtt ezt iszom. Honnan idéztem? *(a
plafont bámulja)*

VUD *(fél szemmel, hülyén néz rá)* Egek!

KOCSMÁROS Nafene! Vendégek érkeztek? *(elől Alma, hátul Pocok,
belépnek a vendéglőbe, a kocsmáros csillogó, nedves szemmel
nézi őket)*

VID Elöl Alma, hátul Pocok. Mi az?

VUD (...) A gyerekeink? Már is itt, ahol a madár se jár?

ALMA Képzeld, Vud papa, a tejivó ablakát törölgettem a kabátbé-lésemmel, amikor hirtelen arra lettem figyelmes, hogy valami az orrom előtt kimetszett egy ekkora (*bemutatja*) darab üveget. Na nem ragozom tovább, ennek a kabátnak a bélésében, amit tőled kaptam én, ilyen találtam (*megint mutatja*). A Pocok sze-int nem lehet más, csakis gyémánt. (*Pocok csukott szemmel bó-logat Alma vállai fölött*)

VID Gyé-é-má-ánt! Az nem lehet! Mindig ilyen gyémántokkal jössz. Ha jól emlékszem, ez már a hatodik gyémánt, amit az idén találtál...

KOCSMÁROS ...(*legyinti*) nem akarom félbeszakítani a kedves ven-dégeket, sajnos, de talán a gyerekek is innának valamit erre a nagy ijedségre! Gondom az ő gondjuk is. Egy dzsúz, netán jaffa, vagy valami alkalmasint erősebbet?

VID Két erős jaffát. Az a szokásos, nem? (*a Kocsmáros eloldalog*)

ALMA De apa! (...) Azok is majdnem mind gyémántok voltak.

VUD Hallom, megjöttek, gyerekek. Gyémántot találni gazdag termést, és vaskos ifjúi szerelmet jelent..., és még az is lehet, hogy az én birseimet is fölkapják az idény végére. De ne kalandozzunk el az időben, (*a térdére csap*) gyere, ülj ide Vud papá-hoz, te kis gyémántja a gyámolítódnak. (*Alma odaül*)

POCOK (*Vud szabad térde felől egy székre ül*) Én csak azért gon-doltam, hogy gyémánt, mert más nem karistol így, és az Alma is jobban örült.

VUD (*Vidnek*) A fiamban egy szakasztott karistológus vezett el. (*Pocoknak*) Te már nem fogod könnyre fakasztani az erős csontú ötvenes nőket. Ezért facsargatod az Almát, fiam, nemde-bár?!

ALMA Ne má', Vud papa, Pocok még egy csirke nyakát se tudná kitekerni.

VID Sejttem, mi lesz az a gyémánt, de azért megmutathatnátok végre valahára.

VUD Az ám, az ám!

ALMA Hát..., tudnillik..., mi azt már elrejtettük. Pocoknak támadt egy hatalmas ötlete, és én a Pocoknak a legritkább esetben tu-dok nemet mondani. Nem, Pocok!? (*Pocok bólogat, hogy majd leszáll a feje*)

VUD Ez szép, nemes gondolat..., elrejtteni egy gyémántot..., az ilyen nem mindennapi feladatok edzik az előrelátás képességét... Mintha magamat hallanám. De most, lássátok mennyire érdekel, elő a farbával! A közös titok kisebb teher számomra. Na, ki lesz az, aki a rejtély kulcsát a kezembe nyomja?

KOCSMÁROS *(két jaffával és még két sörrel)* Már itt is vagyok. Ha megengedik, arra gondoltam, sajnos, hogy a pezsgő jaffa látványától az urak is szomjúhozni fognak újfent, és hozzácsaptam a jaffákhoz két sört, engedelmükkel.

VUD No lám, no lám, nem hiába papolok én, Almácska, már meg is van az eredménye: a gyémántotok a kozmikus előrelátás kertjében plusz két sör képében mutatta meg arcát. Én most-már sejtem, hol a rejték, de a Vidnek igazán megmondhatnátok. *(Kocsmáros a háttérbe el)*

POCOK Nem lesz abból galiba, ha túl nagy lesz a meglepetés? *(Vid iszik, a sör cigányútra fut)* Így sem tud már másra figyelni; inkább pedig a kenyérkereset, mint a gyémánthajszja. *(Vudnak)* Gyémánthajszja, nem?

VID *(torkát köszörülve)* Már nem is érdekel, ez is, mint a többi, valami fadísz lesz csak.

ALMA Na de apa! Azok se csak díszek, hanem szent dolgok.

VUD Úgy van, a szent dolgok olyan értékesek, mint a pénz. A pénz értéke szent, ugye, Almácska. *(Vidnek)* Almácska ezt már tudja. *(Alma arcát megcirógatja, aki elvonja magát kissé, és átül a szabad székre)* Látod, Vid, a pénz a mérhetetlen boldogság legjobban kézzelfogható pillére. Ez a két gyerek beásta már magát a szívembe, és ők ezt nagyon jól tudják, és amilyen biztosak a reális valóságban, mindjárt meg is könnyebbülök, talán még a birseimet is el tudják sózni.

POCOK *(elbizakodottan dörzsölgeti a kezét)* Ne félj semmit, megbírkózunk a birsszel is.

VID *(szkeptikusan)* Jobb, mint emberekkel vesződni, például az építkezésen. Te ezt képtelenségnek tartottad mindig. A facsemeték azok nem pofáznak vissza, csak a méreteiket kell számontartani.

VUD Abban, látod, igazad van, hogy a facsemetéket az emberekhez méred, mert óriási az egyformaság köztük, te meg folyton azt a pici különbséget kapacitálsz, hogy valamiben is eltérhess tőlem, pedig minden mozdulatod hasonlít, ahogy a munkásaim

mozdulatai is mindig az enyéimet követik, mert megtanulhatták már, hogy azok a siker mozdulatai.

ALMA (*hadonászva*) Én azért még mindig izgulok, hogy mi lesz velem. És végül nem is azon, hogy mi lesz, mert azt ti is tudjátok. Csak éppen az jutott eszembe, hogy a nőknek is ezen kell-e gondolkodniuk. Mert vegyük azt, ha a Vud papa lemegy a köztvécébe, akkor egy pillanat alatt rendet csinál bűvös szavával a piszoár körül. Nekem ilyesmin nem kell, hogy járjon az eszem, és ha véletlenül benyitnék a férfi vécébe, akkor nagy zavar támadna, még a rendben is. És akkor meg nem tudnék mire gondolni. (*Vidre bámul tanácstalanul*)

VID (*félreértve*) Nagyon remélem, hogy nem is ilyeneken jár az eszed, hogy bejárkálj a férfi vizeldébe, még csak véletlenül is, vagy egy köztvéce ajtajának támaszkodj, ha ilyet megtudok, lányom, letöröm a derekadat.

POCOK (*borzongva*) Reszket az egész testem, ha azt hallom, hogy egy fiatal lányt ennyire sötéten látnak.

ALMA Nyugodj meg Pocok, nem kell mindent szó szerint vened, én is képletesen beszéltem, meg az apám is képletesen beszél, és te ezt rosszul adtad össze. Valahogy mindig más képletbe helyettesítesz be, aminek megvan az eredménye.

VUD (*szégyenteljesen*) Szedd már össze magad fiam, az Isten megáldjon... (*sőrébe kortyol*)

POCOK Nem elég, hogy én is folyton úgy érzem, hogy hibázok, még ti is adjátok alám a lovat! Vid bácsi, legalább maga nem mondott semmit, ez az egyedüli, ami jólesett. (*fölpattan, elindul az ajtó felé*) Ne osszátok ti rám a sorsomat, meglesz az anélkül is. Olyat fordul még ez a világ, hogy utána kezét csókolhattok majd nekem. (*az ajtókilincsre teszi a kezét és vár*)

VID Nem kell ezt annyira mellreszívni, Pocok, az ember élete így is, úgy is egy fércmű. Amikor már azt gondolod, hogy kiigazodtál, akkor hozod magadra a legnagyobb bajt, akkor össze-viszsa dől minden, és nincs visszaút. (*Pocok elengedi a kilincset, de az ajtót résnyire nyitva hagyja, és a legközelebbi székre leül*)

VUD (*megfogja Alma kezét*) Elvettétek teljesen az étvágyamat, ha volt is egyáltalán, és fogadjunk, hogy Almácska se kóstol ebbe szívesen. Ugyan mit képzeltek ti most, kedveseim. Ha egy asztaltársaságban, amilyen a miénk, nézeteltérés üti föl a fejét, mit

gondoltok, hogy attól még lehet közös gyökerünk a barátság? Mert én azt gondoltam, hogy lehet, fiam. Azt gondoltam, lehet, édes Vidkém. *(megszorítja Alma kezét)* Most meg azon kapom magam, hogy egyedül vagyok. Hát nem ez a lehető legnagyobb baj, csesszéték meg.

ALMA *(szolidan)* A valóság az, hogy nem vagy egyedül. De nem tudom, hogy ebből süllhet-e még ki valami jó?

KOCSMÁROS *(a raktárból elő)* Pontosan érkezek, mint mindig, sajnos. Azt csiripelték a konyhán a madarak, hogy megéheztek. Talán most előadhatnám az ételkülönlegességeink repertoárját. *(Vud helyeslőn biccent)* Egy pillanat, *(Pocoknak)* ha a fiatalember is méltóztatna itt helyet foglalni, sajnos olyan távolról nem hallani precízen, mi lenne igazán ínyére.

POCOK *(fanyalogva visszaül a helyére)* Éhes vagyok. Apa, bevalom.

KOCSMÁROS *(megköszörüli a torkát, az állapot széttárja egyik kezében, a másikkal mintha vakon kottát olvasna)* Borjúláb *(mutatja)* rántva, tartár; fokhagymával tűzdelt fogas, isteni kaporsoósszal; Bakunyin galuskájával töltött kacsa; bifsztek Churchill-módra, félvéres; aztán saslik; cigánymáj rácson, és még sorolhatnám, de nem ajánlom a többit, van például egy tűzföldi receptünk, de azt se ajánlom, mert a kuktánk kísérletei még gyerekcipőben járnak. Voalá! *(meghajol)*

POCOK Azt szeretném megkérdezni, hogy ki az a Bakunyin?

KOCSMÁROS *(még egyszer meghajol)* Tisztelettel!

VUD *(elhessegetve)* Akkor hozzon, amit akar!

KOCSMÁROS Máris. *(el)* *(Az asztalnál hosszú csönd, Pocok megpróbálja Alma pillantását elkapni, de ő a harisnyáján lefutott szemet keresi, Vid az ujjain számol, Vud cigarettára gyújt, az abalakra tekint, és Pocok képébe fújja a füstöt.)*

KOCSMÁROS *(az eszcájggal csörömpölve visszatér)* Sajnos, felerészt orosz, felerészt német, felerészt spanyol meg szlovák az étkészletünk.

VUD *(oda sem nézve)* Semmi gond, momentán hidegen hagy a népek közötti barátság. *(Kocsmáros el, folyik tovább a szösmötölés)*

ALMA *(a vigyorgó Pocoknak)* Na, ezek a harisnyák még egy rendes bankrablást se bírnának ki, ennek is vége!

POCOK Majd kapsz újat, kamatostul. Egyszer úgy is sikerül bosz-
szútállni...

KOCSMÁROS Esküszöm, uraim, ma topformában van a kuktánk. Bo-
csánat, hölgyem, sajnós, de ön olyan soványka, madárcsontú,
hogy csak amikor látom, akkor hiszem el, hogy itt van. Na, de
itt van, és hát szóval, kész a vacsora... *(el, de ebben a pillá-
natba kintről autó féksikolya hallatszik, durva csörömpölés,
mind fölkapja a fejét, majd Alma az ablakhoz rohan)*

ALMA Az alagútnál két férfit elgázolt egy teherautó...

(FÜGGŐNY)

Ami a valóságban néma marad

Szereplők:

DRIESCHNER ATYA

PILHUSZ MOTYA

(később:) DICK

JOY

Az országút szélén ájultan fekszik két férfi, DRIESCHNER ATYA és PILHUSZ MOTYA gyér nyári holdvilágnál. Tőlük nem messze, jobbra, a háttérben egy alagút bejárata látszik. A színpad előterében védőkorlát és murva.

DRIESCHNER ATYA *(előmocorgással indul a párbeszéd, ő maga félvéresen, ájultságából ébredszik)* A zenekar? (...) De gyorsan abbahagyták. (...) Vagy én jöttem volna el hamarabb? *(felül, magában motyog)* Vissza! Vissza! (...) A nemjóját, milyen hideg *(a vállát csapkodja)* meg por van itt. Akkor már maradhatt volna az a jó muzsika is...!

PILHUSZ MOTYA *(megvonaglik, aztán a hidegtől lazán remeg)* Milyen hosszú szünetet tartanak, pedig a kórust nagyon csíptem. *(körülnéz)* De hát... de hát ez itt nem a templom. *(meglátja Drieschnert)* Atyám, hogy néz ki maga? Hol a fészkes fenében vagyunk? Kő. Éles, kicsi kövek. *(visszafordul a hátára)*

DRIESCHNER ATYA Piszkosul érzem magam. Mi az Isten..., oh, pardon, mi az iskolája van itt velünk, Motya?

PILHUSZ MOTYA Honnan a kórságból tudjam! Annyit azért mondhatok, hogy ma már nem fogok bokázni. *(felszisszen, a bokáját fogja)*

DRIESCHNER ATYA Én se fogok itt örömömben toporzékolni. Arra válaszolj, vettem én vérfürdőt, vagy vérfürdőköpenybe bújtattak?

PILHUSZ MOTYA Isten ments, atyám! Hogy juthat magának ilyen az eszébe!? Mindig csak ez az „adok-kapok”. Inkább a bokámra találjon föl valami varázsigét.

DRIESCHNER ATYA *(megfogja Motyának a bokáját és csavargatja, Motya üvölt)* Rajtakaptalak, fiam, először látom, hogy te is tudsz szenvedni, mint egy kutya. Mert egy bokaficam nem csak

arról árulkodik, hogy mi történt, hanem arról is, hogy valami nem történt meg veled. Lehet, hogy neked nem az fáj, ami történt, sokkal inkább az, aminek még, úgy látszik, előtte vagy. Úgy is mondhatnám, hogy kettőnk közül te vagy a kisebbik baj, mert én azt nem tudom, hogy mi történt velünk. *(még mindig fogja a lábát)*

PILHUSZ MOTYA Atyámnak mindig van kedve gondolkodni? Még egy ilyen helyzetben is? Nem ízlésficam ez?

DRIESCHNER ATYA *(megint megszorítja Motya bokáját, az üvölt)* Ez!? Nem hinném. (...) Te beszélsz nekem ízlésficamról, akinek ilyen faramuci mintás, kaucsuktalpú félcipője van?

PILHUSZ MOTYA Hát most mit csináljak...? Ilyet kaptam abban a boltban, amit maga ajánlott, és ők is azt mondták, jó frontcipő.

DRIESCHNER ATYA *(leül Motya mellé)* Nem azt mondtam, hogy ott vedd meg, hanem, hogy ott nézd meg. Én még ott vettem ezt *(mutatja a magáét)*, és azt gondoltam, hogy nem kell külön felhívni a figyelmedet a szögestalpú túrabakancsra. Kaucsuktalpú, bű! *(fintorog)*

PILHUSZ MOTYA Cipőtalp ide vagy oda, ez most nem érint engem (...) lelkiileg. Ellenben, atyám, nem kötném az ebet a karóhoz, de a maga ünneplője is látott már jobb időket. Ne tagadja, hogy jó volna átöltöznie. Na hát, atyám, ha most látnák a felekezet tagjai, nehezen tagadhatná, hogy a pokolból hozott üzenetet.

DRIESCHNER ATYA Szép kis missziót szánsz te nekem, Motya. Tudod, hogy most is legszívesebben a gyülekezethez szólnék, és nem segítségért kiabálnék a szószékről. *(zsebkendőjét vesz elő, orrot fúj, aztán megtörli a száját, mintha épp jóllakott volna)*

PILHUSZ MOTYA Mi ez a zsebkendőlobogtatás, anyám..., vagy mi, atyám..., bocsi. Minek adta meg magát ilyen gyorsan? *(megpróbál fölállni, nyomban elesik)* Valami nem tetszőt cselekedhettem megint.

DRIESCHNER ATYA Dehogy cselekedtél te megint. Már a múltkor is megmondtam, hogy az ilyeneket nem kell meggyónni. Csak beszélsz és beszélsz a fülkében, mint aki rosszul hipnotizálja magát, fiam. Azt meg te tudod a legjobban, hogy nehezen tartom a számat...; ezért is tértünk át a felekezetben az úgynevezett szelektív gyónásra, és ha netalántán valakivel történt is valami, akkor azt látomásszerűen adja elő. Nem kevés önfeláldo-

zással járt ez, de mióta megszűntek az én látomásaim, istenuccse..., oh, pardon, bizony megérte.

PILHUSZ MOTYA Nem inkább mihaszna szertelenség ez, atyám, a fokról fokra való látomásvesztés hitelesítése? *(zakójából kibújik, széles és tarka nyakkendőjét leköti magáról, majd bokája köré csavarja, sűrűn sziszeg)* Atyám, annál semmi sem valószínűbb, hogy nekem eltört a bokám, látja vagy rímeljek tovább!? Azt ne mondja, hogy csak álmodom...

DRIESCHNER ATYA Azt csak az Úr látja, fiam, hogy mi az ép, egész, és mi a tört, és hogy nekünk ebből mennyi az osztalék.

PILHUSZ MOTYA Ha jól veszem ki a szavaiból, akkor egyetlen varázsigéje van: „adok-kapok”, atyám. *(megint megpróbál felállni)*

DRIESCHNER ATYA *(alákarol, együtt igyekeznek lábraállni, nyögve)* Attól még, hogy te az égből nem vársz segítséget, attól még a földről jöhet. És abban sincs semmi különös, hogy fönről várod a szeretetet, az meg hirtelen aládkap. *(Motya félíg az atya hátán, elindulnak, de néhány rögeszmés lépés után, már kiérve az útra, újra elbuknak)*

PILHUSZ MOTYA Atyám, valahogy sikerült rálépnie a nyakkendőre. *(igazgatja a nyakkendőt, és megtalálja a nyakkendőnűt)* Ezt a nyakkendőt tűstől, figyel, Atyám?, egy olyan nőtől kaptam, akit az Isten tenyerén hordott naphosszat, de, emlékszik?, azon a viharterhes éjszakán, amikor a szél mindenhol fújt, csak jó felől nem, azon az éjen nyakig sárba ejtette őt az Úr, és sajnálni lett volna őt a legkönnyebb, de maga mégis sarkig tárt a paplak kapuját, és *(rosszhiszeműen)* bebocsáttatott, aztán másnap vett nekem ez a gyöngyszem egy egész nyakkendő-készletet, nekem, aki ott se voltam azon a viharterhes éjszakán. Atyám, hát mostmár tudja, ebben az emléken nyaltunk el egyszerre.

DRIESCHNER ATYA Azon az éjszakán...? Motya, hogy értsem ezt? Engem a legkisebb vád is vallatóra fog... Azon a párás éjszakán én a testvéremet láttam vendégül, nem pedig egy nőt. Az igaz, hogy sáros volt, és gyalázatosan levert, de ennek semmi súlya nincs. És ha te, Motya, úgy gondolsz, hogy van, akkor az a negatív súly. *(indokolatlanul méregbe gurul, és ledobja a zakóját)*

PILHUSZ MOTYA Sose rágja magát, Atyám. Ez mind fölösleges energia, miért pazarolná az élet igazságtalanul rövid pillanataira. És

azt nem magának mondta az a nő, hogy múltó gyönyörnél egyebet sohasem kaptam..., és mégcsak nem is nekem, hanem a templomszolgával diskurált erről, és én az egyik kórustagtól hallottam vissza..., aki persze már a maga szája íze szerint formált minden szót, és ezzel az örök életre apellált, amivel tönkre vágta a hatást. Azt mondta, óh, pardon, de mire engem a gyönyör megkerül, én addigra többször fordulok. Hát ezt nem tudom, hogy hogy értsem...!

DRIESCHNER ATYA Értsd jól! (...) Nem árt, ha a férfikar a maga módján kiszolgáltattott.

PILHUSZ MOTYA Atyám, ne szolgáltatassa ki magát ennyire a légbőlkapott ötletalmazainak.

DRIESCHNER ATYA Már ne is haragudj, Motya, én szeretem ezeknek az ötleteknek csontig szívni a levegőjét.

PILHUSZ MOTYA Ezt most a nyakkendőmre, vagy a bokámra érti...? Vagy azt is csak egy rossz ötletnek találja, hogy innen nem kelek föl többé?

DRIESCHNER ATYA Nem azt mondom, hogy rossz ötlet, hanem ha van egy ötleted, annak azonnyomban a rabja leszel. A rossz ötlet egyébként abban tér el a jótól, hogy a rossz ötlet gyorsabban kivihető, és igazán frappánsnak tetsző.

PILHUSZ MOTYA Tudja még ezt valaki rajtunk kívül...? *(az atya vállat von)* A nyakamat teszem rá, hogy annak az éjszakának a derekán nem a lóbórt húzták a gyöngyszemű nővel, és nem is hálót szőttek a süket pók helyén, és izgató mozdulatokkal sem jóra, sem rosszra nem figyelmeztette magát az a nő, hanem ilyen meg ehhez hasonló ötletekkel halmozta el.

DRIESCHNER ATYA Hogy például...? Hogy például mindig az időutazásról..., de nem, egy másik életről mesélt...

PILHUSZ MOTYA ...és más férfiokról? Például egy Dickről és egy Joyról? *(az atya nagyon hallgat)*

DRIESCHNER ATYA Igen, róluk lesz szó. A Dick föltett a Joynak tíz kérdést.

PILHUSZ MOTYA És akkor mi volt az a tíz kérdés, atyám? Lehet, hogy mind a ketten ugyanarra gondolunk?

DRIESCHNER ATYA Nem a kérdések a fontosak, hanem maga a kérdésfeltevés.

PILHUSZ MOTYA Van-e merszed hozzá, Joy?!

(az átváltozást csak fényviszonyokkal érzékeltetni)

- JOY Nem hiszem, hogy a gondolkodással teret nyer az ember. Holott a gondolkodás kérdéseket szül, mely kérdések csak a mozgás terét szűkítik, hogy végül meg se moccan, akár egy csont.
- DICK Csak a saját mozdulatlanságodból következik, hogy a gondolat tere ennyiszer ennyi. Már most szólok, hogy látni is az ujjadat láttad először, és számolni is azokon tanultál meg.
- JOY Fenyegetsz!? Ez természetes. És minden porcikámat hidegen hagyja. Semmi sem megengedhetetlen számomra.
- DICK Figyelj, ebből indulok ki! És figyelj majd a kezeidre, nem csalok! (...) Van tíz kérdésem, mindegyikre választ szeretnék. (...) Az az érzésem, hogy nem fogok „választ” hallani. (...) És ha nem, minden kérdés után eltöröm egy ujjadat. Benne vagy, Joy, hm?
- JOY Mehet!
- DICK (...) Az ember gondolat vagy lény?
- JOY Az ember sem nem tiszta gondolat, sem nem tiszta lény, úgy nagyjából a kettő között van. *(óriási üvöltés, bal kezének kis ujjá oda)* Meg vagy hülyülve, hát válaszoltam, nem!?
- DICK Beleegyeztél. A második kérdés: ami odafönt van, az a mennyország vagy a szín üresség?
- JOY Azt hiszem, ürességnek túl nagy, mennyországnak távoli, igaz...? *(újabb üvöltés)* (...) Nem elég frappánsak, vagy nem elég találékonyak a válaszaim, vagy mi van?
- DICK De, frappánsak. A harmadik kérdés: adódhatnak meglepetések a logikában?
- JOY Ott soha. *(a középső ujjá roppan)*
- DICK A negyedik kérdésem: az újakezdés egyben visszatalálás is?
- JOY *(már csak dadog, néhány szót kimond)* ...vissza...nyugodtan...nincs jogunk csak magunkra gondolni... *(és megint üvölt)*
- DICK Az ötödik: lehetőségeink öröklöttek vagy választottak?
- JOY ...ez csak..., ez csak a vakok..., a vakok és süketek fölénye... *(ordít, a bal kéznek vége)*
- DICK Hatodik kérdés: valaminek a földása megbocsáthatatlan tett, vagy a végesség előérzete?
- JOY ...tévedés...elhiszek valamit... *(nyüszít, a jobb kéz hüvelykujja reccsen)*
- DICK A hetedik kérdés: elgondolható-e oly terv az ember számára, mely egy életen keresztülvihető, és halálával nyeri el értelmét?
- JOY ...a napokban még... *(üvölt, ujj törik)*

DICK A nyolcadik kérdés: valamit pontosabban körülírhatunk-e a hiányával, mint azzal, hogy van? (...) *(üvöltés)*

DICK A kilencedik kérdés: fölmerül-e a megismerés, ha egy életen át nem hallunk, nem látunk, nem tapintunk, nem szagolunk, és nem érzünk ízeket? (...) *(már nem is üvölt)*

DICK Az utolsó, tizedik kérdés: miért ne lehetne minden más, mint ami? (...) *(föláll, és elgondolkodva)* És miért ne lenne minden az, ami? (...) *(áll valameddig, közben jobbról és balról A SZÉGYEN szereplői be, egymás mellé állnak, meghajlás, majd:)*

(FÜGGÖNY)

Szeged

Podmaniczky Szilárd — Solymosi Bálint

A félszent

Tragédia három felvonásban

ELSŐ FELVONÁS avagy a bolond első története

PAOLO, Firenze ura	MÁSODIK KERESZTES
YVETT, a felesége	HARMADIK KERESZTES
ARNOLD, a hős	ELSŐ APRÓD
MARCO, a szolgája	MÁSODIK APRÓD
KORNÉL, a bolond	HARMADIK APRÓD
HISZTÉRIOSZ, a beszélőnevű	MADÁM, a madam
GEDEON, az öreg szolga	ELSŐ KURVA
FRANCESCA, a cselédlány	MÁSODIK KURVA
TEOFIL, a görög	HARMADIK KURVA
ZÉNÓ, a másik görög	NEGYESDIK KURVA
ELSŐ KERESZTES	A VAK, akinek egy kis csoda kell

*(Valamint katonák, színházi alkalmazottak és nyomorékok.
Játszódi Jeruzsálemben, nagyon régen.)*

Első jelenet

(Hajnal. Gyorstalpaló vesztőhely Jeruzsálem falai előtt. Középen bitófa, körülötte Kornél kivételével a darab összes szereplője. Fehér köpenyűkön hatalmas, vörös kereszt, néhány embernél fáklya. Imát mormolnak, esetleg énekelnek. Egyedül Arnold áll végig szemben a közönséggel, egyedül az ő arca látszik. A kép zord és istentelen.)

ÜGYÉSZI HANG: Raniero Ranieri Gianbaptista Arnaldo di Santa Maria! A keresztes hadsereg szabályzatának értelmében lázadás vádjával kötél általi halálra ítélnék. Az ítélet azonnal végrehajtandó.

ARNOLD: Miféle szabályzat?! Hol van itt szabályzat?! Háború van! Jeruzsálem falai előtt vagyunk, nem fürdőben! *(Paolonak.)* Félsz tőlem, Paolo! Félsz, hogy megbaszom a feleséged! Katonák, nézzétek, hogy fél a farkamtól Firenze ura! *(Gombolná a sliccét, de lefogják.)* Hát most félhettek ti is! Nélkülem soha nem juttok be Jeruzsálembe! Itt fogtok elrohadni a sivatag közepén!

ÜGYÉSZI HANG: Csendet!

ARNOLD: Vagy hiába juttok be, mert másnap úgyis felakaszttat! A Golgotán fog lógni mindenki, akinek még megvan a két golyója! *(Közben a nyakára teszik a kötelet.)* Mire vártok?! Meddig tűritek, hogy ez a bohóc ugráltasson titeket?! Rozsdás a hugytól a páncélod, Paolo! Hugytól bűzlik Firenze trónja! S most Jeruzsálem is bűzleni fog!

YVETT: *(Paolonak.)* Na, rugasd ki alóla a széket! Csak rugasd ki! Ha mindenkit felakasztatsz, akinek megtetszem, reggelre nem marad hadsereged!

PAOLO: *(Lekever egy pofont Yvettnak, majd megragadja a karját és maga után rángatva elindul kifelé. Útközben visszaszól.)* Hajtsátok végre az ítéletet.

ARNOLD: *(Paolo után kiabálva.)* Hova mész, te szarevő? Na gyere, rúgd ki te alólam! Hadd lássam, milyen bátor harcos vagy?! Én nem félek! Én katona vagyok!

PAOLO: Ne bohóckodj, Arnold. Mindenki tudja, hogy legjobb napjaidban is csak egy strici voltál, aki a tömlőcből kegyelemmel került ide.

ARNOLD: Én?! Én vagyok strici?! Ki cipel magával egy ringyót még a szent háborúba is? Erre nincsen szabályzat?

PAOLO: *(A katonáknak.)* Na, végezzétek a dolgotokat.

YVETT: *(Sírva, miközben Paolo kirángatja a színről.)* Hülye! Vén elmebajos hülye! Magtalan olasz!

ÜGYÉSZI HANG: Mi az utolsó kívánságod, Arnold?

ARNOLD: Semmi! Nem ölhetek meg! Engem nem lehet csak úgy megölni! Én keresztes vagyok! Keresztes! Keresztes!

(Egy katona némi tétovázás után kirúgja alóla a széket. A kötélt elszakad, Arnold elterül a földön. Szinte azonnal észelősen röhögni kezd. Feláll, mutogatja az elszakadt kötelet. Miközben beszél is röhög.)

ARNOLD: Csoda történt! Csoda történt! Még akasztani se tudtok rendesen! Ezt nézd meg, Paolo! Olyan a köteled, mint a farkad!

ÜGYÉSZI HANG: Az Úr mentett meg, fiam. Reggelig hagyd el a fi renzeiek táborát.

ARNOLD: Van hová menjek, velem csoda történt! *(Köp egyet.)* Söpredék banda!

(Függöny)

Második jelenet

(Hatalmas terem, lehet mór stílusú is. A falakon friss rongálások nyomai. Hátnagy ajtó, középen egy trónszerű karosszék. Oldalt kis dézsa vízzel. A karosszékben ül Kornél, harminc körüli, sápadt fiatalember. Ugyanolyan köpenyt visel, mint a katonák, csak kereszt nélkül. Mellette Gedeon, aki egy tollseprűvel éppen a trónszék faragásait tisztogatja. Kornél a kezét magasba emeli, hogy az öreg a karfákhoz is hozzáférjen.)

KORNÉL: Szegény urunkat üldözik a csodák.

GEDEON: Aligha a fennvaló vágta el azt a kötelet...

KORNÉL: Ki más?

GEDEON: Azt én nem tudhatom. De az aljanép szimpatizált vele.

KORNÉL: Aljanép? Gedeon, így megsérteni egy egész hadsereget.

GEDEON: Már megint kiforgatja a szavaimat! Én csak arra a pár bűnözőre...

KORNÉL: Aha! Bűnözők! Egyre szebb. Éppen most halnak hősit, és te csak úgy lebűnözőzöd őket. Ezt megjegyzem. Talán fel is használok...

GEDEON: De Kornél úr! Tényleg kiforgatja... Én csak azt akartam mondani, hogy nem csoda, hanem súlyos bűntény történt.

KORNÉL: Szóval egy jámbor keresztes életének a megmentése szerinted súlyos bűntény. Tudod, Gedeon, ahogy most itt ólálkodsz a trón körül, nekem te egyre gyanúsabb vagy... *(Hirtelen.)* Tagadod-e a csoda lehetőségének mindenkori kizárását?!

GEDEON: Isten őrizz!

KORNÉL: Ez legalább őszinte beszéd volt. Csoda nincs, slusz-pasz! Jámbor gondolat...

GEDEON: Na inkább hagyjuk az egészset. Itt a rengeteg kosz, nekem dolgom van. Ne rajtam tessék gyakorlatozni.

KORNÉL: Helyes, Gedeon. Első a tisztaság. Még csak az hiányozna, hogy urunk a döntő ütközetből hazatérve ilyen felfordulást találjon.

GEDEON: Csak térjen haza épségben.

KORNÉL: Milyen épségben?

GEDEON: Hogyhogy milyenben?

KORNÉL: Testi vagy lelki? Nem mindegy. Itt a Szent Sírért küzdenek.

GEDEON: Épségben és egészségségben. Hát Kornél úr nem aggódik érte?

KORNÉL: Én?! Egy csöppet sem. Az a ti munkakörötökbe tartozik. Engem arra tart, hogy kinevessem, amikor akad miért aggódnotok. Most például egyenesen röhöghetnékem van.

GEDEON: *(Kicsit gondolkodik.)* Értem...

KORNÉL: Na látod!

HANGOK KINTRŐL: Győzelem! Győzelem! Ismét szabad Jeruzsálem!

KORNÉL: Mondtam, hogy röhöghetnékem van. Istenem, hogy ezeknek mekkora lesz a pofájuk... *(Felpattan a székből.)* Halod? Van egy szabad sír. Na, én megyek körülnézni.

GEDEON: Szóval Kornél úr szerint is csoda történt.

KORNÉL: Mi más, öreg szolgál? *(Ki.)*

(Gedeon egyedül marad; törölget, rendez. Aztán elgondolkodik, a színházi függöny zsinórjához megy és rángatni kezdi.)

GEDEON: Nem szakad csak úgy el egy kötél...

HANGOK KINTRŐL: Firenze ura jön! Firenze ura jön!

(Gedeon az ajtóhoz siet és kinyitja. Firenze ura össze-vissza hordpadt vasban lóg egy csigás szerkezeten. Három apród betolja az állványt és Paolot ráengedik a trónra. A jelenet alatt majdnem végig vetkőztetik, majd mosdatják és darócot adnak rá.)

ELSŐ APRÓD: Akhilleusz voltál, uram!

MÁSODIK APRÓD: Héraklész voltál, uram!

HARMADIK APRÓD: Szókratész voltál, uram!

(A másik két apród ránéz, mire ő elszégyelli magát. Ettől kezdve ehhez mértén viselkedik.)

PAOLO: A sisakot! Inkább a sisakot!

ELSŐ APRÓD: Szedjük le, uram?

MÁSODIK APRÓD: Hát persze. *(Csavargatják, piszkálják.)* Beragadt a rostély!

ELSŐ APRÓD: Reggel még működött...

(Elengedik. A harmadik apród odalép és egy mozdulattal leemeli a sisakot. Paolo feje előbukkan; izzadt, mocskos, fújtat.)

PAOLO: Nem baj fiam, Szókratész is ember volt. *(Gedeonhoz.)* Gedeon, megvan még a feleségem?

GEDEON: Yvett asszony nagyon türelmetlenül várja önt, uram. Reggel sírt is, de már egészen csendes...

PAOLO: Jól van. Majd mindjárt fölmegek.

ELSŐ APRÓD: Uram, messzire látszott, milyen bátor voltál!

MÁSODIK APRÓD: Nagyon messzire!

PAOLO: Jó szemetek lehet, ha olyan messziről is beláttok a páncélom alá.

HARMADIK APRÓD: Oda még közelről sem látunk be, uram. *(Megint ránéznek. Elhallgat.)*

HANG KINTRŐL: Ajtót, ajtót!

PAOLO: Úristen, ez Hisztériosz!

(Gedeon ajtót nyit. Egy katona kerekas tábori gyóntatószéket húz be. Papi ülésén Hisztériosz. Harminc körüli, kissé hízott bázisap.)

HISZTÉRIOSZ: Gyónjál, Paolo! Véres a kezed!

PAOLO: Nem gyónok.

HISZTÉRIOSZ: Tudtam, tudtam! De nem baj. Most oldoztam fel a tisztjeidet.

PAOLO: Miért pont az én papom kell feloldozzon minden gazembert?

HISZTÉRIOSZ: Mert te az életben nem tudnál akkorát gyónni, mint ők. *(Magának.)* Mekkora gyóntak, Istenem!...Te, ez a Bruno...

PAOLO: Te, Hisztériosz, legalább most kímélj meg engem a gyónási titkaidtól!

HISZTÉRIOSZ: Gyónási titok?! Én?! A nyelvemet vágatnám le inkább!

PAOLO: Fáradt vagyok, ne haragudj...

HISZTÉRIOSZ: *(Sértődötten.)* Te engem rossz papnak tartasz?...

PAOLO: Ugyan, nálad jobb pap sohasem járt még Jeruzsálemben.

HARMADIK APRÓD: Legalábbis ilyen székérrel nem.

HISZTÉRIOSZ: Hallgass, kölyök. Inkább mozogjatok. Uratok elkésik a hálaadásról, rólam nem is beszélve.

PAOLO: Én ráérek. Ha eddig kibírták hálaadás nélkül, akkor még várhatnak néhány percet.

HISZTÉRIOSZ: Bűnös késlekedés! Micsoda szégyen lesz, Istenem! Micsoda szégyen... Biztosan ott van már mindenki.

PAOLO: Kicsit pihennem kell.

HISZTÉRIOSZ: Tényleg nem érdekel, hogy mit műveltek a tisztjeid?

PAOLO: Tényleg nem. És most pont ezért hagyj pihenni.

HISZTÉRIOSZ: Cinikus vagy, Paolo. Ez a közöny nem más, mint önsorsrontó, kornélos cinizmus.

KORNÉL: *(Be.)* Esküszöm, hozzá nem nyúltam a sorsomhoz harminc éve. Látom, elmés társaságod van, Paolo.

HISZTÉRIOSZ: *(Sértődötten.)* Mindörökké, Kornél.

KORNÉL: Fölös illedelem ily szomorkás napon, kedves kolléga. *(Paolonak.)* Úgy tűnik, megint vesztettél, uram.

PAOLO: Miért vesztettem volna?

KORNÉL: Ja?! Hát kicsit körülnéztem, és eszembe sem jutott, hogy kint az a rakás hulla esetleg nyeremény is lehet...

HISZTÉRIOSZ: Ami epébe mártott lövedékeidet illeti: leperegnek rólunk.

KORNÉL: Többes számod fejedelmi, de részletezd. Kik az a rólunk?

HISZTÉRIOSZ: Én és a nyájam.

KORNÉL: *(Önmagára mutatva.)* Ki az az én?

HISZTÉRIOSZ: Hát te... Vagyis te nem! Én! Nem tudsz összezavarni!

KORNÉL: Bánt is eléggé. Kudarcc, kudarc, kudarc.

HISZTÉRIOSZ: Látod? Hiányzik belőled a szeretet. Ezért nem sikerül neked soha semmi.

KORNÉL: Akkor kérlek, akasztass fel engem, Paolo.

PAOLO: Az egyetlen barátomat?! Te bolond vagy! Miért tenném?

KORNÉL: Mert attól csak úgy áradna belőlem a szeretet, és minden sikerülne.

PAOLO: Nem értelek.

KORNÉL: Hát Hisztériosz még nem mesélte? *(Hisztériosznak.)* Kolléga úr, ez bűnös késlekedés. *(Paolonak.)* Nos, az járja, hogy Arnoldnak az akasztása óta habzik a szája a szeretettől. Biztos, ezért van, hogy újabban minden sikerül neki. Talán több is a kelleténél.

PAOLO: Könyörgök, hagyjatok békén azzal a nyomorulttal. Nem érdekel, hogy mi sikerült neki.

KORNÉL: Kétlem ugyan, hogy a sors rontható vagy javítható lenne, de azért nem árt figyelni a kínos részletekre. Akasztottad e percekben avanszáll Gottfried vezér úr jobb kezévé.

PAOLO: Micsoda?!

KORNÉL: Bizony, bizony. És perceken belül ez a böhöm nagy jobb kéz fogja mindnyájatok közül elsőként meggyújtani a gyertyáját a Szent Lángnál. Tehát feltehetőleg vétkei elismerése mellett ő lesz holnaptól a város parancsnoka.

PAOLO: Ez ostobaság!

KORNÉL: Inkább logikus. Az Úr városában ki más lenne parancsnok, mint az Úr kegyeltje? Derék ember az, Paolo. Csodát csodára halmoz. Tegnap leszakadt, ma elsőként hatolt a sírba, holnap minden bizonnyal feltámasztja az egész hullahegyet. A holnaputánról már ne is beszéljünk. Tudod te egyáltalán, hogy holnaputántól ki ül az Atyaisten jobbján?

HISZTÉRIOSZ: Közepes, pogány logika!

KORNÉL: Ha pogány, akkor nem is annyira közepes. Megsúgnám neked az igazságképletet, Hisztériosz.

HISZTÉRIOSZ: Ne súgd meg!

KORNÉL: De én megsúgom. Ához hozzáadni bét eleve randa dolog, ha á egy halandó, bé pedig egy akasztófa. Ám ához úgy adni hozzá bét, hogy egyúttal ki is vonjuk belőle, az ugyan nem annyira randa dolog, viszont politikai vagy házassági probléma megoldására alkalmatlan; mondhatni, hülyeség. Ergo, mindaddig, amíg bé az igazságszolgáltatás része, addig az igazságképlet á és bé viszonya. De még ennél is szomorúbb igazság az, amit a táborban most erről a viszonyról gondolnak. Értem?

PAOLO: Nem.

KORNÉL: Tőled ezt el is vártam! Megkérhetném a szolganépet, hogy vonuljon ki? Ugyanis akkor most politizálunk.

(Paolo int, mindenki el. Hárman maradnak.)

PAOLO: *(Dühösen.)* Fel vagyok csigázva, Kornél!

KORNÉL: Sajnos, nem felcsigázva, hanem felszarvazva érzed magad.

PAOLO: Hagyjuk ezt!

KORNÉL: Nem hagyhatjuk, mert ettől hülyültél meg, drága barátom.

HISZTÉRIOSZ: Mi ez az egész? Ez az á meg bé meg cé...

KORNÉL: Amennyiben cé a józan ész, úgy a képletből igencsak hiányzik. *(Paolónak.)* Tudod, mit csináltál, Paolo? Egyszerűen ökörséget. Mindig is tudhattad, hogy nem te vagy az egyetlen,

akinek a gatyája mocomog Yvettől. De ezért még hőst is csinálni valakiből, az elég sajátságos megoldás.

HISZTÉRIOSZ: A csodák menetébe ember nem szólhat bele. Az Úr-nak legalább e kiválságát illene lenyelned.

KORNÉL: Hát én ezt nem bírom ki. Na, most figyelj, házipap. Ez az áldott jó ember itten a minap felkötetett egy barmot. Ugye? Mert az a legújabb rögeszméje, hogy a felesége kedvel közközzen forogni. Ugye? És egy natúr pofon á lá Paolo ezért még kevés. Ugye? Ilyen esetben nyilvánosan is hülyét kell magunkból csinálni, úgylígy példát statuálunk. Persze, csak mértékkal, mert a legfőbb misztérium a lelkiismeret. Tehát nyisz-nyisz, kicsit machináljuk a bitófa kötelét, biztos ami biztos. Ugye? Vagy nem ugye, Paolo?

HISZTÉRIOSZ: Ez szörnyű! Hát most se csoda történt?!

PAOLO: (*Dübösen.*) Eltúlzod az ügy jelentőségét, Kornél!

KORNÉL: Inkább csak árnyalom. Ha azokra vagy kíváncsi, akik el-túlozzák, akkor kapd fel a gyertyácskádat, és futás a Szent Sír-hoz, a hálaadásra. Bár elmésebb lenne csendben elosonnod Fi-renzéig.

PAOLO: Nem szoktam osonni! Nekem is van némi beleszólásom abba, hogy kiből legyen itt parancsnok!

KORNÉL: Csak volt, Paolo. Tartok tőle, hogy csak volt. Ugyanis ez már nem háború, hanem szentjelöltek vetélkedője. Néhány stigmára lenne szükséged.

HISZTÉRIOSZ: Meg kell mondani mindenkinek, hogy te vágtad el a kötelet, mert csak jól rá akartál ijeszteni valamiért. Megyünk és elmondjuk! Akkor majd kiröhögik!

KORNÉL: Bölcs tanács! A röhögés bejön, ezt ígérhetem!

PAOLO: Egy kis kurva! Egy bűdös kis kurva! Miért ver engem az Is-ten?

KORNÉL: Ad egy: nem kurva. Ad kettő: nem ver, csak próbára tesz. A balgaság próbáján már megfeleltél; most a józan észé követ-kezne. Hát szedd össze magad, uram.

PAOLO: Mi legyen, bolondom?

KORNÉL: Siess, mert elkésel. Este pedig ünnepeled a győzelmet, s légy bőkezű, hisz úr vagy. Mondom: legalább a tied szeresse-nek!

PAOLO: Nincs kedvem ünnepelni!

KORNÉL: Ez most aligha érdekes. *(Előszed egy gyertyát és Paolo kezébe adja.)* Ha te vagy az úr és én a bolondod, akkor most indulás, uram!

(Függöny)

Harmadik jelenet

(Hatalmas terem, hátul hosszú asztal. Elöl baloldalt egy kisebb. Teofil és Zénó, a két huszonéves görög értelmiségi, ételt, italt hozdának be. Rendezgetnek. Később néhány nyomorék koldust vezetnek be a terembe, és leültetik őket a fal mellett a földre. Van közöttük egy feltűnően vak ember is. Szemén kötés, sunyi és hallgató. Az egyellen, aki nem eszik, csak vár a csodára.)

TEOFIL: Micsoda porfészek ez, bazd meg!

ZÉNÓ: Szentföld.

TEOFIL: Attól még porfészek.

ZÉNÓ: Mi értelmiségiek mindig megszívjuk.

TEOFIL: Aha.

ZÉNÓ: Mert azt hiszed, ezek nem ugyanolyan bunkók, mint a törökök? De, ugyanolyan bunkók. Fííírenze?! Fííírenze, bazd meg. Ezek alatt sem azt csinálod majd, amire a képességeid feljogosítanak.

TEOFIL: Kvázi.

ZÉNÓ: Kvázi, bizony! Azt hiszed, tudják, hogy ezek milyen törökök voltak?

TEOFIL: Mért? Milyen törökök?

ZÉNÓ: Adekvát törökök. Ideillő, önnön létezésükbe zárt, magába a létbe vetett törökök.

TEOFIL: Hullák, de ez irreleváns.

(Becipelnek néhány nyomorultat, majd a kancsókat nézegetik.)

ZÉNÓ: *(A nyomorultakra mutatva.)* Voltál te katona?

TEOFIL: Na látod, az nem. Miért, te voltál?

ZÉNÓ: Én még az is. Tapasztaltam, kvázi. Meg voltam írnok, tanító, halottmosó, könyvtáros, állatápoló és ügynök.

TEOFIL: *(Közbevág.)* Hajóács.

ZÉNÓ: Bizony. Gazdag életút az akadémia óta.

TEOFIL: Meg tipikus. *(Közben Kornél asztalát teríti.)* Barát, barát, de mégiscsak külön ültetik...

ZÉNÓ: Kicsodát?

TEOFIL: Hát ezt a Kornélt. A bolondot.

ZÉNÓ: Szívesen ülnél te itt akár a földön is...

TEOFIL: A földön igen. De hogy néz ez ki? Mint valami szégyenpad... Szerzetes is voltál, mi?

ZÉNÓ: Az nem annyira.

TEOFIL: Persze, a nők.

ZÉNÓ: Persze, hogy persze.

TEOFIL: Hogy találsz te magadnak nőket ilyen feltételek mellett?

ZÉNÓ: Nehezen. De várok, figyelek és legfőbbképpen reménykedem. Meg aztán családban sem gondolkozom...

TEOFIL: Úgy hallottam, lesz itt néhány kurva nemsokára.

ZÉNÓ: Biztos, valami hígított hárem.

TEOFIL: De talán még van bennük dög.

ZÉNÓ: *(Megint a kancsóra néz.)* Mégiscsak igyunk. *(Isznak.)*

TEOFIL: *(Az első nyomoréknak.)* Igyál te is, szerencsétlen. *(Megitatja, majd ismét ők fogyasztanak.)*

HARMADIK KERESZTES: *(Kezében egy égő gyertyával be.)* Na itt még senki sincs... *(Észreveszi a görögöket.)* Isztok, görög disznók?! *(Hirtelen mozdulatot tesz feléjük, amitől a gyertya kialszik. Azok megijednek és leteszik a kancsót.)* Két buzi miatt. Most két átkozott buzi miatt kialszik... *(A gyertyát mutatja.)* Nézzétek, mit csináltatok a Szent Lánggal! Istenemre, én titeket egyszer még darabokra szedlek! A borhoz pedig nincs nyúlás! Értem?! Mert visszajövök! *(Ki.)*

TEOFIL: Lelkileg sérült egyén.

ZÉNÓ: Valamit elfojt.

TEOFIL: De nagyon.

ZÉNÓ: És olcsó fizikai erővel kompenzál.

TEOFIL: Te meg mered fogni a kancsót?

ZÉNÓ: Most?... Minek?

(Paolo és Kornél be. Kornél lantot hoz, a kisebbik asztalra rakja.)

TEOFIL: Mi végeztünk is, uram. *(Meghajol, majd Zénóval együtt ki.)*

PAOLO: *(Utánuk néz.)* Ezeket haza fogom vinni Firenzébe. Ennél azért jobb sorsot érdemelnek.

KORNÉL: Odatalálnak ezek maguktól is. Ennyiért kár volt idejőnőd. Tényleg, minek jöttél te ide egyáltalán?

PAOLO: *(Elővesz egy kialudt gyertyát.)* Ezért.

KORNÉL: Szuvenír, mi?

PAOLO: Ez egy olyan szó, ami még nincs. Mi ezt még egészen másképp hívjuk.

KORNÉL: Hát persze. Faggyúgyertya. Szunnyadó fényforrás. Szentelt fogyóeszköz.

PAOLO: (*Csendesen.*) Ne gúnyolódj, Kornél. Majdnem az életemet adtam érte.

KORNÉL: Legalább ne lennél büszke rá. Szóval egy faggyúgyertyáért jöttünk ide. Ha ezt még otthon mondod, talán kisegíthettek volna. Igaz, hogy nem világítana ilyen szépen...

PAOLO: Te képtelen vagy remélni?

KORNÉL: Ezt hagyjuk. Itt most én vagyok a lelki vigasz. (*Felkap egy kancsót és a nyomorékokra emeli.*) Kinek a Szentföld, kinek a föld szent. Egészségükre, uraim! (*Paolónak.*) Őket ma sikerült így feljavítani, vagy ez még a tavalyi termés? (*Nyomorékoknak.*) Önök ennél azért jobb sorsra érdemesek. Nem jönnének velem Firenzébe?

PAOLO: Hagyd már abba.

KORNÉL: Türelem, Paolo. Én is hívtam egy illusztris vendéget, úgy-hogy gyakorolnom kell.

PAOLO: Lesznek elegen így is.

KORNÉL: De Arnoldról biztosan megfélemedztél.

PAOLO: Te nem vagy eszednél! Hogy hívhattad ide?!

KORNÉL: Tulajdonképpen sehogy. Inkább csak ügyeltem, hogy időben hírt kapjon a győzelmi lakomáról. Ha bárki hívta volna, aligha jönne el.

PAOLO: Erre magyarázatot kérek!

KORNÉL: Azt szinte gondoltam. Nos, a kérdés az, hogy Arnoldon vagy rajtad röhögjön-e holnap az egész tábor. És jelenleg neked jobbak az esélyeid, így inkább neki drukkolok, ha nem veszed zokon. Most már minden világos, uram? Ország-világ előtt bolondot akarsz csinálni belőle.

PAOLO: Én?!

KORNÉL: Pontosan! Vagy nem ezért rendezel lakomát? És nem ezért csaltad el a lakomádra?

PAOLO: Mióta vagy te cselszövő?

KORNÉL: Én?! Az urak erénye a cselszövés. Jómagam csupán szellemi ítéletvégrehajtó vagyok. Mondhatni, bolond.

PAOLO: Mondhatni..., mondhatni... Cseréljünk állást, Kornél.

KORNÉL: Szeretnéd, mi? Soha! Belefáradok az uralkodásba ha csak rád nézek. A házasságba is így fáradtam bele.

(Függöny)

Negyedik jelenet

(Yvett szobája. Heverő, asztal két székkal, karosszék, utazóláda, hátul egy függöny mögött nagy dézsa, vízzel. A karosszékben Hisztériosz, egészen közel, az utazóládán ül Francesca, a fiatal szobalány. Hisztériosz felé hajolva figyel.)

HISZTÉRIOSZ: A csata előtt kecskevért ivott. (Várja a halást. Francesca nagyon figyel.) Aztán olyat üvöltött, mint az alpesi medve! (Vár.) És káromkodott.

FRANCESCA: (Cselédesen kíváncsiskodik.) Mit, atyám?

HISZTÉRIOSZ: (Felháborodva.) Mit képzelsz, Francesca?! Az gyónási titok! (Francesca megszeppen.) Nyugodj meg, bravúrosat káromkodott. Amikor rátették a lóra, úgy röhögött, mint egy eszelős.

FRANCESCA: Jajistenem!

HISZTÉRIOSZ: Az első pogánynak szétlapította a fejét... Persze, a másodiknak is... A harmadiknak hasonlóképpen... A negyediknek... (Látja, hogy nem megy semmire.) A negyedik pogány fejébe beleragadt a buzogánya, amitől dühbe gurult, és kardélre kezdte hányni őket.

FRANCESCA: Szörnyű!

HISZTÉRIOSZ: Ugye? És akkor egy terhes nő állt Arnold elé. Fölkapta a nyeregbe, megfojtotta, megbeestelenítette, és a magzatot a dárdája hegyére tűzte. (Elégedetten elhallgat.)

FRANCESCA: Atyám, ezt nem bírom ki!

HISZTÉRIOSZ: Dehogynem! (Közelhajol, súg valamit.)

FRANCESCA: (Kéjes kétségbeeséssel.) Micsoda borzalmas férfi!

YVETT: (Be. Keze, ruhája csupa vér. Francesca felugrik és sikolt.) Így vigyázol rám, Hisztériosz?

HISZTÉRIOSZ: (Lassan felemelkedik a karosszékéből.) Szent Isten... (Yvett határozott léptekkel a karosszékhez megy és leül. Szemtelenül néz.)

HISZTÉRIOSZ: (Francescának.) Hozz már vizet!

(Francesca a dézsából egy tál vizet hoz. A kezében tartja.)

HISZTÉRIOSZ: Mi lett veled?

YVETT: Kiszöktem.

HISZTÉRIOSZ: Éppen most tesszük tűvé érted a házat.

YVETT: Azt látom...

HISZTÉRIOSZ: Ha ezt Paolo megtudja...

YVETT: Nem kell neki elmondani.

HISZTÉRIOSZ: Tőlem aztán nem tudja meg!

YVETT: Ebben biztos vagyok. De tudod mit? Én fogom megemlíteni neki. Mi az, hogy bezárat?!

HISZTÉRIOSZ: Ne! Azt ne! Akkor ő engem annyira...

FRANCESCA: Jajistenem, szaladok orvosér!

YVETT: Nem sok ráérő orvost találsz ma Jeruzsálemben. (*Francesca indulna.*) Nyugodj már meg, semmi bajom. Csak segítek egy orvosnak lábat vágni.

(*Francesca elejti a tálat.*)

HISZTÉRIOSZ: (*Sípító hangon.*) Miii?

YVETT: Na mi van? Másnak fejet is szabad, nekem még lábat se?

FRANCESCA: De asszonyom!

YVETT: Ellentétben veled, én unatkozom, drága Francesca. Tudod te egyáltalán, mi az, hogy unatkozni?

FRANCESCA: Nem tudom.

YVETT: Na látod, én igen. Úgyhogy fordultam egyet a városban. Gondoltam segítek takarítani, ha már egyszer ekkora felfordulást csináltunk, de még egy orvosra is csak alig tudtam rátukmálni magam.

Ma valahogy a férfiak nem törődnek velem. Mondd, mitől van? (*Hisztériosz orra alá dugja véres kezét.*) Mert ez az egész nagyon fontos volt, ugye?

HISZTÉRIOSZ: Moss már kezet végre!

YVETT: Nem én lennék az első, aki Jeruzsálemben kezet mos. (*Felugrik.*) Nem, én fürödni fogok. (*Int Hisztrériosznak, aki gyakorlatlan elfordul. Yvett lerántja a ruháját, és oldalra dobja.*) Hisztériosz, melletted olyan biztonságban érzem magam. Mert te egy komikus figura vagy. (*Beül a dézsába, és int a háttal álló Hisztrériosznak, hogy forduljon vissza.*) De én most még nálad is komikusabb figura vagyok.

HISZTÉRIOSZ: Bocsáss meg neki, uram!

YVETT: Tőled kapni az utolsó kenetet... Még szerencse, hogy eszedbe sincs kimenni a városba.

HISZTÉRIOSZ: (*Sértődötten.*) Szerinted én rossz pap vagyok?

YVETT: Dehogy. Te vagy a legkíméletesebb pap egész Jeruzsálem-ben.

FRANCESCA: Mert olyan szórakoztató!

HISZTÉRIOSZ: Na, én megyek.

YVETT: Ugyan, Hisztériosz! Nem látod, hogy csak rajtad tudom kitölteni... Ah... (*Legyint.*) Hiszen aki itt most nem vigad, az haldoklik.

PAOLO: (*Be.*) Tévedsz, drágám, én például még javában élek, de már nem vigadok...

YVETT: Érdekes. Rád most valahogy nem is gondoltam.

PAOLO: (*Ironikusan.*) Isten hozott, kedves uram. Mondd, miért nem vigadsz?

YVETT: Ha megkérhetlek, drágám, hagyjuk abba még mielőtt elkezdenénk. Tudod, kissé fáradt vagyok, ugyanis nehéz napom volt.

PAOLO: Igazad van, végtére is én mostanáig szórakoztam. Képzeld el, hajnalban fölvittem egy dézsa langyos vizet a Golgotára, és amíg mosták a hátam, az élet kegyetlenségéről elmélkedtem.

YVETT: (*Kipattan a vízből és Paolohoz vágja a szivacsot.*) Hát elmész te a jó bűdös francba, érted? Mit képzelsz, ki vagyok én? Tényleg, ki vagyok én?

PAOLO: Egyre kevésbé tudom, drágám. Néha még mindig az a tévképzetem, hogy a feleségem vagy, de jobb lesz erről leszoknom.

YVETT: (*Bőgve magára tekeri a törülközőt.*) Szerintem erről már rég leszoktál! Feleségeket nem szoktak elcipelni egy háborúba! Feleségeket nem szoktak napokra szobába zárni!

PAOLO: Feleségek nem szoktak enyelegni egy fél hadsereggel...

YVETT: Ez bolond! Teljesen bolond! Valaki mesélje már el neki, hogy mi az az enyelgés! Tulajdonképpen nekem is elmesélhetnétek, mert már elfelejtettem. Arra gondolsz, hogy néha pofozgatom a bűzlő farkú katonáid? Arra?

HISZTÉRIOSZ: Na de Yvett!

YVETT: Pofa be! Azt akarom tudni, hogy mi az az enyelgés! (*Paolónak ugrik és ütni kezdi.*) Na gyere! Gyere csak, férjecském! Így bármikor enyelgek veled is! Még! Még! Enyelegjünk! Hiszen gyereket akarsz, nem? Állítólag azért cipeltél idáig, mert gyereket akarsz!

FRANCESCA: Asszonyom, jajistenem!

YVETT: Mi van, nem tetszik?! Neked sem tetszik, atyám? Hová sietek?! Várjátok meg, amíg visszaüt! Nálunk így készül a trónörökös!

HISZTÉRIOSZ: Tönkremegyek ebben a világi légkörben. Egy pap érzékeny műszer. *(Ki)*

YVETT: Hülye! Bolond! Féltékeny bolond! *(Közben leesik róla a törölköző, és Paolo magához szorítja.)* Eressz el! Haza akarok menni! Eressz el!

PAOLO: *(Elengedi, Yvett ráesik az ágyra, és zokog. Paolo mellé ül, és betakarja.)* Nyugodj meg, drágám! Ha nekem nincs eszem, legalább neked legyen!

YVETT: De miért nincs, könnyörgök? Hiszen tudod, hogy szeretlek.

PAOLO: Persze... De annyira fiatal vagy...

YVETT: Hát tehetek én arról? Egyáltalán, tehetek én bármiről is az életemben? Ketrecbe vagyok zárva, mint egy...

PAOLO: Mint egy gyönyörű, vad párduc, drágám.

YVETT: Pontosan. Párduc... És neked ez jó így?

PAOLO: Nem. *(Megöleli.)* Vagyis így már igen. Pont ilyen anyát akarok a gyermekemnek. Ilyen nő kell nevelje Firenze jövőendő urát. A mostani már gyenge és öreg.

YVETT: Erős még, csak ostoba. Kishitű féltékeny.

PAOLO: Az én gyermekem kell, hogy legyen. Biztos akarok lenni.

YVETT: Hát akkor?

FRANCESCA: Nekem most dolgom van a konyhán, asszonyom?

YVETT: Azt hiszem.

(Függöny)

Ötödik jelenet

(A második jelenet helyszíne. Kornél az oldalsó kisasztalnál a lantját hangolja. Előtte több üres kancsó, de nem részeg.)

KORNÉL: *(Az egyik nyomoréknak.)* Hé, te! Akkor nemesb-e a lélek, ha tűri, vagy, ha kiszáll?

NYOMORÉK: Fingom nincs, uram.

KORNÉL: Szinte gondoltam... *(Hangol tovább. Keresztesek be.)*

ELSŐ KERESZTES: Hát itt még nincs senki?

KORNÉL: *(Felnéz.)* Ahogy vesszük. *(Hangol tovább.)*

ELSŐ KERESZTES: (*Zavarban.*) Már úgy értem, hogy... izé.. hát vendég... Jó napot...

MÁSODIK KERESZTES: Kívánunk...

KORNÉL: Na fiúk, kövér a zsákmány?

HARMADIK KERESZTES: Tudja, művész úr, csúnyán kifosztottak minket!

MÁSODIK KERESZTES: Ki bizony!

KORNÉL: Csak nem? Fordult a kocka?

HARMADIK KERESZTES: (*Óvatosan.*) Arról mi nem tudunk... Pedig hogy megküzdöttünk azért a kevésért is. (*Leülnek, isznak.*)

ELSŐ KERESZTES: Szóval ti is eladtátok?

MÁSODIK KERESZTES: Most az előbb.

ELSŐ KERESZTES: Annak a kopasznak?

MÁSODIK KERESZTES: Annak hát.

HARMADIK KERESZTES: Á, te akkor jól jártál. Én a két öregnek adtam, és mocsokul átverték.

MÁSODIK KERESZTES: Gondolod, a kopasz nem?

ELSŐ KERESZTES: A kopasz különösen. De mi vagyunk a hülyék. Az ember kockáztat, befektet, veszélyezteti az életét, és akkor még azt a keveset is elveszik tőle. Mert hülye.

(*Isznak.*)

MÁSODIK KERESZTES: És aztán Firenzében majd jó pénzért ugyanazt visszavásárolod.

(*Isznak.*)

HARMADIK KERESZTES: Pedig mekkora volt!

MÁSODIK KERESZTES: Az enyém nem, de azt is nehezen adták.

ELSŐ KERESZTES: (*Hülyén.*) Te kérted?

MÁSODIK KERESZTES: Hát... úgy elbeszélgettünk.

ELSŐ KERESZTES: Az enyémnek nyelve is volt.

MÁSODIK KERESZTES: Olyan kis csappantyúval?

ELSŐ KERESZTES: Ja.

MÁSODIK KERESZTES: (*Felháborodva.*) És így adott érte egy felet a kopasz!

HARMADIK KERESZTES: Akkor titeket tényleg jól átverték. Az enyém csappantyú nélkül adott egy egészet.

MÁSODIK KERESZTES: De a tied jó nagy volt.

HARMADIK KERESZTES: Az enyémért a titek nem adott volna ennyit.

ELSŐ KERESZTES: Na, az nem biztos!

KORNÉL: (*Legyint.*) Hagyjátok! Majd meglátjátok, hogy a tieitek az övétől megveszik az övét, átpofozzák, hozzácsapják a titek-

hez, becserélik az övével az enyémre, aztán elhozzák Firenzébe, és szépen eladják nektek... Vagy fordítva...

HARMADIK KERESZTES: Ezt nem egészen értem...

KORNÉL: Sebaj. Attól még így lesz.

MÁSODIK KERESZTES: Na, ugye, hogy nagyon átverték?

KORNÉL: Szó, ami szó. Mondhatni...

ELSŐ KERESZTES: *(Megemeli a kancsót.)* Nagy győzelem!

HARMADIK KERESZTES: És kicsi zsákmány... *(Isznak.)* Buzigörög! *(Teofil és Zénó egyszerre be.)* Nicsak! Vagy máris duplán látok, vagy osztódással szaporodnak. *(Teofilnak.)* Na, hozz még bort, doktor úr.

TEOFIL: Gyorsan fogy...

HARMADIK KERESZTES: Mi bajod? Nem a tied!... Ezért nem szeretem én a diplomásokat. Okosok. Kurva okosok, közbe meg nincs bor... *(Teofil, Zénó el. Az ajtóban összeülköznek a három apróddal. Előbb látványosan illedelmeskednek, majd tolonganak. Apródok leülnek az asztalfőhöz.)*

ELSŐ APRÓD: Nem megmondtam? Mi mindig mindenről elkészünk.

KORNÉL: És ehhez mérten csekély a szerepetek az eseményekben. Mi lenne, ha előbb köszönnétek szépen, majd átülnétek a megfelelő helyre. Mondjuk, oda. *(Az asztal végire mutat.)*

MÁSODIK APRÓD: *(Sértődötten feláll és átmegy. A többiek követik.)* Nekünk volt gyerekszobánk.

HARMADIK APRÓD: Az enyém még meg is van...

(Keresztesek hangosan röhögnek. A másik két apród ránéz, ő elhallgat. Teofil és Zénó közben bort hoznak, majd ki.)

ELSŐ APRÓD: Azért hajnalban mi is ott voltunk, nem csak maguk...

HARMADIK KERESZTES: Tudjuk, fiúk, hozta a szél a szagot. Csúnyán megszegették a nemzetközi előírásokat!

MÁSODIK KERESZTES: Bevetettétek a harcigázt rendesen... *(Röhögés.)*

MÁSODIK APRÓD: *(Elvörösödve felugrik.)* Ezt kikérem magunknak! Elégtételt akarok venni!

KORNÉL: *(Kántálva.)* Elégtételt vegyenek! Elégtételt vegyenek! *(Ebben a pillanatban Arnold be. Mögötte egy nagy égő gyertyával Marco. A röhögés azonnal elhal. Kornél is felnéz.)*

ARNOLD: Mennyiért adod?

(Függöny)

Hatodik jelenet

(Rózsakert, itt-ott dúlás nyomaival. Hisztériosz tábori győntatószekében ül Francesca, a tornác párkányán Gedeon. Éppen szusszan.)

FRANCESCA: És úgy ordibált, mint az alpesi medve. *(Ordít.)*

GEDEON: Hagyd már abba, Francesca!

FRANCESCA: Amikor feltették a lóra, odaadtak neki egy veszett kutyát, és csak úgy kézzel leszakította a fejét. Először kitta a vérét, egyenesen a nyakából, aztán még az agyát is kiszívta. Tessék elképzelni, hogy felizgult tőle. *(A szájához kap.)* Jajistenem! Amíg a pap megáldotta a sereget, ő végig káromkodott.

GEDEON: Már te is csak arról az eszelősről tudsz beszélni?

FRANCESCA: Arnold, az nem is eszelős, csak maga irigykedik, mert öreg. Ha látta volna!

GEDEON: Miért, te láttad?

FRANCESCA: Igenis, láttam. *(Felpattan a kőkorlátra, mint egy lóra, és hadonászik.)* Az első pogánynak szétlapította a fejét. Meg a másodiknak is. *(Legyint.)* Á, tulajdonképpen mindegyiknek ő lapította szét a fejét.

GEDEON: Akkor a többi keresztes mind fölöslegesen jött ide?

FRANCESCA: *(Elgondolkodik.)* Azért Paolo úr biztosan nem.

GEDEON: És a német császár, meg a francia király?

FRANCESCA: Meg az angol Ricsárd! Hogy az micsoda gyönyörű ember!

GEDEON: Inkább a munkán járjon az eszed!

FRANCESCA: *(A homlokára csap.)* Jajistenem! *(Ki.)*

(Gedeon csóválja a fejét, matat. Középen Arnold részegen egy kancsóval, és Marco a gyertyával be.)

ARNOLD: A kurva életbe! Győzelmi lakoma? Söpredék! Firenze legalja! Stricik, buzik és nemibetegek! Hadiszakértők! Már csak néhány békefenntartó hiányzik. Vagy németek. Tényleg, hogy-hogy nem hívtak pár köcsögfejű németet?! Ollarí, ollarí, juhuhú! *(Meglátja Gedeont.)* Mi van, vén szarzsák? Már megint hallgatózol? Hát van is mit hallgassál! Na tűnés, mert lehugyozlak! *(Gedeon rezzenéstelen arccal ki. Arnold elégedetten bugyozni kezd. Francesca egy halom kispárnával, semmit sem látva, be. Gedeonhoz kiabál, mint akinek fent jutott eszébe a legjobb. Közben jobbra-balra nézeget, csak előre nem.)*

FRANCESCA: És tessék elképzelni, hogy akkor még egy terhes nő is odaállt Arnold elé. Fölkapta a nyeregbe, megfojtotta, megbecs-telenítette, és a magzatot a dárdája hegyére tűzte. *(Még mindig nem látja Gedeont, ezért lejjebb ereszti a párnákat. Ott áll a röhögő Arnold előtt.)* Jajistenem, Gedeon bácsi!

ARNOLD: *(A hugyozást komótosan befejezve tovább vigyorog.)* Né, egy Francesca! Gedeon bácsinak éppen dolga akadt, most nem ér rá. *(Francesca el akar szaladni.)* Na gyere csak vissza szépen! Csak nem engem dicsérnek ennyire ebben a házban?

FRANCESCA: Nem. Vagyis de. Szóval nem tudom. *(Felragyog.)* Hát persze!

ARNOLD: Hallod ezt, Marco? És te mit gondolsz rólam, Francesca?

FRANCESCA: Jaj, én semmit.

ARNOLD: Hát akkor kérdezek én tőled valamit. Tudod-e, ki a leg-szentebb ember az egész keresztes táborban?

FRANCESCA: *(Gyanakvóan.)* Hisztériosz atya?

ARNOLD: Egy büdös lófaszt, Francesca. *(Francesca megint el akar szaladni.)* Itt maraddsz! *(Marconak.)* Na mutasd meg neki a gyertyámat! *(Marco gépiesen Francesca orra alá dugja a gyertyát.)*

ARNOLD: *(Elérzékenyülten, kissé ripacskodva.)* Ezt most nézd meg jól, Francesca! Ez a láng ma reggel még Krisztus urunk előtt lo-bogott a mennyben. És most hol van? Talán Firenze herélt her-cegénél, Paolonál? Hát nem! Nálam. *(Természetes mozdulattal Marcora mutat.)* A csúnya Arnoldnál. Az akasztottnál. A csúnya-csúnya katonabácsinál van a szent láng, és jó helyen van nála. Ugye, Marco?

MARCO: Aha.

ARNOLD: *(Közben elveszi a gyertyát.)* És szerinted, Francesca?

FRANCESCA: Én nem értek ehhez.

ARNOLD: Azt nem csodálom... Te Francesca, az úrnőd táborszerte híres feneke alá viszed ezt a rengeteg párnát?

FRANCESCA: Igen.

ARNOLD: *(A párnák alá tartja a gyertyát, úgy, hogy a lány ne vegye észre.)* Hát persze, hogy fázik szegénykém! Na mondd meg, hogy ezt a parancsnok bácsi küldi neki.

FRANCESCA: *(Észreveszi, hogy lángolnak a párnák. Visítva kiro-ban.)*

ARNOLD: *(Röhögve.)* Mégse fázhat egy ilyen szép fenék, ugye? Ez végül is a szentföld, az úristenit neki. *(Visszaadja a gyertyát Marconak.)* Mondd, Marco, láttál te terhes nőt a csatában?

MARCO: *(A fejét rázza.)* A-a.

ARNOLD: Na mer én se.

(Paolo, a három keresztes, Teofil és Zénó be. Teofil hozza a félig elégett párnát.)

PAOLO: Végtelenül elszomorít, hogy ezen a nevezetes napon, az én házamban egy hívatlan vendég annyira unatkozik, hogy párnákat gyújtogat. Hát még, ha az a nap hőse, aki reggel a várost gyújtogatta. Kitűnő dunnáink is vannak, Arnold.

ARNOLD: Aggódsz, Paolo? Majd egyben fizetem az egészet.

PAOLO: Ez nem bordélyház, Arnold!

ARNOLD: Pedig azt hallottam, hogy ma neked dolgoznak a legjobb kurvák. Értjem be ezzel a két göröggel? *(Teofil és Zénó kissé megijednek.)*

PAOLO: Vigyázz a szádra!

ARNOLD: Jaj, jaj, haragszik a fejedelem...

PAOLO: Mondtam, amíg az én házamban vagy, s ráadásul hívatlanul, addig nagyon vigyázz a szádra! Lehet, hogy néhány napig valóban egy ilyen szemét lesz Jeruzsálem parancsnoka, de nem jósoklok itt hosszú jövőt neked.

ARNOLD: Képzeld, nekem meg azt jósták, hogy az alatt a néhány nap alatt a firenzeiek vezérpatkánya hibázni fog. És akkor én kénytelen leszek kiakasztani őt száradni, mint a bűdös kapcát.

PAOLO: Fenyegetsz?

ARNOLD: Ilyen csúnyán fogalmazni! Csak figyelmeztetlek, Paolo, csak figyelmeztetlek. Ja, szinte elfelejtettem! Még azt is megjósolták, hogy Yvett erényövéből készül majd a hurok a köteleldre. Bízzál benne, hogy elvásott már és könnyen szakad.

PAOLO: *(Már-már nekiugrik.)* Először bánom az életben, hogy nem ölettem meg valakit. De most a saját beleiddel fojtalak meg.

KORNÉL: *(Közben be. Ráüvölt Paolora.)* Uram, azt mondtam, ma mulatunk!

(Függöny.)

Hetedik jelenet

(A terem. Bent három keresztes, három apród, Yvett, Paolo, Hisztériosz, Arnold és mögötte Marco. Kornél a kisasztalnál. Az evés a vége felé tart. A nyomorékok a nekik hátradobált húsdarabokat kapkodják. A csámcsogás közben, mintegy varázsütésre, mindenki Kornél felé fordítja a fejét.)

KORNÉL: *(Szintén csámcsogva.)* Na mi van?

PAOLO: *(Lenyeli.)* Dicsérj minket, Kornél!

KORNÉL: *(Még csúnyábban csámcsogva.)* Megérdemlitek ti azt?

PAOLO: Megérdemeljük, Kornél.

KORNÉL: És mind megérdemlitek?

PAOLO: Egytől egyig.

KORNÉL: De hiszen csúnyán esztek.

PAOLO: Te is csúnyán eszel, Kornél.

KORNÉL: Csak munka közben.

ELSŐ KERESZTES: Miért, te most dolgozol?

KORNÉL: Én akkor dolgozom, amikor te pihengetel. Mondhatni, többnyire.

ELSŐ KERESZTES: Nézzétek, majd megszakad! Szegény bolond!

KORNÉL: Ártatlan, szép madár a részvét, lovagom, te csak hagyd a fészket! *(Röhögnek.)*

PAOLO: Ha jól hallom, ez már a dal.

KORNÉL: Rosszul hallod, nemes kenyéradóm.

PAOLO: Értsem úgy, hogy béremelést akarsz?

KORNÉL: Nem fizetnél rá, ha végre megfizetnél.

PAOLO: *(Odadob egy pénzdarabot, Kornél elkapja. Paolo karmesterien beínt.)* Rajta!

KORNÉL: *(Nézegeti a pénzt, majd felmutatja az első keresztesnek)*
Na látod, te nemes hentesmester, nekem így is összejött egy csappantyúra való. *(Röhögés.)*

ELSŐ KERESZTES: Na elmész te a jó bűdös francba!

KORNÉL: Hova?

ELSŐ KERESZTES: Azt mondtam, a francba.

KORNÉL: A vak ismeretlenbe küldesz, vagy jártál már ott talán? Mésélj! S ha nem jártál, hát hallgass! Lovagom, itt egy hölgy is van. Ez háború.

HARMADIK KERESZTES: Ezt jól megkaptad.

PAOLO: Kornél, hiába fizettelek meg?

KORNÉL: *(Megnézi a pénzt.)* Ezzel? Hiába. Én csodát várok tőled, uram, ha már idáig kísértetek. Valami kis szentföldi szuvenirt. Még az ellenségeddel is bőkezűbb vagy, mint a bolondoddal? Legalább egy szakadt akasztókötelet!

ARNOLD: Fogod be a pofádat?! Azt hiszed, mert a hülye asztalánál ülsz, neked mindent szabad?

KORNÉL: Hülye asztala..., hülye asztala... Ez jó. Ezt megjegyeztem. Talán fel is használok...

KERESZTESEK: Csodát a bolondnak! Csodát a bolondnak!

PAOLO: Ha nem kell a pénzem, miért tartogatod?

NYOMORÉKOK: Alamizsnát! Alamizsnát! Nekem! Nekem! Ide nekem!

KORNÉL: Tartogatnám? Soha! *(Odadobja a vaknak, aki bekötött szemmel elkapja, majd feláll.)*

VAK: Uraim, látok!

(Az asztalnál ülők elnémulnak.)

KORNÉL: Na mi van?

KERESZTESEK: A szentségit! Látjátok? Lát!

KORNÉL: Na, Paolo, ennyit ér a pénzed...

ARNOLD: *(Röhögve.)* Ez csaló! Ez biztos, valami nagy csaló!

PAOLO: Meglátja a vak a pénzt. Ez lenne a csoda, Kornél? *(Hisztérioszra néz.)* De hát itt ül a csodák felszentelt szakértője. Hisztériosz, mit szólsz hozzá?

HISZTÉRIOSZ: *(A csámcsogásból felüti a fejét.)* Mihez?

KORNÉL: A csodához.

HISZTÉRIOSZ: A csoda? *(Lenyeli, megtörli a száját az asztalkendőben.)* A csoda anyaszentegyházunk idevágó rendelkezései szerint olyan természeti jelenség, amilyenre a természet nem képes, vagyis csoda, ha megtörténik. Valódisága bizonyítandó, amihez vizsgálóbizottság felállítása szükséges, mely bizottság vezetője Őszentsége, a római pápa...

KORNÉL: Vagy annak földi helytartója. Inkább azt mondd meg, hogy csoda-e, ha a vak lát.

HISZTÉRIOSZ: Az? Az nem csoda. Ha a vak lát, akkor nem vak. Vak az, akinek csoda kell ahhoz, hogy lásson. Kérdés, kell-e csoda ahhoz, hogy valaki vak legyen...

KORNÉL: Le tudnád ezt fordítani atyám mondjuk egy akasztókötéltre?

HISZTÉRIOSZ: Egy vakot lefordítani akasztókötéltre? Nem... Azt hiszem, nem... *(Elgondolkodik.)* Miért kérditek?

KORNÉL: *(Fölteszi a lábát az asztalra, kényelembe helyezi magát.)* Mert unatkozom...

ARNOLD: Te nekem itt nem fordítgatsz semmit, érted?! Mert mindjárt nem unatkozol!

YVETT: Kezdj már egy dalba, kedves Kornél, mielőtt még bárki azt hinné, hogy ha a vak lát, az nem csoda...

KORNÉL: *(Lekapja a lábát az asztalról, feláll, lantját szívéhez öleli, és könnyedén bókol Yvett felé.)* Úrnőm, te vagy az egyetlen, aki lantomat szóra bírnod... , ha ezek nem lennének itt.
(Újabb felzúdulás.)

YVETT: *(Mosolyogva.)* Miért, mi bajod ezekkel?

KORNÉL: Komoly, megalapozott, mondhatni kiérlelt bajom van.

YVETT: Oszd meg velünk, drága Kornél.

KORNÉL: Yvettem, hidd el, untatnálak, és éppen téged, akinek egyetlen szavát nem untam életemben.

ELSŐ KERESZTES: Bókol a bolond!

KORNÉL: *(Első keresztes felé int.)* Az nem zavarna, hogy sötétek és buták. Az sem, hogy kapzszik és haszonlesők...

YVETT: Örvendek, hogy ennyi minden nem zavar ezekben! Ezt akkor sorolhatod.

KORNÉL: Ravasz vagy, úrnőm, már-már dicséretre bírsz. Hát legyen! Hogy mi nem zavar még? Nézzük sorra őket! *(Felugrik, mutatópálcát fog, mutogat a keresztesekre.)* E három úrban csak az nem zavar, hogy még nálam is nagyobb üzletemberek! *(Apródokra.)* A gyermekeket mindig is szerettem. *(Paolora.)* Gazdámban kicsit zavar, hogy az urad, de ez a kicsi már-már nem is zavar. *(Hisztérioszra.)* Kényes problémához értünk. Hogy benne mi *nem* zavar? Mióta a barátom, ezen töröm a fejem. *(Marcora.)* A gyertyatartók és más berendezési tárgyak soha nem zavartak. *(Arnoldra, kis szünet után)* A belső egyyszerűség pedig hogy is zavarna, ami ebből az úrból oly meggyőzően árad... Szóval, mint látod, Yvett, engem már majdnem semmi nem zavar. *(Ismét leül, és felteszi a lábát.)* Csak csúnyán ettek.

ARNOLD: Ez bolond!

KORNÉL: Stimmel.

(Felzúdulás. „Tényleg, ez bolond!” kiáltozások.)

KORNÉL: *(Vigyorog. Lassan újra csend lesz.)* Azért most szar lehet nektek.

YVETT: Na de Kornél!

KORNÉL: Igazuk van. Győzelem lantos nélkül olyan, mint vereség lantossal.

PAOLO: Kínos helyzetbe hozol, Kornél. Miért csinálod ezt?

KORNÉL: A saját tetteimmel sem vagyok megelégedve, nemhogy a tieitekkel. Tényleg, mit dicsérjek rajtatok?

ARNOLD: *(Odahajítja a kupáját, nem talál. Kornél meg sem rezzen.)* Az anyád úristenit! *(Az asztalt csapkodják, felugrani készülnék.)*

PAOLO: Dicső lovagjaim, Firenze hősei, kikkel együtt fékeztük meg a vérengző pogányt! Hát nincs senki köztetek, ki bölcsőbb, mint bolondom, és szóra bírja?

ARNOLD: Dehogyan nincs!

KORNÉL: Ott egy úr mintha jelentkezne.

ARNOLD: *(Föláll, kissé bikás.)*

KORNÉL: *(Látványosan megijed.)* Várj, jó uram! Könyörgöm, maradj a helyeden! Most, hogy így állva látlak, beismerem, hogy nem tudok dalolni. S ezért e sok-sok élc, mi inkább engem illet. Hiszen szentföldet pogánytól menteni én nem voltam ma. S te első voltál, ha nem csalódom. Ezek gyertyái közt tiéd az egyetlen, ami még mindig ég. Mondd, hogy csinálod? De ne most válaszolj! Csak ülj, csak ülj, pihend ki reggeli fáradalmaid! Mert nem kevés, mi száradt komos lelken, míg becses papunk föl nem oldozott, s a jó hírt azonnal szertekürtölé.

HISZTÉRIOSZ: *(Sípító hangon.)* Mondtam, ez titok!

KORNÉL: Hagyj beszélni, istennek munkatársa, hisz oly hőst dicsérek most, kinek válláig sem érsz. Mit válláig! A köldökéig. S még innen is mehetnék egyre lejjebb. De fölfelé megyek. Egy kis türelmet, Arnold! *(A többiekre mutat.)* Hadd kezdem itt a mélyben, köztetek. Tudjátok, mik vagytok? Sápadt, görbe farkú férgek. Mit férgek! Szidásra is alkalmatlanok. Titeket dicsérni, mikor van itt, ki annyival fölöttünk, hogy már nem is dicsérhető? Hol voltatok, míg ő elől a szent ügyért pogányt, ebet, asszonyt s gyermeket kardélre hányt? Hátul. *(Fenyegetőleg a harmadik apródra mutat.)* Főként te, apródom, téged láttalak. Két tucat ha van, kikkel végzett rövidke fegyvered, bár mentséged, hogy még zsenge vagy. Hús lesz talán? Netán tizenhét? Inkább tizenhatnak mondalak. *(Paolohoz megy.)* S most, jó uram, te jössz, hiába ereszkedsz egyre lejjebb. Sze-

medbe mondom, még ha megvonod holnapi ebédem, akkor is, hogy szégyellek. Hát mit tettél velem? Égő gyertyát tartva bamba képpel én kéne mögötted álljak, és tessék, most ellened vagyok. Hányadik voltál a sorban? Sehányadik! Igencsak mögötted volt a sor. Nem vagy te áruló? Ha az tán nem is, de Firenze szégyene. Különc széplélek, fűj!

És az a hős, kit most helyetted dicsérnem kell, mondd, mit keres az asztal végiben? Ha ölni nem tudsz, legalább tiszteld, aki öl. Ne vásott kötélre lógasd előbb, majd szánakozz, hanem rangot s pénzt adjál neki. Ha egyáltalán elfogadja tőled. Mert ki ő? Eddig szidásotokkal dicsértem őt, s mostantól dicséretével szidlak titeket. A cserzővarga fiának dicséretével, kit méltatlanul megvetett a város. Csak mert az úri népnek szag s a munka egyaránt bűdös. És efféle ifjúnak önnön szagából kitörni oly nehéz. De ő mégis az ég felé törekszik, mint lángja is mutatja. (*Arnold a maga módján feszenszeng.*) Nem kell szégyellned, mert dicsőséged ez. Ó, hogyha életrajzírónak elfogadnál! Tudjátok ti, mi szörnyű stációkon kell nálunk egy cserzővarga fattyának keresztülmennie? Törvény gátolja mindenütt. Ha szerezhetsz, azt mondjátok, lop. Ha árut szállít, azt mondjátok, csempész. S ha szépséges nőit védve Firenze legmocskosabb utcáin párbajban győz, ti azt mondjátok, gyilkos. Irigységtek elől futásra kényszerül. De íme, itt, hol ti gyáván küzdőtök, ő bátor. Első a sorban, hol az első sor csak ő. És akkor az eszéről még szó sem volt. Miért is lenne? Hisz ösztönlény. Igazi archetípus. Szinte fáj nekem, hogy itt ül köztetek. (*Odalép Arnoldhoz.*) Ó, Arnold! Az efféle nép közt, mit gazdámval együtt már bátran nevezhetek csőcseléknek, nincs neked helyed! (*A hőna alá nyúl.*) Na gyere. Gyere, ne szerénykedj, csodás múltú Arnold! Hisz tudod, ezek ma miért fizetnek engem? Hogy bolondot csináljak belőled! Vagy, ha azt nem lehet, legalább hülyét! Érted? Belőled, ki ma már messze több vagy a semminél. Belőled, kinek holnaptól hatalma a végtelennél alig kevesebb. Belőled, hülyét. Hát tehetem? Engedné azt a lélek, ha még oly durcás is, mint az enyém? Engedné azt az ész, az érdek? Nézz végig rajtuk. Most, hogy szálnalmas tervük felfedtem előtted, mert felfedette velem a lelkiismeret, már reszketnek. Gyávák közt ülsz, Arnold! Gyere! Gyere! (*Közben a bolond asztalához kíséri, a széket mutatja.*) Ez az a hely, ahonnan átláthatod förtelmes cselszövé-

seik. Üres széked, bamba szolgád a gyertyáddal is mennyire látszik innen, ugye? A frász a képükön. A titkolt káröröm dudvás szívük helyén. Igyál is! *(Itatja.)* Igyál, igyál, igyál, mert e satnya látvány józanul el nem bírható. És szidd őket, ahogy csak patkány szidhat süllyedő hajót, vagy tetű vedlő kutyát. Ül le, és alázd meg végre ezt a bugris szolganépet úgy, ahogy csak tőled telhet. *(Arnold leül.)* Vagy ne is szólj, csak nézd, mily epével irigylük, hogy te vagy az egyetlen, ki ma engem így vagy úgy, de őszinte szóra bírt, mélységes uram!

(Függöny)

Nyolcadik jelenet

(A kert. A gyóntatószéknél öt igen-igen ledér öltözetű hölgy. Mondhatni, kurvák. A Madám ül a gyóntatószékben, a többi lány pedig kívülről obszcén ábrákkal rajzolgatja tele.)

ELSŐ KURVA: Nem lesz ebből baj?

MADÁM: Miért? Ez gyóntatószék. Más elmondja, mi lerajzoljuk.

ELSŐ KURVA: És a gyónási titok?

MADÁM: Na ne röhögtes! Ahány papot én már meggyóntattam! Egy lateráni zsinatra valót. *(Nevetnek.)*

ELSŐ KURVA: Hisztérioszt is?

MADÁM: Ugyan! A kis Hisztit hagyjad!

ELSŐ KURVA: Azért én megpróbálkoznék vele.

MÁSODIK KURVA: Na, szomjan is halnál, amíg abból kicsavarnál valamit.

ELSŐ KURVA: Szerinted én rossz kurva vagyok?

(Nevetés. Ezalatt Yvett idegesen be. A kurvák felugrálnak, ruháikat lehetőség szerint összehúzzák.)

YVETT: Mit ültök itt kint?

MADÁM: De hiszen arra várunk, úrnő, hogy visszavonulj.

YVETT: Úrnő? Ahhoz úr is kell. Na mozgás, mozgás befelé! Már rég ott volna a helyetek.

(A kurvák ki, Yvett észreveszi az összefirkált gyóntatószéket. Idegessége sem bír elfojtani egy mosolyt.)

HISZTÉRIOSZ: *(Középen be, meglátja a gyóntatószéket, fejéhez kap.)* Tudtam, tudtam!

YVETT: *(Megdöbbszentő hangon ráüvölt.)* Na ezt most nagyon hagyd abba.!

HISZTÉRIOSZ: Nyugodj meg, nincs semmi baj!

YVETT: Még. Egyelőre. Pillanatnyilag. Éppen.

KORNÉL: *(Be. Egy női fehérneműt dob oda Hisztériosznak.)* Munkára, kolléga! Ezt a lányok küldik, hogy ne a stóláddal törölgesd. Először csak így szárazon, különben foltos lesz, azt mondták.

HISZTÉRIOSZ: Igazán köszönöm. *(Törölgetni kezd.)*

YVETT: Mi volt ez, Kornél? Mi volt ez?

KORNÉL: Csupán ujjgyakorlat. Mondhatni, prelűd.

YVETT: És azt is tudod, te félkegyelmű, hogy mi jön utána? Mert én igen. A gyászdal.

KORNÉL: Ki van zárva. Indulón töröm a fejem.

YVETT: Figyelj! Én ma délután kint jártam.

KORNÉL: Láttalak. Még a csontfűrész is jól áll neked.

YVETT: Hülye. Ugye tudod, hogy Arnold megveszett? Itt egy napig sem maradhatunk! Elevenen akar megnyúzni minket.

KORNÉL: Téged dezinformáltak. Az akasztás a rögeszméje, beszéltem vele.

YVETT: Ez cinizmus. Ostoba cinizmus.

KORNÉL: Vagy-vagy, ahogy egy dán úr mondja majd, kedves Yvett. Az ostobáknak nem áll módjukban cinizálni. Még ez a szerencsém. Egyébként kenyér nélkül maradnék.

YVETT: Meghalunk! Fogd már fel végre, hogy meghalunk!

KORNÉL: *(Komolykodva.)* Szörnyű hír, ne is mondd! A városban hallottad?

YVETT: Igen.

KORNÉL: Mondd, hogy tréfálsz!

YVETT: Nem tréfálok.

KORNÉL: Az nagy kár... Azért szaladgálni egy csontfűrészsel le a föl Jeruzsálemben, hogy ezt megtudd... Miért, miért nem kérdez meg engem senki ezekről még otthon?

HISZTÉRIOSZ: *(Előbújik a gyóntatószékből.)* Látszik még?

KORNÉL: Csak a makk, atyám, csak a makk.

YVETT: Takarodjatok! Én köztetek megőrülök. *(Hisztériosz ki.)*

KORNÉL: *(Átöleli a bögő Yvettet.)* Nyugodj meg végre!

YVETT: Hát te se értesz meg? Én félek ettől az embertől. Nagyon félek. És most még te is csak...

KORNÉL: Tudom, drágám. És most még én is csak.

YVETT: Van olyan ember, akinek a pusztasága is veszélyes, attól függetlenül, hogy kútban ül vagy trónon.

KORNÉL: Ez bölcs mondás volt. Akkor most mi legyen?

YVETT: Ölesd meg!

KORNÉL: Én?

YVETT: Igen, te. Itt mindent te csinálsz.

KORNÉL: Ez azért túlzás. *(Átöleli Yvett derekát.)* Vagy még remélhetek, asszonyom?

YVETT: Most ne pimaszkodj! Ölesd meg!

KORNÉL: A csókodért se. Rút dolgot kérsz.

YVETT: De hasznosat.

KORNÉL: Haszon, haszon, haszon! Mondhatni, kudarc, kudarc, kudarc, ha nem a józan ész szerzi, hanem a megrészegült ököl.

YVETT: Te okos vagy.

KORNÉL: Ne dicsérj! Ha zavarban vagyok, nem jut eszembe semmi... Győnnél nekem, Yvett?

YVETT: Te nem is vagy pap.

KORNÉL: Dehogynem, csak erősen titkolom. *(Beülteti Yvettet a gyóntatószékbe.)* Mit is akart tőled Arnold?

YVETT: Na, találd ki!

KORNÉL: Túl flegmán gyónsz. Ez így nem megy. Azaz, mégis kitáldtam. És mennyire akarta?

YVETT: Tudod, a mamájára emlékeztetem. Csak őt szerette...

KORNÉL: Nincs meghatóbb, mint a falloszok memóriája. Csak állnak és emlékeznek a mamára. Ó, pardon... És meddig jutott? Részleteket!

YVETT: A pofonig, atyám, a pofonig.

KORNÉL: Esküszöl?

YVETT: Esküszöm.

KORNÉL: Ez nagyszerű.

YVETT: Miért, atyám?

KORNÉL: Mert akkor még van mit ígérnünk neki.

YVETT: Nem értelek.

KORNÉL: Ugyan. A te pofonod után nincs az a férfi, aki nem menne a sírba érted. Én csak tudom...

YVETT: De Kornél!

KORNÉL: Ismertetném a penitenciát, asszonyom. Ön mostantól egy kicsit kiárusítja magát a messzi haza és a hosszú élet érdekében.

YVETT: Mit beszélsz? Elment az eszed?

KORNÉL: Megjött, Yvettem. Itt az isteni szikra. Mit szikra! Már-már gyertyaláng. Figyelj! Mostantól szóról szóra azt csinálod majd, amit mondok. Ha szót fogadsz, ő majd csak gyalogol és gyalogol és gyalogol. Hát van végszó, ami most ennél többet érne?

(Függöny)

Kilencedik jelenet

(A lakomaterem. Nyomorékok és a Vak nincsenek már bent. Arnold a bolond asztalánál alszik, Marco még mindig mögötte az égő gyertyával. Az asztalon ül a Madám, és az alvó Arnold hajában turkál. Az első kurva egyidejűleg két apróddal foglalatосkodik. A második, a harmadik és a negyedik kurva az asztal alatt négykézláb mászik, az első, a második és a harmadik keresztes az asztalon ellentétes irányban ugyanúgy. Majd a kurvák az asztalra, a keresztesek alá, stb. Buja ricsaj.)

MÁSODIK, HARMADIK és NEGYEDIK KURVA: Jön a farkas, jön a farkas!
MADÁM: *(Félig megfordul, és Harmadik apródra mutat.)* Ez az úr unatkozik!

(A lányok leugrálnak az asztalról.)

ELSŐ KERESZTES: *(Az asztal alól.)* És velünk mi lesz?

HARMADIK KURVA: *(Kancsó bort tölt egy tálba, leteszi a földre.)* Igyatok, kutyuskáim! *(Keresztesek lefetyelnek, egyikük ki-mászna az asztal alól.)* Ülsz! *(Keresztes vissza. Harmadik apródroz.)* Szépfüú, hol kezdjelek? *(Harmadik apród kapálózik, három kurva bajlódik vele.)*

NEGYEDIK KURVA: *(Madámnak.)* Ez impotens.

MADÁM: Olyan nincs...

HARMADIK KURVA: Látod, álomherceg? Olyan nincs. Legalább hadd próbálom fel a ruhád! *(Másik két kurvának.)* Segítsetek már kigombolni! *(Kigombolja a felső két gombot.)* Te, ez szűz.

ELSŐ KURVA: Lássam, lássam! *(A másik három kurva odafordítja felé a harmadik apródot.)* Á, csak félig. Ezek se jobbak!

MÁSODIK KURVA: *(A Madámnak, a harmadik apródra mutatva.)*

Mama, szólj már rá! Ez nem is beszél!

MADÁM: Na ne némázz, apuci!

HARMADIK KURVA: Add már ide! *(Próbálja leszedni az apród nadrágját.)*

ELSŐ KURVA: *(A harmadik keresztesnek.)* Na, gyere nyöszörögni, békeharcos.

ELSŐ APRÓD: *(Csalódottan.)* Mi nem mehetünk?

ELSŐ KURVA: *(A falnak támaszkodik, behuntyja a szemét, az ujjain számol háromig, majd legyinti.)* Na, gyertek!
(Első és második apród, harmadik keresztes, első kurva el.)

HARMADIK KURVA: Na, nekem ebből elegendem volt. *(Második kurvához.)* Csináld te!

MÁSODIK KURVA: *(Azonnal a negyedik kurvához.)* Nekem is. Csináld te!

NEGYEDIK KURVA: *(Harmadik apródhöz.)* Nekem is. Csináld te!
(A harmadik apród megtépázott ruházatban nem csinálja. Elalszik.)

HARMADIK KURVA: *(A keresztes felé nyújtja a lábát.)* Lábhoz, kutyusok! *(Példáját a másik két kurva is követi. Keresztesek négykézláb oda. Harapdálják a lábakat.)*

MADÁM: *(Ásít.)* Hát ilyet nem láttam! E mellett még én is elalszom!
(Rázni kezdi Arnoldot.) Mókuska, feltámadtak a törökök!

ELSŐ KERESZTES: Fel ne költsd!

MADÁM: Na mi van? Csak nem félsz tőle?

ELSŐ KERESZTES: *(Kis szünet.)* Á, dehogy!

MÁSODIK KERESZTES: Csak nem jó a tűzzel játszani.

MADÁM: Tényleg, újabban milyen szép nagy gyertyája van. *(Kikapja Marco kezéből a gyertyát, leugrik az asztalról. Arnold feje koppan. Ébredszik.)* Ide nézzetek, lányok! *(Szájába veszi a gyertyát egy pillanatra, úgy, hogy az ne aludjon ki.)*
(Közben Yvett be. A sarokban áll, nem veszik észre.)

KURVÁK: Én is, én is, én is!

(Keresztesek négykézláb megdermednek, Arnold felébred. Józsan. Nyugodtan feláll, odamegy a Madámhoz, kiveszi a kezéből a gyertyát, visszamegy Marcohoz, lekever neki egy hatalmasat, kezébe adja a gyertyát, aztán üvölni kezd.)

ARNOLD: Takarodjatok, ribancok! *(Egyiket ellődítja.)*

KURVÁK: Strici! Strici!

ARNOLD: Azt mondtam, takarodjatok! (*Keresztéseknek.*) Azt mondtam, takarodjatok! (*Azok még meg vannak dermedve.*) Mozgás, mert kiharapom a tökötüket! (*Mindenkit kidobál, majd libegve leül és rámutat Kornél asztalára.*) Marco, tényleg annál ültem egész este?

MARCO: Aha.

ARNOLD: Akkor megölöm a bolondot. Szétverem a fejét.

YVETT: Könyörgök, ne! Bár megérdemelné, de érd be ennyivel. (*Arnold most veszi észre. Yvett körülmutat.*) Hisz ez férfimunka volt.

ARNOLD: Akkor gondolom rég nem látott ilyet. Mit akar, asszonyom?

YVETT: (*Innentől kezdve vásári komédiásként ripacskodik.*) Lát-szik rajtam, hogy valamit akarok?

ARNOLD: Látszik. Mit akar? Gyorsan mondja, mert fáradt vagyok.

YVETT: Nem tudok elaludni. Reméltem, hogy még itt talállak. Fordult a kocka, Arnold. Veled most nagyon nagy dolgok történtek. (*A gyertyára mutat.*)

ARNOLD: Nem nagy dolgok, hanem csoda.

YVETT: Tudom, tudom... Talán az Úr választottja vagy. Csak Ő menthette meg az életed, s vele az én lelkem nyugalma azon a szörnyű hajnalon. Ő Arnold! Azt én se éltem volna túl, ha Isten akkor rajtad nem segít...

ARNOLD: Mária nem engedte, hogy maguk fölkössenek.

YVETT: Hát persze! Mária! Csodát küldött rád. És ma békével visszavezetett közénk.

ARNOLD: Békével? Itt? Én? Soha!

YVETT: (*Magának bólogat.*) Igen. Ettől féltem. És mostantól talán módodban lesz akár bosszút is állni e szörnyű tett miatt. De nem ezért jöttem... Nem ezért kerestelek meg, kockáztatva mindent... Tudom, hogy nincs bocsánat...

ARNOLD: Maga ne féljen.

YVETT: Hát mégis remélhetek? Mégis? (*Arnold szólni akar, de közbevág.*) Ne szólj! Hagyj remélni! Hagyj kiönteni a szívemet, s ne kérdezd azt se, miért teszem. Nem tudom! Mit tud egy nő, Istenem... A nő csak érez. Retteg, oltalmat keres, s mikor találja, megtorpan. Visít, karmol, balgán pofozkodik...

ARNOLD: Elég erősen.

YVETT: Könyörgök, csak nekem bocsáss meg, ha férfiúi büszkeséged engedi... De mit beszélek, hiszen nem ezért jöttem... Arnold, én elárulni jöttem a férjemet! Igen, ez árulás! Az életed jöttem menteni...

ARNOLD: Az én életem?

YVETT: Esküszöm! Férjem, vagy szívesebben mondom: börtönőröm, nem egy, száz merénnyt tervez azóta ellened. Csapdák lesnek rád mindenütt. Csapdában vagy még e percben is.

ARNOLD: Úgy nézek ki, mint aki fél?

YVETT: Nem, nem. De gondold el: így kettesben... ha most ránk törne Paolo, szent joga volna, hogy megöljön. Téged is, engem is. Hatalmas pártfogóid sem tudnának megmenteni. Jaj, tán jobb, ha mégis elmegyek...

ARNOLD: Még ne! Maradjon, asszonyom. Megmentem én önmagammat ha kell, és magát is meg tudom menteni.

YVETT: Tudom, Arnold. Itt, most talán igen... De otthon? Mi hajnalban indulunk. Menekülünk előled, mint a gyáva kutyák... Visznek engem is, úgy, ahogy hoztak: mint a rongyot. Igen, menekülünk, még mielőtt tudnál uramnak ártani. De holnaptól Firenze minden ácsa, kötélverője a te bitófádon dolgozik!

ARNOLD: Ott születtem, ott fogok meghalni.

YVETT: Pont ettől féltetek. Persze, egy igazi férfi nem is beszélhet másként... Tudom, hogy egyszer neked megígásolták Firenze trónját. Tudom, és az egész város tudja, hogy van valaki... igen... aki talán alkalmasabb uralkodó volna, mint Paolo...

ARNOLD: Hát ebben biztos lehet.

YVETT: Ó, igen. De te mától bármit megtehetsz. Lehetsz akár a Szentföld első királya. Miért is ne? Biztos nem kell neked már egy olyan porfészek, mint Firenze.

ARNOLD: Mondtam, hogy ott születtem.

YVETT: *(Felkiált.)* Arnold, kérlek, ne gyere haza! Az egyetlen férfi vagy, kit félték! *(Magának.)* Úristen, mit mondtam... És hiába mondtam. Látom a félhomályban is: arcod eltökélt. Látom, hogy egyszer majd visszatérsz, bármennyi szenvedésbe, életbe kerüljön is a visszatérte. Jössz majd, mint maga a végzet.

(Egészen közel állnak már egymáshoz. A párbeszéd során időig lassan közeledtek. Arnold kissé bamba vigyorral áll. Már teljesen el van varázsolva. Yvett már-már könnyes.)

ARNOLD: Asszonyom...

YVETT: Igen, igen, látlak Firenze trónján. Magam mellett. Egyszer... *(Megrázkodik, megint határozott hangon.)* De még oly messze az a nap. Arnold, egyetlen kérésem van. Ezt nem tagadhatod meg, hisz miattad kérem. Miattunk...

ARNOLD: Asszonyom...

YVETT: Lehetetlen, tudom, de mégis... Ez a láng, ha otthon, a Santa Maria templom oltárán loboghatna... Arnold, add ide nekem azt a lángot! Majd mindenki szeme láttára, mégis titokban viszem. Hajónk minden mécsesét vele fogom meggyújtani. A fáklyákat is. Nem alszik ki soha. Ez az egyetlen módja, hogy eljusson Firenzébe, és megóvjon téged, akár távol jársz, akár közel...

ARNOLD: Nem. Ez a Szent Láng. Én szereztem. És én fogok belovagolni vele Firenzébe.

YVETT: *(Csábító mosollyal.)* Nem is eladó? Hisz miattad kérem.

ARNOLD: Nem.

YVETT: *(Még közelebb lép.)* Értem se?

ARNOLD: Érted se. *(Átöleli. Nagyon rövid csönd.)*

KORNÉL: *(Bent van, ki tudja, mióta)* Értem se?

YVETT: *(Sikolt.)* Kornél, te mindent hallottál?

KORNÉL: Hogy hallottam-e? Ez így kevés...

(Függöny)

Tizedik jelenet

(Ugyanaz a szín. Középen Arnoldot öt katona tartja fogva. Előtte Paolo, kezében törrel. Yvett zokog. Marco szintén lefogva. Kornél kezében a gyertya. Az egész ház népe bent.)

YVETT: *(Továbbra is ripacszkodva.)* Az én bűnöm! Az én bűnöm! Bocsáss meg neki, Paolo!

PAOLO: Kuss! Azt mondtam: kuss! Tudni akarom, mi történt?!

KORNÉL: Minek annyit tudni? Most megölnöd végre, vagy azt mondogatod, hogy kuss? Mert, ugye, ez nem mindegy...

ARNOLD: Te engem soha nem mernél megölni.

KORNÉL: Vagy adjak inkább egy másik tört, uram? Hiszen mégis csak azzal vágta el az akasztókötelét...

PAOLO: Te most hallgass! Azt kérdeztem, mi történt?!

ARNOLD: *(Röhögve.)* Az akasztókötelem? Ezzel?

KORNÉL: Bizony. Nyisz-nyisz... Jól megijesztettünk, mi?

ARNOLD: (*Rángatózik, üvölt.*) Nem igaz! Soha! Mária! Engem Mária! (*Kornélra köp.*)

HISZTÉRIOSZ: (*A gyertyára mutat.*) Hát szabad ekkorát köpni a szent lángra?

KORNÉL: Mint a pinty, úgy kialszik...

ARNOLD: Te... Te... Széttéplek, te... (*Mozdulna, de a katonák visszarántják. Paolo a torkának szegzi a kést. Hisztériusznak, kétségbeesve.*) Atyám, ugye, velem csoda történt?!

HISZTÉRIOSZ: Hát persze, fiam. Csakis. És ha tudnád, még mennyi csoda vár rád, hogy örülnél.

ARNOLD: (*Kornélnak, megnyugodva.*) Te mocsok! Azt gondoltad, hogy elhiszem?... Te mocsok...

PAOLO: (*Yvettnek.*) Mi történt itt, te ringyó?!

YVETT: (*Mint az elakadt lemezjátszó.*) Az én bűnöm, az én bűnöm! Bocsáss...

PAOLO: Csend!

KORNÉL: Tartok tőle, hogy ebből ma már nem lesz semmi, uram. Rögtön az elején kellett volna. Elvesztetted a lendületedet.

PAOLO: Az eszemet veszítem el!

KORNÉL: Na jó. Amikor bejöttem, ez (*Arnoldra mutat*) éppen azt ígérte, hogy elviszi égve ezt a lángot Firenzébe. Szerintem keresztényi gondolat. Mondhatni tipikusan keresztényi. Ennek ellenére én megölném. Azt hiszem, így lenne praktikus...

ARNOLD: A sorssal játszol. Velem csoda történt! (*Kés feszül a torkának.*) Mária fia vagyok! Nem mered! A sorssal!

PAOLO: Sorsok! Engedjétek el. (*A katonák elengedik. Csend.*) A lábad nem teszed többé Firenzébe.

ARNOLD: (*Nyugodtan.*) Én fogok belovagolni a lánggal.

KORNÉL: Tudtam. Tudtam, hogy ez lesz...

PAOLO: (*Kornélnak.*) Kuss! (*Arnoldnak.*) Azt mondtam, a lábad nem teszed többé Firenzébe.

ARNOLD: Én meg azt, hogy én lovagolok be a lánggal.

PAOLO: (*Megragadja Arnold mellén a ruhát.*) A lábad nem teszed be!

ARNOLD: Én lovagolok be. (*Majdnem összeér az arcuk.*)

KORNÉL: Ez így meddő. Mondhatni, unalmas. Volna egy áthidaló javaslatom... Menjen gyalog. Vigye el úgy, ha tudja. Úgyse

tudja. Megesküszik a lángra, az anyja életére, Szűz Máriára és az örök kárhozatra, hogy gyalog és egyedül ...

ARNOLD: A szolgálammal.

KORNÉL: ... és a szolgáljával elviszi a lángot. Te, uram, megszábadulsz egy kínzó gondtól, ő pedig elnyeri hülyesége méltó jutalmát: szomjan vész az utolsó csonkig égett gyertyájával a Libanon hegység egy kies zugában.

ARNOLD: És ha elviszem?

KORNÉL: *(Ezt is Paolonak, könnyedén.)* Ha elviszi? Akkor ő lesz Firenze ura. Esetleg Rómáé is. Miért lenne alkalmatlanabb pápának Hisztériosznál? Neki is lehetnek ambíciói, nem?

HISZTÉRIOSZ: *(Zavarban és méltatlankodva.)* Na de Kornél!

KORNÉL: *(Továbbra is Paolonak.)* Akkor te pakolsz, uram, és mész. Hidd el, jobban jársz. Nem neked való az uralkodás. De nem viszi el. Az első szélben kialszik a gyertyája. Nem sokat kockáztat.

ARNOLD: Na, herceg úr, félsz? Még így is félsz?

PAOLO: Nem.

ARNOLD: A szolgálammal megyek, és te is megesküszöl.

PAOLO: Jó.

ARNOLD: Gyerünk, atyám!

PAOLO: Még meggondolhatod magad.

ARNOLD: Nem szokásom magam meggondolni.

KORNÉL: *(Hisztériosznak.)* Gyorsabban, atyám, mert már fáradtak vagyunk. A keresztet.

HISZTÉRIOSZ: *(Előveszi a feszületet. Kissé tétován)* Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében... *(Kornélhoz, tanáctalánul.)* És most mi jön?

KORNÉL: Majd én mondom. *(Arnold mellé megy.)* Ismételd, Arnold! Esküszöm erre a krisztusi lángra, hogy ma reggel...

ARNOLD: Erről nem volt szó.

KORNÉL: De, ma reggel.

ARNOLD: Jó. Esküszöm erre a krisztusi lángra, hogy ma reggel ...

(Az eskü szövegét Arnold jól érthetően elmondja Kornél után.)

KORNÉL-ARNOLD: ... a szolgálammal gyalog elindulok Jeruzsálemből, és azt, és ugyanazt a szent lángot, amelyre most esküszöm, elviszem Firenzébe, a Santa Maria del Fiore oltárára. Esküszöm továbbá, hogy ha e láng az úton kialszik Firenze földjére a lábam holtomig nem teszem. Isten engem úgy segítjen.

HISZTÉRIOSZ: Amen.

ARNOLD: Te jössz, Paolo. Esküdj, hogy mihelyt megérkezem, rögtön eltakarodsz.

KORNÉL: Ezt próbáld kulturáltan megfogalmazni. Segítsek?

PAOLO: *(Int Hisztériosznak.)* Nem kell.

HISZTÉRIOSZ: Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében, amen.

PAOLO: Esküszöm erre a krisztusi lángra, hogy vivőjét nem akadályozom útján. Esküszöm továbbá, hogy ha megérkezik Firenzébe, a várost rögtön elhagyom.

YVETT: Feleségemmel együtt elhagyjuk. Pardon...

KORNÉL: Hát persze. *(A gyertyára mutat.)* Elfújhatom?

YVETT: Hagyd. Hisz úgys kialszik. *(Arnoldnak.)* Ha véletlenül én mégis a menybe, s te a pokolba, nagy szerelmem, úgy ég veled. Már sose találkozunk. *(El.)*

ARNOLD: Mi volt ez? Mi történt itt?

(A ház népe közben lassan el.)

PAOLO: Minek annyit tudni, Arnold? De fel a fejfel. A csodában azért hinni kell. S én megtartom esküm, ebben biztos lehetsz. Hát jó utat. *(El.)*

ARNOLD: Nem érvényes! Atyám, ezek becsaptak! Ugye, nem érvényes?!

HISZTÉRIOSZ: *(Félénken csóválja a fejét.)* Sajnos az érvényes, fiaim. Ennél az eskütípusnál a láng jelenléte döntő.

ARNOLD: S ha megszegem?! Mi vár rám, atyám?!

HISZTÉRIOSZ: *(Már az ajtóból.)* Halál! Szörnyű halál! Testeteket kiveti a föld, lelketeket visszaadja az ég. Örök kárhozatban lesz részed. *(Felemeli az ujját, örül.)* Örök kárhozatban! *(El.)*
(Csend. Hárman vannak.)

KORNÉL: *(Marco kezébe adja a gyertyát, vállon veregeti.)* Csak így tovább, fiú. Vinni kell, nem beszélni. Na, vigyétek. *(Indulna, majd megfordul.)* Azért megkérdem tőled is: gondolkodtál már azon, hogy mikor nemesb a lélek?

ARNOLD: *(Közelebb lép.)* Én igen...

KORNÉL: *(A szemébe néz.)* És?...

ARNOLD: *(Elkapja Kornélt, és a fejét ütemesen a padlóba verdesi.)* Minden csupa vér, közben hörög) Most... most... most... most...

(Függöny)

MÁSODIK FELVONÁS

avagy a bolond utolsó története

ARNOLD, zarándok

MARCO, semmi

ÖT DÍSZLETES, a színház alkalmazottai

KORNÉL, szellem

KERESZTES, rabló

ÖREG VÍZHORDÓ, hitetlen

KÉT VÁNDOR, egy vándor

FOGADÓS

FOGADÓSNÉ

LÁNY

TIZENKÉT GYEREK

APA

ANYA — menekültek

KISLÁNY

HALDOKLÓ, mérgezett ember

MOLNÁRNÉ, a malom őre

(Játszódik a színpadon, bármikor.)

(Téljesen üres, díszlet nélküli színpad, hátul a színház csupasz falával. Félhomály. Ez a félhomály kíséri végig az egész felvonást. Arnold és Marco a gyertyával jönnek. Marconál batyu is.)

ARNOLD: Megállunk. *(Marco is megáll.)* Eszek. *(Marco odaadja a gyertyát Arnoldnak. Ennivalót vesz elő. Visszaveszi a gyertyát Arnoldtól és leülnek. Arnold sokáig eszik, majd visszaveszi a gyertyát.)* Na egyél! *(Marco eszik.)* Késő van.

MARCO: Aha.

ARNOLD: Itt alszunk. *(Marco leteríti a pokrócokat.)* Ennél már úgyse lesz sötétebb ... se világosabb.

MARCO: Aha.

ARNOLD: Megszoktad?

MARCO: Aha.

ARNOLD: *(Felüvölt.)* Miért nem beszélsz soha, az anyád úristenit?!

MARCO: Mert azt szereted.

ARNOLD: Na és? Beszéljél már valamit, mert megjáród!

MARCO: Jó.

ARNOLD: Mi jó?

MARCO: Beszélek.

ARNOLD: Na, akkor beszélj!

MARCO: Mit?

ARNOLD: Amit akarsz.

MARCO: Nem akarok semmit.

ARNOLD: Dehogynem akarsz. Akarsz te. Nagyon is akarsz. Mit akarsz? Na ki vele, mit akarsz?

MARCO: *(A gyertyára mutat.)* Őrizni, amíg alszol.

ARNOLD: Nem alszom. Mit akarsz?

MARCO: Akkor aludni.

ARNOLD: Mást nem? Nem akarsz te inni? Baszni sem akarsz? Ne mondd, hogy nem!

MARCO: Most nem.

ARNOLD: Akkor mikor?

MARCO: Majd.

ARNOLD: Semmi majd. Most itt mit akarsz.

MARCO: Te megmondod.

ARNOLD: Bolond vagy. Esküszöm, hogy bolond vagy.

MARCO: Jó.

ARNOLD: Neked minden jó? Ha nem mondasz valamit, neked is szétverem a fejed.

MARCO: Akkor kialszik a gyertya.

ARNOLD: *(Üvölt.)* Nem alszik ki! Ezerszer megmondtam, hogy nem alszik ki.

(Csönd.)

MARCO: Tudom.

ARNOLD: *(Békülékenyen)* Na fogsz beszélni?

MARCO: Igen.

ARNOLD: Mert én beszélgetni akarok. Érted?

MARCO: Miről?

ARNOLD: Hát ..., hát... Firenzéről.

MARCO: Az még messze van.

ARNOLD: Na és? Akkor minek jössz velem?

MARCO: Mert azt mondtad.

ARNOLD: De előtte miért jöttél velem?

MARCO: Csak.

ARNOLD: Ne hazudj!

MARCO: Te mondtad, hogy beszéljek. *(Csönd.)* Lovasok.

(Hallgatóznak, tényleg lovasok.) Megelőz bennünket a hírünk.

ARNOLD: Az jó.

MARCO: Vagy nem.

(*Megint csönd.*)

ARNOLD: Miért jöttél velem? Ez most már érdekel.

MARCO: Mert te olyan vagy.

ARNOLD: Milyen olyan?

MARCO: Akivel érdemes.

ARNOLD: Azt hiszed, hogy megszeded magad mellettem, mi?

MARCO: Igen.

ARNOLD: Az biztos. Na, alvás!

(Marco alszik, Arnold ülve bóbiskol, kezében a gyertya. Öt fehér ruhás, kísérteties külsejű férfi, továbbiakban Díszletesek, köveket hord be a színpadra, esetleg homokot szórnak szét, sivatagszerű pusztát varázsolva belőle. A háttér is szürke vászon borítja. Munkájuk végeztével távoznak, majd kis idő múlán a Keresztes hátulról bejön. Jelentős méretű kést szegez az alvó Arnold torkának.)

KERESZTES: Fura ez a szürkület, nem? (*Arnold felébred, de a kés még jobban a torkának szorul.*) A csicskásodat még hagyj aludni!

ARNOLD: Mit akarsz?

KERESZTES: Na találgass! Inged, gatyád, pénzed.

ARNOLD: Kitaposom belőled a szart.

KERESZTES: (*A gyertyára mutat.*) Előtted is a híred, mögötted is a híred. Egy szökevény mindent tud.

ARNOLD: Egy leprásnak jobban örülnék.

KERESZTES: Csak ne válogassunk! Na vetkőzz! (*Kiveszi Arnold kezéből a gyertyát.*)

ARNOLD: (*Vetkőzik.*) Ha elfújod, meghalsz!

KERESZTES: Te mindenkiről azt hiszed, hogy hülye.

ARNOLD: Velem már mindent meg lehet csinálni?

KERESZTES: Igen.

ARNOLD: (*Majdnem nyugodtan.*) Az anyádba kellett volna szétrohadjál.

KERESZTES: (*Csomagol.*) Megértelek, nagyon megértelek. (*Visszaadja a gyertyát, kését maga előtt tartva elháttrál. Tisztes távolságból, mintha ijesztgetne, fúj egyet a gyertya felé, és nagyon gyorsan elrohan.*)

ARNOLD: *(Ráüvölt az alvó Marcóra.)* Te miért nem mozdultál meg?

MARCO: *(Felhagy az alvás tettetésével.)* Mert így odaadhatom a ruhámat.

ARNOLD: *(Meghökkenve.)* Miért adod ide?

MARCO: Hogy otthon visszakapjam.

ARNOLD: Nem kell.

MARCO: De.

(A Díszletesek egy hatalmas falat visznek át előttük a színpadon. Hátrább leteszik. Mire a fal elvonul, Arnold már átvette Marco ruháját. A gyertyával ül. Marco eltűnt. Kis idő múltán Marco jön a falból kialakult ház felől.)

ARNOLD: Hol a víz?

MARCO: Nem ad az öregasszony.

ARNOLD: Akkor elvágod a torkát.

MARCO: Jó. Akkor hozok mást is.

ARNOLD: Siess, mert szomszédok veszek!

(Marco eltűnik a fal mögött. A másik irányból egy öregember jön két vödörrel a vállán. Fején turbánszerűség.)

ARNOLD: Hé, te!

ÖREG VÍZHORDÓ: Igen, uram.

ARNOLD: Mit viszel?

ÖREG VÍZHORDÓ: Vízet, uram. *(Arnold felugrik, odarohan, beleiszik az egyik vödörbe.)* Bizony, messze van a kút, uram. *(Arnold még mindig iszik.)* Allah büntet minket ezzel a szárazsággal.

ARNOLD: *(Kiveszi a fejét a vödörből.)* Isten büntet téged, te kutya.

ÖREG VÍZHORDÓ: *(Támolyog a vödörrel, majd le teszi őket.)* Lehet, uram, ha te mondod. *(Arnold közben visszamegy a gyertyához.)* Te is zárándok vagy, uram?

ARNOLD: *(Felmutatja a gyertyát.)* Tudod, mi ez, te pogány?

ÖREG VÍZHORDÓ: Gyertya, uram.

ARNOLD: Ebben a tűzben fog megégni a próféta szakála.

ÖREG VÍZHORDÓ: Nem szeretném, uram.

ARNOLD: Azt tőled majd senki se kérdi.

(Közben odaér Marco, kisebb batyúval a vállán.)

MARCO: Víz nem volt. Hoztam ezt-azt.

ÖREG VÍZHORDÓ: Az ott a mi pokrócunk, uram.

ARNOLD: Mi a tied, te? Na mondd meg, mi a tied itt, te disznó!

ÖREG VÍZHORDÓ: Csak a pokróc.

(Arnold egy mozdulattal leüti, s a gyertyát gondosan eltarva magától rugdosni kezdi az öreget. Marco leteszi a batyut és segít neki. Kirugdossák a színpadról, majd Marco leül és kicsomagol.)

MARCO: Egy jó késük is volt.

ARNOLD: *(A vödörre mutat.)* Igyál!

(Közben a Díszletesek kiviszik a vödröket. Előbbre hozzák a házfalat, átlóban a bal hátsóból a jobb első sarokba, és középtájt el is törik. Hasadék keletkezik. Néhány követ helyeznek még el a színpadon. Arnold és Marco odaindul az így keletkezett romhoz. Arnold megbotlik egy kőben, megrándul a lába. Fél lábon elugrál a hasadékgig, elhelyezi benne a gyertyát, és káromkodva leül. Tapogatja a bokáját, sziszeg. Marco a pokrócba csavarva áll mellette, és nézi. Sokáig nem szól.)

MARCO: Mi van, ha mégis meghalt?

ARNOLD: *(Sziszegve.)* Mi van?

MARCO: Mi van, ha mégis meghalt?

ARNOLD: Nem tudok felállni.

MARCO: Akkor ez mindegy.

ARNOLD: Hogyhogy mindegy? Mikor mindegy?

MARCO: Ha meghalt.

ARNOLD: Nem lenne kár érte. *(Nyög.)* Csinálj már valamit!

MARCO: A bolond.

ARNOLD: Milyen bolond?

MARCO: Kornél.

ARNOLD: Mi van vele?

MARCO: Meghalt.

ARNOLD: És ha meghalt?

MARCO: Akkor téged majd otthon bárki megölhet.

ARNOLD: Hogyhogy megölhet?

MARCO: Akkor neked nem ér semmit az esküd. Akkor te sem érsz semmit.

ARNOLD: *(Megijed.)* De én teljes búcsút nyertem! Induláskor mind teljes búcsút nyertünk! Még te is!

MARCO: *(Rázza a fejét.)* Ez azóta volt.

ARNOLD: *(Felugrik, fél lábon állva megmarkolja Marco pokrócát, és rángatja.)* Nem halt meg! Biztos, hogy nem halt meg! Te is hülyének nézel, te rohadék? Én tudom, hogy mit csinálok!

MARCO: Lehet.

ARNOLD: *(Visszarogyik.)* Nem lehet. Biztos... Betörtem a fejét. Jól betörtem, és ennyi. Majd a kurvák borogatják neki.

MARCO: Akkor jó.

ARNOLD: Nem hiszed?!

MARCO: Majd kiderül.

ARNOLD: *(A bokáját nézi, nyomogatja.)* Ha még egyszer erről beszélsz, nem derül ki neked semmi. Adj ennem!

MARCO: *(Elővesz egy darab kenyeret.)* Ennyi.

ARNOLD: *(Letör egy kis darabot, és odaadja Marconak. Esznek.)* Azért tudod te, hogy nem jársz velem rosszul. Én jó vagyok.

(Közben a Díszletesek hátul felállítanak egy akasztófát, és elviszik a romokat. Marco és Arnold hátranéznak, és végignézik, ahogy a Díszletesek kezénél-lábánál fogva beráncigálják a Keresztest. Ez rángatózik és üvölt.)

KERESZTES: Nem vagyok szökevény! Nem vagyok szökevény!

(A Díszletesek szabályosan fölakasztják, mintha csak díszlet lenne, majd kimennek.)

ARNOLD: *(Jókedvűen.)* Azt még ebben a homályban is látom, hogy megvan a ruhám. Na segíts! *(Feltápáskodik, Marco vállára támaszkodva odasántikál az akasztófához. Lábánál fogva kissé meglóbálja a keresztest.)* Lerúgta a csizmám orrát. Na, állítsd fel a széket!

MARCO: Minek?

ARNOLD: Mert azt mondtam. Nem várom meg, hogy a ruhám megbüdösödjék. Na fogd! *(Odaadja Marconak a gyertyát, vállára támaszkodva feláll a székre, és levágja a Keresztest. Az elterül, fuldokol, hörög. Arnold leugrik a székről. Ettől kezdve nem sántít. Marcohoz.)* Az a halott, akire én azt mondom. Világos? *(Keresztesnek.)* Mi van, még nem vetkőzöl? Összeszartad a nadrágomat? Mert akkor lenyalod! *(Keresztes vetkőzni kezd.)* Mozogsz már, te, vagy visszaakasztatlak?! *(A Keresztes kibújik a nadrágból is. Arnold ütlegetni kezdi, közben oktató hangon beszél.)* Te haramia. Keresztények szégyene. Firenzei létedre megszöktél? Hát ilyen gennyzacskókból áll ez a város? Na, majd én megtanítalak titeket!

KERESZTES: Ne üssél, uram! Megvan a pénzed is. *(Előkotorja.)*

ARNOLD: *(Marconak.)* Látod, már a sivatagban is tudják, hogy úr vagyok.

KERESZTES: Tudom, tudom, tudom!

ARNOLD: Kuss! *(Leráncigálja Marcoról a pokrócot, és odavágja a Kereszteshez.)* Na, tűnj el, patkány, mielőtt széttaposlak!
(A Keresztes elrohan. Arnold és Marco átöltöznek.)

MARCO: Na, ez alatt se nő mandragóra.

ARNOLD: Talán sajnálsz?

MARCO: Nem az én dolgom.

(Az öreg Fogadós jön két párnával, egy tálcán teáscsészékkel. Amíg beszél velük, a Díszletesek körük építenek egy karaván-szeráj-udvart: akasztófákat tolnak össze egymással szemben, és függönyt akasztanak rájuk. Ezek az udvarra néző szobák nyílásai. Középre alacsony asztalt hoznak be.)

FOGADÓS: *(Hajlong.)* Isten hozta uraságod szerény hajlékomban! *(Leteszi a párnákat.)* Foglald te itt helyet. Almateát fogsz kapni elsőként, ingyen. *(Arnold, Marco leülnek, teáznak.)* Megegyezni ráérünk, előbb esztek, isztok, alusztok. Van minden szép és jó.

ARNOLD: Nem érünk rá. Most egyezünk meg.

FOGADÓS: Persze, egyezünk, hogyne, nagyon. Én szeretek minden vendék. Én gondolkodok zarándokra. Van disznóhús, lány, bor, pálinka.

ARNOLD: Fáradtak vagyunk, te istentelen!

FOGADÓS: Én istentelen? Most mondom, megegyezünk.

ARNOLD: Mennyi?

FOGADÓS: Barátnak tíz.

ARNOLD: Kettő.

FOGADÓS: *(Hajába markol, rikolt.)* Négy.

ARNOLD: Három.

FOGADÓS: Nem! Három nem! Csak négy. Négy az igen. Van disznóhús.

ARNOLD: Nem vagyunk barát. Három. *(Felállnak.)*

FOGADÓS: *(Megragadja Arnoldot, és rázza.)* Csak neked, csak neked. *(Az egyik szoba felé cibálja őket.)* Most pedig megmutatom a lakosztályt. Bölcs ember jobbat se kívánhat magának. Van szőnyeg, bogár nem csípős. *(Belöki őket a szobába, visszahúzza a függönyt, távolodóban is beszél.)* Kicsit mosakodj, ki-

csit pihenj, lesz vacsora! *(Megáll az udvar közepén, tapsol, kiabál.)* Van jó vendég! Négyet fizet!

ARNOLD: *(Bentről.)* Hármat.

FOGADÓS: Hogyne, hármat, még jobb.

(Közben az udvaron összegyűlik a ház népe, a Fogadósné, egy nagyon szép lány, tizenkét gyerek. Telerakják az asztalt étellel, itallal.)

FOGADÓS: Jóbarát, gyertek elő! Asztalom türelmetlenül vár. *(Semmi válasz. Széthúzza a függönyt. Arnold és Marco ültükben alszanak. Rázza őket.)* Gyertek! Van enni, inni. Szép leányom sült húst, csak nektek. Előbb enni, azután aludni. *(Lassan felébrednek. Marco akarja hozni a gyertyát.)*

ARNOLD: Hagyjad, itt jó lesz. Legalább nincs szél.

(Kijönnek a szobából. Arnold behúzza a függönyt, majd asztalhoz ülnek, és zabálni kezdenek. A Fogadós is leül melléjük. A Fogadósné és a Lány mögöttük állnak. A gyerekek nyüzsögnek. Marco ruháját fogdossák.)

FOGADÓS: Fáradtak vagytok. Messziről jöttök.

ARNOLD, MARCO: Ühüm.

FOGADÓS: Messzire is mentek.

ARNOLD, MARCO: Ühüm.

FOGADÓS: Jól esztek, látom.

MARCO: Ha hagynak.

FOGADÓS: *(Valami sémi tömonddal elkergeti a gyerekeket. Azok ettől kezdve tisztes távolból figyelnek. Marconak.)* Most már hagynak. Jó gyermekek, tizenkettő, mint apostol.

ARNOLD: *(Ráförmed.)* Vigyázz a szádra!

FOGADÓS: Csak tréfa volt. Rossz tréfa, rossz gyermek. Egy sem apostol. *(A lányára mutat, és odahúzza.)* Ő is gyermek. Jó gyermek és szép. Jó vendéghez kedves, rossz vendéghez nem kedves. *(A lánynak.)* De ők nem is vendég, hanem barát.

ARNOLD: Fáradtak vagytok.

MARCO: Én nem annyira.

ARNOLD: *(Csodálkozva ránéz.)* Mit locsogsz? Amikor én fáradt vagyok, te már egy órája alszol.

FOGADÓS: *(Arnoldnak.)* Én már látom, uram, hogy mi veled a helyzet. Nagy vagy te és erős.

ARNOLD: *(Röhög.)* Ez velem a helyzet. *(Marcora mutat.)* És velem mi a helyzet?

FOGADÓS: Ő szeret téged, mert fél tőled. Kicsit.

ARNOLD: *(Tovább röhög.)* Az jó. Akkor te nagyon szeretsz.

FOGADÓS: Én minden vendéget szeretek.

ARNOLD: Azért vagy te nagy szarkeverő.

FOGADÓS: *(Lányához.)* Eridj innen! Most beszélgetünk. *(Duzzogva Arnoldhoz.)* Miért mondasz te ilyent az én gyermekem előtt?

ARNOLD: Jól van, na. Tőlem akár szeretheted is őket. *(Marco csodálkozva ránéz.)* Mit bámulsz, nem a te dolgod. *(A fogadós-hoz.)* Én is szeretlek, fogadós. Pedig nem félek tőled. De látom, nagyon akarsz beszélgetni. Kíváncsi vagy, hogy ki vagyok, mi?

FOGADÓS: Persze, nagyon kíváncsi. Ahogy illik. De én tudom, minden vendég nagyon messziről jön és nagyon messzire megy.

ARNOLD: Hát ide figyelj, barátom! Én jövök a legmesszebből, és én megyek a legmesszebbre.

FOGADÓS: Az jól látszik, uram.

ARNOLD: Tudod te, hol van Firenze?

FOGADÓS: Nem. Biztos a világ végén, nem?

ARNOLD: Neked még azon is túl. Na, én onnan jövök, és oda megyek. *(A Fogadós né közben új kancsó bort hoz. Isznak.)* És tudod-e, hol van Jeruzsálem?

FOGADÓS: Azt? Hát persze.

ARNOLD: Na, ott jártam közben. Hogy megszabadítsam a fajtádtól.

FOGADÓSNÉ: *(A Fogadós-hoz.)* Látod, látod, jól mondtam, hogy itt kell boltot nyitni, nem Jeruzsálemben...

FOGADÓS: Te mindent megmondasz. Na eridj be szépen! Eridj a dolgodra! *(Arnoldhoz, az égre mutatva.)* Ilyen szürke van egyfolytában. Ezt szegény nehezen viseli. *(Gyerekeknek.)* Gyűjtátok meg a lámpásokat!

MARCO: Miért viseli meg? Patkányoknak való.

ARNOLD: Mi való patkányoknak?

MARCO: A szürke.

ARNOLD: Az csak téged nem visel meg.

FOGADÓS: *(Tölt mindkettejüknek.)* Kicsi fény miatt nem kell veszekedni. Mindjárt lesz nagy fény.

(Csönd. A gyerekek Arnoldék szobájából kihozzák a gyertyát, azzal gyújtogatják a mécseseket. Marco végig látja őket. Az utolsó mécsesnél meglóki Arnoldot és odamutat.)

ARNOLD: *(Felpattan, felborítja az egész asztalt, üvölt.)* Az anyád kibaszott úristenit! *(Elkapja a kölyköt, a gyertya leesik és kialszik. Arnold megdermed, még mindig fogja a gyereket.)* Ez kialudt... Eddig hoztam, és most kialudt... *(Odakeni a kölyköt a padlóra, és a fogadósna üvölt.)* Én széttaposom a fattyadat, te! *(Dermedt pillanat. A Lány odamegy, fölveszi a gyertyát. Arnold nem bír moccanni, csak üvölt.)* Ne nyúlj hozzá! Kialudt! Mindenkit széttaposok! *(Marconak.)* Téged is széttaposlak!

LÁNY: *(Nyugodtan meggyújtja a gyertyát az egyik mécsesnél. Utána minden mécsest elolt. Az égő gyertyát visszaadja Arnoldnak.)* Te mennyit kiabálsz. *(Nyugodtan kezdi rendberakni az asztalt.)*

ARNOLD: *(Áll a gyertyával.)* Na, alvás! *(Megvárja, amíg Marco be- megy. Áll még egy darabig az udvaron. Miután Marco lefekszik, be- megy ő is, és látszik az árnyéka a függönyön. Ül, fogja a gyertyát. A Fogadósék közben kint tesznek-vesznek. Meg- jelenik az öt Díszletes, és el- kezdik szétbontani a fogadót. A Fogadós felfigyel.)*

FOGADÓS: Jaj, ne! Ezt ne! *(Beront Arnoldékhoz.)* Ne menjetek, uram, ne menjetek! Második nap olcsóbb! Jó? Második nap kettő. Csak kettő.

ARNOLD: *(Félrelőki a Fogadóst. Odamegy a Lányhoz, és erszényéből szép lassan leszámolja neki a pénzt.)* Egy, kettő, három, négy, öt.

LÁNY: Elég lesz. *(Kimegy a színpadról.)*

(Arnold visszamegy, leül Marco mellé. Közben a díszletesek mindent kihordtak a színpadról. Most a család többi tagját is kiterelik. Megint a puszta marad. Egy darabig csönd van.)

ARNOLD: Ha ez egyszer valóban kialszik, magam előtt téged is megöllek.

MARCO: Miért adtál ötöt?

ARNOLD: Csak.

MARCO: Hármat ígértél.

ARNOLD: És aztán.

MARCO: Még ő is csak négyet kért. Már az is rablás.

ARNOLD: Nem a te pénzed.

MARCO: De el fog fogyni.

ARNOLD: Zarándok nem hal éhen.

MARCO: És velem mi lesz?

ARNOLD: Téged nem féltetek.

MARCO: Egy hete még megbízhatóbb voltál. Persze akkor nem is akartál ennyit beszélgetni.

ARNOLD: És most se akarok beszélgetni.

MARCO: Azt most már nem lehet.

ARNOLD: Mit nem lehet, te?

MARCO: Nekem mindent tudnom kell.

ARNOLD: Mit kell neked tudnod?

MARCO: Például, hogy miért adtál ötöt.

ARNOLD: Miért kell neked azt tudnod? Hogy beszélsz, te?

MARCO: Itt nem úgy van, hogy hogy beszélék. Itt csak ketten vagyunk.

ARNOLD: Na és? Attól te még csak tartsd a szádat.

MARCO: Ahhoz tudnom kell, hogy mi lesz holnap. Mert mi van, ha holnap valami szakállas zsidónak odaadod minden pénzed?

ARNOLD: Ha kell, odaadom.

MARCO: Nem nagyon nézed, hogy kell-e.

ARNOLD: Most már tényleg befoghatnád a szádat.

MARCO: Az neked se jó, ha nem bízom benned.

ARNOLD: Akkor bízzál. *(Röhög, előveszi a pénzeszacskóját, és odaadja Marconak.)*

MARCO: *(Elteszi.)* Hát te bolond vagy. Soha nem jutunk el Firenzébe.

ARNOLD: Én eljutok. *(Kis csönd.)* Szétnézek arról a dombról.

MARCO: Én nem.

(A Díszletesek behoznak kettőjük közé egy falat. Arnold a gyertyával előrejön. Hátulról jobb és baloldalt egyszerre két, feltűnően különböző külsejű ember jön be. Ott maradnak a színpad végében, egyikük Arnoldhoz, másikuk Marcohoz beszél. Ugyanazt mondják, egyszerre. Arnold és Marco válaszait lélegzetvételnyi szünet választja csak el egymástól.)

KÉT VÁNDOR: Hé, jóember, messze van még Jeruzsálem?

ARNOLD: Egyhavi járásra.

MARCO: Egyheti járásra.

KÉT VÁNDOR: Jófelé megyek?

ARNOLD: Igen.

MARCO: Te tudod.

KÉT VÁNDOR: Onnan jössz-e?

ARNOLD: Igen.

MARCO: Jártam ott is.

KÉT VÁNDOR: A fogadók megvannak?

ARNOLD: Igen.

MARCO: Több is, mint kellene.

KÉT VÁNDOR: Akkor itt már biztonságos az út.

ARNOLD: Azért jobb vigyázni.

MARCO: Persze.

KÉT VÁNDOR: Antiókhiaig mindent felégettek.

ARNOLD: Elég baj az.

MARCO: Majd kibírom.

KÉT VÁNDOR: Egy malom van csak, oda lehet menni.

ARNOLD: Az is valami.

MARCO: Jó tudni.

KÉT VÁNDOR: Innen a második kutat lemérgezték. De ahhoz már közel a malom.

ARNOLD: Arra is szürkület van?

MARCO: Arra is drága a szállás?

KÉT VÁNDOR: Igen.

ARNOLD: A végén még megvakul az ember.

MARCO: A végén még éhen döglük az ember.

KÉT VÁNDOR: Talán mégse. Na minden jót. Mondom, a második kútra vigyázz!

ARNOLD: Minden jót!

MARCO: Majd vigyázok.

(Vándorok el. Díszletesek hátrább viszik a falat. Két állványt raknak mellé, és tetőt fölé. Amolyan buszmegálló. Arnold visszamegy Marcohoz.)

ARNOLD: Te is találkoztál a zarándokkal?

MARCO: Nem szoktam senkivel találkozni.

ARNOLD: Furcsa. Pedig erre ment el.

(Besötétedik. Dörögni, villámlani kezd. A beszéd alatt is végig hallani a dörgést. Arnold megijed, meglátja a tákolmányt. Háttal fordít a szélnek, a gyertyát két kézzel fogja, úgy próbál oda jutni a menedékhez. Marco már beszaladt.)

ARNOLD: Segíts már, a kurva anyádat!

MARCO: Persze, persze. *(Visszajön Arnoldhoz, a köpenyével betakarja a gyertyát, meg Arnoldot. Ebben a pózban hátrafelé ara-*

szolva jutnak be a menedékbe.) Még jó, hogy ez itt van. (Arnold lekuporodik a fal tövében, és a markában pislákoló gyertyát figyeli.) Azért szerencsés ember vagy te.

(Ő is leül, hallgatnak. A dörgés egyre erősebb. Marco egy darab kenyeret kezd rágni. Egy család menekül be melléjük. Házaspár kislánnyal. Tisztes távolságban ülnek le.)

KISLÁNY: (Sír.) Félek, anya, félek.

ANYA: Ugyan, mitől félsz, kislányom? Nincs mitől félni.

APA: (Átszól Arnoldéknak.) Veszett egy idő van. Még jó, hogy itt ez a vámház. (Kis szünet.) A vámszedőből még ennyi sem maradt. Ezen a falon verték szét a fejét.

ANYA: Hagyd már abba! Hát nem látod, hogy fél a gyerek? Inkább azon járjon az eszed, hogy megnyugtasd.

APA: Jól van, na. Ez az igazság. Úgy szétverték, mint egy bolondnak.

MARCO: (A bolond szóra felkapja a fejét.) Honnan jöttök?

APA: Damaszkuszból, uram.

MARCO: (Megnyugodva.) Akkor jó.

APA: Dehogyan jó. Igen veszélyes ott most kereszténynek lenni.

MARCO: Akkor menjetek Jeruzsálembe. Ott most hitetlennek lenni veszélyes.

APA: Messze van az nekünk, uram.

ANYA: Ne sírj, kislányom!

KISLÁNY: Ilyen sötét van a pokolban?

ANYA: Ugyan, butaságot beszélsz. Gyerek nem kerül pokolba.

A pokol a rossz embereknek való, akik lopnak, meg ölnek.

KISLÁNY: A bácsik kicsodák?

ANYA: Ők is utaznak, mint mi.

KISLÁNY: Én akkor is félek.

APA: Na várjál! (Előkotor egy gyertyát, és átmegegy Arnoldhoz.) Meggyújthatom, uram?

MARCO: (Rávág a kezére.) Viszed ezt innen!

APA: Elnézést. Csak azért akartam, mert fél a gyerek.

ARNOLD: (Marcohoz.) Te tényleg nagyon szereted a sötétet. (A féjével int az Apának.) Gyűjtsd meg, de vigyázz! Ha kioltod, tényleg a pokolra kerülsz.

APA: Nagyon vigyázok. Köszönöm, uram. (Meggyújtja.)

MARCO: (Magának.) Ezt már tényleg nem értem.

(Az Apa visszamegy a családhoz. Leteszi a gyertyát, különösebb óvatosság nélkül. Közben az anya vizet vett elő. Itatja a Kislányt.)

APA: *(Kislánynak.)* Na, most már nem félsz, ugye?

KISLÁNY: A nagyapánál én fejhetem a kecskét?

APA: Ha van ott még kecske.

ANYA: Persze, kislányom, fejheted. Majd te segítesz a nagyapádnak.

KISLÁNY: Meg a tyúkokat etetni is én segítek. Meg este bezárni az ólat.

APA: Ha van még tyúkól.

ANYA: Mit beszélsz, mért ne lenne?

APA: Amiért már nekünk sincsen. *(A kulacccsal odamegy Arnold-hoz.)* A tűzért, uram, egy kis vizet?

ARNOLD: Én nem kérek.

(Az Apa Marconak adja a kulacsot. Marco iszik, majd visszaadja.)

MARCO: Ez jólesett. *(Visszaadja a kulacsot.)* Nesze.

APA: *(Arnoldot kínálja még egyszer.)* Pedig jól tennéd, ha innál.

Ez is csak száraz vihar. Nem nagyon találtok vizet a környéken. *(Arnold már-már nyúlna érte. A Díszletesek bejönnek, leemelik a tetőt, és ezzel egy időben abbamarad a dörgés meg a szél is, valamint visszaáll a szürkület.)*

ARNOLD: *(A családnak.)* Na, mi megyünk.

(Marco az ő gyertyájukat a lábával eloltja. A család három díszletessel el. Két Díszletes az Arnold mögötti fal tövében áll várakozva.)

(A falon túlról hörgés hallatszik.)

ARNOLD: Mi ez?

MARCO: Mit tudom én!

ARNOLD: Eridj, nézd meg!

MARCO: Majd mindjárt. Fáradt vagyok.

ARNOLD: Azt mondtam, nézd meg!

MARCO: Jó, jó...

(Ekkor a két Díszletes kitolja mögülük a falat. Mögötte kút. Nem messze tőle fekvő ember hörög. Odamennek.)

HALDOKLÓ: Krisztus nevében ments meg!

MARCO: Téged aztán nem. Ezt a kutat megmérgezték.

ARNOLD: Honnan tudod?

MARCO: Tudom.

HALDOKLÓ: *(Előkotorja az erszényét, nagy nehezen maga mellé ejti.)* Száz arany. Minden pénzem a tied.

MARCO: Azt hiszem, ez így is az enyém.

HALDOKLÓ: *(Összegörnyed, vinnyyog.)* Nagyon fáj, nagyon fáj. Meghalok. Ha félsz istentől, segíts!

MARCO: *(Előveszi a kését.)* Talán segíthetek valamit.

HALDOKLÓ: Azt ne, azt ne! Ne ölj meg!

MARCO: Ha nem, nem. Más nem jut az eszembe. *(Visszarakja a kést.)*

HALDOKLÓ: Akkor rohadjatok ti is, mint én! Sátán fattyai vagytok egytől-egyig. Jaj, de fáj! Sátán fattyai vagytok mindketten! Pogány disznók!

ARNOLD: Ki pogány, te nyomorult? Ki pogány?

HALDOKLÓ: Pokolban van az anyád, és pokolban végzi még az unokád is. Tisztátalan pogány vagy, hozzám ne nyúlj!

ARNOLD: Úgy látszik, keveset ittál...

MARCO: *(A lábával kifeszíti a haldokló száját és beleönti a vödörből a maradék vizet.)* Na, ez végre jó ötlet volt. Mehetünk?

ARNOLD: *(Nem lehet tudni, hogy Marcora, vagy a hullára mondja.)* Szerencsétlen... *(Fölveszi az erszényt, nézegeti, majd ránéz Marcora, és odadobja neki.)* Csak, hogy még jobban bízzál bennem.

(A Díszletesek kihúzzák a hullát, a kútra fedelet és egy hosszú rudat raknak. Amolyan igavonós malom lesz. Egy-két zsákot hoznak be, padot, meg a falat.)

(Arnold és Marco a malmot nézegetik.)

MARCO: Hé, molnár! Hé, molnár!

(Nagydarab, ám tetszetős molnárné jön egy ajtón át az udvarra, lisztes kézzel.)

MOLNÁRNÉ: Molnár itt már régen nincsen. Remélem, nem baj. Már vártalak titeket. Na add csak ide azt a gyertyát! Olyan helyem van neki, hogy annál jobb se kell. *(Hirtelen mozdulattal kiveszi a gyertyát Arnold kezéből. Elindul vele a fal mögé.)*

ARNOLD: Hová viszed azt, te? Azonnal add vissza!

MOLNÁRNÉ: Nicsak, hogy izgul. Ne félj, mondtam, jó helyre viszem. *(Arnold közbe akar vágni.)* Persze, persze, tudom, szétvëred a fejem, ha kialszik. *(Beteszi a gyertyát gyorsan a házba.)*

MARCO: Hát neked ki beszélt rólunk?

MOLNÁRNÉ: Épp elegenden. De te ne örülj, mert csak róla beszéltek. *(Arnoldra mutat.)*

MARCO: Kár, pedig én is itt vagyok.

MOLNÁRNÉ: Na, azt látom. *(Arnoldhoz.)* Szép kis alakot szedtél te össze.

ARNOLD: Itt hagyjam neked?

MOLNÁRNÉ: Akkor se kéne, ha elmenne az eszem.

ARNOLD: *(Röhög.)* Ez jó! Ez nagyon jó! ... Leülhetünk?

MOLNÁRNÉ: *(Marcoboz.)* Ne bambulj, te! Ott az a pad, hozd már ide! *(A malmot közben átalakítja asztallá. Térítővel takarja le. Terítés alatt beszél.)* Két ekkora szép embernek muszáj rendesen enni. Na, üljetek asztalhoz, egyetek, igyatok! Nekem még dolgom van. *(Marcoboz.)* Mit bámulsz? Nem láttál még aszszonyt dolgozni? *(El.)*

(Leülnek, esznek.)

ARNOLD: Láttál te már ilyet?

MARCO: Nem, de nem is tetszik.

ARNOLD: *(Vigyorog.)* Azt meghiszem. Félkézzel leterítene. Talán még engem is.

MARCO: Honnan tud ez ennyit rólunk?

ARNOLD: Azt mondta, csak rólam tud, nem rólad.

MARCO: Na, az nekünk éppen elég.

ARNOLD: Miért, mit tudna? Csak azt, amit mindenki tudhat. Hogy én vagyok a legszebb, a legjobb és a legerősebb. Hazaviszem a gyertyámat gyalog. Szerinted tudhat ezen kívül mást is? Azt ne mondd, hogy sok a titkolnivalóm. Inkább tömd be a szádát, és egyél!

MARCO: Jó, majd meglátjuk.

ARNOLD: Egyszer csak nem fogsz meglátni semmit. Az lesz.

MARCO: Ezt már régóta ígéreted.

ARNOLD: Kétszer hibáztam az életben, és már erősen kezdem megbánni. Hogy nem rúgtalak fejbe, amikor először lehúztad a csizmámat, meg amikor azt mondtam, hogy beszélj.

MARCO: Ezzel a molnárnéval fogsz hibázni harmadszor.

MOLNÁRNÉ: *(Akkor lép be.)* Mit fog velem csinálni? Velem csak azt lehet csinálni, amit én akarok.

ARNOLD: Az biztos... Nem mondtad még, hogy mit kérsz az ételedért.

MOLNÁRNÉ: Tőled semmit, te majd ledolgozod.

ARNOLD: *(Vigyorog)* Nem érünk rá arra.

MOLNÁRNÉ: Ennyit sétifikálmi az már-már munka, nem?

MARCO: És én mit fizetek?

MOLNÁRNÉ: A tied száz arany lesz.

MARCO: Hé, te!

MOLNÁRNÉ: Mi nem tetszik? Én etetek is annyiért, amennyiért te mást itatsz... Nyeljél inkább, mert megakad a torkodon a falat.

ARNOLD: (*Hangosan röhög.*) Nem jönnél inkább te velem?

MOLNÁRNÉ: Ha hozod a malmot is. De talán még akkor se.

MARCO: Miért?

MOLNÁRNÉ: Hogy neked legyen mit kérdezned. Mert nem akarok kétszer özvegy lenni.

ARNOLD: Arra azért várhatnál.

MOLNÁRNÉ: Egészen Firenzéig. Ahol felakasztanak.

ARNOLD: (*Lefagy.*) Mit beszélsz, te?

MOLNÁRNÉ: Amit hallottál. Bagdadban szívesebben megköszönék, amit viszel.

ARNOLD: Ezt én Firenzébe viszem, a Santa Maria oltárára, ahogy megesküdtem!

MOLNÁRNÉ: Csakhogy az esküdözés után megöltél valami udvari bolondot. Igen kerestek miatta.

ARNOLD: Nem öltem meg én senkit! Én soha nem öltem meg senkit! (*Kikelve magából.*) Hát megdöglött az a görény?! Ennyit nem bírt ki, a szentséges úristenit!? Ki mondta ezt neked, te?!

MOLNÁRNÉ: Akik téged kerestek.

ARNOLD: És mit mondtál nekik?

MOLNÁRNÉ: (*Vigyorog.*) Hogy ha majd jössz, visszaküldelek Jeruzsálembe.

ARNOLD: Nem nyúlhatnak hozzám! Egy ujjal sem nyúlhatnak hozzám! Én pap előtt megesküdtem! Ha hazaérek, én vagyok Firenze ura! Ha hazaérek, én mondom meg, hogy kit akasztanak fel, és kit nem!

MOLNÁRNÉ: Én a helyedben azért ezen még gondolkodnék.

MARCO: Én is.

MOLNÁRNÉ: Neked nem megy az olyan könnyen. Úristen, szétég a kenyerem. (*Berohan.*)

MARCO: Te ölted meg. Én hozzá se nyúltam.

ARNOLD: Többet nem beszélsz. (*Úgy vágja száján Marcot, hogy lefordul az asztaltól. Marco feltápáskodik, és bemegy a házba. Arnold ül, és az ételeket morzsolja össze az asztalon. Molnárné be.*)

MOLNÁRNÉ: Látom, kapott egyet a csizmapucolód. Jó mélyen alszik tőle.

ARNOLD: *(Még mindig az ételeket morzsolja.)* Nekem megjósolták... Én megesküdtem... Én elviszem Firenzébe...

MOLNÁRNÉ: Aztat tudom. *(Kis csönd.)* Ha már megesküdtél, akkor ott is a helye. Csak kár, hogy te is vele kell menj.

ARNOLD: *(Majdnem bög.)* A lágyfejű úristenit! Egy férfinak az majdnem semmi!

MOLNÁRNÉ: Nem mindenki akkora rinocérosz, mint te. Na eredj aludni!

ARNOLD: *(Feláll, elindul befelé.)* A gyertya...

MOLNÁRNÉ: Arra én ügyelek.

(Arnold bemegy. A Molnárné is bemegy. Kihozza a gyertyát, leteszi maga elé az asztalra, és nézi. Aztán nézi az eget is. Csóválja a fejét. Majd ráborul az asztalra, és alszik. A Díszletesek teljesen lebontják a malmot. Amikor készen vannak, a Molnárné felébred. Odamegy Arnoldhoz, felkelti, és kezébe adja a gyertyát.)

ARNOLD: *(Marconak.)* Fizessél neki.

MARCO: *(Előveszi a nagy erszényt.)* Mennyi lesz?

MOLNÁRNÉ: *(Arnoldnak.)* Nála tartod a pénzed? *(Marconak.)* Na, add csak vissza neki gyorsan! *(Marco kellellenül visszaadja.)* A másikat is! *(Marco előkotorja, és odaadja Arnoldnak a másik erszényt is. Arnoldnak.)* Te meg ne csak erre a vacakra vigyázz, mert a végén még fel se akasztanak.

ARNOLD: Mennyi lesz?

MOLNÁRNÉ: Neked semennyi.

MARCO: Én az én részemet, ha véletlenül erre járok, majd ledolgozom.

MOLNÁRNÉ: Azt próbáld meg, hogy mostanában véletlenül erre járj! *(Molnárné ki. A Díszletesek a kutat a nyomában kigurítják a színpadról. Pusztá színpad marad, mint az első képben.)*

(Arnold és Marco a színpad letelejére jönnek.)

ARNOLD: Megállunk. *(Marco is megáll.)* Eszek. *(Marco ennivalót vesz elő, Arnold eszik.)* Te is ehetsz. *(Marco is leül, eszik.)* Késő van.

MARCO: Aha.

ARNOLD: Itt alszol. *(Marco leteríti a pokrócokat.)* Ennél már úgyse lesz sötétebb.

MARCO: Aha.

ARNOLD: Na, aludj! Holnap el kell érnünk a következő kútig.

MARCO: Aludj te először. Még szél sincs, én is tudok rá vigyázni.

ARNOLD: Én nem alszom.

MARCO: Miért?

ARNOLD: Csak. Na, aludj!

MARCO: Miért?

ARNOLD: Mert holnap el kell jutnunk a következő kútig.

MARCO: Miért?

ARNOLD: Mert ha nem, akkor megihatod a pénzem.

MARCO: És ha lemérgezték?

ARNOLD: Akkor majd szól valaki.

MARCO: Attól még le van mérgezve.

ARNOLD: Akkor majd iszol a következő kútból.

MARCO: És te?

ARNOLD: Utánam iszol a következő kútból.

MARCO: Aha.

ARNOLD: Na, aludj!

(Marco lefekszik. Egyenletesen szuszog. Arnold figyel, alszik-e. Aztán ültében elalszik ő is. Marco felkel, nézi Arnoldot.)

MARCO: *(Suttogva, óvatosan.)* Most már aludj te! *(Feltekeri a pokrócát, összeszed mindent, kihúzza Arnold zsebéből az erszényeket, újjával elkoppintja a gyertyát, és a Kereszteshez hasonlóan kibátrál a színpadról.)*

(Díszletesek közben már elkezdtek felépíteni egy dolgozószobát. Íróasztal, könyvespolc, esetleg két bőrfotel. Még pakolnak, miközben bejön Kornél. XX. századi polgári ruhát visel.)

DÍSZLETES: Több fényt!

(Egy másik Díszletes odalép a kapcsolószekrényhez, meghúzza a kart, és vakító fényáradat önti el a színpadot. Szinte nem lehet látni semmit.)

KORNÉL: Ugyan! Ennél azért jóval kevesebbet! *(A Díszletes visszatolja a kapcsolót. Normális szobai fény. Kornél int nekik, és mind kimennek a színpadról. Körülnéz ledobja a zakóját, előveszi a cigarettáját, kísétál a színpad elejére és megáll az alvó Arnold mellé. Rágyújt.)* Hisz ez is csak színész... *(Rázza.)* Éles-

ben alszol, Mösziö Retúr! Firenze — Jeruzsálem — Firenze úr! Már félúton pihengetel? Ez nem a túl-, ez nem az al-, ez nem a más-. Ez itt a világ! Itt néznek, fiú! Itt nincs szunya!... Ott ül a mamád!... Ó, mily gazember, s pór rab vagy, Istenem... Hát nem szörnyűséges az, hogy lám, e színész, csak költeményben, álom-indulatban, egy eszmeképhez úgy hozzáköti lelkét, hogy arca elsápad belé, ha kell, könny ül szemén, rémület vonásin, a hangja megtörik, s egész valója kíséri képzetét? S mind semmiért! Hisz mondom, álmodik... *(Csak most látszik, hogy részeg.)* Ráijesszek?... Húúú! Én vagyok Kornél szelleme! Szar ügy, mi?!... *(Iszik.)* Szívem szerint a lég minden keselyűit hízlalnám e szkláv dögével! Véres, buja gaz! Lelketlen, álnok, fajtalan gazember! Ó bosszú!... Ne félj, csak szavakkal hűtöm a számat, mint egy lotyó. Nőcseléd. Hisz hallottam én, hogy még nálad is nagyobb gonosztevőt itt, a színpadon, úgy meghatott a saját szövege, hogy legottan feladta bűnös terveit, és mit Firenzéig: Moszkváig meg sem állt... Moszkva... ó Moszkva... *(A gyertyára mutat.)* Ha ezt meglátná, talán könnyárba fojtaná a színpadot, s írtóztató beszéddel repesztené meg a maguk fülét, csak mert kialudt neki. Hát kialudt, Istenem. Van ilyen... Mily szép is lenne. Nem?... Hátha ez a vége?... De akkor ki tudná, hogy ez a bugris most álmodik-e? S ha álmodik, mit? *(Közben meggyújtja a gyertyát.)* Mikor van az ilyen ébren egyáltalán?... Ön tudja, uram? Na, ön biztosan nem... Esetleg ön? Igen, igen, ön, asszonyom! Egészen jó kis körzeti orvosnak tetszik innen kinézni. Esetleg ön fogja tíz év múlva kiszedni a májam. Akkor pedig az a minimum, hogy most meg tetszik tudni mondani: csak simán alszik itt a kolléga, vagy álmában csenget egy kicsit? Sokat kérek? Akkor alszik-e ön? Mert ugye, ez nekem nem mindegy. Mondhatni, nekem kurvára nem mindegy, hogy itt ki és mikor alszik! Ha maga a májamra játszik, akkor mondja meg, de azonnal! Érti?! Azonnal!.. Eh, renyhe nép, lóduljatok haza! Vagy nem tűnt még föl, hogy aki számít, az mind otthon maradt?! Doktornéni! Mennyben és pokolban egyaránt ég a vilany! Most is otthon maradtak! Magácskát nem zavarja?... *(Iszik.)* Vagy ne kérdezzessem annyit, hogy mikor nemesb-e, hanem csináljam végig magával felesbe? *(Iszik.)* Hogy fütyül a szél fent, félszent! *(Iszik.)* Ez a karám véges. Bégezz! *(Iszik.)* Higgyék el, ez még engem is visszadöbbszent... Bizony... Mond-

hatni, e gondolat halványra betegít!... Élni — elszunnyadni — talán álmodni. De hisz ez miért lenne bökkenő? Az álom bő, az ébredés válogat... Azért csak vigyázzanak velem! Nagyon vigyázzanak! A látott szellem ördög is lehet. Az is ölthet ily tetszetős hüvelyt... Tetszetős hüvelyt akarok!... *(A kapcsolóhoz megy, kapcsolgat.)* Vagy legalább több fényt!... Kevesebbet!... Több fényt!... Kevesebbet!... *(Bejönnek a díszletesek, le akarják fogni. Arnoldnak.)* Azt hitted, mi, ezek az én legényeim?! Takarodjatok! Takarodjatok, vagy kiharapom a tökötüket! Dolgozom! Értitek, barmok?! Én nem keresztes vagyok, én dolgozom! Dolgozom! Én író vagyok! Engem nem lehet csak úgy kikapcsolni! Rátok uszítom a templomszolgát! Maguk még nem tudják, hogy ki lesz a templomszolga! Úgyse kapja meg a májám! Mindig jön a templomszolga! Érti?! Egy felvonás még igencsak hátra van magának is! Mindig jön egy templomszolga, és azt mondja: kevesebbet! Nem lesz máj!... Kevesebbet!... *(Lekapcsolja a villanyt. Korom sötét lesz; csak a gyertya világít.)*

(Függöny)

HARMADIK FELVONÁS

avagy a templomszolga története

PAOLO, Firenze ura

YVETT, a felesége

HISZTÉRIOSZ, a beszélőnevű

TEOFIL

ZÉNÓ

HARMADIK APRÓD, piktor

FRANCESCA, úrinő

HARMADIK KERESZTES, a férje — üzletember

GEDEON, leendő mesterszakács

DON GIUSEPPE GRAZIOLI, ?

ARNOLD, a félszent

MARCO, a templomszolga

GYEREKEK, a darab majdani szereplői

DÍSZLETESEK

(Játszódik Firenzében, alig pár hónappal a hadjárat után.)

Első jelenet

(Könyvtárszoba. Két másolóasztal. Nagy asztal tele ennivalóval. Néhány szék. Egy hatalmas karosszék. Szemben ablak. Besüt a nap. Teofil gigantikus könyvvel a kezében sétál le-föl. Zénó ül a karosszékekben, egyik kezében sonka, a másikban narancs. Majszol.)

TEOFIL: Pietro Bucca porca!

ZÉNÓ: *(Szájában étellel.)* Pietro Bucca porca.

TEOFIL: Suitger, Morsleben és Homburg grófja!

ZÉNÓ: Suitger, Morsleben és Homburg grófja.

TEOFIL: Poppo von Brixen!

ZÉNÓ: Poppo von Brixen.

TEOFIL: Bruno, Egisheim és Dagsburg grófja!

ZÉNÓ: Bruno Egishaeim, Dagsburg grófja.

TEOFIL: És!

ZÉNÓ: Mi és?

TEOFIL: És Dagsburg grófja.

ZÉNÓ: Jó, jó. Tudom, azt hiszed, nem tudom?

TEOFIL: Azt. Gebhard, Dollnstein és Hirschberg grófja!

ZÉNÓ: Gepárd, Dollstein és Hirschberg grófja.

TEOFIL: Hülyéskedj csak, a te bajod. *(Megpróbál elvenni valamit az asztalról, de félkézzel nem bírja megtartani a könyvet. Tétovázik, végül az étel mellett dönt. A könyvet becsukja, ledobja egy székre. Iszonyatosat csattan.)*

ZÉNÓ: *(Erre várt.)* Porca!

TEOFIL: Sergius!

ZÉNÓ: Jó, jó, de hányadik?

TEOFIL: Hetedik.

ZÉNÓ: Negyedik, baszd meg, negyedik! Te se tudod. 1009. július harmincegy...

TEOFIL: Től: 1002. május ... Te, ez nem hülyeség?

ZÉNÓ: Miért? Kétségeid voltak?

TEOFIL: Evidens. Nekem többnyire kétségeim vannak. Még az is megfordult a fejemben, hogy ez nem hülyeség. Kvázi roppant fontos.

ZÉNÓ: Nyugodj meg, roppant hülyeség. Te, mi van, ha mi ezt nem tanuljuk meg?

TEOFIL: Kirúgás. Kódorgás, lefogyás, kunyerálás, csillagos ég, sőt, onánia. Másnap ugyanez esővel. Harmadnap totális éhínség. Negyednap fizikai munka.

ZÉNÓ: *(Ijedten és gyorsan.)* Bruno, Egishaim és Dagsburg grófja. Előbb kilencedik, később Szakító, még később Szent Leó. 1049. február 12. – 1054. április 19. Magával hozta az egész lotharingiai reformszellemet.

TEOFIL: Jobbkeze?

ZÉNÓ: Humbert de Silva Candida bíboros. Miatta vagyunk mi kiátkozva.

TEOFIL: Kik?

ZÉNÓ: Mi, görögök.

TEOFIL: Milyen görögök?

ZÉNÓ: Buzigörögök.

HISZTÉRIOSZ: *(Kintről.)* Némasági fogadalmat tesztek! Meglátjátok: én némasági fogadalmat tesztek! Némasági fogadalmat! *(Közből beront.)* Némasági fogadalom! Némasági. *(Megáll, összeszorítja a száját, mintha tényleg nem szólalna meg többet.)*

TEOFIL: Akkor mégsem leszünk kikérdezve?

(Hisztériososz még jobban összeszorítja a száját, de már-már kitör belőle a hang.)

ZÉNÓ: *(Hisztériososzhoz.)* Bünt követtél el?

TEOFIL: Az ki van zárva.

HISZTÉRIOSZ: *(Megint bennereked.)*

TEOFIL: *(Indul a polchoz. Zénónak.)* Megnézem, hogy az egyház-jog szerint már kötelező-e a fogadalma.

HISZTÉRIOSZ: *(Teofilnak, nagyon bosszúállóan.)* Nem! Második Miklós?

TEOFIL: *(Legyint.)* Gebhard, Dollstein és Hirschberg grófja.

ZÉNÓ: *(Stréberkedve.)* Firenzei!

TEOFIL: *(Jelentősegteljesen rámutat Hisztérioszra)* Ő is fíúirenzei!

HISZTÉRIOSZ: *(Sértődötten.)* Szégyentelenek vagytok és gyalázatosak. Miért bántalmaz mindenki engem? Nekem is lehetnek ambícióim, nem?

ZÉNÓ: A némasági fogadalomra gondolsz?

HISZTÉRIOSZ: Ellenszenves vagy. Mind a ketten ellenszenvesek vagytok. *(Észbekapva.)* Biztos ti tettétek! *(Megbizonyosodva.)* Tényleg!! Ki más lehetne besúgó, mint egy görög?! Kettő! És persze engem vádolnak, csak, mert közlékeny vagyok! A két spion meg itt ül és zabál! *(Leül ő is az asztalhoz. Egy percig jóízűen esznek mind a hárman.)*

TEOFIL: Ha tudnánk, miről beszélsz, ó Hisztériosz!

HISZTÉRIOSZ: Hazudsz! Biztosan tudod.

TEOFIL: Nem én!

ZÉNÓ: Én sem.

HISZTÉRIOSZ: *(Azonnal beletörődik.)* Akkor valaki más volt. *(Felcsillan a szeme.)* Akkor ti még nem is tudtok semmit!

TEOFIL: Majd most...

HISZTÉRIOSZ: *(Ünnepélyesen.)* Valaki megrágalmazhatta urunkat. Beárulták Őszentségénél, a pápánál.

ZÉNÓ: Melyiknél?

(Hisztériososz egy pillanatilag zavarban van.)

TEOFIL: Második Paschalisnál, te!

HISZTÉRIOSZ: Úgy van. Ma hajnalban szörnyű futár jött, és Paolót Rómába rendelték. Senki nem tud semmit.

TEOFIL: És te nem mentél vele?

HISZTÉRIOSZ: Hajnalban?! Egyedül ment, egy szál maga. És ki tudja, mi vár rá...

TEOFIL: *(Zénónak.)* Kirúgás. Kódorgás. Lefogyás.

ZÉNÓ: *(Hisztériosznak.)* Mégis, miért?

HISZTÉRIOSZ: *(Gondolkodik.)* Végtelen sok megoldás lehetséges.

Bármiért. Őszentsége mindenre nagyon kényes. Többek közt az eretnekségre.

ZÉNÓ: Miféle eretnekségre?

HISZTÉRIOSZ: *(Dühös lesz, odacibálja Zénót az ablakhoz.)* Hát nem elég eretnekség neked maga ez a város?! Van egy ilyen városnál nagyobb eretnekség?

TEOFIL: Egy nagyobb város. Nekem tetszik.

HISZTÉRIOSZ: Na, azt tudom. Mert ti nem láttok a mélyére. De én a mélyére látok! Őszentségéről nem is beszélve, aki csalhatatlan. Istennek roppantul nem tetsző dolog az öncélú kereskedelem...

TEOFIL: Vííírágzás, vííírágzás, baaaszd meg.

HISZTÉRIOSZ: *(Ellöki magától Zénót, hátraugrik és rájuk mutat)*

A Romlás Virágai!

(Leülnek, esznek.)

HISZTÉRIOSZ: Csak azt tudnám, ki tehetette. Első dolgom az lesz, hogy kiátkozom. *(Gondolkodik.)* Csak nem don Giuseppe Grazioli?

TEOFIL: Csak nem?

ZÉNÓ: Minden bizonnyal.

HISZTÉRIOSZ: Ugye?! Más nem lehetett. Na, őt majd kiátkozom.

TEOFIL: Szegény.

ZÉNÓ: Az pokoli lesz neki.

HISZTÉRIOSZ: De megérdemli, nem? Mocskos besúgó!

TEOFIL és ZÉNÓ: Bizony, bizony, megérdemli.

(Yvett be. Zilált, ideges, tetre kész. Mindhárman felállnak.)

YVETT: *(Teofilnak és Zénónak.)* Máshol lopjátok a napot! *(A két görög néhány sonkával ki. Hisztériosznak.)* Itt trécselsz? Örülök, hogy árad belőled a nyugalom!

HISZTÉRIOSZ: Nagyon is izgatott vagyok, Yvett.

YVETT: Hát lehetsz...

HISZTÉRIOSZ: *(Közbevág.)* Mielőtt megint engem gyanúsítanál: a tettes Don Giuseppe Grazioli.

YVETT: *(Rámered.)* És akkor mi van?

HISZTÉRIOSZ: Még nem tehetek semmit, de majd kiátkozom.

YVETT: *(Magában.)* Azt nem. Nem fogom elröhögni magam. Nem fogom elröhögni magam. *(Üvölve.)* Miről beszéltél a bíborossal?!

HISZTÉRIOSZ: Mondom, hogy Don Giuseppe Grazioli volt.

YVETT: *(Sóhaj, tagoltan.)* Szóról szóra mondd el, hogy mit beszéltél a pápai legátusnak két héttel ezelőtt!

HISZTÉRIOSZ: Á, semmi érdekeset. A zarándoklatok rendjéről és értékéről beszélgettünk. Néhány igen megszívlelendő dolgot mondtam neki. Például, hogy...

YVETT: Szó szerint!

HISZTÉRIOSZ: Például, hogy különböztessünk meg kis-, közepes- és nagyzarándoklatokat. *(Szégyenkezve.)* Ennyi.

YVETT: És ő miről kérdezett?

HISZTÉRIOSZ: Arról, hogy mikor épül már föl a Szent János kápolna.

YVETT: És te mit mondtál?

HISZTÉRIOSZ: Hogy városunk anyagi lehetőségei korlátozottak.

YVETT: Ez az. Ettől tartottam. És ő mit mondott?

HISZTÉRIOSZ: Örömet fejezte ki, hogy ennek ellenére milyen lendülettel tör az ég felé a város.

YVETT: És még?

HISZTÉRIOSZ: Biztosítottuk egymást kölcsönös nagyrabecsülésünkről.

YVETT: Jó. Akkor te megnézed, mennyi van a kincstárban, elrendeled a munkálatok folytatását a kápolnában, levelet diktálsz Rómába, hogy karácsonykor templomszentelés, és ezt el is küldöd! Mindezt ebédig! *(Idegesen ki. Bevágja az ajtót.)*

HISZTÉRIOSZ: Ez megőrült. A konyhapénzt elkölteti egy kápolnára. És pont ebédig. *(Kirohan.)*

(Függöny)

Második jelenet

(Konyha, hatalmas asztal, kályha. Nagy dézsza vízzel. Az asztalon edények. Mindenféle alapanyag. Spárga, nyüzött pulyka. Francesca polgári ruhában éppen vág valamit az asztalon. Gedeon kötényben nézi. Harmadik Keresztes ül a sarokban egy kis asztalnál, és egy könyvből tanul.)

FRANCESCA: Jó szakács a pulykát soha nem kopasztja, mindig nyúzza.

GEDEON: *(Sóhaj.)* Jajistenem.

FRANCESCA: Nem szabad feladni, Gedeon bácsi. Kitartás és lassú tűz, ez a konyhaművészet lényege.

GEDEON: Jól van, Francesca, de én még soha nem nyúztam meg semmit.

FRANCESCA: Nem is kell, majd szól szépen az inasnak. Aztán állni hagyja egy napig borban.

GEDEON: És azalatt mit csinállok?

FRANCESCA: Vár, Gedeon bácsi. Semmiképpen nem készíti elő a spárgát, mert akkor az megfonnyad.

HARMADIK KERESZTES: Ví-ár-in-dő-kicsőn.

GEDEON: És mikor készítem elő?

FRANCESCA: Amikor kiveszi a borból. Párolja, Gedeon bácsi. Nem főzi, párolja. Majd leönti olvasztott vajjal.

GEDEON: És belerakom a pulykába.

FRANCESCA: *(Felvisít.)* Isten őrizz! A pulykába a szarvasgombát rakja. A spárgát mellé kell tálalni forrón, hideg kecskesajttal.

GEDEON: És akkor miért hívják spárgával töltött pulykának?

FRANCESCA: Mert nem kell mindenkinek az orrára kötni, hogy van itthon szarvasgomba.

HARMADIK KERESZTES: Szorri — hi — isnöt — et — hom.

FRANCESCA: *(Rászól.)* Inkább ezt tanulnád meg. Azt hiszed, megértik majd, hogy mit mondasz?

HARMADIK KERESZTES: Persze, hogy megértik, drága Francescám. Áj em bizniszmen. Na most mit mondtam?

FRANCESCA: Nem tudom. Látod, hogy nem értik meg?

HARMADIK KERESZTES: Üzletember vagyok. Ezt mondtam, drágám.

FRANCESCA: Inkább azt mondtad volna, hogy: nős-ember-vagyok.

GEDEON: Hagyjad, Francesca, ha egyszer hívja a kötelesség.

FRANCESCA: Nem úgy van, Gedeon bácsi. Tanult ez már németül is. Amibe belekezd, mindenre ráfizet. Nem is tudom, miért mentem hozzá.

HARMADIK KERESZTES: Még el sem mentem, és már elfelejtetted? Mi vár rám, mire hazajövök?

GEDEON: Hát Francesca vár rád.

(Teofil és Zénó jobbról be. Középen egyszerre integetnek a közönségnek, túloldalt megállás nélkül ki.)

FRANCESCA: Mit integetnek ezek a hátsó falnak? *(Közben berakják a pulykát.)*

HARMADIK KERESZTES: *(Közben feláll, dühösen néz utánuk.)* Egyáltalán nem a falnak integettek, hanem neked, csak meglát-

ták, hogy itt vagyok. Nem tűröm már sokáig, hogy ezek a fickók állandóan körülöttem legyeskedjenek!

FRANCESCA: Naná, hogy nem tűröd sokáig! Egy hét múlva szépen elutazol Angliába.

HARMADIK KERESZTES: Vigyázz! Vigyázz! Még azelőtt végzek velük.

GEDEON: Ugyan, minek azokat bántani?

HARMADIK KERESZTES: Ha lenne felesége, nem így beszélne. Csak nézze meg, micsoda piperkőcök! Egy dézsa vizet ketten nem moccantanának meg. *(A dézsára mutat.)* Na, megemeljem? Én felviszem magának az emeletre is!

GEDEON: Ne, ne, az emeletre ne! Isten őrizz.

FRANCESCA: Hogy neked mennyi eszed van! Na ülj már le tanulni! És hagyjál engem az örökös féltékenységeddel! *(Gedeonhoz.)* Mi meg fejezzük be ezt a pulykát, mert mindjárt jönnek vacsorát főzni.

(Yvett jobbról be. Mindenki az etikettnek megfelelően, némán köszönti.)

FRANCESCA: *(Pukedlizik.)* Asszonyom.

YVETT: *(Komótosan kajtat az asztalon. Mindenki nézi. Végül odafordul Francescához.)* Nincs valami édesség?

FRANCESCA: Egy kis narancslekvárt adhatok, asszonyom.

YVETT: Köszönöm, Francesca, az legalább jó lesz.

FRANCESCA: *(Előszed egy üveget, odamegy a férjéhez, becsukja a könyvet, és leteszi a lekvárt az asztalra. Harmadik Kereszteshez.)* Álljál már föl!

HARMADIK KERESZTES: *(Főlláll.)* Bocsánat, asszonyom. *(Kisomfordál.)*

YVETT: *(Leül, eszik.)* Azért már jöhetne.

GEDEON: Nem olyan rég ment el, asszonyom.

YVETT: Nem így beszélnél, ha lenne feleséged.

FRANCESCA: Ne szomorkodjon, asszonyom. Megjön az úr nemso-kára. Biztosan fontos dolga akadt. Az enyémmnek persze semmi dolga, egy hét múlva mégis elmegy, és ki tudja, mikor jön vissza.

YVETT: Csakhogy a tied jókedvéből megy, és nem odarendelték. Legalább azt tudnám, mi van vele. *(Közben befejezi a lekvárevést, feláll és elindul az ajtó felé.)* Tulajdonképpen te miért főzni tanulsz, Gedeon? *(Kimegy.)*

FRANCESCA: Szegényke.

GEDEON: Ki súghatta be? És leginkább, mit?

FRANCESCA: Hát azért történik itt ez, az...

GEDEON: Francesca!

FRANCESCA: Jajistenem, nem úgy gondoltam!

GEDEON: De ki súghatta be? Kinek lehet az jó?

HARMADIK APRÓD: *(Be. Festőköpenyben, kezében ecsettel.)* Madam! Csókolom, Gedeon bácsi! Nem látták Hisztériosz atyát?

FRANCESCA: Mi dolgod velem?

HARMADIK APRÓD: Fáj a szívem, de azt sajnós még önnek sem mondhatom meg! *(Magának.)* Hol lehet, ha még a konyhában sincsen?

GEDEON: Hogy halad a tanulmányaival, fiatalúr?

HARMADIK APRÓD: Alakul a perspektíva. És ön?

GEDEON: *(Szégyenlősen.)* Nekem alighanem odaégett a pulykám.

FRANCESCA: A pulyka! Jajistenem! *(Odaszalad, kiszedi a pulykát, az még teljesen fehér. Visszarakja.)* Türelem, Gedeon bácsi. A szakácművészet titka a lassú tűz és a türelem.

HARMADIK APRÓD: *(Gálánsan.)* Ön ma is csinos, madam.

FRANCESCA: Úgy gondolja a fiatalúr?

HARMADIK APRÓD: Ó, már régóta.

FRANCESCA: *(Olvadozva.)* Egy piktor szájából ez nagyszerűen meggyőző.

HARMADIK APRÓD: Szívesen készítenék néhány skiccet önről, madam Francesca!

FRANCESCA: *(Gyanakodva.)* Mit készítené?

HARMADIK APRÓD: Amolyan tanulmányt. Ecsetem csak önre vár.

GEDEON: *(Rászól.)* Azt azért inkább csak emlékezetből.

FRANCESCA: Na gyorsan menjen, menjen, mert a férjem ha itt találja... a férjem nekem szörnyen féltékeny. Főleg az ilyen soványakra, mint maga.

HARMADIK APRÓD: *(Zavarban.)* Tényleg, hiszen nekem meg kell keresnem Hisztérioszt! *(Ki.)*

GEDEON: *(Magában.)* Az neki se lehetett jó.

FRANCESCA: Kinek? Mi?

GEDEON: *(Harmadik Apród után mutat.)* Hát neki. Hogy az urunkat besúgja.

FRANCESCA: Na neki biztosan nem. Csak az a Grazioli lehetett. Don Giuseppe Grazioli.

(Függöny)

Harmadik jelenet

(Felállványozott szoba nagy ablakkal. Középen hatalmas ka-rosszékben Hisztériosz bíborosi díszben pózol. Kezét nagy könyvre helyezi. Nem messze egy festőállványnál a Harmadik Apród éppen az ecset nyelével méri az arányokat.)

HISZTÉRIOSZ: *(Aggódva.)* Bezártad az ajtót?

HARMADIK APRÓD: Ó, hogyne, atyám. Fő a diszkrécio.

HISZTÉRIOSZ: Azért én megnézem. *(Felugrik.)*

HARMADIK APRÓD: Ne mozogjon, atyám, ne mozogjon!

HISZTÉRIOSZ: *(Az ajtót rángatja.)* Biztos, ami biztos.

HARMADIK APRÓD: Üljön vissza, atyám, üljön vissza! Kiszárad a sárga!

HISZTÉRIOSZ: Jól van, fiam. *(Visszaül.)* Fényes jövő vár rád. Ugye tudod?

HARMADIK APRÓD: Igyekszem, atyám. A fejét fordítsa kissé jobbra.

HISZTÉRIOSZ: *(Hirtelen mozdulattal teljesen jobbra fordul. Meglátja a nyitott ablakot)* Belátnak! *(Felugrik, odarohan, behúzza az ablakot, és majdnem teljesen sötét lesz.)*

HARMADIK APRÓD: Ettől féltém. Atyám, nem lehetne ma legalább résnyire?

HISZTÉRIOSZ: Ez örökös vitát képez közöttünk. *(Teljesen kinyitja, visszaül.)* Ugye több lesz egyszerű tanulmányról?

HARMADIK APRÓD: *(Sértődötten.)* De atyám! Annál jóval több. A gond felhői fogják övezni homlokát.

HISZTÉRIOSZ: Ne! A homlokomat ne takard el! Azt az övezést rakd egy kicsit feljebb. És rakjál sárgát is bele.

HARMADIK APRÓD: *(Dolgozik.)* Értem, atyám. Hát persze. *(Hisztériosz fészkelődik.)* Levehetek a válláról valami gondot, ha meghallgatom?

HISZTÉRIOSZ: Nézd meg az ajtót!

HARMADIK APRÓD: Harmadik az Isten igaza. *(Odamegy, megnézi.)* Ez zárva. *(Visszamegy, fest. Kis csönd.)* Valamiért aggódik, atyám? Nagyon hallgatag.

HISZTÉRIOSZ: *(Már-már megtévesztően komoly.)* A szavaknak nagy erejük van, fiam. Néha hallgatni is tudni kell.

HARMADIK APRÓD: Sejttem, atyám, a gondolatai Rómában időznek.

HISZTÉRIOSZ: Ott bizony.

HARMADIK APRÓD: Rémekeket lát.

HISZTÉRIOSZ: *(Szórakozottan.)* Rémeket ... Milyen rémeket?

HARMADIK APRÓD: Az Angyalvár börtönére gondol, mely szűk, sötét, nedves és unalmas.

HISZTÉRIOSZ: Érdekes, fiam, erre nem is gondoltam így külön. Én mindig az egész Rómát látom egyben. Nekünk, egyházpolitikusoknak az összefüggésekkel is tisztában kell lennünk.

HARMADIK APRÓD: És tisztában van, atyám? Ki lehetett az? Kinek lehetett Róma megtévesztése ösztönös érdeke?

HISZTÉRIOSZ: Megtévesztették Rómát?

HARMADIK APRÓD: Csakis. Hiszen valós bűnről szó aligha lehet.

HISZTÉRIOSZ: *(Felemelt kézzel.)* Minden Őszentsége csalhatatlan, és minden bűn valós.

HARMADIK APRÓD: *(Csalódottan.)* Azt hittem, atyám, velünk együtt aggódik érte. Igen régóta van távol.

HISZTÉRIOSZ: Ja, te Paolóra gondolsz? ... Milyen szép is tőled, hogy ennyire aggódsz az uradért. Büszke vagyok rád, fiam, nagyon büszke. Hála és szeretet — ez a két fő erény.

HARMADIK APRÓD: Köszönöm, atyám. Azt hittem, egyre gondolunk.

HISZTÉRIOSZ: Hát persze. Én aggódom a legjobban. Nálam jobban senki nem aggódik érte.

HARMADIK APRÓD: Azért úgy látom, néha meg-megfeledkezik róla, atyám.

HISZTÉRIOSZ: Igazad van. Furdal is a lelkiismeret, ha eszembe jut, hogy nem jut eszembe. Nagy bűn a becsvágy, fiam. Te is csak módjával. Mégis oly csábító gondolat eltávolodni a néptől.

YVETT: *(Az ajtó kifelé nyílik, tebát beront. Megáll. Hisztériosz lekapja a bíborosi sapkát a fejéről.)* Azt hittem, te már legalább pápai tiarában festeted magad.

HISZTÉRIOSZ: Nem, nem, soha! Honnan tudtad?

YVETT: Tőled. *(Odamegy, nézi a képet. Kiveszi az ecsetet a Harmadik Apród kezéből, és belemázol a tanulmányba.)* Ide több sárga kell. *(Harmadik Apródnak)* Te meg miért nem inkább a falat fested?

HISZTÉRIOSZ: *(A képre mutat.)* Nem én akartam! A város kérte!

YVETT: Hogyne, hallottam, amikor kórusban skandáltak az ablak alatt. *(Ki.)*

HISZTÉRIOSZ: Micsoda szégyen! Kilestek minket! Itt spion van. Ebben a házban semmi nem maradhat titokban.

HARMADIK APRÓD: Nem baj, tényleg több sárga kellett.

HISZTÉRIOSZ: Nekem most sürgős dolgom van. Meg kell nyugodnom. Na fessed szépen a freskót. *(El.)*

HARMADIK APRÓD: Secco, Secco, te outsider. Ez száraz vakolat.

(Függöny)

Negyedik jelenet

(Borospince. Szemben hatalmas hordók. Egyéb pincei felszerelés. Fölöttük magasan ablakok. Jobboldalt lépcső. Elöl kecskelábú asztal, padok. Harmadik Keresztes jobb kezével Teofilt, bal kezével Zénót szorongatja a nyakuktól egy hordónak táasztva őket. A két görög feje gyanúsan fehér.)

HARMADIK KERESZTES: Na ide figyeljete, buzigörögök. Én holnap elutazok. Értem? A feleségemhez pedig nincs nyúlás. Értem? Nem is integetünk. Értem? Különben az Arnóban végzitek, mint a csipás macskakölykök. Aki az én Francescámhoz nyúl, mind így végzi. És ezt ecseteljétek a piktornak is. *(Elengedi őket, és komótosan fölmege a lépcsőn. Ki.)*

(Teofil és Zénó leülnek az asztalhoz. Pihegnek.)

TEOFIL: Magányra vágyom.

ZÉNÓ: Ne is mondd.

TEOFIL: Mivel adtunk okot? Pont mi?

ZÉNÓ: Erről beszélek neked régóta. A kulturális szakadék.

TEOFIL: Nincs középosztály.

ZÉNÓ: Nincs.

TEOFIL: Azért mi is érzéketlenek vagyunk a társadalmi valóság iránt. Nem tudjuk kellőképpen leplezni a fölényt.

ZÉNÓ: És csak történnek velünk a csúnyábbnál csúnyább dolgok.

HARMADIK APRÓD: *(A lépcsőn le.)* Lezavart ez a bika. Azt mondta, hogy üzenetem van nálatok.

ZÉNÓ: Van bizony.

TEOFIL: Hogy te milyen jól jártál! Nekünk elmondta személyesen.

ZÉNÓ: Kvázi interperszonális kapcsolatba lépett velünk.

HARMADIK APRÓD: *(Iszik.)* Velem úgy látszik, nem szeret beszélgetni. Na, mondd már?

ZÉNÓ: Te akartad.

TEOFIL: Amíg a Grált keresi, tilos tanulmányoznod a feleségét.

ZÉNÓ: Meg egyébként is. Vizes zsákbamacska leszél.

HARMADIK APRÓD: Értsem ezt úgy, hogy tartsam távol magamtól madam Francescát?

ZÉNÓ: Az lenne a leghelyesebb. A saját érdekedben.

HARMADIK APRÓD: Mindenre van megoldás.

(Isznak.)

TEOFIL: Azt hiszem, erre nincsen.

ZÉNÓ: Felejtsd el azt a nőt. Én most felejem.

TEOFIL: Csak szeretnéd. Még eszedbe sem jutott.

SÍRI HANG AZ ABLAKBÓL: Írnok! Írnok! Írnok!

TEOFIL: *(Gyanakodva felnéz.)* Ki ez? A földmérő?

HARMADIK APRÓD: *(Fintorogva legyint.)* Dehogyis. Az új templom-szolga.

ZÉNÓ: Na, pont ez a vándorpatkány hiányzik.

HARMADIK APRÓD: Itt kóvályog a házban már megint. Egész délelőtt titeket keresett.

SÍRI HANG: Írnok! Írnok! Írnok!

TEOFIL: *(Fölkiált.)* Most nem érünk rá! Gyere vissza holnap!

SÍRI HANG: Mikor?

ZÉNÓ: Úgy déltájt. De pontos legyél!

SÍRI HANG: Jó, akkor várok!

ZÉNÓ: Mióta itt vagyok, ügyet még el nem intéztem. Majd pont ennek a görénynek.

HARMADIK APRÓD: Pedig nem ártana lerázni. Már napok óta itt ólálkodik.

ZÉNÓ: Egyáltalán mit akar ez?

TEOFIL: Biztosan feljelentést tenni. Miért? Mi mást?

ZÉNÓ: Akar az ilyen valamit egyáltalán?

HARMADIK APRÓD: Mondom, jó lenne elintézni. Még mielőtt akar.

(Kis csönd. Isznak.)

HARMADIK APRÓD: Szóval ez a kan holnap utazik.

TEOFIL: Sajnos csak holnap.

HARMADIK APRÓD: Miért megy Angliába?

ZÉNÓ: Kálcsöröl rilejsönsz. Kereskedelem, kenderfeldolgozás, sörzés a régi harcostársokkal.

HARMADIK APRÓD: Veszélyes dolog ez. Miféle kép alakul ki ott rólunk, firenzeiekről?

TEOFIL: Kúúúrvára miindegy.

ZÉNÓ: Meeesszi ééészak! Hííídeg szééél! Aaanglia aaalkonya!

HARMADIK APRÓD: (*Rosszállóan.*) Kissé még mindig idegenszívűek vagytok.

ZÉNÓ: Pedig már mennyi pápanevet tudok, Istenem!

HARMADIK APRÓD: Minek tudtok ti pápaneveket?

ZÉNÓ: Fontos. Mi leszünk első Hisztériosz jobb- és balkeze.

HARMADIK APRÓD: Mikor?

TEOFIL: Amikor ő lesz a pápa.

HARMADIK APRÓD: Csak nem ...? Bennem is feltámadt már a gyanú.

TEOFIL: Milyen gyanú?

HARMADIK APRÓD: Hát, hogy hatalomra és csalhatatlanságra törekszik.

ZÉNÓ: Miért? Te mi újat tudsz róla?

HARMADIK APRÓD: Én egyszerű festő vagyok. Amit tudok, titok.

TEOFIL: Ambiciózus, példaértékű ember.

HARMADIK APRÓD: Nagy koponya.

GEDEON: (*Kintről.*) Takarodj! De gyorsan takarodj innen te gazember! (*Lejön a lépcsőn.*) Jó napot. Ilyen korán keltek az urak?

HARMADIK APRÓD: Jó napot, Gedeon bácsi. Sok a munka. Az ördög ült kint, hogy úgy tetszett kiabálni?

GEDEON: (*Közben bort tölt a korsójába.*) Annál rosszabb. Az új templomszolga.

TEOFIL: Az még itt van? Az előbb már elküldtük.

GEDEON: Itt van egész nap, ahelyett, hogy a poklot söprögetné. Hogy engedhetik, hogy templomban söpörjön az ilyen?

TEOFIL: Ha nem megy el, mondja meg neki, hogy könnyen az Arno fenekén találhatja magát.

ZÉNÓ: Zsákkal a fején. Tudunk valakit, akinek ez a specialitása.

GEDEON: Én ilyesmit nem mondok.

HARMADIK APRÓD: (*A megtelt korsóra mutat.*) Ez most mihez lesz, Gedeon bácsi?

GEDEON: Borleveshez... (*Cinkosan, suttogva*) Ha el nem baszom. (*Gyorsan fel a lépcsőn, ki.*)

TEOFIL: Hallottátok, mit mondott? Ez az ember újjászületett.

HARMADIK APRÓD: Röneszansz! Biztosan megnőszül.

ZÉNÓ: Tudsz valamit?

HARMADIK APRÓD: Én? Nem... De kérdezzétek meg a kertészt.

TEOFIL és ZÉNÓ: (*Jelentősegteljesen.*) Aha.

(*Isznak.*)

ZÉNÓ: Honnan van ennek pénze egy ekkora útra?

HARMADIK APRÓD: Angliáig?

ZÉNÓ: Odáig, hát. Kérdelem én, honnan?

TEOFIL: Honnan, honnan? Hát ahonnan neked van pénzed!

ZÉNÓ: Tényleg, nekem honnan van ennyi pénzem?

TEOFIL: Állami tej. A jóléti városállam imidzséhez tartozik az erős mecenatúra.

HARMADIK APRÓD: Nem egészen értem, miről beszéltek.

TEOFIL: Paolo zsebéről. Miért, te azt hiszed, neked az égből postázzák a sárgát?

HARMADIK APRÓD: *(Komolyan.)* Erről azért mégse lenne szabad így beszélni. A szavaknak nagy ereje van. Néha hallgatni is tudni kell.

ZÉNÓ: *(Teofilnak.)* Te, ez biztosan Hisztérioszt festi!

HARMADIK APRÓD: Honnan tudod?

(Teofil és Zénó legyintenek.)

HARMADIK APRÓD: Jézusom, Hisztériosz! Azt hiszem, bezártam!
(Felugrik.)

(Teofil és Zénó visszaráncigálják az asztalhoz. Bort töltenek neki.)

TEOFIL: Legföljebb befejezi a freskódat.

HARMADIK APRÓD: *(Nagyon idegesen.)* Secco! *(Állna föl. Visszahúzzák.)*

ZÉNÓ: Vagy kimászik az állványokon. A mennyek emberének nincs tériszonya.

HARMADIK APRÓD: Ti a jövőmmel játsztok. Én csak pisilni jöttem ki.

ZÉNÓ: A kettő néha összefügg. *(Teofilra mutat.)* Mi például úgy ismerkedtünk meg, hogy egyszer Jeruzsálemben kiugrottam egy percre pisilni. Ő már kint volt.

TEOFIL: Bizony, bizony. Csak pisiltünk, csak pisiltünk...

HARMADIK APRÓD: *(Csökkenő kétségbeeséssel.)* A festék is megszár. Főleg a püspöklila.

TEOFIL: Kegyetlen sors a tied.

(Isznak.)

YVETT: *(Beront, lerohan a lépcső közepéig. Rájuk néz, majd hisztérikusan)* Már a saját házamba se...! Már a saját házamba se...!
(Megfordul, kirohan.)

HARMADIK APRÓD: Szegény. Szegény.

ZÉNÓ: Bizony, már egy hete elment.

HARMADIK APRÓD: Örök rejtély, hogy ki tette.

TEOFIL: Egyetlen, aki szóba jöhet, talán don Giuseppe Grazioli.

HARMADIK APRÓD: Rá már én is gondoltam.

(Isznak.)

ZÉNÓ: Csak maradna legalább egy évet!

TEOFIL: Az bizony jó lenne.

HARMADIK APRÓD: *(Fiú dühvel.)* Paolo úr?!

TEOFIL: Dehogy! Isten ments. Francescának a bikája. Garantálom, hogy nem hiányozna senkinek.

ZÉNÓ: *(Figyelmeztetően.)* Mély az Arno! S nem tudunk mi úszni!

TEOFIL: Igaz, mint a vérsajt. *(Harmadik Apródhoz)* Ez nagyon bölcs mondás. Tanuld meg.

FRANCESCA: *(Csendben lejtött, most rájuk köszön.)* Úgy bizony! Jó napot az uraknak!

HARMADIK APRÓD: *(Igen nehézkesen áll fel.)* Kezeit csókolom madam! Ön ilyen mélyen?

(Francesca megvonja a vállát, végig kacér, de nem szól. Egy korsót tölt meg borral.)

ZÉNÓ: *(A korsóra mutat.)* Utazik a nyelvész! Fárasztó útját még fárasztóbb búcsú előzi meg.

TEOFIL: Holnapután én is elutazom, Francesca!

ZÉNÓ: Menjünk együtt! Búcsúzzunk együtt!

HARMADIK APRÓD: *(Magyarázólag Teofilnak és Zénónak.)* Ilyen alultáplált alakokhoz nem szabad szólnia. Meg van félemlítve.

TEOFIL: Kegyetlen ember az övé.

ZÉNÓ: De milyen lendületes! Egészséges, kvázi.

(Francesca végzett, elindul.)

TEOFIL: Aztán mindent bele! Jó munkát, Francesca!

FRANCESCA: *(A lépcsőről, ha lehet, még kacérabban, visszafordul.)* Jelzem az uraknak, hogy velem kikezdeni nagyon veszélyes. *(Ki.)*

HARMADIK APRÓD: Lefestem. Ezt a nőt én lefestem!

ZÉNÓ: *(Odaadja a kancsót.)* Na ígyál, és nyugodj meg!

HARMADIK APRÓD: Nem hiszitek? Ti nem hiszitek?! Meglátjátok, hogy lefestem! Vénuszt. Igen, Vénuszt csinálók belőle!

TEOFIL: Ugyan.

HARMADIK APRÓD: Na fogadjunk! Bármire megesküszöm! *(Mintegy varázsütésre elhallgatnak. Hisztériosz be, bíborosi díszben, kezében a nagy könyvvel. Fagyosan lejön a lépcső közepéig, ott megáll.)*

HARMADIK APRÓD: *(Magának.)* Úristen, Hisztériosz! *(Hisztériosznak.)* Atyám! Bocsáss meg! Bocsáss meg!

HISZTÉRIOSZ: Soha...

(Függöny)

Ötödik jelenet

(Nappali-szerű belső tér, eselleg fogadóterem. Szemben ablakok, tetszetős bútorzat. Két nagy karosszék egymás mellett. Az asztalnál ül Francesca. Yvett áll mögötte. Kissé zilált, ideges. Francesca előtt Biblia.)

YVETT: Kezdjük előlről.

FRANCESCA: *(Ráhajol a könyvre, ujjával követi a sorokat. Szótárgol.)* Hallottátok a pa-ran-csot. Há-zas-sá-got ne törj. Én pedig azt mondom nek-tek: Mind-az, a-ki bű-nös kí-ván-ság-gal asszony-ra néz-szí-vé-ben már pa-ráz-nál-ko-dott is ve-le. Jajistennem, ez olyan szép!

YVETT: Próbáld meg folyékonyabban. És figyelj a vesszőkre. Nem nésszívében, hanem néz, szívében.

FRANCESCA: Igen, figyelek, csak annyi minden van itt egybe. *(Valamivel szebben folytatja.)* Ezért, ha jobb szemed megbotránkoztat, vájd ki, és vedd el magadtól. Inkább egy tagod vesszen oda, semhogy egész tested gehennára kerüljön. Ez meg annyira borzalmas!

YVETT: Isten igéjéről nem szabad ilyet mondani, Francesca.
(Az ablakon túlról erősödő lárma, gyerekhangok.)

FRANCESCA: De mi az a gehenna?

YVETT: *(Idegesen.)* Ne értetlenkedj annyit! Nem rád tartozik.

FRANCESCA: Abbahagyjuk, asszonyom? Nem olyan sürgős.

YVETT: Az a baj, hogy én is nagyon ráérek. Csukd be az ablakot, Francesca!

FRANCESCA: *(Odamegy, kinéz egy kicsit. Sugárzó arccal fordul meg.)* Nem csukom be! *(Megfogja Yvettet, és odaráncigálja az ablakhoz.)*

(A gyerekek kiabálása már tisztán érhető.)

HANGOK: Firenze ura jön! Firenze ura jön!

YVETT: Köszönöm, Istenem! *(Francescához.)* Te még itt vagy? Szólj a szakácsnak! És egyáltalán, szóljál, hogy tegyék rendbe ezt a házat!

(Francesca el. Yvett igazgatja magát. Gedeon balról, Hisztériosz jobbról kb. egyszerre, be.)

HISZTÉRIOSZ: Megjött Paolo! Ugye mondtam? Látod, hogy nem csináltam semmi rosszat?

GEDEON: Én mit tegyek, asszonyom?

YVETT: Örülj, nagyon örülj!

HISZTÉRIOSZ: *(Észbe kapva.)* A szertartás! A szertartás! Micsoda udvar ez! Mi van ezzel a kürtössel, alszik?

(Miközben Hisztériosz rohan kifelé, szinte összeütközik Paolóval. Paolo csókot nyom a homlokára, átrohan Yvetthez, megölelik egymást. Mögötte az összes többi szereplő bevonul. Amíg ölelkeznek, Hisztériosz össze-vissza terelgeti őket. Hierarchikus sorrendet próbál felállítani. Teofillel és Zénóval zavarban van. Yvett és Paolo kibontakoznak, az udvar felé fordulnak. Arcukon archaikus mosoly. Hisztériosz türelmetlenül int nekik, hogy üljenek már le a karosszékekbe. Leülnek. Paolo ünnepélyes mozdulattal csendet int. Ebben a pillanatban elhalkul az utcazaj.)

PAOLO: Igen rossz hírt hoztam: a pénz mindenre jó. A Szentatya áldását adta Firenzére. Sokáig aggódott a városért, hogy illetelen külsőt ölt, és főleg, hogy ilyen gyorsan. De bőkezűségünk beláttatta vele annak előnyeit, amit a cifra külső takar. Amit megkötöttünk, az a legnemesebb béke. Isten segítségével és dicsőségére felnevelem nektek ezt a várost. *(Kintről őriási éljenzés.)* És ti mit tanultatok? *(Gedeonhoz.)* Mi lesz ebédre, Gedeon?

GEDEON: Kakasleves, uram, ha ... ha sikerül.

PAOLO: Ne félj, sikerülni fog.

GEDEON: *(Észbe kapva.)* Bocsásson meg, uram, de elfő.

PAOLO: *(Francescához.)* Francesca, már írunk is, vagy még csak olvasgatunk?

FRANCESCA: Olvasgatók, uram. Nagyon érdekes...

PAOLO: És mi az a gehenna?

FRANCESCA: A gehenna az ... a gehenna az ... Jajistenem, nekem most segítenem kell Gedeon bácsinak! Szétfő! *(Kiszalad.)*

PAOLO: *(Harmadik Apródhoz.)* Már elkészült a tanulmány Hisztérioszról?

HARMADIK APRÓD: *(Sértődötten.)* Több, mint tanulmány, uram.

HISZTÉRIOSZ: *(Színtén sértődötten.)* Már régóta tervezem, hogy elköltözőm ebből a házból. Itt spion van. *(Harmadik Apródhoz, aggódva.)* Nem szárad ki a festék?

HARMADIK APRÓD: Bizony, bizony! Elnézést, uram. *(Ki.)*

HISZTÉRIOSZ: *(Menne, de visszafordul.)* Azt azért tudd, hogy nagyon aggódtunk érted. Főleg én.

PAOLO: Csakugyan, kissé hirtelen távoztam. Lehet, hogy elvarratlan szálakat hagytam magam mögött.

HISZTÉRIOSZ: Azért mi kibogoztuk őket. Még szerencse, hogy élsz.

TEOFIL: Mert már nagyon szorult a hurok Don Giuseppe Grazioli nyaka körül.

PAOLO: *(Igen csodálkozva.)* Ki az?

HISZTÉRIOSZ: Ne tudd meg soha. Szörnyű ember.

PAOLO: Értem ... Látom, egyre csalhatatlanabb vagy.

HISZTÉRIOSZ: Nekem dolgom van. *(Sértődötten ki.)*

ZÉNÓ: Megszárad a festék.

PAOLO: *(Yvettnék.)* Úgy látszik, drágám, a kérdezősködéssel sikerült már majdnem mindenkit szerencsésen elüldöznöm. *(Teofilhez, hirtelen.)* Tizenhatodik János?

TEOFIL: Ellenpápa. Johannes Philagathos.

PAOLO: *(Zénónak.)* Negyedik Sergius?

ZÉNÓ: Pietro Bucca porca!

PAOLO: *(Yvettnék.)* Aha. *(Teofilnak és Zénónak.)* Úgy látom, semmi dolgotok.

ZÉNÓ: *(Felcsillant szemmel.)* Tényleg, ma semmi dolgunk nincsen.

PAOLO: *(Nézi őket, kínos csönd. Reménykedve.)* Az új templom-szolga?

TEOFIL: Ma már elküldtük.

PAOLO: Hát akkor... hát akkor én azt hiszem, lepihennék. Ha te is úgy gondolod, drágám. *(Karját nyújtja Yvettnék, ki mindketten.)*

ZÉNÓ: *(Őszinte együttérzéssel.)* Hosszú ez az út. Biztos nagyon elfáradt. *(Ásít.)* Persze én se mondanám pihentnek magam. *(A szekrény tetejéről levesz egy tál aprósüteményt. Leül az egyik karosszékre. Teofil eközben két kancsó bort húz elő a szekrény mögül. Szembetolja a másik karosszéket a Zénóéval, és leül ő is. Isznak.)*

ZÉNÓ: Szeretem az ilyen rossz híreket.

TEOFIL: De facto melyikre gondolsz?

ZÉNÓ: Hát, hogy fizetőképeseek vagyunk.

TEOFIL: Naaagybani víííírágzás.

ZÉNÓ: Őőőörök taaavaszt.

TEOFIL: Kaaakas leeeves.

ZÉNÓ: Ha eeel nem baaasztta. *(Ráút a szájára.)*

(Függöny)

Hatodik jelenet

(Hálószooba hatalmas ágygal. Szekrény, asztal, székek. Szemben két ablak. Közöttük tükör az Arnolfini házaspárból. Yvett és Paolo.)

YVETT: Máskor szépen el kell mondani, hogy hova megyünk, és mit csinálunk.

PAOLO: Mondtam, hogy hova.

YVETT: De azt is el kell mondani, hogy minek.

PAOLO: Na látod, azt én se tudtam.

YVETT: Már nem olyan időket élünk, hogy csak úgy Rómába cibálják az embert.

PAOLO: Most már nem.

YVETT: És legalább jól érezted magad?

PAOLO: A vége felé, drágám, csak a vége felé.

YVETT: Na ne mondd! Képzelem, majd eluntad magad az elején.

PAOLO: Hát bizony. Nincs unalmasabb egy pápánál, aki végig azt hajtogatja, hogy istentelenül építkezek. Tudod, mi pénzünkbe került, hogy kevésbé legyen unalmas?

YVETT: Hát pont ezért jó lenne, ha néha ezeket is elmondanád. Akkor nem kerülne sor olyasmire, hogy kétségbeesésemben kihajítom a fél kincstárat az ablakon.

PAOLO: Hova hajítottad?

YVETT: A félbemaradt Szent János kápolnába, ami a pápai legátus kedvence.

PAOLO: Te meg vagy örülve? Kápolnára költeni, amikor kilenc hajó kint van a tengeren?!

YVETT: Látod, én csak háromról tudtam!

PAOLO: Mert a másik hatot még ki kell fizetni. Kápolnára, úristen!

YVETT: Azért lehet, hogy te mégiscsak istentelen vagy egy kicsit.

PAOLO: Nem vagyok, de van már belőlük harminc!

YVETT: Köszönöm, drágám. Egy hétig járkálok ebben a házban, mint egy félbolond kísértet, várok legalább egy futárt, látlak magam előtt a pápai gyóntatószékben három bivalynyakú gyóntatóval. Sírok, érted, sírok! És akkor egy vacak kápolnáért ... mert már van harminc. Hát, köszönöm. *(Sír.)*

PAOLO: *(Békülékenyen.)* Ne haragudj, drágám, kedves tőled, nagyon kedves... *(Kornélos mozdulattal)* Mondhatni, kedves... *(Legyint.)*

YVETT: *(A nyakába borul.)* Majd jó lesz keresztelőkápolnának. Nem baj?

PAOLO: Miféle keresztelőkápolnának?

YVETT: Hát olyan rendes keresztelőkápolnának. Amiben Hisztériosz nyolc hónap múlva megkereszteli a gyerekünket.

PAOLO: *(Értetlenül.)* Hogy mondod, kedvesem?

YVETT: Hát úgy. Apa leszel.

PAOLO: *(Téljesen beindul.)* Apa leszek! Felnevelem! Őt is felnevelem! *(Ránéz Yvette-re.)* Akkor miért nem fekszel?

YVETT: Nyolc hónap múlva, Paolo!

PAOLO: Akkor miért nem fekszel? *(Ölbe kapja, bedobja az ágyra, rádobja a paplant, megcsókolja.)* Apa leszek! Hozom az orvost! *(Kirohan, kintről hallani)* Apa vagyok! Apa vagyok!

YVETT: *(Fölkel, jókedvű, kinyitja az ablakot, kicsit kinéz.)* Gyereke lesz a gyereknek.

FRANCESCA: *(Beront.)* Asszonyom, ez olyan szép! Jajistenem, ez olyan szép! Hozok narancslekvárt! *(Indul.)*

YVETT: *(Utánakiált.)* Nem kell narancslekvár, Francesca! Gyere csak vissza szépen. Remélem, volt annyi eszed, hogy megálítsd, nehogy elküldessen orvosért.

FRANCESCA: Persze, hogy volt, asszonyom! Tényleg ne hozzak narancslekvárt?

YVETT: Azt hiszem, nem fogom kibírni. Egyezzünk meg. Most egyezzünk meg: ha kell nekem valami, szólok. Megegyezünk?

FRANCESCA: Meg, asszonyom, de szóljon föltétlenül!

GEDEON: *(Gyümölcsöstállal be.)* Hoztam egy kis gyümölcsöt. Asszonyom, én olyan boldog vagyok! Hát én olyan boldog vagyok!

YVETT: Én is, Gedeon.

GEDEON: De én nagyon. Nem fázik meg, asszonyom, az ablak miatt?

YVETT: Én nyitottam ki.

GEDEON: Jaj, azt nem szabad! És ilyenkor dolgozni sem szabad.

YVETT: Lassanként rájövök én is. Hova ment ez az ember?

GEDEON: Úgy láttam, Paolo úr kirohant a kertbe.

(Teofil, Zénó, Harmadik Apród jönnek. Nagyon komoly arccal.)

TEOFIL: Nagy örömhír ért minket.

ZÉNÓ: Úgy van, asszonyom.

HARMADIK APRÓD: A pincében voltunk éppen egy pillanatra, amikor hallottuk a kertből. Hoztunk egy kis bort. *(Viszi a kancsó bort Yvett felé.)*

YVETT: Köszönöm, de ez rátok vár. Ugye nem baj? *(Francescára és Gedeonra mutat.)* Úgysem engednék.

GEDEON: Biztos fiúcska lesz.

FRANCESCA: *(Durcásan, Gedeonnak.)* Vagy kislány.

GEDEON: Nem baj az sem, csak egészséges legyen.

YVETT: Miért lenne baj, Gedeon?

GEDEON: Hát, csak így szokás mondani, asszonyom.

FRANCESCA: Tiszta apja lesz, tiszta apja!

YVETT: Honnan tudod?

FRANCESCA: Vagy tiszta anyja...

YVETT: Vagy mind a kettő.

FRANCESCA: Hát persze, asszonyom.

HISZTÉRIOSZ: *(Lelkesen beront, amikor meglátja, hogy mindenki bent van, megtorpan.)* Miért én tudok meg mindent utoljára? Miért... De hiszen ez most nem fontos. Keresztelek! Végre keresztetek! ... Lányom, én most nem tudok mit mondani. *(Paolo bihetetlen nagy csokor rózsával be. Yvettnek szeretné átadni, de látja, hogy ez lehetetlen. Erre szétszórja az ágyon az egészet.)*

YVETT: Csak rájuk ne dobjál, kedvesem!

PAOLO: *(Ünnepélyesen megáll a szoba közepén.)* Mint tudjátok, apa lettem. E házban mostantól más törvények uralkodnak. Megosztott lett a trónom. Nem csak én parancsolok. Ti azt sem tudjátok, milyen egy gyermek...

YVETT: Te sem tudod még, szívem.

PAOLO: Majd meglátod ... A gyermek jó... Majd meglátjátok ... A gyermek jó és nem cinikus.

YVETT: És bekakil, drágám.

PAOLO: Hát persze, hogy bekakil. De legalább nevet.

YVETT: Vagy üvöltözik, te apák fénye.

PAOLO: Nagy ez a ház ...

HISZTÉRIOSZ: Neven gondolkodtatok már?

YVETT: Mikor gondolkodtunk volna?

HISZTÉRIOSZ: És ki lesz a keresztapa? Keresztapa nagyon kell. Keresztapa már most kell.

PAOLO: *(Komoran.)* A keresztapa most már nincs. Mondhatni, volt. *(Kintről balkan gyerekzsivaj: „Bolond! Bolond!”)* Majd egyszer. Biztosan...

(Kis csönd.)

YVETT: Ez az öröm napja.

PAOLO: A legnagyobb öröm napja, drágám. *(A többiekhez.)* Úgy-hogy ti menjetek.

(Rajtuk kívül mindenki kivonul. Az utcán egyre jobban erősödik a zaj.)

GYEREKHANGOK: *(Kintről)* Bolond! Bolond! Őrült! Bolond!

YVETT: Nehéz dolgunk lesz.

PAOLO: Miért lenne nehéz dolgunk?

YVETT: *(Mosolyogva a virágokra mutat.)* Mert nagyon gyorsan le kell ezeket innen szedni. És nagyon szűrnak.

(Szedgetik a rózsákat. A gyerekzsivaj egyre elviselhetetlenebbé válik.)

YVETT: Becsuknád az ablakot, drágám?

PAOLO: Érted még azt is. *(Odamegy és becsukja.)*

(Függöny)

Hetedik jelenet

(A színpad függőnye mintegy véletlenül félig szétnyílik. A félhomályban látni, amint a fehér köpenyes Díszletesek rendezik át a színpadot. Háttul hatalmas templomajtó, közvetlenül a nézők előtt oltár. Kétoldalt padsorok. Díszletesek ki. A templomszolga előrejön és széthúzza a függőnyt. Nagyon hosszú ideig a padok között söpröget. Majd kimegy. Kint a ricsaj egyre erősebb. Kődobálások hangja hallatszik.)

GYEREKHANGOK: A fejét találd el! A fejét! Mi van? Ennek nem fáj?
Ezzel dobjad! Mondom, a fejét! Bolond! Bolond!

(Arnold középen be. Fásult, vagy amit akartok. Talán félszent, talán egészen az. Előrejön a padok között, az oltárra teszi a gyertyát, majd kimegy. A zaj elhalkul. Marco, a templom-szolga oldalról ismét be. Meglátja a gyertyát, előrejön, keresztet vet, az oltár oldaláról leakasztja a koppintót és lekoppintja a gyertyát.)

MARCO: *(A nézőknek.)* Maguk mit akarnak még? Jó éjszakát.

(Függöny)

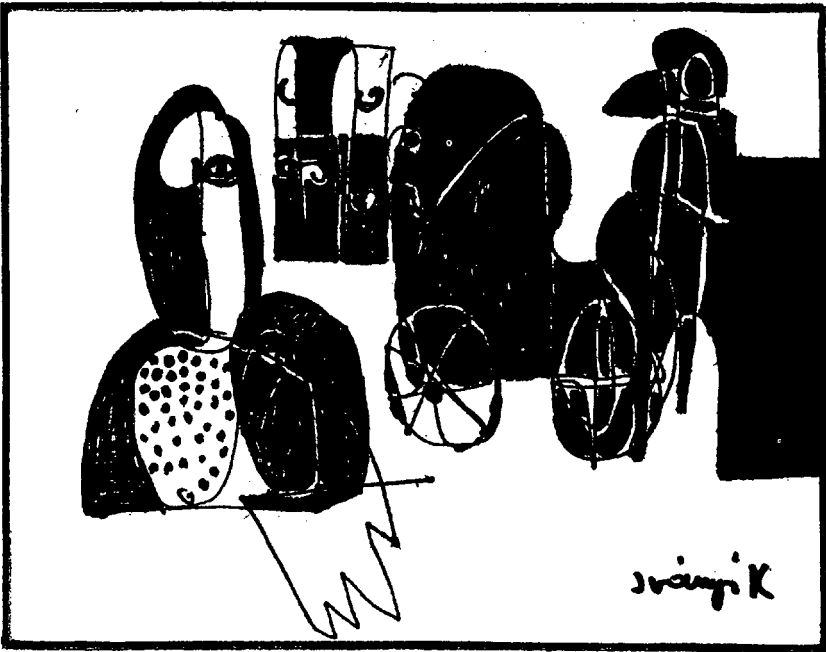
VÉGE

Szárhegy, 1993.–94.–95.

Budapest, 1995.

Bartis Attila — Kemény István

A szerzőket munka közben étellel, itallal és majdhogynem nagyanyai szeretettel Dezső Ilonka néni támogatta. Ezért köszönetet mondanak neki.

Bolygó király

Szereplők:

SZUPER KÁROLY

RADÁKOVICH BÓDOG

Játszódik: 1848. március 15-én este a pesti Nemzeti Színház egyik öltözőjében

VAS GEREBEN — családi nevén RADÁKOVICH JÓZSEF — a legnagyobb gazkölyök, kinek nincsen párja. Kicsapva minden iskolából, gyalog indul Győrbe. Győrről megtudja, hogy bizonyítványa a jogakadémiára beiratkozni nem elégséges. Egy évi nyomorgás után megismerkedik egy RADÁKOVICH BÓDOG nevű gazdasági gyakornokkal, akinek bizonyítványait annak tudta nélkül kikéri; a BÓDOG név mellé odairja a JÓZSEF nevet is. Ezzel a bizonyítvánnyal, RADÁKOVICH BÓDOG JÓZSEF néven beiratkozik Győrben a jogra, ahol alkalmat nyer tehetségei kifejlesztésére.

(A Pallas Nagy Lexikona, ill. Barabás Ábel: Vas Gereben)

SZUPER KÁROLY — színigazgató, született Halason 1821., meghalt 1892. 1839. lépett először színpadra FEKETE GÁBOR társulatánál, majd kisebb-nagyobb városokban szerepelt, mindenütt a közönség elismerése mellett. Ő volt az, aki PETŐFI-t 1842. november 10-én a SZABÓ-féle székesfehérvári társulatnál felléptette, és azontúl is együtt maradt PETŐFI-vel 1843. márciusig. SZUPER úgy is, mint színész, úgy is, mint igazgató, nagy érdemeket szerzett a színészet terén. 1856. április 13-án mint vendég fellépett a Nemzeti Színházban. 1881. november havától az Országos Színészegyesület, majd a Nemzeti Színház és az Operaház pénztárosa volt. Színészeti naplóját VÁLI BÉLA adta ki 1889.

(A Pallas Nagy Lexikona, ill. Magyar Színészeti Lexikon)

A március 15-iki nagy nap estéjén lelkes politikai tüntetések színhelye volt a Nemzeti Színház. A szabaddá lett nép ingyenes előadást követelt. S az igazgatóság, eleget téve az általános kívánságnak, „Bánk bán”-t hirdette ingyenes előadásul. Azonban a közönségnek még „Bánk bán” végighallgatásához sem volt türelme. Tombolva követelte a „Talpra magyar!” elszavalását. Egressy Gábor el is szavalta. Olyan nagy volt ezután a lelkesedés, hogy senki sem gondolt már „Bánk bán” folytatására. A boldogságtól mámoros tömeg hazafias, lelkes indulókat kívánt hallani, s színészek és a közönség további hazafias tüntetésekből kerestek feloldódást. Most az egyszer örömeiben vigadott a magyar nemzet. Fájdalom, nagyon rövid volt az öröme!

(Pataki József: A magyar színészet története 1790–1890, ill. Magyar Színháztörténet)

EGYETLEN FELVONÁS

Egyetlen szín.

SZUPER: *(bent ül, naplóját írja)* „Már csaknem én következék a színpadon, szívemet torkomban érzem dobogni, s nagy hévvel nekikészülődék az oly emlékezetesnek remélt játéknak”, de hogy az a kénköves istennyila szaggatná darabokra Barthát a lábával egyetemben, hogy sántulna le végleg, *(közben kitépi és galacsínná gyűri a lapot)* hogy az utolsó ítéletre is úgy kelljen odabicegnie a nyavalyásnak!

BÓDOG: *(közben belopakodott)* Van itt valaki?

SZUPER: Itt? kicsoda? Talán én ücsörögnék itt ittfelejtve? Én siránkoznék királyi bánatomban? Egy királynak kell látni minden könnyeket, magának könnyezni nem szabad? Hogy megtanultam három óra alatt!

BÓDOG: Bámulatos teljesítmény! Nem egyszerű mondat bizony! De ha nem haragszik, én most más ügyben...

SZUPER: Haragudni? Nem, barátom, maga egy istenfélő embert lát, aki nem gerjed haragra, és ha netán azért imádkozik, hogy Barthának száradjon le mindkét lába térdig, azt is csak a maga mulattatására kívánja..

BÓDOG: Tudniillik, hogy a jegyem árát szeretném visszakapni...

SZUPER: Mit akar?

BÓDOG: Tudniillik, hogy senkit nem találtam az épületben... minden nép úgy elszaladt... én meg ugye ittmaradtam ezzel a jeggyel, és nincs ki visszatérítse, mert mindenki elment...

SZUPER: Száradjon le térdig a lábuk! Én idejövök, otthagynom a beteg kisfiamat Veszprémbe az anyjával, megtanulom a szerepeimet, és elébük állok, és ők elszaladnak, mielőtt elébük állnék!

BÓDOG: Nem szép dolog bizony, hogy félbehagyják az előadást. Már csak ezért is szeretném, ugye, a jegyem árát, ha lehetne... Én, ugye, teljes előadásra vettem jegyet: első emeleti páholy, öt forint. És az egyik színész fel se lépett!

SZUPER: *(fogát csikordítja)* Bosszantó. Mostan érzi veszteségemet! Maga boldog ember: Enyhülést szerezhet; szabad folyáson úszhat a dühe: hallgatni kell nekem — király vagyok!

BÓDOG: Igen kérem, egy kicsikét haragszom, ugye, mert tudja, a jövedelmeim meglehetősen nincsenek, olyannyira, hogy még színházba se jutnék, például ma sem, ha történetesen az előa-

dás nem lett volna ingyenes... *(hazugságon kapva magát)* Márhogy... kedvező áron... Szóval azt hiszem, mindegy. Persze, ha nem maga a pénztármok, akkor nem is zavarom. Jó éjszakát! *(indul)*

SZUPER: Jó éjszakát? Hát jó éjszaka lesz, annyit mondhatok! *(felveszi az összegyűrt lapot és beleolvas)* „Délután felkért Szigeti, hogy a szerencsétlen félrelépés folytán lábúzódásban szenvedő Bartha helyett, ki ma este Endrében készült fellépni...” *(újfent összegyűri a lapot)* Az az aljas Bartha, az a sánta ördög! Miért is hallgattam Petőfire? Irodalom?! Kell is ezeknek irodalom! Ezek a Baál papjai, nem Tháliáié!

BÓDOG: *(visszasomfordált)* Igazából ugye nem is azért jöttem ugye, amit, úgy tűnik, mondtam, és amit maga vélhetőleg hisz, hogy a jegy miatt... Nem, én másért vagyok itt és jöttem vissza.

SZUPER: Miért zavar? Nem látja, hogy átkozódom?

BÓDOG: Tudniillik én vagyok annak a művésznek az öltöztetője, aki ebben az öltözőben kellene, hogy legyen...

SZUPER: Bartháé? Te ismered a Barthát? Akkor mondd meg neki, hogy én játszottam lábúzódással Szigetvárott! Mondd meg neki, bár ez nem igaz! Úgy látszik, rosszul emlékszem! De ez nem is fontos.

BÓDOG: Maga is fellépett volna ma? Én tulajdonképpen, ha úgy vesszük, nem is ama bizonyos Bartha öltöztetője volnék, illetve hát vagyok is, hanem Szuper Károlyé.

SZUPER: Mik vannak itt a Nemzetiben! Tudja, én mindig is magam öltöztem.

BÓDOG: Magam is így vagyok vele. Nemigen fogadok el segítséget. Meg mit is öltöznék?

SZUPER: Például azt a kabátot levehette volna, mielőtt bejön.

BÓDOG: Igen, mást nem is igen vehetnék le. De ezt se veszem le szívesen.

SZUPER: Meg minek is venné, ha úgyse marad? Hisz miért maradna ha úgysem marasztalják?

BÓDOG: Ne higgye, hogy azért nem veszem le, mert ez afféle rögeszme nálam. Dehogya: Egyszerűen csak nem vagyok hajlandó egy percre sem letenni és kész! *(dühbe gurul)* Ne is próbálja elvenni, mert ugyan a hideg és az inség elapasztotta az erőmet, de körmöm szakadtáig védekezni fogok!

SZUPER: Nézze, barátom! Én itt állok életem legnagyobb sorscsapása után, és maga a kabátja kétségtelenül regényes történetével igyekszik felvidítani?

BÓDOG: Nem az én kabátom ám! (*felcsattan*) De nálam marad!

SZUPER: Látja, még csak nem is a magáé!

BÓDOG: Elmondjam, kié? Tudni akarja, hogyan kerültem bele?

SZUPER: Ezért küldte ide a Bartha? Hogy halálra szekírozzon? Hogy kikémlelje, miként gyötörődöm? Hogy kuncogjon rajtam, aki halálos lázzal is komédiáztam a közönségnek Szegeden, mert a közönséget csak a komédia érdekli, kuncogjon rajtam, látván, lelkileg mint roppanok össze? Hogy lássa, mint leszek a háládatlan, méltatlan közönség nélkül megfosztva birodalmamtól magától? Minden javamat tinéktek engedém, királyi székem koldussá tevém — azt hittem: a jobbálynak csak legyen, úgy addig a király se lesz szegény, én, aki ilyen mondatokat tanulok meg röpké három óra alatt! Szegény, szegény király! Be megcsalatozál! (*könnyes szemekkel elfordul*)

BÓDOG: Higgye meg, hogy téved, ha azt hiszi, hogy én... Én említettem, hogy nem ismerem tulajdonképpen Barthát, akárha öltöztető se volnék, mint ahogy ezt az előbb állítottam valami képp... Ne értse félre, hogy féltem a kabátomat, nem vagyok én rögeszmés... Még csak az kéne. Nem, ez Vas Gereben kabátja, ő hagyta nálam.

SZUPER: A színfal mögött volt az ágyam felállítva! Ezt mondd meg a Barthának! Még ilyen állapotban sem esett nehezemre a játék! (*örjöng*) Éppen egy ilyen könnyed, tréfás embernek esne nehezére! Egy ilyen vidám, adomáktól hemzsegő embernek!

BÓDOG: Bizony, a vidámság az fontos. Most, hogy így a kabátomról kérdezett, eszembe is jut egy adoma. Vas Gereben mesélte, aki közeli, testi-lelki jóbarátom volt... volna, és aki szakasztott ilyen humorisztikus, tréfakedvelő kedély, mint kegyed. Bizonyára ismerik is egymást, (*célzatosan*) talán meg is tudná mondani nekem, hová tűnt ilyen hirtelen innét?

SZUPER: Talán el se jött. Meglehet: beteg, fáj a lába, félő, hogy eltörtött neki szegénynek, már ahogy ez a járvány van, szörnyű! A pestisnél több embert vitt el a lába.

BÓDOG: Például innen a nézőtérrel is, hehe. (*bebeg*) Márhogy így elszaladtak, úgy értem.

SZUPER: Tényleg elmegy, ha adok öt forintot, vagy csak hitegetett?

- BÓDOG: (*daccal*) Inkább leülök, és megvárom itt Vas Gerebent. Itt kell lennie valahol. Hiszen idáig követtem a nyomát.
- SZUPER: Inkább segítsen lecsatolni ezt a palástot, ha már ideküldték.
- BÓDOG: Szép.
- SZUPER: Magáé lehet, ha gyűjtő. Nekem már úgysem kell. Én, ki már választott népemtől elhagyatva állok, magam csúfolásaul miért viselném tovább? Vigye csak el, úgyis a Bartháé.
- BÓDOG: Azt akarja, hogy vegyem le a kabátomat? Hát nem! Én ezt télen-nyáron, éjjel-nappal, hóba-hőbe egyre viselem!
- SZUPER: Én meg még azt hittem, hogy legalább egy estét végigkeseregtek azon, hogy tönkre jutott az életem, de maga már most belefárasztott! Itt a palástom, én ledobom, és követem tovább bolygó sorsomat!
- BÓDOG: Vegyem rá a másikra talán? Ugyan, így is melegem van. Bár télen kevésbé fáznék... De nem! Hisz eltakarná, és mit gondolnának az emberek? Azt hinnék, valami bolyongó király vagyok, vagy efféle...
- SZUPER: Micsoda?
- BÓDOG: Nem is hinné, mennyi múlik a ruházaton! Tudja, van egy történet Megyeriről. Az is színész, amolyan vándorló komikus. Aztán a direktor úr rábízta a köpönyegét, hogy vinné el az irodába, amint a rostáltatást bevégezte. Erre ő meg hogy éppen hogy felvette a köpönyegét, és a magtárban a béresek csak néztek s lekapdosták a süvegeiket. (*magyarázólag*) Az is lehet, hogy azt hitték, ő a direktor úr. Tudniillik, hogy a köpönyeg miatt. Gondolom, azután mondta is, hogy nem ő, és akkor csodálkozhattak egy nagyot. Persze, hogy mit kerestek a magtárban, ő meg a direktor úr, azt ugye elfelejtettem. Istenem, öt év alatt hogy kiment a fejemből! Csak foszlányok maradtak belőle, mint ebből a kabátból!
- SZUPER: Kész? Ennyi volna egy adoma? Befejezte? Vagy meddig várat a csattanóra?
- BÓDOG: Miféle csattanóra? Benne volt a lényeg: azt hitték, a Megyeri a direktor úr, azután pedig megmondta, hogy nem. A ruha miatt, ugye.
- SZUPER: (*kikel magából*) Így lett színész Megyeri, nem? Ez a vége, ha nem hagyjuk le, nem? Ha elmondadjuk külön magunknak, hogy a béreseknek olyan jól adta a direktort, s utánozta a hangját is, hogy megtévesztette őket: „Hát ti akasztófárávalók, azért

eszitek a konvenciót, hogy itt henyéljete?” Így mondunk el egy adomát, ugye? Nem pedig befejezetlenül, mert gyűlöljük a befejezetlenséget, ugye? Csak úgy kutyafuttában belepillantani egy drámába, csak amíg el nem macskásodik a drágalátos ülepünk!

BÓDOG: Kérem szépen, engem ne tessék okítani! Én tudom, hogy Vas Gereben azért adta tudtomul ezt a nem túlzottan tréfás adomát, mert azt akarta, hogy az ő kabátját én hordozzam eztán, és így lehessenek őnéki.

SZUPER: De egy adomát nem lehet ilyen befejezetlenül, ilyen hányavetin elbeszélni! Ha a maga barátjának erre futotta, az az ő baja! De maga legalább ne legyen olyan irdatlan büszke rá, hogy ebben ő volt a mestere!

BÓDOG: Ne legyek büszke reá? Vas Gerebenre? De igenis, hogy büszke vagyok Vas Gerebenre! Engem ő tett azzá, ami most vagyok! Én pedig őt tettem azzá, ami! Ami én voltam volna! Még a nevét is én adtam! Merthogy olyan erőseknek és merészeknek találtam a tréfáit, akár egy vasfogas kenderfésű! (*célzatosan*) Persze, magának magyarázzam? Hisz maga ismeri őt, csak nem akarja elárulni, hol van!

SZUPER: És ha nem ismerem? Ismerek én különb nevezetességeket! Olyan emberrel beszélsz, és ezt is megmondhatod a Barthának, akinek egy Széchenyi, egy Batthyány tapsolt, akinek Kisfaludy Sándor hallgatta figyelmezőn a színésztörténeteit! Nekem egy Jókai írt jutalomjátékot — lehet, hogy egy ócska komédia, de az enyém! És tőlem egy Petőfi kért protekciót, amikor vándorszínesznek kívánczozott! Nekem nem kell Vas Gerebenek után loholni, nekem most ordítanom kell, ahogy csak a torkomon kifér!

BÓDOG: Ezeket nem ismerem. Ők is játsztak volna?

SZUPER: Játsztak? Játszadoztak! A feje tetejére játszadozták az egész várost! Megörjítették a nyomdászokat meg a színházbarátokat! És játszadoztak velem is, az én tüzemmel — azon süttették meg a pecsenyéjüket! Én mondtam annak a Borostyánnak: „Borostyán fiam, mit akarsz ezen a pályán? Tehetségtelebbe vagy még a Barthánál is, csak Dunának futsz szégyenedben, és az itt Bajánál igen mély!” — mondtam neki Baján. „Menjél Pestre lírikusnak, az való neked!” Hát ebből a Borostyánból lett Petőfi Sándor, csak hogy ámuljon.

- BÓDOG: Én Petőfi nevezetű színészt sem ismerek. Úgy látszik, tényleg nem egy híres tehetség.
- SZUPER: Ezek szerint maga nem ismeri Petőfi nevét? Szerintem maga csak Vas Gereben nevét ismeri. Meg talán a sajátját, bár ez nem biztos.
- BÓDOG: Ne higgye! Maga kitartóan rögeszmésnek néz engem, csak mert nem ismerek minden bolygó színészt. Vas Gereben nem volt színész, azt hiszi? Csak más néven lett híres színésszé, azt meg maga úgysem ismeri! De ismerek én más nevet is! Például Radákovich Bódogét. Nem tudja, ki az, ugye? Hát én vagyok. De tudok még más neveket is! Radákovich József. Helyesebben Radákovich Bódog József! Nem sejti, ki az, ugye?
- SZUPER: Maga.
- BÓDOG: Nem. Más. Mégpedig Vas Gereben.
- SZUPER: *(gúnyosan)* Persze! Ki más? Már eszembe jutott. Radákovich Bódog József, a vándorszínészek koronázatlan királya, a méltán népszerű bonviván!
- BÓDOG: Hiába gúnyolódik, annyit mondhatok! Színészként egészen máshogy hívják. Radákovich Józsefnek akkor hívták, amikor először találkoztunk öt évvel ezelőtt.
- SZUPER: Petőfit meg Rónaynak hívták, amikor színésznek akart állani. Lehet, hogy én mondtam neki, hogy Borostyán legyen?
- BÓDOG: Az biztos, hogy a Vas Gerebent én találtam ki. Zavart a névrokonság. Képzelve el, hogy egy este beállít egy vadidegen és majdnem ugyanúgy hívják, mint engem. Persze azután kiderült, hogy szegről-végről rokonok is volnánk. Tudniillik, hogy ő az enyingi Radákovichok közül volna való... Persze akkor még nem tudhattam, hogy ő olyan fekete bárány a családban, szóval érti... még az iskolából is kicsapták korhelység és hanyagság miatt! Ezért kellett neki az én tisztességes életem. Persze ezt azon az estén még nem sejthettem. Ő csak annyit mondott, Pápáról jövet tért be hozzánk.
- SZUPER: Pápa? Petőfi is ott volt diák! Az én drágalátos barátom! Az ő lábát se siratnám, ha egy átkom megbicsaklitaná!
- BÓDOG: Hagyja már azt a Petőfit, maga teljesen rögeszmésen hergeli magát. Ha nem szereti, minek beszél róla?
- SZUPER: Az más, hogy nem szeretem. De a barátom. S ráadásul ebben az országban magán kívül mindenki ismeri a nevét. Pedig az én jóvoltomból lett híres!

BÓDOG: (*együttérzőleg*) Ilyenek ezek mind! Az az imposztor is, az a Radákovich József! Odajön, bemutatkozik, ölelget meg atyafiságot emleget, iszik a legjobb boromból, itat engem, aki botorul vele kelnék poharazásban birokra, míg el nem terülök a lóca alatt?! És azután mit tesz ez az állítólagos rokon? Mit? De úgy kell nekem! Tán nem tapasztaltam elégszer, hogyan oldja meg a bor a nyelvemet?

SZUPER: Maga nyilván azt hiszi, én jószántamból kószálok ezen az átkozott Pesten!

BÓDOG: Ki beszél itt magáról? Én magamról beszélek! Én nem voltam mindig ilyen toprongyos. Nekem állásom volt, és voltak bizonyítványaim. (*sírva fakad*) Kitűnő bizonyítványaim! Amilyenek egy sárvári írnoknak kellett. Azokkal én akár Győrbe mehettem volna jogakadémiára, olyan bizonyítványok voltak azok!

SZUPER: És mi lett velük?

BÓDOG: (*hüppögve*) Nélkülem mentek el a győri jogakadémiára! Az a pernahajder ellopta őket! Az utolsó szálig kilopta őket a fiókomból. Még a házasságlevelemet is elvitte. Még szerencse, hogy nem jött vissza Melindámért! Dehogy jött vissza, ahhoz gyáva volt! Még a kabátját is nálam felejtette, de azért sem mert visszajönni!

SZUPER: Egy ilyen kabátért én sem törném magam. Bezzeg törtem a Bartha palástjáért. Hogy Prokrusztész szelje kurtábbra!

BÓDOG: Engedje már befejeznem, legyen szíves! (*célzatosan*) Hátha valamiről eszébe ötlük, merre járhat most. Idáig követtem helyek és nevek útvesztőin keresztül, soha el nem tévelyedve, s most a maga gyermekes titkolózása tartóztasson fel? Éppen most, amikor ingyenes volt az előadás, és láthattam volna végre először színpadon Vas Gerebent? Értse meg, muszáj találkoznom vele! Érte hagytam el a családomat, a kis Somát, s Melindámat. Pedig mit kért az a drága asszony! „Hova mennél Bódog? Két éve, hogy elvitte a nyavalyás papírjaidat, amiket úgy siratsz, mint valami rögeszmés, bottal ütheted már a nyomát! Ki tudja, hova vitte el az ördög? S minek neked azok egyáltalán? Itt rendes állásod van, az uraság becsül, holtunkig bőségben élhetünk, ne vedd nyakadba a világot szilvamáért! Megőrjítesz, te bódogtalan marha!” Így beszélt az én Melindám.

SZUPER: Nehogy azt higgye, hogy az én Antóniám nem óvott ettől a Petőfitől! Igaza is volt. Nem szereti Petőfit, léha, piszkosszájú

fráternek tartja, miolta egyszer együtt utaztunkban majdhogynem nyakát szegé — mindannyiunkéval egyetemben. Látnia kellett volna őkelmét, amint elnyúlt a sárban részegen hente-regve, mint a lőtt nyúl!

BÓDOG: Azt hiszi, hogy a maga szórakoztatására mesélem a családom tragédiáját, hogy egy csirkefogó után kellett erednem, feleségem intő szava ellenére sorsukra kellett hagynom szeretetteimet?

SZUPER: Az előbb még azzal büszkélkedett, hogy egy pohárból ittak és megosztottak egy kabáton.

BÓDOG: Így gyártják maguk az adomákat! Kiforgatják az ember szavait! Én részvétet szeretnék magában kelteni, maga meg élcelődik az én rovásomra! Vegye tudomásul, hogy maga bűnrészes az életem megromlásában, ha eltitkolja előttem, hol találhatom meg az alávalót!

SZUPER: Gyártom az adomákat? Csak azért, mert jól tudom őket előadni? Szavamba vagdos és cseplő, ahelyett, hogy szájátva figyelne? Tudja meg, hogy ez az utolsó szóig igaz. Mondok én magának valamit, barátom. Negyvenhárom január tizenötödikén vagy tizenhatodikán történt...

BÓDOG: Tessék, nem is emlékszik!

SZUPER: Maga most üljön és ámuljon, hogy mesélek én adomát! Tehát Fehérvárról tartánk Kecskemétnek, nehezen vergődván a nagy sáron s homokon keresztül. Petőfi Szalkszentmártonon, hol atyja egykoron korcsmáros vala, úgy felönte a garatra édesbús nosztalgiája okán, hogy danoltában s káromkodtában majd széjjelrúgá szekerünk oldalát.

BÓDOG: Különös. Vas Gerebenen nem fogott az ital. De...

SZUPER: Csitt! Nőm kérve kéré Petőft, szállna át káromkodni más-hová, mert megver az Isten bennünket, sárba fordítván szekerünket. Ő engedelmeskedőn által is mászott egy másik szekerre, aholis lelkes dalbarátokra lele. Hát uramfia, egyszerre csak nem felfordul a szekér alattok, Antóniám őszinte megrökönyödésére és Istenben való tökéletes megnyugovására! Mondottam is Petőfinek: „Onnét már aligha pottyánhatol alább, cimbora!” Amire Petőfi a saras ábrázatjával csak pisloga, akár a lőtt nyúl. Na most nevethet! *(Bódog először bambán néz, aztán lassan fölerül, végül Szuperrel karöltve fergeteges röhögésben törnek ki)* Na, tud maga ilyet Vas Gerebenről?

BÓDOG: Érdeklí? Győrbén éppenséggel megesett vele egy eset. Tudja, ingyen ebédet kapott a püspöki konviktusban. Ezt is az én győnyörű bizonyítványaimmal vívta ki magának! Miközben én majd' éhen döglöttem az út szélén! Ott feküdtem és borzongva méregettem az egyre növekvő türelmetlenséget a hollók szemében.

SZUPER: Jó történet. Hol vidám, hol érzelgős. Tudja, ismerék egy történetet valakiről, akinek éppen a hollók hordták az ennivalót.

BÓDOG: Lehet, hogy éppen tőlem akarták vinni

SZUPER: Alig hiszem, minthogy az illető Illés próféta volt, aki akkoriban a pusztában vándorolt.

BÓDOG: Akárcsak én. Bezzeg Vas Gereben ott dőzsölt a püspöki konviktus orgiasztikus lakomáin! *(gépiesen)* Mondhatom, kifogyhatatlan volt furfangos ötleteiből. A levesnél, ha először ő vett a tálból, egyetlen kanálmerítéssel minden szál tésztát ki tudott szedni. A merőkanállal elkezdte a levest nagy sebességgel forgatni, s mikor már a lé sebes iramodásba jött: hirtelen szemközt fordította a merőkanalat. Ezt oly ügyességgel tette, hogy az utána következő egyetlen tésztadarabot sem volt képes kihalászni.

SZUPER: *(elismerően kacag)* Az összes tésztát egyetlen merítéssel! Lehetett étvágya annak a maga barátjának! És hogy győzött annyi tésztát magábagyűrni?

BÓDOG: *(bizonytalanul)* Nem nagyon tudom. Talán otthagya a tányéron a maradékot? Vagy aztán visszatette?

SZUPER: Ez nagyon jó! Kezd rokonszenves lenni nekem ez a maga barátja. Mit mondott, hogy a fenébe hívják? Radákovich Bódog?

BÓDOG: Az én volnék, ugye. Ő eredetileg József volt, és ezt a bizonyítványaimon a Bódog név után illesztette, így lett Radákovich Bódog József; ne higgye, hogy ezt pompás érzés volt meg tudni. Nem hittem, hogy az aljasságnak létezhet ilyen foka. Ha elgondolom, hogy az én nevemmel volt korhely, hogy az én nevemmel zabálta fel a tésztát! Tudja, hány helyen maradt az én nevemen kifizetetlen számla, babgulyás meg három megszely bor?

SZUPER: Megszökött a csibész?

BÓDOG: Nem ő, hanem én. Nem nagyon volt pénzem. Ilyen erkölcsi mélypontra juttatott!

SZUPER: Az. Még kabátot is kellett lopnia.

BÓDOG: Nem! Mondom, hogy ez az ő kabátja, ugye, amit nálam hagyott! Tudja, nem mert érte visszajönni!

SZUPER: Egyébként látja, ezt a történetet kimondottan értelmesen adta elő. Látja, ha nem gyötri magát, nem erőlteti, hanem a pillanatot szülte közvetlenséggel...

BÓDOG: Nem, így ezt azért nem lehet igen kijelenteni, sőt. Ezt én szóról szóra megtanultam, és azóta minden nap háromszor elszavalom. Győrben csak ezt az egy adomát sikerült megtudnom róla, mert hamar továbbállt onnét, újabb álnév alatt, mint vándorszínész.

SZUPER: Nem, ne is magyarázzon nekem tovább! Azt hittem, sikerült megértetnem magával az adoma műfajának pszichológiáját! Megtanul egy adomát! Bebírázza! Én meg még meg is dícsérem! És én ilyen embereknek akarok tragédiát játszani! Kövesse csak azt a hírneves komédiást... Komédiás lett, ugye?

BÓDOG: Igenis, az! A legjelesebbek egyike!

SZUPER: Komédiás?! Hát tudja meg, barátom, én is komédiás voltam, én is a legjelesebbek egyike, híresebb talán még a maga cimborájánál is! De tudja, mit mondok? A színészet a magyar szellem és művelődés mécsvilága kell, hogy legyen! Nekünk nem aláereszkednünk kell, nekünk aláereszkednünk, az alantas nép közt elvegyülnünk nem szabad! Mi szép, mi szép, mi szép a mi föladatunk — legyünk büszkék reá, hogy színészek vagyunk! Miénk a hatalom az emberszív felett, apostolok vagyunk az erkölcs mezején: a mi ekhósszekereinknek tüzes lángoszlopként kell ragyogniuk a Kánaán felé vivő úton, mint Illésé, és boldog legyen, aki csak a porunk is nyeli! Egy Petőfi hentereghet ittasan velük a sárban; de nekünk uralkodnunk kell a szív erényei felett! Ha meg nem tesszük azt, mi föladatunk: akkor gyalázat ránk, színészek nem vagyunk! Barthától nem hallottál ilyesmit, ugyebár?

BÓDOG: Nem hallottam! Bartha nem áll szóba ismeretlenekkel! És tudja meg, hogy én szeretem a vidámságot! Majd éppen magára fogok hallgatni, amikor tudom, kicsoda és micsoda emelkedett lélek Vas Gereben mint komikus!

SZUPER: Vas Gereben! Le merném fogadni, ráteszem a maga öt forintját, hogy tízszer többször olvasott engem színlapra nyomva, mint őt! Különben ne legyen a nevem az, ami!

BÓDOG: Majd mindjárt lelappad a nagy kérdése! Neki még a neve is olyan név, amelyik méltó őhozzá! Amelyik magában egyesíti az emberfeletti tehetséget és a köznéphez pártolást!

SZUPER: Talán Borostyán? Vagy Bartha, hogy sántulna le? Maga nem tudja, kivel beszél!

BÓDOG: Maga meg azt nem, hogy kiről! Az ő neve...

SZUPER: Az én nevem...

BÓDOG: Szuper Károly!

SZUPER: És az övé?

BÓDOG: Most meg mit nem ért? Szuper Károlynak hívják Vas Gerebent! Ez a név se ismerős? Ugyan! Látom, elállt a szava! Most már aztán kíváncsi vagyok a maga híres nevezetes nevére!

SZUPER: *(megdöbbenve)* Az enyém... az enyém mi? Arra kíváncsi, hogy ellenben, hogy viszont, márhogy ezzel szemben engem hogy hívnak, nem úgy, mint őt?

BÓDOG: Nyögje már ki, ne szégyellje!

SZUPER: Ööö...mondjuk, Nagy Pista? Ez így hihető?

BÓDOG: *(diadalmasan)* Gondoltam! Nem is néz ki több magából! Csak arra lennék kíváncsi, ki engedte be ide, Szuper Károly öltözőjébe?

SZUPER: Egy jóakaróm engedett be. Egy bizonyos Szigeti. Egyike a lábajra hajlamosaknak. Mint a kenyerespajtásod, a Bartha.

BÓDOG: *(megvetőleg)* Szigeti urat, képzelje, ismerem! Még beszéltem is vele. Méltán haragudhatok rá, hisz ő mondta, hogy itt lelem valahol Szuper Károlyt ma este. Azaz voltaképpen Vas Gerebent.

SZUPER: És ez a maga... Szuper barátja tud róla, hogy maga követi? Vagy arról, hogy ő tulajdonképpen Vas Gereben?

BÓDOG: Kilétével nyilvánvalóan tisztában van, nyomában-voltom-mal aligha. Mindenütt igyekeztem egy nappal őutána megjelenni, s összegyűjteni, ami tőle hátramaradt.

SZUPER: Úgy érti, helyről helyre követte Szupert, mint Elizeus Illést?

BÓDOG: Bizonyára úgy. Csak én évekig.

SZUPER: Ahogyan ő.

BÓDOG: Csakhogy én a kabátját is hordtam. És ne remélje, hogy megválok tőle!

SZUPER: Miért, talán Illés nem terítette-e Elizeus vállára köpönyegét, amikor utódjául jelölte? De igen. És nem vette-e vissza azután tőle? Nem bizony.

BÓDOG: De én tudtán kívül követtem Szupert.

SZUPER: Nekem legyen mondva, igaza van. És mégis, merre kószált az a maga tudatlan Illése?

BÓDOG: Győrben akadtam a nyomára. A kaszinóban ismertem rá egy kifüggesztett képen a Londoni koldusokból.

SZUPER: Istenem, a Londoni koldusok! Micsoda darab! Játsztam benne: Prospectust egyik műszerepemenként méltatta a Regélő. És magát beeresztették ilyen öltözékben a kaszinóba? Mikor én ott jártam, aligha sok idővel maga előtt, még megkívántatott az elegancia.

BÓDOG: Miért ágál a kabátom ellen? Azt hiszi, ez nem úri viselet? Azt hiszi, ezzel nem engednek be bárhová? Ha azt hiszik, hogy én vagyok a vincellér? Mert úgy veszik ki a szavaimból? Szóval, ott volt Szuper kifüggesztve. Háttal állt, belemosódva a félhomályba, de a kabátja foszlott széliről rögtön felismertem!

SZUPER: Na, azon a képen szereplek én is Prospectus öltözkékében! *(gúnnyal)* Persze nem így háttal kiemelve, hanem csak úgy szemközt, egész alakban, a szemlélőre tekintve meghúzódón. Talán emlékszik is, véletlen én is a szemébe ötlöttem, tán a nevem is a feliraton, hogy Nagy Pista...

BÓDOG: Nem, nem vettem észre. Persze az egész képet nem néztem meg alaposan, miért is? Hanem az biztos, hogy a feliraton csak ennyi állt: „Szuper Károly egyik műszerepében”.

SZUPER: Igen, egyik legismertebb komikus szerepe volt. Ó, miért is komikus!

BÓDOG: Ne jöjjön mindig ezzel! Szinte bántó már az irigysége. Hanem, ha csakugyan egy színpadon álltak, akkor miért tagadta le, hogy ismeri Vas Gerebent?

SZUPER: *(gúnnyal)* Így lehetett érteni?

BÓDOG: Igen. Azt is mondta, hogy fogalma sincs, hol van.

SZUPER: Tudja, kicsit lefoglalta a gondolataimat, hogy zátonyra futott az életem.

BÓDOG: Ne jöjjön megint a sirámaival. Mindig akkor rántja elő őket, amikor színt kellene vallani!

SZUPER: Vegye tudomásul, hogy Szuper Károly ebben a bűdös életben, amíg jártányi ereje és szikrányi akarata marad, ennek a színháznak a közelébe nem jön, ha mindjárt tizen öltöztetnék is! Ebbe a színházba? Ebben a tapétás falú városi kócerájba, ahol sántuljon le az összes vándorlásképtelen, röghözkötött álművész?

BÓDOG: Megint dühöng, ugye-ugye, meg jósolgat Szuper nevében. Próféta! itt marhaságokat Szuper nevében. Mit tud maga Szuperről? Mert én mindent tudok!

SZUPER: Na halljuk, ez érdekel! Mégis, merre vetődött el vándorútja során ez a két lábán járó legenda?

BÓDOG: Bejárta az egész országot! Tudja, mióta a bizonyítványaim révén szert tett az életemre, enmagamként követem őt. Ne higgye, hogy rögeszmés vagyok, de ez így van, és kész. Lehet, hogy Melindám helyesen látta, és nekem magamnak eszem ágában nem lett volna nekivágni az útnak, de így, hogy előttem jár, és lángoszlopként vezet, mint az a maga rokonszenves barátja, Illés azt az Elizeust... Győrbe vitt utam, és úgy éreztem, mintha már jártam volna ott. És tudja, miket beszélek magának? Tudtomul adatott, hogy csakugyan jártam volna ott! Akként, amiként ugyancsak jártam volna Kecskeméten, s jártam volna Halason, jártam volna így Félégyházán, akár jártam volna Baján, ahogyan jártam volna Siklóson, és jártam volna Vukováron, mielőtt esmét csak megént jártam volna Siklóson, és bizonynyal bétettem volna lábam ezen városokba. S nemkülönben jártam volna...

SZUPER: *(keserű nosztalgiával)* Isten veled, regényes élet! Kalandok, Isten véletek!

BÓDOG: Mit szól közbe, és mit beszél bele?

SZUPER: Ifjonti álmok! Keresztül-kasul végigbohóckodni az országot! Fészerekben alva és aklokban lépve fel!

BÓDOG: Ilyen gazdag voltam volna én! Taps vihara dagasztotta volna keblem csattogó vitorláit! Kalandok! Tudja, mi történt volna velem Saucsúkon, útban Mohács felé? Betértünk volna a vendéglőbe, tán nem is étkezni, csak a helybéliekkel garázdán cívódni, magát a korcsmárost pedig pincéreivel együtt saját fedele alól kiakolbólítani, hadd táplálják a hollókat! Szegény ember hiába próbált volna lelkünkre beszélni, mi a jó szóra nem hallgattunk volna, s így ő kényszerült volna fustélyt ragadni, s gyáva megfutamodásra serkenteni minket egymaga, hiába voltunk volna legalább félszázan, szakállas puskákkal és tarackokkal felfegyverkezetten.

SZUPER: Ilyen életért, ilyen kalandért volt esze odahagyni a kis Sómát? Egyáltalában, honnan veszi maga ezt? Ezt a hülyeséget? Mert úgy, hogy huszan valának a színészek, és az egész falu jött ellenük, a taglóikat lóbáló mészárosokkal az élen, akiket azu-

tán diadalmas küzdelemben viasszaszorítának, majd taktikusan szekérre ülének, úgy már való, úgy már igaz eset és szívvidámitó adoma egyben!

BÓDOG: Ne hazudjon! Én ezt magától a korcsmárostól hallottam úgy, amint elbeszéltem.

SZUPER: Akárhogyan van is, szánalmas egy história. Mintha ugyan nem volna mindegy, hányan futottak a nyomorultak vágómarhaként a mészárosok taglói elől, Thália papjai Baál hívei elől, ahelyett, hogy ezek követték volna lángoszlopikat!

BÓDOG: Mindegy? Dehogya mindegy! Nekem az nem mindegy, mert nem lehet mindegy, hogy Vas Gereben hányadmagával futott, mint a lőtt nyúl. Magát csak a csattanó érdekli, és az pedig nem, hogy nekem ez mit jelent, hogy nekem ez volt volna az életem!

SZUPER: Maga hibáztat? Akinék egy ilyen komédiás a prófétája?

BÓDOG: Komédiás? Kaland volna ez az élet, tudja? Próbálta már maga egy írnok életét a sárvári uradalomban? Végignézte már maga a rostáltatást a magtárban? És idehallgasson: Kaposvárott is játszhattam volna, hol is a főbíró egy szép színésznőnk kedvéért egy zsidónak deszkaraktárát ürítette volna ki, ácsoltatván benne nekünk színpadot, hogy szegénynek az udvarra hányt deszkáit mind szétmállasztotta volna a zivatar, és ottan hirdettünk volna játékot a népnek. Csakhogy midőn az már gyűlni kezdett volna, mi még javában dínomdánomoztunk volna a főispán tiszteletére rendezett tivornyán, így azok kínjukban, pénzszedő híján, előzőnlötték volna, felforgatással fenyegetvén, szegény idős kereskedő verejtékkel összeácsolt raktárát, míg nem mi teljesen elázva, éjfél után beállítottunk volna, s azon víg modorban, félig pucéran, sután cigánykerekeket próbáltunk volna hányni a színpadon az emberek őszinte bosszúságára.

SZUPER: Maga reménytelen eset. Ha változtatna bármit is a keserű történet lényegén, hogy valójában már kilenc óra után visszatérének, s ha szedett-vedetten és példátlanul rosszul is, de előadák a Londoni koldusokat, nos akkor talán nem engedném el innét, amíg el nem ismételték sokadszor, amit az adomázásról tudni illik, még egy írnoknak is.

BÓDOG: Én már nem vagyok írnok, és Barthát sem ismerem! Én már Szuper Károly árnyéka vagyok, akiről csak én tudom, hogy valójában Vas Gerebennel azonos. Az ő kabátjának hordozója

vagyok, és megszüntem enmagam árnyékaként tengeni, és zárándoklatom végén a József névvel kerekedik létem hármas egésszé, mint a hold vagy egy sajt!

SZUPER: Tudja, hányszor lát egy színész sajtot életében — főleg kezeket? Nekem maga itt ne örüljön! Lehet, hogy egy írnok élete nem egy egyvégtébeni dáridó, de azért kikérem magamnak, hogy vén, pörkölnivaló szatócsok hazugságaiból merítve sajtját kövérítse a vándorszínészek szikkadt kenyerét! Vegye tudomásul, a közönség sekélyes önmagát szereti színpadon viszontlátni, szomszédját nevetni és sógora hibáit, s a színésszel csak akkor elégedett, ha az magasztos küldetését alantas iszapban mártja meg!

BÓDOG: Ne moralizáljon, maga Nagy Pista, akinek derogál a nép közé vegyülni, és a búskomoly néplelket egy-egy órára felderíteni, és nevetésével a robotos mindennapokból kiemelni.

SZUPER: Maga nem tudja, mit beszél! Színésznépség? Maga nem látta, egy direktor miként játssza csaprészen Pozsonyban szintúgy a Londoni koldusokban, hogy másnap azután színreléptére se emlékezzék, nemhogy fogadtatására, holott a közönség őt az este négyszer hívá vissza a cortina elé.

BÓDOG: Nem mondott nekem újat, csak valótlant! Tudom, hogy ez is Szuper Károllyal történt meg. Egy Komáromi Samu nevű színidirektor mesélte! Maga is, ahelyett, hogy adomákat izzad, hitelen tanúknál faggatózhatna.

SZUPER: Nem emlékszem, hogy bármikor részegen léptem volna fel! Éppen hogy Komáromi volt részeg.

BÓDOG: Irigykedjen, rajta! Szuper nemhogy részegen, de álmában nagyobb színész, mint maga.

SZUPER: Talán a maga álmában!

BÓDOG: Az magán nem segít, hogy nem iszik!

SZUPER: Magán talán sokat segített, hogy ivott, hogy megoldotta a bor a nyelvét? Ma is otthon kotoshatna a bizonyítványain!

BÓDOG: Igenis sokat! Elindulhattam Vas Gereben után, hordozhatom a kabátját, vagy ahogy én nevezem: a kabátnoka lehetek, és lehetek az árnyéka, ami maga sose lehetett volna!

SZUPER: Mert én vagyok, bár ne volnék, maga szerencsétlen, maga lőtt nyúl, de én vagyok Szuper Károly!

BÓDOG: *(üvölt)* Hazudik! Szuper Károly csak egy van!

SZUPER: Igaz. Na, az vagyok én.

BÓDOG: Hát ez már nevetséges! Ezek szerint maga után koslatok lassan négy éve a pusztában?! Csak, mert van mersze belekötni a hiteles Szuper-történeteim jelentéktelen részleteibe, amelyek számomra fontosak, azt hiszi, mindent megengedhet magának?

SZUPER: Ne rám haragudjon! Haragudjon a Barthára!

BÓDOG: Azt hiszi, hogy mert folyton a Barthán köszörüli a nyelvét, én már minden meséjét elhiszem? Csak, mert maga valamiért azt hiszi, hogy az ő öltöztetője vagyok? Na, tessék, feleljen: hol jártam volna negyvenöt szeptemberében Szigetvár után?

SZUPER: Tán nem Zomborban, barátom? Tán csak nem, ahol Szuper Károly Zombori leányvásár címen alkalmi komédiát írt, ahelyett, hogy a regényét írta volna...

BÓDOG: Ezt mindenki tudhatja. Lehet, hogy alábecsültem a felkészültségét. Hanem hová vitt volna utam Aradról eltávoztom után negyvenhat júliusában?

SZUPER: Ha követett, akkor Szegedre. Vagy talán tévedek?

BÓDOG: Miért, mit bizonyítanak ezek a helynevek? Mindenki ismeri őket! *(kétségbeesetten)* Én akkor sem vagyok hajlandó kétségbeesni, és elismerni azt, hogy magát követtem! Én magát sose láttam színpadon!

SZUPER: És Vas Gerebent?

BÓDOG: Őt azért nem, mert nem volt pénzem és merszem! Ma is csak azért, mert ingyenes volt!

SZUPER: *(megvetőleg)* Ingyencirkusz a népnek! Szemfényvesztés, mint Bosco. Láta maga Boscót?

BÓDOG: Beszéltem is vele. Mesélte, hogy jól kifigurázta Szuperék társulatát.

SZUPER: Ocsmány hazugság! Mi figurázánk ki őkelmét ál-Boscónkkal, hogy egész Arad rajta röhögött egy nyáron át! És még hazudik is? Az ilyenek világát éljük, a mutaványosokét, mint ez a Borostyán-Petőfi is!

BÓDOG: *(diadalmasan)* Bizony, maga Nagy Pista, maga közép-szerű ál-Szuper!

SZUPER: *(kis szünet után, higgadtan)* Nemde lelopta azt a képet a győri kaszinó faláról?

BÓDOG: Mit képzelsz, honnan veszi, ki árulta el?

SZUPER: Vegye elő, mutassa csak!

BÓDOG: *(aggódva elővesz egy képet)* Mi dolga vele? Nekem nem bizonyít be semmit! Látom, ott pöffeszkedik középen, majd-

nem eltakarja Szupert! Még szerencse, hogy a kabátja csücske látszik!

SZUPER: A kabátja? Lehet, hogy megint félreértettem a szavait, de mintha mostanig azzal nem hagyott volna tisztességgel kisírnom magam, hogy maga volna az ő kabátnoka, vagy miként becézi önmagát üres óráiban...

BÓDOG: *(csaknem összeroppanva)* Meg a hajából is látszik egy tincs.

SZUPER: *(gúnnyal)* Ősz, bodor fürtjeiből?

BÓDOG: Hátha nem is az igazi!? Hátha vendéghaj?

SZUPER: Minthogy az is. Tudja, ő a Gyulai.

BÓDOG: *(ijedten)* Kicsoda a Gyulai?

SZUPER: Az ezen a képen látható Vas Gereben a Gyulai. Na, az egy magához méltó madár. Legtöbbnyire sóskával élősködött, legelni járt a ligetbe, mint a barom, és nyár közepén is téli bekecsben járt. Télen megfelelő volt az öltözéke, de éhezett.

BÓDOG: *(igyekszik elterelni a beszédet)* Különös alak. Bizonynal aligha élhettek valami fényesen, de már csak ilyen ez a hánytott vándorélet, ugye.

SZUPER: Igaza van! Itt mennyivel vidámabb a Bartha ege alatt!

BÓDOG: *(felcsillanón)* Az lehet, hogy maga megváltozott?

SZUPER: Meg én! De még hogy meg! Járna csak erre Petőfi, az a fenegyerek, az a részeges néptribun! Azt még megbocsátottam neki, hogy Kecskeméten kikönyörögte tőlem a bolond szerepét a Lear királyban, és én, a bolond, meg ráálltam. Most meg hagytam, hogy kitúrjon a nyomdából! Olyan ez, hogy eleszi a tésztát a másik elől!

BÓDOG: Így igaz! De az arca egészen nem olyan.

SZUPER: Megkomolyodtam, barátom. Ez már nem egy komédiás ábrázata, a komédiásé, aki hűsz esztendősen még köztársaság-szerűleg egyenjogú fiatalemberekből álló társulatot szervezett, mit azonban szétdúlt a fejetlenség szülte pártoskodás s belviszály! Játszta én e komédiában is becsülettel!

BÓDOG: *(lelkesen)* Csodálatos szinte az átalakulás, amit magának a külsejében is bizonyítványaim birtoklása tett! Mintha nem is az az ember volna, akit elközdülő tekintetem utoljára látott asztal mellől leborultamban!

SZUPER: Nem mondom, szolgáltam pár garázda direktor alatt, mint a maga Komáromi Samu barátja, az ilyen kasza-kapa kerülők-

nek legkisebb büntetése volna egy heti börtön! De semmivel sem volt rosszabb, áldatlanabb a színművészetre nézve, mint az egymást túlordítani igyekvő egyenlők lármázása!

BÓDOG: *(önkínul)* De ez Ön, minnek is tagadnók! Bocsássa meg, hogy bitorlom a kabátját!

SZUPER: Téved, barátom. Ha nekem ilyen kabátom lett volna, hát otthagytam volna az első embernél, aki túl részeg, hogy utánahozza.

BÓDOG: *(kétségbeesve)* Ne cáfoljon rám! Nem akarja velem elhíttetni, ugye, hogy magának volt szíve úgy Szuper Károlyllyá válni, hogy előzőleg ne lett volna Radákovich Bódog József, és mindenkefelett Vas Gereben! Gondoljon a kis Somára, aki azóta bizonyára hiába sajtolja Melindám elapadó emleit! Hisz nem akarhatja, hogy csak ezért hagytam volt volna el őket!

SZUPER: Tetszik nekem az a maga barátja! Ahogyan van mersze kezébe venni a tészta sorsát! Aki, hogyha enne, elsőként kap a merőkanál után!

BÓDOG: Nem Ön? Nem maga? Nem akar? A kedvemért?

SZUPER: Talán azért tetszik, mert ilyen vagyok én is. Vagy nem én voltam az ország első komédiása? Már ha Radákovich úr újabb jelöltet nem állít... És mégis volt bennem elszánás kis családom odahagyva szembeszállni eddigi megútált szerepkörömmel, mely már mintha bőrömmé szarusodott volna, Pestre jönni, hogy ilyen Barthák és Borostyánok kuncogjanak össze a hátam mögött!

BÓDOG: Akkor hát nincsenek is magánál a bizonyítványaim?

SZUPER: Mert én az ő vásári kedélyüktől messze állok, elhiheti! Petőfi? Csak ült ott Jókaival együtt, akit persze maga nem ismer, de majd én bemutatom egyszer, jeles író s nekem jó barátom, csak gubbasztottak és pislogtak, amikor felolvastam nekik Kecskeméten a regényemet, a Bolygó királyt! Nem értették, aztán meg még engem csitítgattak nagy hangon, hogy jó ez nagyon!

BÓDOG: *(új hévvel)* És az nem lehet, hogy amíg maga azt a regényt olvasta a színészbarátainak, addig Vas Gereben a maga nevével mintegy visszaélve csellengett fel-alá az országban, azokon a helyeken, amelyeket olyan pontosan ismerünk, én, mert követtem, érti, ugye, az igazi Vas Gerebent, maga meg, mert valahogyan tudja, biztosan úgy véli? Mint ahogy a Londoni koldusokban is, Győrben, ahol képet is készítettek... magáról...

(összeroskadva) Csak hangosan gondolkodom... Tudja, hogy ne halljam az emlő után síró kis Somám hangját a fülemben... Elnézést, badarságokat beszélek... (élénken) Az a Gyulai merre járhat most?

SZUPER: Örületbe kergette valami bőrvizsketés.

BÓDOG: (halódva) Persze, Vas Gerebennek akkor már nem volt kabátja.

SZUPER: Nekem sem volt évekig kabátom. Persze ne örüljön, nem magánál hagytam. Nem, nekem nem jutott! Azzal vigasztaltam magam, hogy a színpadon jut nekem palást is! De nem! A társulatnak egyetlen kabátja volt, és az ránőtt a Gyulaira. Így reméltem volna palástot? Játsztam hát komédiát, ahogy jött, kiszolgáltam a közönséget az én kifinomult tragikai érzékemmel!

BÓDOG: (élénkebben) Éppen Ön keseregne? Hiszen senkitől annyi remekül elbeszélte adomát nem hallottam, mint Öntől!

SZUPER: Akar hallani egy még jobbat, egy még mulatságosabbat? Felteszem, ismeri Ardait.

BÓDOG: Nem volt szerencsém...

SZUPER: Neki se. Nem fog felhőtlenül örülni neki, mert a Soma fog eszébe jutni. Igaz, magának mindenről a Soma jut eszébe, úgy-hogy mindegy. Szóval Ardainak Perbetén jártunkban megholt kislánya. Élet-halál veszélynek közte utazánk az árvízen keresztül a bajcsi elszakadt gáton által, csakhogy Perbetére érvén a kislánydet anyja emlein halva leljük. Na, képzelheti! Szerencsére Nyikos barátunk nagybátyja lelkész vala Perbetén, s a gyermek eltakarítását Ő magára vállalá. A gyermektelenné lett szülőknek pedig hajnalban tova kelle utazniok — komédiázni! Igen, komédiázni, barátom! Nevethet, ha kedve tartja, de ne restellje meglátni az eset szomorú oldalát is! Mert kérdelem én, ki fogja a népnek Ardai könnyeit megmutatni, amiket bősséggel sírt? Ki fogja őket megtanítani a szavakra, amelyekkel sajátjaikat emberhez méltó fájdalommal morzsolhatják szét? Ki, hogyha ők ezt nem akarják, ha csak közönségesen vihogni, és mindezt elfeledni szeretnék? Ki volna bátor, gyötörni őket, a saját gyermekük halálával riogatni őket, hogy abbahagyják ezt a rémes vihogást? Ki merne őszintén, a fájdalom fejedelmeként színpadra lépni, és trónusa elé térdelgetni minden léha és kedélyes tahót?

BÓDOG: Nem volnék boldog, ha a Soma meghalna bizony.

SZUPER: Pedig lehet, hogy már nem is él. Maga meg itt a cimboráival kuncog a hátam mögött! Mert maguk inkább majd lenyelik a nyelvüket kuncogtukban, minthogy elinduljanak az önmaguk felé vezető úton szorgos zárándokként, ha már terem valaki, aki ugyan a kuncogtatásban is páratlan tehetséggel bír, de keze arra teremtetett, hogy dobogó, lüktető emberi szíveket tépjen ki helyökből, és csapdosson falhoz! Mert ha már saját maguktól nem képesek az öncsonkításra, legalább engem ne röhögjenek ki! Aki itt röhög, annak nincs bocsánat!

BÓDOG: Ön aztán tud mondani dolgokat, hallja! Egészen megijesz ezekkel a falhoz csapdosott szívekkel! Én koslatok itt Ön után a pusztában, hordozom Ön után Vas Gereben kabátját, *(ünnepélyesen)* mert Ön méltó rá, ha már mindig egy ilyenre vágyott, és erre most Ön a Bartha palástjával takarózik!

SZUPER: Maga nem engem követett, barátom! Akit maga követett, az Veszprémben maradt! Nem Vas Gereben, mielőtt megkérdezi! Nem! A régi Szuper Károly! Aki azóta a bolondok csörgősipkáját végleg a Borostyánok képébe vágta! És mindezt ezért a szerepért? Endre, te gyenge Endre! Puhány és megbocsátó király! Ilyen lenne egy király igazság szerint?

BÓDOG: *(bizonytalanul)* Aligha.

SZUPER: *(kenetesen)* Ő Isten. Istenit kívánva néz reája minden. És egy ilyen siránczó papucshőst állítani a helyébe! Aki kiveti a kedvesért való fájdalmat a szívéből, és egy pártoson kesereg? Ottan hever meggyilkolt hitvese, és gyilkolója azon törvényeket tapodta, mellyek édes tartományait zöldeltetik! Serkenj fel, öszverontatott igazság; de én elégtételt veszek! Azaz vettem volna! Ha ezek a Borostyánok, és a pártos csőcselék ki nem veszik kezemből pálcámat, s így magam büntetni nem tudtam... A fenének tanultam meg ezt három óra alatt!

BÓDOG: Ez is a szerepből való? Bámulatos az Ön emlékezőtehetsége! De ne eméssze magát azon, hogy egy ilyen buta darab elmaradt! Hisz Ön mondta, milyen vacak szerepet kapott! Megesik olykor, hogy kinti ribillió miatt félbeszakad az előadás. Ki tudja, most mi történt? *(gyorsan)* Mert én nem!

SZUPER: Nem is volna kár egy ilyen darabért! De én ma mást akartam, másféle Endrét, egy Szuper Endrét! Egy olyan lángolót! De ki látja meg a magányos mécsvilágot, mikoron tűzbe jött az egész város?

BÓDOG: Na de bizonyára emlékezik Esztergomban egy bizonyos Pelikán nevű műkedvelőre...

SZUPER: (*meghökken*) Nemde találkozott ővele is.

BÓDOG: Igen. Mesélte a szegény ember, hogy már délután három órakor nekifogott öltözködni, és szerepét betanulni. S alighogy beállt az est, és ő a színpadra kilépett, künn tűzi láрма keletkezik, a nép kirohant, s a játék elmaradt. Lángokban állt az egész város...

SZUPER: Vagy csak a hídfői vendéglő gyullada ki? Kit érdekel ma már?

BÓDOG: Talán nem jól mondtam el?

SZUPER: Kit érdekel? Bebiflázta ezt is, mi? De ma este ez az Endre olyan szavakat szólt volna, hogy a dráma költője nem ismert volna rá! Az az anyámasszony katonája! Szerintem ez az ő Endre barátja titokban még örül is, hogy megbocsáthat, mert így a kinti ribillióra kenheti saját gyengeségét! De ez az Endre ma bátor lett volna szemébe köpni szerepe szabta végzetének! És bátor lett volna igazi királyként viselkedni, bátor lett volna bocsánat helyett magasabb erkölcsének és erényének erejével fékezni meg a pártütést, és bátor lett volna tragikus könyörtelenséggel önmagát találni meg!

BÓDOG: (*vészt sejtőn*) Sajnos valami általunk ismeretlen oknál fogva elmaradt az előadás. Ki tudja, miért? De meglátja, fél év múlva mint meséljük majd mindenkinek úton-útfélen mulatságos történet gyanánt, amelynek én is végre hites tanúja vagyok!

SZUPER: (*keserűn*) Ez lesz a legkedvesebb történetem, azt hiszem! Kacagva emlegetem fel, mint Arдай a perbetei kalandját! Azt hiszem, kár is volt kitépni a naplóból... Még tán elfelejtem — mi is történt Pesten ezernyolcszáznegyvennyolc március tizenötödikén, hogyan is volt a Barthával, akit azóta sírba vitt a lába!

BÓDOG: (*megrökönyödve*) Ön naplót vezet? Nem azt mondta, hogy mindent a pillanat szülte közvetlenséggel...?

SZUPER: (*mentegetve magát*) Ugyan! Csak a dátumok, meg a helyszínek miatt... meg hogy el ne felejtsem... nem biflázom be őket, csak néha böngészgetem... na de elég a fecsegésből! Mit ágál itt? Inkább szedje fel azt a papírgalacsint!

BÓDOG: (*felveszi*) Ez mi? Ez egy lap az Ön naplójából! Éppen a mai!

SZUPER: Na ne olvadozzon, hanem diktálja!

BÓDOG: *(diktálja)* „Antóniám óvó szavai ellenére, ki Petőfit nem-igen szívlelheté, és számtalanszor figyelmeztete, hogy könnyelmű biztatásaira ne hagyjam oda az otthonom és családom ama hiú reménységben, hogy Pesten regényemet, a Bolygó királyt tárt karokkal, s nyomásra készen fogadják.”

SZUPER: *(közben írja a diktáltakat)* Azt ígérte, hogy óriási lesz a lelkesedés!

BÓDOG: *(diktálja)* „Én kérem Petőfit, vinné fel s ajánlaná sajátke-züleg művem, ám ő politikai és egyéb temérdek elfoglaltsá-gaira hivatkozván javaslá, hogy magam intézzem ezen ügyet. Társulatom és családom Veszprémbe hagyván vesztegleni, Pestre indulék, s egyenest...” Nem tudom kiolvasni.

SZUPER: *(közben ír)* Landerer és Heckenast. Görbülne ki a szárka-pocscsontjuk!

BÓDOG: *(diktál)* „... urak nyomdájába igyekvék. Éppen művem ér-dembeni tárgyalásába fogtunk volna, midőn Petőfit látám közel-geni, tízezredmagával. Először felvidülék, hogy Bolygó kirá-lyom iránti lelkesedés szólíta egy táborba ily számos pesti iroda-lombarátot, de hamarosan tapasztalnom kelle, hogy nem. Mind-össze Petőfinek egy patétikus indulóját, és Jókainak hevenyészett politikai kiáltványát akarák kinyomtatni fizetség nélkül.”

SZUPER: *(közben ír)* Elvetemült garázdák!

BÓDOG: *(diktál)* „Türelmemet veszve távozek, s Szigetivel meg-beszélt találkozóinkra sieték. Először Budára, a Várba akaránk felsétálni, de az esős idő dacára mindenki arrafelé tülekedék. Barátom megnyugtata, hogy ez nincs minden nap így. Délután felkért Szigeti, hogy a szerencsétlen félrelépés folytán lábzúzódásban szenvedő...” *(megáll)*

SZUPER: *(közben ír)* Mire vár? Folytassa!

BÓDOG: Csak akkor folytatom, ha megígéri, hogy méltósággal vισηeli el ezt a nevet!

SZUPER: Minden B betűst ki kéne írtani!

BÓDOG: Bódogot is?

SZUPER: Ne érzelegjen! Diktáljon!

BÓDOG: *(diktál)* „...Bartha” *(Szuper majdnem kitépi a lapot)* Ne! jól van, túlvagyunk rajta, már le is írta! Tehát: „őhelyette, ki ma este Endrében készült fellépni, szerepébe beugorjak. Én, ki e szerep tragikumát régóta keveslém, mégis ráállék, és magam-

ban feltevém, hogy ma este egy pártütést feledni nem tudó, királyi uralkodóval lepem meg közönségemet, még ha ehhez szerepemben némi javításokat kellene is eszközölnem.”

SZUPER: Majd meglátták volna! De megijedtek tőlem! Vagy talán gyanították a tervemet? Vagy Bartháért vannak oda? Mindenesetre hangos énekszóval kiözönlöttek a színházból; pedig néha mintha saját nevemet véltem volna kihallani a fülsiketítő lármából: „Hol van Szuper Károly?” Különös. Pedig ki sem volt írva a nevem a színlapon.

BÓDOG: Pedig én mondtam, hogy... De nem Ön miatt mentek el, gondolhatja!

SZUPER: Gondolom.

BÓDOG: Tudniillik ők nem Ön miatt jöttek. Csak én. De én igen! Ezért is fájt, hogy Önnek nyoma veszett, hogy színét sem lehetett látni. Főleg, hogy én nem is Önt kerestem eredetileg. Tudja, hogy aggódtam? Kérdeztem is a mellettem ülőtől... de nem érdekes. Nem azért mondtam, mintha köze lenne a történetekhez, mintha... Jaj, be ne valljam!

SZUPER: Micsoda? Mit művelt maga már megint?

BÓDOG: Jaj, itt van a nyelvemen! Ne higgye el, könyörögve kérem! Hazudok! Szóval én csak annyit kérdeztem a mellettem ülőtől, hogy nem látta-e Szuper Károlyt! Tehetek róla, hogy az a barom, az a Bartha-barát felugrott a székére az előadás közepén és elbődült, mint egy vágómarha: „Polgártársak, hol van Szuper Károly?” És akkor már mindenhol azt lehetett hallani: „Szabadítsuk meg Szuper Károlyt! Fel Budára a helytartótanácsához! Nyitassuk meg Szuper Károly börtönét! Jó, de előbb szavaljuk el a Nemzeti dalt! Majd Egressy! Felőlem! Előre ország népe, harcba! Jó kedvvel, bőséggel! És egyáltalán, hurrá!”

SZUPER: *(döbbenet)* Ezt nem hiszem el. Maga beállít, és egyedül szétzavar egy halom lelkes színházbarátot, és még ettől sem elégedetten idejön bennem gyönyörködni!

BÓDOG: *(felháborodva)* Ön nagyon rosszul fogja fel ezt az egészet. Én nem csináltam semmit! Én nagyon nem örülök, hogy elmaradt az előadás! És nem csupán az öt forintom miatt; nem is kell, hogy megadja! Én Önt akartam látni, és nem ilyen mérgesen! Higgye el, hogy nekem fáj a legjobban!

SZUPER: Nincs a teremtésben vesztes, csak ő! Csak egy szót most — mulandó egy szót: és oda ő visszahozhatatlanul! Megáll egy szóra a természetnek folyása!

BÓDOG: Miért ágál ellenem? Mit dühösködik? Mondom, hogy én csak érdeklődtem. Kicsit unatkoztam, úgyhogy muszáj volt beszélgennem.

SZUPER: Két órát nem bír becsukott szájjal ülni?! Idefigyeljen, én éveken keresztül bolyongtam a pusztán, és vártam szívem mélyén erre az estére, kerestem az igazságot, mint Illés, meg nem pihenőn! Nem adtam fel a vándorlást, kutattam és kutattam egyre! Tudtam, hogy vár valahol egy ilyen este, talán ettől egy kissé eltérően végződő, míg balvégzetemre ott koslatott nyomomban egy önjelölt Elizeus, aki közben már el is lopta valaki mástól a nemlétező kabátomat! És mindent azért, hogy amikor én, a bolygó király céломhoz érkeznék, s ott szekeremről leszállva birodalmat alapítanék, akkor neki trécselni kerekedjen kedve a nézőtéren!

BÓDOG: Miért mérgelődik? Legalább van most ilyen... tragikum az életében! Talán még különb is, mint az Ardaié. Így Ön csak nyert ezen. Minek siránkozni a bánatán?

SZUPER: Utálatos beszédek, lopjak csak a szememből minden könnyeket ki, melyek olly édesen törlik a fájdalmamat szívemből el! Tépjétek csak el mind mellőlem azt, amelyhez a sors édesen ragaszt — tépjétek! Én is embernek születtem. Tudja, szeretek így önszorgalmúlag darabokat betanulni!

BÓDOG: *(lelkesen)* Dehát tulajdonképpen nincs veszve semmi! Holnap is van nap! Bartha ugyan meg nem gyógyul, ha térdig elsorvadt a lába; maholnap itt az Ön nagy lehetősége, amiért bolyongani tetszett velem a nyomában. Lesz ott sírás-rívás, meg szívek csapdosása! Ne búsuljon már, na! Látja, itt van a kabátja! Csillapodjék!

SZUPER: *(hirtelen zavartan)* Holnap? Azt mondta, holnap? Ugyan! Hova gondol? Még hogy itt izguljak! Már hogy úgy értem, maga nem ismeri azt a Barthát!

BÓDOG: Csak hallomásból.

SZUPER: *(mismásoló határozottsággal)* Nem, holnapról szó sem lehet! Csak nem gondoja, hogy ezeknek a kedvéért, akik dalosan széledtek szerte, ahogy elzsibbadt a drágalátos ülepük, fogom még egy napra magára hagyni Antóniámat? Ja, és persze nekem

is van kisfiam, a Géza, hogyan is feledhettem el? (*tettetett haraggal*) Mit képzél!? Én is koldusbotra akarom juttatni az enyéimet? Hogy Gézám ott nyugodjék a maga Somája mellett? Ezt akarja?

BÓDOG: Dehát még egy nap ide vagy oda...

SZUPER: Aztán még egy és még egy és nincs megállás. De aki így megáll, az eltunyul. Nem szabad megállni. (*hitegetően*) Én úgy gondoltam, hogy ma este itt egy... kivágom a rezet..., azután utamra indulok birodalmam további gyarapítására!

BÓDOG: De azt mondta, hogy célba ér! Látja, különleges este ez itt, hisz éppen most találkoztunk, én hoztam magának egy kabátot, le is veszem (*le is veszi*) s most elkeseredne, mert véletlen elment a közönség? Most visszamenne Veszprémbe? Velem a nyomában?

SZUPER: Maga nem értett engem meg. Tudja, engem hívtak már ide örökös komikusnak, a Szigeti írt Balassagyarmatra, hogy jöjjek, de tőlem nem kapnak komédiát, meg nekem beteg volt a gyermekem, és főképp lételemem a bolygás, ugye, önmagam kutatása, a kis társulat, kicsiny birodalom, melyet megértéssel kormányozok, hát hogy maradhatnék ebben a városi tapétás kócerájban, ebben a felbolydult darázsfészekben, én, a bolygó király?

BÓDOG: (*leforrázva*) Már végképp nem értem. Idáig azért szapult, mert úgy odavagyok a vándorszínészek regényes életéért! Én meg Önért lemondok a bizonyítványaimról is, sőt a kabátom is odaadnám...

SZUPER: (*felszabadultabban*) Holnap úgyis ugyanúgy meghiúsítaná a fellépésemet.

BÓDOG: (*keserűen*) Nem jövök én színházba többet! Nincs nekem arra mindennap öt forintom, hogy unatkozzam. Nekem az a gyanúm, hogy maga gyáva! Biztosan fél, hogy egyszer nem mennek el, tudniillik, hogy maradnak, és maga eléjük lép, és ugyanolyan király lesz, mint a többiek, és nem is meri megváltoztatni a szöveget!

SZUPER: (*öntelően*) Én ne merném? Tán nem adánk elő hatan egyazon darabként Hamletet és Lear királyt, amelyek közé magam szülék összekötő játékot! Nézze, barátom, maga félreérti a helyzetet.

BÓDOG: (*tombol*) Nem értek félre semmit! Maga gyáva itt tragédiázni, úgyhogy visszamegy vándorolni! Csakhogy nekem már semmi kedvem ehhez! Én inkább megkeresem Vas Gerebent!

SZUPER: (*felsőbbséges gúnnyal*) Na tessék, mégsem vagyok jó helyette? Csak aztán vigyázzon vele, mert a tészta is eleszi az orra elől! Olyan az, mint a Nyikos Zsiga. Az is a bajai csárdában nagyban rendelé az áldomást, s amikor bejőve egy hajó, felsétálla reá, akárha csupán ismerőseit szándékolná köszöntni. Mi csak nevettük, hogy a végén fennmarad a bolondja. Hát tényleg megindul egyszerre a hajó, s bohó Nyikosunk immáron búcsúzkodik tőlünk vidáman integetvén. Hát nem nekünk kelle megfizetnünk kontóját, s mindazt, amihez Baján hitelbe juta? Mit bámul? Így bámulhatott akkor is, amikor magát hagyta így Vas Gereben sárvári írnoknak!

BÓDOG: Hehe, nagyon vicces, mondhatom!

SZUPER: (*derűsen*) Ne rontsa el a kedvemet, jó? Ha csak nyavalyogni jött ide, akkor el is mehet hollóeledelnek! Én innét nem vesztésként távozom. Ellenem a körülmények esküdtek össze a maga személyében. Emiatt dühös voltam, de már elég volt. Nem — nem áldozott le szennyel a nap szent koronám felett. Én a bolygásban birodalmamra lelek, és a teremtésben nincsen vesztes, csak maga.

BÓDOG: Csak én?

SZUPER: Meg a Bartha. Ellenem viszont hiába esküdtek össze a körülmények, amikért én hogy, hogy nem, magát okolom, én nem adom át magam a csüggedésnek.

BÓDOG: Akkor miért nem lép fel holnap?

SZUPER: Azt hiszi, a veszprémiek nem kíváncsiak holnap a Londoni koldusokra, amiben egyik műszerepemet játszom? Nem mintha kielégítene a komédiázás, ugye, bár Lendvay maga mondta, hogy kész elismerni, hogy némely darabok nálunk jobban sikerülnek, mint itt Pesten. Egyébként is ott van nekem a regényem, ami, ugye, alapmű.

BÓDOG: (*tettetett könnyedséggel*) Engem viszont nem lát többé!

SZUPER: Továbbra is titokban követ?

BÓDOG: (*továbbra is tettetett könnyedséggel*) Magát? Mi dolgom nekem magával? Úgy vette ki a szavaimból, hogy valami? Pusztá félreértés, hiszen semmi. Valakivel összetéveszthettem, tudja, akit maga meg a Gyulai barátja eltakarnak egy képen, úgy, hogy még a haja meg a kabátja sem látszik ki, és aki véletlenül elcserélte a kabátját az irataimmal, történetesen a bizonyítványaimmal meg a házasságlevellemmel. Melindám bizo-

nyára sír már utánam, ha ugyan emlékszik még rám. Azt hiszem, gyorsan felkeresem még ezt az illetőt, akihez poharazgatás közben kerültek, ahogy kerültek, mert az mégsem helyes, ugyebár, hogy nála legyenek, mert azok mégiscsak az enyéme, az én fiókomban a helyük.

SZUPER: *(értetlenül)* Maga most megtébolyult, barátom, de ebben az egyben, látja, igaza van. Csak Bolygó királyom mindig fiókomban legyen, Isten őrizz, hogy a Landerer és a Heckenast rátegyék a pacás kezüket, meg a Gézám jó egészsége, meg hogy a Barthával történjen valami egy nagy és kövér konflisó által, semmi más nem számít.

BÓDOG: Igen. Örülök, hogy találkoztunk. Engem várnak otthon a dolgok. Tudja, egy gazdasági írnoknak rengeteg a teendője ilyen tájt.

SZUPER: Márciusban?

BÓDOG: Mindig. Rostáltatás a magtárban, miegyéb. No, Isten vele.
(indul)

SZUPER: *(utánakiált)* Barátom, itthagya a kabátját!

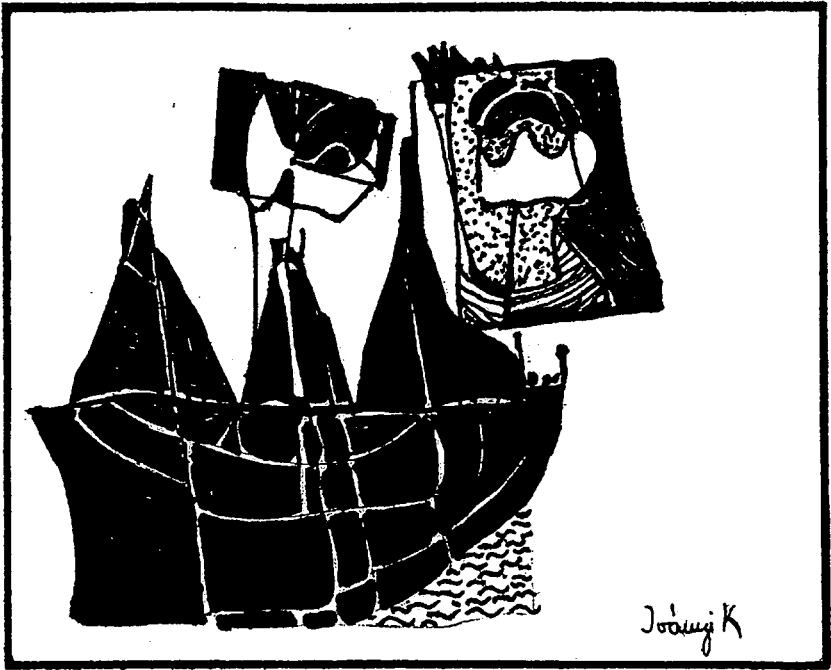
BÓDOG: Csakugyan. *(kabát nélkül el)*

SZUPER: *(kinyitja a naplóját, rövid ideig nézi, majd kitépi az utolsó lapot és elsiet)*

Szeged–Budapest

Győrei Zsolt — Schlachtovszky Csaba

Joosy K

Újrafelhasználás drámában és színpadon: Shakespeare — Stoppard — A Hold színháza

GUIL: Mit fognak játszani?

SZÍNÉSZ: Gonzago megöletését.

GUIL: Megspékelve zengő ütemekkel és tetemekkel.

SZÍNÉSZ: Olaszból orozva...

Tom Stoppard: *Rosencrantz és Guildenstern balott*, 554.

Az európai színház- és drámatörténet számos olyan példával szolgál, amikor jólismert témákat használtak és újrafelhasználtak: mint tudjuk, az antik görögök darabjai mítoszvilágukból merítettek, a rómaiak, mint Terentius, Plautus és Seneca görög darabokat használtak kiindulópontként, majd a reneszánsz drámaírók számára már ők maguk is forrásként és modellként jöttek szóba. S kétségtelenül Shakespeare lesz az a drámaíró, akit a legkiemelkedőbb újrafelhasználóként említhetünk: saját műveihez nyersanyagként felhasznált ő reneszánsz komédiákat, antik életrajzokat, Cynthio történeteit, angol középkori krónikákat és az angol-szász legendakincset éppúgy mint kortársait, mint például Thomas Kyd darabjait.¹ Napjainkban viszont azt látjuk, hogy a nagy újrafelhasználót magát is **visszaforгатják**, reciklálják. A szakirodalom és a színházlátogató közönség számára egyaránt talán a *Hamlet* az a Shakespeare mű, ami a legtöbb kérdőjelet és megfejtési kulcsot veti fel. A következőkben azt vizsgáljuk, hogyan nyúlt e rejtélyes Shakespeare műhöz

¹ Amint Charles Marowitz írja, „Ha az Erzsébet-koriak konzervatívak lettek volna Kyddel, Holinsheddel, Senecával, Whatstone-nal, Boccaccióval és Belleforesttel kapcsolatban, soha nem lett volna Shakespeare-ünk.” 26. old.

Tom Stoppard a *Rosencrantz és Guildenstern halott* c. drámájában, majd hogyan jelent meg ugyanaz az alaptéma a közelmúlt magyar alternatív színházi életben, A Hold Színháza két feldolgozásában, *Rosencrantzék huntzutságai avagy Dromlet drák királyfi*, illetve *A vőlegény* címmel.

A színházművészet, mint köztudott, rendkívül sokrétű, hiszen az esetek többségében nem pusztán egy színdarabot — legyen az tragédia, komédia, színjáték — ölel fel, hanem annak a rendező és a színészek által megvalósított értelmezését, zenei kíséretet, díszleteket, jelmezeket, kellékeket is használ: ezek mindegyike tartalmazhat **korábban már létező anyagot** különböző mértékig. E folyamat fontosabb állomásai a következők:

- a darab színpadraállítása: az eredeti szöveg és esetleges rendezői utasítások leghűségesebb megvalósítása

- a darab felújítása: némely aktualizálás előfordulhat

- a darab átdolgozása, adaptálása : néhány ponton változtatnak az eredeti művön, hogy az új változat bizonyos feltételeknek, elképzeléseknek jobban megfeleljen

- a darab újrafelhasználása: az eredményként létrejövő mű (darab vagy előadás) már létező — és esetleg közismert — darabra vagy előadásra épül, amely korábbi műnek némely részeit változtatás nélkül vagy csak apróbb változtatásokkal tartalmazza, de fontos új elemeket is tesz hozzá, olymódon, hogy a végtermék egy **több-rétegű, önálló** mű, s végezetül következék

- a darab visszaforgatása, reciklálása: a korábbi darabot vagy előadást először **részekre szedik**, majd ezen korábbi részeket az új részekkel egybedolgozzák, egybeolvasztják, s hoznak létre **eredeti, új** művet.

Az újrafelhasználás során általában gondoskodnak arról, hogy a közönség felismerhesse a kiindulópontként szolgáló eredeti művet, vagy motívumot — bár ez nemegyszer komoly intellektuális erőfeszítést igényel a befogadótól. Amikor azonban egy drámát vagy színpadi művet reciklálnak, az eredeti elemek felismerése sokkal nehezebb és sokszor a műfaji határokat is áthágják — mint ahogyan az a későbbben nagyító alá kerülő *Dromlet* esetében is történt, hiszen a nagyon is verbális *Hamlet*-ből született egy mozgásszínházi produkció. Az újrafelhasználás és a reciklálás során általában **egynél több** mű szolgál alapul, előszeretettel használják a képzőművészetben is alkalmazott **kollázs-technikát** és a szín-

házi előadás komplex természetéből eredően gyakran nehéz a fent említett eljárások elkülönítése.

Felvetődhet a kérdés: mi viszi az író, a rendezőt arra, hogy ilyen eszközökkel éljen? Három fő okot különíthetünk el: politikait — vagyis, hogy a különböző fokú átdolgozás révén kijátsszák a cenzúrát; a kísérletezőkedvet — azaz a művész kíváncsi, hogyan is működik egy adott szöveg vagy motívum más körülmények között vagy több évszázaddal később; s végül intellektuális játék alapjáta is képezhetik ezek az eljárások.

Az újrafelhasználás és a reciklálás igen gyakori jelenség a színház világában, s jelen van az úgynevezett könnyű műfajban is. Az *operaház fantomja* — ami egy múlt századi regény zenés színpadi átdolgozása — jólismert operák részleteit tartalmazza, a *Miss Saigon* pedig igen hasonlít a *Pillangókisasszonyra*, hogy csak a közelmúlt két kiemelkedő sikerét említsük. Az **alternatív színházak** az elmúlt három évtized során szintén bőségesen éltek az újrafelhasználás és a reciklálás eszközeivel, hiszen ezek révén nagy szabadságra tettek szert az alapanyag feldolgozása során. S ez a szabadság nem pusztán az irodalmi nyersanyaghoz való viszonyulásukat érinti — legyen bár az színdarab, elbeszélés, regény —, hanem módot nyújt arra is, hogy az alternatív színház szelleméhez hűen más művészeti ágakhoz forduljanak. Ez részben onnan is fakad, hogy az alternatív színház művelői közül jó néhányan a zenét vagy a képzőművészet valamely ágát hagyták el a színház kedvéért — mint például Peter Schumann, az amerikai **Bread and Puppet** társulat vezetője és Malgot István, **A Hold színház**ából: mindketten szobrászként kezdték pályájukat.

A művészetek közötti átjárhatóság olymódon is jelen van körünk színházi törekvéseiben, hogy nemegyszer jólismert képzőművészeti alkotások címét veszik át darabcímként. Különösen kedvelt módszere ez a már említett **Tom Stoppard**nak — aki mellesleg hagyományos színpadi adaptációkat is készített, például a *Bernarda Alba Házából*, valamint Mrozek *Tangójából* — hiszen egyik darabja *After Magritte* (Magritte után), míg egy másik *Artist Descending Staircase* (Lépcsőn lejövő művész) címmel jelent meg. Stoppard ezen eljárásai — vagyis, hogy jólismert címeket használ fel eltorzított formában, szándékosan pontatlanul idéz és olykor a paródia eszközeit sem veti meg — hasonlóak az újrafelhasználás és a reciklálás módszereihez. Ruby Cohn amerikai színházi komparatista a stop-

pardi eszközöket a következőképpen írja le: „Tom Stoppard tizenhétéves korában abbahagyta tanulmányait, mégis ő a legélesebb egyetemi elme. Darabjai sziporkáznak a szójátékoktól, a szokatlan szóösszetételektől, nyelvi játékoktól, logikai érvelésektől, szándékosan eltorzított idézetektől. Parodizál tudományos székfoglalókat, sporttudósításokat, rádióhíreket, színházkritikákat, detektív történeteket és nagy előszeretettel esztétikai problémázgatásokat is. A klasszikusok és közismert személyiségek kedvelt célpontjai... A *Dogg is Our Pet* (Dogg az ölebünk) építőkövei Wittgenstein *Filozófiai értekezései*. Az *After Magritte* a belga szürrealista festőt köszönti, míg az *Artist Descending Staircase* Marcel Duchamp-t idézi fel.”²

Újrafelhasználás a drámában

Tom Stoppard darabjának címe, a *Rosencrantz és Guildenstern halott* (1964), Shakespeare *Hamlet*jának egyik befejező sora. A Stoppard mű kezdete, a két, Shakespeare-i mellékszereplőből főszereplővé előléptetett udvaronc céltalan várakozása azonban a kritikusok többségét Beckett korszakalkotó darabjára, a *Godotra várva* címűre emlékezteti,³ s velük jómagam is egyetértek, de a listát még egy művel, nevezetesen Harold Pinter *Az étellifjével* kiegészíteném. Ez utóbbiban két bérgyilkost hívtak egy adott helyre,⁴ épügy, mint Rosencrantzt és Guildenstern, és várakozás közben ők is nyelvi játékokkal és barkobával mulatják az időt, továbbá a detektívregényekhez hasonló vállatós játékot űzik.

A Stoppard darab szövege számos ponton nyelvi kollázsra emlékeztet, amelynek elemei a drámaelmélet és a modern filozófia alapkérdéseit taglalják. A színészek érkezése és a velük folytatott társalgás a darabot a **metaszínház** irányába viszi: „Hát kezdtünk berozsdásodni, és éppen a mélyponton kaptak el bennünket... Visszatérünk oda, ahol elkezdtük — a rögtönzéshez.” (523. o.),

² R. Cohn, 109. old.

³ Amint azt Ruby Cohn megfogalmazza, „Azzal, hogy leleményesen összefonja a *Hamlet* jeleneteket a *Godot* állapottal, Stoppard kisajátítja Beckett komikus eszközeit... De Stoppard sokkal szabadabban bánik a filozófiai szakzsargonnal.” — in: Bigsby, 113. o.

⁴ „Hívtak minket.” Stoppard, 521. o.

„Jött a hívás, hogy azonnal induljunk, nem? Indultunk is. Azonnal startoltunk.” Pinter, 101. o.

de megvitatják a **színházi szemiotika** néhány alapkérdését is: „ROS: Hát csak ketten vagyunk. Elég annyi? SZÍNÉSZ: Közönségnek kiábrándító. Voyeurnek nagyjából megfelelő.” (525. o.).⁵ Szóba kerülnek a Shakespeare társulatával rivalizáló gyerektársulatok, a színházi realizmus, a drámai példázatok, s jelmez és az álarc — tehát egy sor komoly színháztörténeti és elméleti probléma, rendkívül könnyedén taglalva, sokszor ironikus felhanggal.

Rosencrantz és Guildenstern nem tudja, mikor lesz rájuk szükség. Várakozás közben, a már említett nyelvi játékokon túl olyan kérdéseket tesznek fel önmaguknak és egymásnak, amelyek igen jellemzőek a húszadik század végi gondolkodásmódra: Hol is vagyunk?, Miért vagyunk ott, ahol vagyunk?, Kik vagyunk? Ez utóbbi problémakört emeli ki Stoppard az első felvonásban, azon a ponton, ahol az első **szó szerinti, Shakespeare-től átvett** szakaszt kollázsszerűen beépíti saját művébe. Claudius király és Gertrud, Hamlet anyja, üdvözli a két udvaroncot, de nevüket elvétik:

CLAUDIUS: Üdv, Rosencrantz... *(kezét nyújtva Guilnek, miközben Ros meghajol — Guil is meghajol elkésve sebtiben)*... Guildenstern, édesim. *(Kezet nyújt Rosnak, miközben Guil meghajlik előtte — Ros még fölegyenesedőben az előbbi meghajlásból, és félúton fölfelé újra meghajol lecsüggesztett fejjel kitekeredik, és ránéz a fölfelé egyenesedő Guilre.)*

Azonfölül, hogy látni vágytalak,
Szükség okozta gyors hívástokat,
Rátok szorulván. (532. o.)

E rövid szakaszból két érdekes következtetést is levonhatunk: egyrészt azt, hogy nem pusztán a két udvaronc nem tudja pontosan, kik ők, hanem a királyi pár is összetéveszti őket, ami jelentéktelenségük ékes bizonyítéka. Másrészt, a **színházi újrafelhasználás sajátos stratégiájával** találhatjuk magunkat szembe: a shakespeare-i szöveget **szó szerint idézi** Stoppard, de a rendezőnek szánt utasítással egy **ironikus csavart** iktat be, hiszen Claudius Rosencrantzt üdvözli, miközben Guildensternnel ráz kezét és fordítva. **A Hold színháza** ezt a helyzetet még erőteljesebben hangsúlyozta a *Dromlet*

⁵ Lásd Grotowski: „Legalább egy néző szükséges ahhoz, hogy az előadás létrejöhön.” (32. o.)

című előadásban, azzal, hogy a két udvaronc nevét egybeötvözte, s így lettek ők Rózensgild és Gildenróz. Mindezek az eszközök nagyban hozzájárulnak, hogy a **hamleti állapot** sajátosan huszadik század végi értelmezésben szerepeljen, aláhúzva a **bizonytalanság** érzését. Egy másik jelenetben az ember mint **homo ludens** jelenik meg — ennek megnyilvánulását már láttuk a kezdő jelenet pénzfeladós játékában is —; nyelvi teniszmeccset játszanak le.

GUIL (nyomatékosan) Hogy hívnak?!

ROS Ismétlés, Kettő-null. Meccs-labdám van.

GUIL (hevesen megragadja) MIT GONDOLSZ, KI VAGY TE?

ROS Szónoki kérdés. Gém, meccs (539. o.)

A tenisz játszma nem pusztán a történeti időre hívja fel a figyelmünket — a játék az Erzsébet-korban még ismeretlen volt —, hanem eszünkbe juttatja Michelangelo Antonioni *Nagyításának* híres jelenetét is, amikor a főszereplő labda és ütő nélkül játszott le egy szettet.

Miután Hamlet két barátja, Rosencrantz és Guildenstern eljuttatják, mi történik a főhőssel és mi a Shakespeare-mű fő mondanivalója, Stoppard az első felvonást a mestertől vett szó szerinti idézettel zárja (*Hamlet*, II. felv. 2. jel. 208–215, 221–234), de a királyhoz és a királynéhez hasonlóan most Hamlet maga is elvéti nevüket.

HAMLET ... Szerelmes, drága barátim: Hogy vagy Guildenstern? (*Lejön az előtérbe Ros felé tárja karját Guil közben meghajol egy nem létező üdvözlés felé. Hamlet helyesbít. Még mindig Roshoz:*) Ah, Rosencratz! (545. o.)

A Stoppard darab második felvonása szintén a *Hamlet*-ből vett sorokkal indul (II. felv. 2. jel. 392–421). A két udvaronc megpróbálja megszerezni azokat az értesüléseket, amelyeket Hamletből ki tudtak szedni: a hamleti mondatok némelyike **függő beszédben** hangzik el részükről:

GUIL A tüneteit megtudtuk, nem?

ROS Fele annak, amit mondott, nem azt jelentette, amit mondott, a másik fele pedig nem jelentett semmit. ...Deprimált: Dánia börtön, és ellakna egy csigahéjban is...végül egy közvetlen kérdés, amely elvezethetett volna valamerre, és el is vezetett ahhoz a tanulságos állításhoz, hogy megismeri a sólymot a gémtől. (547–548. o.)

A későbbiekben, amikor a színészek jelenetükhöz készülődnek, Stoppard a *Hamlet* III. felvonását idézi (1. jel. 10–31, 158, 170–178), de egy lépéssel tovább megy, mint az Erzsébet-kori mester; Stoppard darabjában a pantomim azt is bemutatja, a két udvaronc hogyan végzi.

SZÍNÉSZ ...A közönség tudja, mit várhat, és mást nem is hajlandó elhinni. (*A Kémekhez miközben törével ledöfi őket.*) Íme: (*A Kémek egy darabig baldokolnak elég jól. A fény elmozdul el is halványul miközben meghalnak és Guil beszél.*)

GUIL Nem, nem, nem, tévedés az egész... nem lehet eljatszani a halált...(568. o.)

Ez esetben tehát az újrafelhasználás egy másik stratégiájával, az eredeti rész **módosított** alkalmazásával találjuk magunkat szembe. Ezt a lehetőséget a klasszikus zene már régóta alkalmazza, az irodalomban azonban nem olyan közkeletű megoldás.

A darabon belüli darab Stoppardnál egy halom hullával fejeződik be:

SZÍNÉSZ Vágóhíd — nyolc hulla, mindent egybevetve. Kihozza belőlünk a maximumot.

GUIL ...Mit tud maga a halálról?

SZÍNÉSZ Ez az, amit a színészek a legjobban tudnak. Azt a tehetségüket kell kihasználnunk, ami adatott nekik, márpedig főtehetségük a meghalás. Meg tudnak halni hősieken, nevetségesen, ironikusan, lassan, hirtelen, undorítóan, vonzóan vagy fennköltén...

ROS Ez minden, amit tudnak — meghalni?

SZÍNÉSZ Nem, nem — gyönyörűen gyilkolnak. Sőt van, aki jobban tud gyilkolni, mint meghalni. ...(567–568. o.)

Stoppard számára a halál az egyik központi téma — darabjában a tragikus ironia is jelen van. Ugyanakkor azzal, hogy hosszasan fejtegetik, mennyire más a színpadon meghalni, mint valójában, a színházi szemiotika fontos alapkérdését vetik fel.

A *Rosencrantz és Guildenstern halott* harmadik felvonása azt viszi színpadra, amit az eredeti műben csak a tengerről visszatérő herceg **elbeszéléséből** ismerünk. Két anti-hős hősünk ismét a teljes bizonytalanság és kétségbeesés állapotában van.

GUIL ... Kik vagyunk mi, hogy ennyi mindennek kell összejátszani a mi kis halálunkhoz...? (596. o.)

A befejező jelenet párhuzamos az egérfogó jelenettel, majd szószerinti Shakespeare idézet (V. fel. 2. jel. 381–399), benne a stoppard címadó sorral, zárja a darabot.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a Hamlet II. és III. felvonása szolgál alapként Stoppard művéhez, ami a tragikus történetet a Shakespeare dráma két jelentéktelen szereplőjének szempontjából dolgozza át. A Rosencrantz és Guildenstern halottban a shakespeare-i szöveg fellelhető szó szerinti idézetek formájában, egyes szám harmadik személyben elbeszélve, vagy apróbb módosításokkal — Stoppard olykor elvesz a Hamletből, máskor hozzáad. A Shakespeare-i nyersanyagon túl, Stoppard saját kortársaiból, valamint a filozófiai szakirodalomból is merít, s e részeket úgy használja fel, akár egy kollázs elemeit. Ezen alkotói folyamat eredményeként egy sokrétegű, rendkívül komplex darabban állunk szemben, amelyben tipikusan húszadik század végi gondolatokat vetnek fel az Erzsébet-kori helyzetben. Előfordulnak filozófiai és játékos elemek, számos utalás a színház természetére és lehetőségeire általában és korunkra kivetítve.

Újrafelhasználás és reciklálás a színpadon

Egy, színházi előadásra szánt **szöveg** rövid áttekintése után térjünk rá a *Hamlet* történetén alapuló két **színházi előadásra**. Mind a *Ró-zengildék hunzutságai avagy Dromlet drák királyfi*, 1987 (a továbbiakban *Dromlet*), mind *A vőlegény*, (1994) irodalmi anyagot használ: a *Dromlet* esetében ez főként Shakespeare *Hamletje*, valamint Stoppard fenti műve, míg a második bemutató Shakespeare darabok (*Hamlet*, *Othello*, *III. Richard*) mellett Witold Gombrowicz *Az esküvő* c. darabjára épül.

A *Dromlet*, amit hét évvel ezelőtt jómagam is adaptációnak neveztem,⁶ jó példa a színházi reciklálásra. Ha nem ismernénk a mű címét, e jobbára mozgásszínházi produkció pusztán azt jelenthetné számunkra, hogy benne a hatalom megragadásáról, a hatalommal való élés és visszaélés kérdéséről van szó. Mindezt jobbára nem verbális eszközökkel: pantomimos mozgással fejezik ki. A hatalom jelképe egy ütött-kopott katonai páncél sisak. Draudiusz király me-

⁶ *Shakespeare Bulletin*, July/August 1988. 22–23. o.

zítelen felsőteste a barbárságot hangsúlyozza, a királynőnek viszont hatalmas melleket rakott blúza külsejére Berzsenyi Kriszta jelmeztervező. Dephelia kislányos, rövid szoknyában ugra-bugrál. Mindezek az elemek aláhúzzák a rendezői megközelítés **groteszségét** (rendezte: Malgot István). A jelmezek mellett a **zene** is rendkívül fontos szerepet kap: jórészt erdélyi népdal motívumok adják meg a mozgás ritmusát, majd a befejező jelenet hulla-hegyei felett a *Csárdáskirálynő* közismert dallama, a *Jaj, cica, eszem azt a csöpp kis szád eltorzított*, de még felismerhető melódiája szól. A zene tehát egyértelművé teszi, hogy Kelet-Közép-Európáról van itt szó.

A reciklálási folyamat során a Shakespeare darab egynémely eleme — mint például a „Rothadt az államgépben valami” sor gyakori elkántálása — **szövegűen** van jelen, míg a *Hamlet* motívumai torzítva, de úgy, hogy a közönség felismerhesse azokat (mint ahogyan az a főszereplők elnevezésénél is történt: Draudiusz, Dortrud, Dephélia, Rózensgild, Gildenróz, Dromlet). A darab nézőjétől **aktív** részvételt várnak el — azonban nem az alternatív színházi gyakorlatnak megfelelő **fizikai aktivitást** tételeznek fel a produkció alkotói (például egyik helyszínről a másikra menni, részt venni a játékban), hanem **szellemi aktivitást**, ami a brechti elképzelésekhez áll közel. Ahhoz, hogy a közönség minél teljesebben megérthesse az előadást, követhesse annak különböző rétegeit, nem elegendő a vizuális, a mozgás és a zenei elemek követése, hanem arra is kell figyelni, mit honnan orozott el **A Hold színháza** ebben az előadásban. Ezzel egy sajátos és szokatlan kapcsolat jön létre az alkotók és a közönség között: mindkét fél egy izgalmas szellemi játék résztvevője lesz, amely játék elemei — a hamleti alapszituáció, a népdal és operett motívumok — jólismertek számukra, de nem ebben a kontextusban. A közönség itt arra kényszerül, hogy az előadás során, sőt még utána is, megdolgozzon azért, hogy az előadás elemeit összerakva, koherens képet alkosson magának a hamleti alaphelyzet régióinkra alkalmazásáról.

A *vőlegény* 1994-es bemutatóját megelőzően Malgot István rendező két félétven át a JATE bölcsészhallgatóival dolgozott és Gombrowicz *Az esküvő* c. művén alapuló előadásuk 1993-ban Szeged mellett a budapesti Katona József Színházban és Miskolcon is látható volt. Ezt az első változatot **átdolgozta** Malgot István **A Hold színháza** régi tagjaival (Koltai Judit, Czupa Margit, Nádasz László) a főszerepekben, s az egyetemisták közül megtartotta Oláh Szilviát,

aki a herceg anarchista barátjának szerepét játszotta. (Koltai Judit a *Dromlet*-ben Dephélia volt.)

Míg a *Dromlet*-ben az élet és a társadalom alapkérdéseit bohócos, marionett-szerű figurák mutatják be, akiknek arcát olykor a sminkjükkel azonos álarc fedi, a *vőlegény*-ben minden a disznó-lét szintjére süllyed. Hamlet eldönti, hogy gazember lesz; a királyi udvarban mindenki folyton részeg, mint a disznó. A dolgok tehát egyáltalán nincsenek rendben, de ezért felelősséget senki sem vállal. Egyetlen dolog érdekli e világ tagjait: a hatalom megszerzése — bármi áron. Az esküvő, a produkció legmeghatározóbb szimbóluma, a hatalommal való nászt, a létező normákhoz való alkalmazkodást jelzi. Aki e szabályokat nem tartja tekintetben, menthetetlenül pusztulásra ítéltetett, amint azt a befejező jelenet *danse macabre*-ja is jelzi.

Ebben a verzióban már nem pusztán a *Hamlet* eredeti gondolata megy át alapvető **torzításon**, hogy alkalmazkodjék a huszadik század végének erőszakkal teli világához, hanem a shakespeare-i szöveg is, amit igen gyakran **trágár** kifejezésekkel tűzdelnek meg — például: „Kizökkent az idő, baszd meg.” Az intertextualitás szintjén, elhangzik egy sor az *Othello*-ból („A török flotta Ciprus fele tart.” I. felv. 3. jel. 10.), egy Samuel Beckett elbeszélés címe (Előre, vaknyugatnak — ami már maga is újrafelhasznált cím, az amerikai Charles Kingsley *Westward*, *Ho* c. regényének pontatlan felidézése), valamint utalnak a *Rosencrantz és Guildenstern halotra* is.

A *Hamlet*-ből átvett részek megegyeznek azokkal, amelyeket Tom Stoppard is felhasznált — de ebben az előadásban sokkal rövidebben idézik Shakespeare-t, viszont beleveszik a „Lenni vagy nem lenni” monológ néhány sorát (amit Stoppard nem vesz át). A shakespeare-i sorok igen gyakran **ironikus** toldást kapnak, s így sajátos hatást érnek el az alkotók (pl. „Oh, Hamlet: Kettéhasítád szívem... és bepiszkoltad az inged, fiam”). Az élő zene, illetve a dalszövegek szintén az **irónia** forrásai: Malgot közismert magyar punk együttesek — Müller Péter Sziámi, és a Trabant együttes számaiból válogatott. A dalszövegek igen sok nonszensz elemet tartalmaznak, ami szintén aláhúzza, hogy a historizálás szándéka nélkül használják fel a *Hamlet*-motívumot.

A **Hold színháza** nem rejt véka alá, hogy a különböző szerzők szövegeit **újrafelhasználják**: a színlap a darab címe és műfaja (sertvésjáték) után felsorolja w. gombrowicz, w. shakespeare, műl-

ler péter szíami és a trabant együttes nevét is, vastagon szedve. A lista rávilágít az újrafelhasználás szintjeire is: mind a verbális, mind a zenei anyagot érinti. Az alcím sejteti a groteszk megközelítést. A *vőlegény* c. előadás tehát a jólismert alternatív színházi elemeket (akrobatikus mozgás, cirkusz-szerű elemek, kevés és többcélú díszlet, extravagáns jelmezek, nemhagyományos dikció és hangszín, fontos szerep a daloknak és a kísérő zenének) együtt alkalmazza az újrafelhasználás eszközeivel, azaz szó szerinti és eltorzított idézetekkel, az intertextualitás jellemzőivel, korábbi, közismert darabok motívumaival. Az eredmény olyan színházi előadás, ahol egyidejűleg számos réteget megfigyelhetünk, szerkezete igen összetett és az emberi érzékelés számos szervére hat.

A *Hamlet* téma örökzöld. Minthogy alapvető társadalmi és emberi kérdésekkel foglalkozik, különböző értelmezések forrásául szolgálhat. Minthogy a legitimitás, a hatalom megszerzése és megtartása napjaink Kelet-Közép-Európájának egyik kulcskérdése, nem csoda, ha egy — főként intellektuál közönségnek játszó társulat innen merít témát. A színházi újrafelhasználás és reciklálás azonban olykor úgy tűnik, pusztán az életet utánozza: egyazon napon, 1994. szeptember 14-én a szegedi Fogadalmi templomban négyszáz vitézt avattak (azaz a Horthy rendszer kitüntetését reciklálták), miközben Budapesten az úttörővasút jubileumát ünnepelték (azaz az 1948 és 1990 közötti történelmi korszak egyik intézményét idézték fel⁷). Itt tehát élőben valósult meg az, amit Graham Holderness Shakespeare reciklálásáról írt könyvében fejezetcímként használ: Recycling History. A magyar közelmúlt mindkét eseménye megpróbálta megismételni az adott eseményt, úgy, hogy ahhoz **hasonlatos** legyen vizuálisan (a régi egyenruhák révén) és fogalmilag. Így tehát kísérletek történnének arra, hogy elmúlt történelmi korszakokat azok intézményei és szokásrendszere segítségével reprodukáljanak.

Visszatérve Shakespeare-hez: Hamlet azt mondja, „...a színjáték... föladata most és eleitől fogva az volt és az marad, hogy tükröt tartson mintegy a természetnek...”⁸. Ennek az elvárásnak megfelelnek **A Hold színháza** bemutatói, hiszen a színház eszközeivel **tükrözik** azt, amit a hétköznapi élet produkál: a politikusok mo-

⁷ Ld. Vitézeket avattak a Dómban. *Délmagyarország*, 1994. szeptember 12. és Nostalgia-szolgálat, *168 Óra*, 1994. szeptember 13. Mindkét lap címloldalon hozott le fotót az adott eseményről.

⁸ Shakespeare: *Hamlet*, III. felv. 2. jel. 18–19.

hón kapadoznak a hatalom után, s ha már egyszer megszerezték, el nem eresztik — az utca embere pedig letűnt korok ceremóniáinak nosztalgikus felidézésével próbál visszahozni olyan intézményeket, amelyeket a történelem a szemétre dobott.

Szeged

Kürtösi Katalin

Felhasznált művek

- Bigsby, C.W.E. (szerk.) *Contemporary English Drama*. London, Edward Arnold, 1981.
- Cohn, Ruby. Tom Stoppard: Light Drama and Dirges in Marriage. — in: Bigsby, C.W.E., 108–120. old.
- Grotowsky, Jerzy. *Towards a Poor Theatre*. London, Methuen, 1980.
- Holderness, Graham. *Shakespeare Recycled. The Making of Historical Drama*. New York, Harvester Wheatsheaf, 1992.
- Kürtösi Katalin. „Dromlet.” *Shakespeare Bulletin*, vol.6.No.4. July/August 1988. 22–23.
- Marowitz, Charles. *Recycling Shakespeare*. New York, Applause, 1991.
- Pinter, Harold. *Az ételeft*. — in: Pinter: *Drámák*. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1975. 91–125. old.
- Stoppard, Tom. *Rosencrantz és Guildenstern halott* — in: *Világszínpad* 3. szerk. Fáy Árpád. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1973. 511–599. old.

A BRÓDY ALAPÍTVÁNY

MELYET BRÓDY SÁNDOR EGYIK UNOKÁJA HOZOTT LÉTRE,

1996 TAVASZÁN MÁSODSZOR FOGJA KIOSZTANI A

Bródy Sándor-díjat

A díjat minden évben a legjobbnak ítélt első könyves szerző nyerheti el — nem szükségképpen fiatal ember. A Bródy Sándor-díj összege 250.000 forint. A díjjal együtt járhat a nyertes második könyvének kiadása is, a díjkiosztástól számított legfeljebb 3 éven belül — amennyiben a kéziratot a kuratórium elfogadja.

Ezzel elindul — Bródy Sándor írói és szerkesztői vállalkozásának emlékére —

A FEHÉR KÖNYVEK SOROZATA.

1995-ben a Bródy Sándor-díjat (kivételesen az előző három év első kötetei közül válogatva) Simon Balázs *Minerva baglyát faggatom mégis* (versek, Liget, 1992) és Szilasi László *Miért engedjük át az ácsnak az építkezés örömét* (esszék, JAK - Pesti Szalon, 1994) című kötetének ítélte a kuratórium.

Az 1995-ös évre pályázni lehet az 1995 január 1. és december 31. között (bárhol a világon) megjelent magyar nyelvű, szépirodalmi, vagy azzal határos műfajú első kötetekkel. Kérjük a kiadókat, szerzőket, hogy a nevezni kívánt művekből 1996 január 31-ig három példányt küldjenek el a következő címre:

BRÓDY SÁNDOR ALAPÍTVÁNY, 1111 Kende u. 7.

A Bródy Sándor-díj kuratóriuma

Géher István (elnök, *Budapest*), Babarczy Eszter (*Budapest*),
Lator László (*Budapest*), Márton László (*Budapest*), Mészáros Sándor (*Debrecen*),
Mikola Gyöngyi (*Szeged*), Visky András (*Kolozsvár*).

95/4 „Borisnak csak annyi ideje volt, hogy a nemzetközi gyors szurtos, húgy- és szarszagú vécéje előtt hirtelen visszaforduljon, s ne röpködő angyalt lásson, amikor valaki iszonyatos erővel megragadta a torkát.” — Balázs Attila: *Babalou*

Parti Nagy Lajos
Kemény István
Friderikusz Sándor

Nappali
ház

Irodalom és téboly
Adolf Wölflí, Robert Walser, Hermann Burger

MŰVÉSZETI ÉS
IRODALMI SZEMLE

JAK-füzetek

A nyolcvanas, kilencvenes évek új magyar irodalmának legfontosabb könyvsorozata 1995-től a JAK és a Balassi Kiadó közös kiadásában, Keresztury Tibor és Kőrösi Zoltán szerkesztésében, a 75 megjelent kötet legjobb hagyományainak szellemében, igazi meglepetéseket kínálva jelenik meg.

1993 (sorozatszerkesztők: Abody Rita és Károlyi Csaba)

- 60. Jónás Csaba: *Felderítés* (versek)
- 61. Térey János: *A természetes arrogancia* (versek)
- 62. Babics Imre: *Két lépés a függőhídon* (eposz és dráma)
- 63. Podmaniczky Szilárd: *Haggyatok lótuszülésben* (kisregény és kisprózák)
- 64. Kemény István: *A koboldkórus* (versek)
- 65. Láng Zsolt: *Perényi szabadulása* (regény)
- 66. Kőrösi Zoltán: *Felrombolás* (magánirodalmi beszélgetések)
- 67. Bényei Tamás: *Esendő szörnyeim és más történetek* (világirodalmi tanulmányok)

1994 (sorozatszerkesztők: Abody Rita és Károlyi Csaba)

- 68. Galántai Zoltán: *Őszbirodalom* (novellák)
- 69. Wirth Imre: *Történetek az eszkimóháborúból* (regény)
- 70. Németh Gábor: *eleven hal* (11 próza)
- 71. Simon Balázs: *Nimród* (versek)
- 72. Szilasi László: *Miért engedjük át az ácsnak az építkezés örömét* (esszék, tanulmányok)
- 73. Peer Krisztián: *Belső Robinson* (versek)
- 74. Farkas Zsolt: *Mindentől ugyanannyira* (esszék)
- 75. *Üvegezés* (Tanulmányok Márton László regényéről.)

1995 (sorozatszerkesztő: Keresztury Tibor és Kőrösi Zoltán)

- 76. Bartis Attila: *A séta* (regény)
- 77. Zeke Gyula: *Idősb hölgy három ujjá vállamon* (novellák)
- 78. Borbély Szilárd: *Mint. minden. alkalom.* (versek)
- 79. Hazai Attila: *Szilvia szüzessége* (28 történet)

A tervezett évi 8 kötet páros megjelenésének időpontjai — február, Ünnepi Könyvhét, szeptember, Téli Könyvvásár — változatlanok. A könyvek tervezője továbbra is Eperjesi Ágnes, és biztosan kaphatók a jobb magyarországi és erdélyi könyvesboltokban.

ÍZELÍTŐ A HATÁR 1995/4. SZÁMÁBÓL

„Az első mondat tragikus jelentősége korunk irodalmában, így kellene megcímeznem ezeknek a makacs kísérleteknek, ezeknek a szomorú napoknak, ezeken az újra meg újra kudarccal végződő küzdelemeknek a kétségbeejtő leírását, azaz annak a felkiáltójelnek a történetét, amelyik kalandos útja végén, gondolatmenetem lezárandó áll bele pengve a pillanatba, mikor fogom és bevágom magam mögött egy-egy ilyen nap után a könyvtár ajtaját, és dühödten, csalódottan, elcsigázva hazamegyek”

(Krasznahorkai László)

„Én mondom szeretni kell az embereket, különben éppencsak kontárkodni hagynak. Hát egy biztos, én nem akarok kontár munkát végezni. Mindjárt magamhoz veszem a revolveremet, lemegyek az utcára, és meglátom sikerül-e valamit összehoznom ellenük. Ég áldja, Uram, lehet, hogy éppen önnel találkozom majd. Soha nem fogja meg tudni milyen gyönyörűséggel loccsantom szét az agyát.”

(Jean-Paul Sartre)

„Ha ugyanis mindenáron, s egyben minél fogalmibb síkon kifejteni próbáljuk azt, amit szeretnénk, máris a normafabrikálás bűnébe esünk, mellyel szemben rögvest ott az ellenérv: ugyan kinek a nevében? *Au mon de qui?*— ahogy a szétlőtt állkapcsú Robespierre kérdezte állítólag a párizsi városházán, amikor a népfelkelésre szólító kiáltványt akarták vele aláírtni.”

(Angyalosi Gergely)

„Valami olyan horog ereszkedett / belém, amit én engedtem le, / és tartott egyre csak lefelé, / míg belém nem akadt. Új // dolgok kezdődnek. Mondjuk / egy fotel. Ott áll az előszobában, / átöltözve, mintha sétálni készülne. / Négy rövid lábán nincs cipő. // Mondjuk halak. A szobában, ahol / alszunk, halak élnek, átjárnak az ebéd- / lőbe is, kérésünk ellenére cigarettára // gyűjtanak. A csészében lánggra kap / a csipketea. Ők kivehetnék a horgot, / de sajnálnak visszadobni a levegőbe.”

(Vörös István)

A Pompeji kapható:

Budapesten

- Írók Boltja
Andrássy u. 45.
- Magiszter Könyvesbolt
Városház u. 1.
- Pont Könyvesbolt
Mérleg u. 6.
- Stúdium Könyvesbolt
Váci u. 22.
- Kézikönyv BT. Könyvesboltja
Katona J. u. 34.

Szegeden

- Móra Ferenc Könyvesbolt
Kárász u. 6.
- Tolkien Könyvesház
Kossuth Lajos sgt. 1.
- Katedrális BT. Könyvesbolt
Dugonics tér 11.
- Sík Sándor Könyvesbolt
Dóm tér

Debrecenben

- Sziget Könyvesbolt
KLTE Aula

Szombathelyen

- Sabaria Könyvesbolt
Mártírok tere 1.

Hódmezővásárhelyen

- Lord Könyvesbolt
Andrássy u. 5–7.

Miskolcon

- Sinistra Könyvesbolt
Miskolc-Egyetemváros, Aula

Megrendelhető a szerkesztőség címén!

A POMPEJI barátai 1992 őszén alapítványt hoztak létre. Az Alapítvány célja a lap kiadása, valamint a szerkesztői törekvésekkel rokon kulturális és művészeti tevékenységek támogatása. A lap szerkesztői kérik mindazokat akik rokonszenveznek a lap szellemiségével, hogy anyagi lehetőségeikhez mérten támogassák a Pompeji Alapítvány működését. Az Alapítvány nyitott, bárki támogathatja anyagilag, a támogatás összege az adóalapból levonható.

A támogatás a Dunabank Rt. szegedi fiókjának
11002006-00608000-as számú számlájára fizethető be.

88 Ft

Ádám József, Ádám Péter, Ághy Attila, Agrippa von Nettesheim, Albert Sándor, Arnaut Daniel, Margaret Atwood, Babette E. Babich, Bacsó Béla, Bagi Ibolya, Bajcsi Cecília, **Baka István**, S. Balla László, Bálint István, Balog Iván, Balog József, Bárdos László, Roland Barthes, Bartis Attila, Bartók István, Svetislav Basara, Beck András, Belányi György, **Benda Balázs**, Carl Michael Bellman, Beney Zsuzsa, Nyikolaj Bergyajev, Berta Péter, Bertók László, Bézi László, Bibó István, Maurice Blanchot, Alexander Blok, Hans Blumenberg, Bocsor Péter, Boér Hunor, Bogdán László, Bohár András, Bombitz Attila, Bonaventure Des Périers, Egon Bondy, Bozsik Péter, Gernot Böhme, Martin Buber, Bundula István, Michel Butor, Josif Brodskij, Stanley Cavell, Chazár Keresztély, Cukor György, E. R. Curtius, Marina Cvetajeva, Czabarka Zsuzsa, Czilczer Olga, Cs. Gyimesi Éva, Csatlós János, Csejtei Dezső, Csokonai Vitéz Mihály, Csuha István, Dalos Margit, Dárdai Zsuzsa, Darvasi László, Deák Botond, Dékány András, Gilles Deleuze, Demény Péter, Jacques Derrida, René Descartes, Stefan Augustin Doinas, Michael Donhauser, Umberto Eco, Egyed Péter, Mircea Eliade, Ember Lili, Eperjesi Ágnes, Erdély Dániel, Erdély Miklós, Esterházy Péter, Farkas Anikó, Farkas Zsolt, John Fekete, Fekete László, Fenyvesi Anna, Marsilio Ficino, Ficsku Pál, Flaisz Endre, Fogarasi György, Michel Foucault, Fux Lehel, Gábor Katalin, Gállos Orsolya, Garaczi László, Gausz András, Géczi János, Gergely Ágnes, Bogdan Ghiu, Gyenge Zoltán, Gyimesi Tímea, Győrei Zsolt, György Deák György, Haász Ágnes, Hajnóczi Gábor, Peter Handke, Hárs Endre, Hárs György Péter, Hász Róbert, Hazai Attila, Martin Heidegger, Rudolf Hervé, Hévízi Ottó, Karl Hoche, Hódosy Annamária, Max Horkheimer, Horváth Elemér, Horváth Károly, Horváth Márta, Imregh Monika, Drago Jančar, Jandó Péter, Jankovits László, Karl Jaspers, Viktor Jerofejev, Jónás Csaba, Juhász Anikó, Kabdebó Tamás, Katona Tünde, Kemény István, Adrienne Kennedy, Hugh Kenner, Kiss Attila, Ivan Klima, Kokas Károly, Kolozsi László, Mirko Kovač, Kovács András Ferenc, Kovács Sándor, Kovács Zoltán, Kötél Emőke, Kőrösi Zoltán, Krémer Sándor, Julia Kristeva, Kukorelly Endre, Kutor Tünde, Milan Kundera, Kurdi Fehér János, Kurdi Imre, Kürtösi Katalin, Laczkó Sándor, Ladik Katalin, Láng Zsolt, László Kinga, Lászlóffy Aladár, Lászlóffy Csaba, Latzkovits Miklós, Lázár István, Lázár René Sándor, Michel Lazarin, Lengyel András, Lengyel Zoltán, C. S. Lewis, Gabriel Liiceanu, Jean-Francois Lyotard, Losoncz Alpár, Lovas Ildikó, Lőrinczi Laura, Valentin Lustig, Makfalvi Ildikó, Oszip Mandelstam, Miroslav Mandić, Máté Gyula, Marnó János, Méhes Károly, Meszlényi Attila, Mikola Gyöngyi, Zarkó Miletovits, Molnár Andrea, Mújdricza Péter, Vladimir Nabokov, Nádas Péter, Nádori Lídia, Nagy András, Nagy Attila Kristóf, Nagy Éva, Nagy Gábor, Németh Gábor, Constantin Noica, Nyáry Krisztián, Odorics Ferenc, Ötvös Péter, Omaszta Gyula, Pál József, Sámat Obedbak, Octavian Paler, Pálfi Norbert, Panek Sándor, Paulik Antal, Pató Attila, Justin Panta, Peer Krisztián, Podmaniczky Szilárd, Poós Zoltán, Karl Popper, Pozsvai Gyöngyi, Rajsli Emese, Rakovszky Zsuzsa, Rapai Ágnes, Rastko Mocnik, Rentz Mátyás, Reuss Gabriella, Rainer Maria Rilke, Guiraut Riquier, Joachim Ritter, Jacques Roubaud, Sáfrány Ákos, J. P. Sartre, S. Balla László, Schlachtovszky Csaba, Simon Balázs, Solymosi Bálint, George Steiner, Stoll Béla, Botho Strauss, Patrick Süskind, Szabari Antónia, Szabó Ágnes, Szajbély Mihály, Szántó F. István, Szathmári István, Szegi Amondó Zoltán, Szénási Miklós, Szenes Zsuzsa, Szigeti Csaba, Szijj Ferenc, Szijj Kamilla, Szilasi László, Szőke Katalin, Szőnyi György Endre, Takáts József, Tandori Dezső, Tatár Sándor, Tenke István, Térey János, Tillmann J. A., Tom Tit, Tolnai Ottó, Tompa Gábor, Tóth Sándor, Dubravka Ugrešić, Újfalusi Németh Jenő, Utsi Anikó, Utsi Csilla, Vajda Mihály, Vasadi Péter, Judita Vaiciunaitė, Vecsernyés Imre, América Vicuna, Visky András, Vörös István, Branka Vukovic, Paul York von Wartenburg, Ludwig Wittgenstein, Robert Wrigley, Zalán Tibor, Zelei Miklós, Slavoj Žižek, Andrea Zlata, Louis Zukofsky, Zsávolya Zoltán, Zsélyi Ferenc